

Secció I. Disposicions generals

CONSELL DE GOVERN

6593*Decret 32/2022, d'1 d'agost, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears*

PREÀMBUL

I

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE), d'acord amb la redacció establerta per la Llei orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOMLOE), defineix els currículums, en l'apartat 1 de l'article 6, com el conjunt d'objectius, competències, continguts, mètodes pedagògics i criteris d'avaluació de cada un dels ensenyaments. En l'apartat 2 d'aquest mateix article s'assenyala que la configuració dels currículums ha d'anar orientada a facilitar el desenvolupament educatiu dels alumnes per tal de garantir-ne la formació integral, contribuir al ple desenvolupament de la seva personalitat i preparar-los per a l'exercici ple dels drets humans i d'una ciutadania activa i democràtica en la societat actual, a més a més, ha de constituir una oportunitat pel desenvolupament del potencial d'una joventut lliure de prejudicis de gènere i ha de tenir com objectiu primordial la capacitat de l'alumnat que li permeti un creixement al marge dels estereotips de gènere, una actitud crítica envers el sexisme, la violència i la discriminació en qualsevol àmbit de la vida, fomentant la igualtat efectiva d'oportunitats entre dones i homes, així com persones amb diversitat funcional, per accedir a una formació lliure dels prejudicis que atribueixen diferents rols depenent del seu sexe i que, en un futur, els permeti tota classe d'opcions professionals i l'exercici d'aquestes, sense que en cap cas aquesta configuració suposi una barrera que generi abandonament escolar o impedeixi l'accés i gaudi del dret a l'educació.

En consonància amb aquesta visió, es manté l'enfocament competencial i es dona importància al fet que la formació integral se centri en el desenvolupament de les competències.

Així mateix, s'ha de tenir en compte que s'ha modificat la distribució de competències entre el Govern central i les comunitats autònomes pel que fa als continguts bàsics dels ensenyaments mínims. D'aquesta manera, en relació amb els objectius, les competències, els sabers bàsics i els criteris d'avaluació, correspon al Govern de l'Estat fixar els aspectes bàsics dels currículums, que constitueixen els ensenyaments mínims, prèvia consulta a les comunitats autònomes. Alhora, les administracions educatives són les responsables d'establir el currículum corresponent per al seu àmbit territorial, del qual formaran part els aspectes bàsics abans esmentats.

Finalment, correspon als mateixos centres, si escau, desenvolupar i completar el currículum de les diferents etapes i cicles en l'ús de la seva autonomia, tal com recull la Llei esmentada. La configuració del currículum ha de desenvolupar-se amb prou flexibilitat perquè els centres, en l'ús de la seva autonomia, puguin adaptar-se a les diferències individuals dels alumnes i al seu entorn socioeconòmic i cultural per mitjà del projecte educatiu, de manera que tots els alumnes puguin tenir les mateixes oportunitats per formar-se. A tals efectes, i al llarg de l'etapa, s'ha de dur a terme una orientació acadèmica i professional que possibiliti als alumnes que l'elecció de les diferents opcions acadèmiques es faci lliure de condicionaments basats en el gènere.

En l'educació secundària obligatòria (ESO) s'ha de propiciar l'aprenentatge competencial, autònom, significatiu i reflexiu en totes les matèries, les quals es poden integrar per àmbits. La comprensió lectora, l'expressió oral i escrita, la comunicació audiovisual, la competència digital, l'emprenedoria, el foment de l'esperit crític i científic, l'educació emocional i en valors, l'educació per a la pau i la no violència i la creativitat, s'han de treballar en totes les matèries. En tot cas, s'ha de fomentar de manera transversal l'educació per a la salut, inclosa l'educació afectiva i sexual, la igualtat entre homes i dones, la formació estètica i el respecte mutu, i la cooperació entre iguals.

Aquest Decret estableix els principis pedagògics que han d'orientar les propostes dels centres als seus alumnes. Aquestes propostes han d'estar presidides pel principi d'inclusió educativa.

La LOMLOE recupera els programes de diversificació curricular, que permeten modificar el currículum a partir del tercer curs d'educació secundària obligatòria per als alumnes que no estiguin en condicions de promocionar a tercer. En aquest cas, els objectius de l'etapa i les competències corresponents s'aconsegueixen amb una metodologia específica. Aquests programes estan orientats a la consecució del títol de graduat en educació secundària obligatòria (GESO).

En finalitzar el segon curs d'ESO, s'ha d'entregar a cada alumne i a les seves mares, pares o tutors legals un consell orientador que ha d'incloure un informe sobre el grau d'assoliment dels objectius i d'adquisició de les competències establertes, així com una proposta de l'opció més adequada per continuar la seva formació, que podrà incloure la incorporació a un programa de diversificació curricular o a un cicle

formatiu de grau bàsic.

El quart curs d'ESO té un caràcter orientador, amb la finalitat que els alumnes puguin triar les matèries orientades a les diferents modalitats del batxillerat i els diversos camps de formació professional.

Quant a l'avaluació dels aprenentatges dels alumnes d'ESO, serà contínua, formativa i integradora. Les decisions sobre la promoció de curs s'han d'adoptar de forma col·legiada per l'equip docent, atenent a la consecució dels objectius, al grau d'adquisició de les competències establertes i a la valoració de les mesures que afavoreixen el progrés de l'alumne. L'avaluació es desplegarà mitjançant una ordre específica que desenvoluparà aquest Decret de currículum.

Els canvis introduïts s'han d'implantar d'acord amb el calendari establert en la disposició final cinquena de la LOMLOE. Així, les modificacions introduïdes en el currículum, l'organització, els objectius i els programes d'educació secundària obligatòria s'han d'implantar per als cursos primer i tercer en el curs escolar 2022-2023 i per als cursos segon i quart en el curs escolar 2023-2024.

En exercici de les competències establertes en els articles 6 i 6 bis de la LOE, el Govern estatal va aprovar el Reial decret 217/2022, de 29 de març, pel qual s'estableix l'ordenació i els ensenyaments mínims de l'educació secundària obligatòria, en què es reflecteixen les modificacions introduïdes per la LOMLOE a l'ordenació i el currículum de l'ESO. Aquest Reial decret 217/2022 deroga l'anterior Reial decret 1105/2014, de 26 de desembre, pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat, així com el Reial decret 984/2021, de 16 de novembre, pel qual es regulen l'avaluació i la promoció a l'educació primària, així com l'avaluació, la promoció i la titulació a l'educació secundària obligatòria, el batxillerat i la formació professional, en particular, el capítol III i els articles 24 i 26.1.

La disposició final primera del Reial decret 217/2022 estableix que aquest Reial decret té caràcter de normativa bàsica, a excepció de l'annex 3.

La disposició final tercera del Reial decret 217/2022 estableix que el contingut d'aquest Reial decret s'ha d'implantar per als cursos primer i tercer el curs escolar 2022-2023, i per als cursos segon i quart el curs 2023-2024.

Tots aquests aspectes bàsics s'han de reflectir en la normativa autonòmica reguladora del currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears.

La Llei 1/2022, de 8 de març, d'educació de les Illes Balears, té com a objectiu principal la millora de la qualitat de l'educació a les Illes Balears i estableix un marc estable per garantir el procés de millora contínua del sistema educatiu de les Illes. En aquest sentit, té en compte les noves sensibilitats i demandes socials vers l'educació per ser capaç de reafirmar la confiança en el sistema educatiu i promoure un nou impuls a les vies de l'èxit educatiu. Per altra banda, la millora de la qualitat requereix el diàleg permanent amb la comunitat educativa i tots els agents implicats, des d'un compromís col·lectiu per a la recerca de les respostes més adequades a les necessitats que el sistema planteja.

La redacció de la Llei 1/2022 és coherent amb la LOMLOE, i aquest Decret es redacta d'acord amb les disposicions que s'hi estableixen.

En el capítol III del títol I de la Llei 1/2022 s'estableixen l'estructura i els objectius de l'educació secundària obligatòria. L'article 123 disposa que el currículum de cada etapa comprèn les capacitats i les competències pròpies de cada un dels ensenyaments, així com les àrees, les assignatures, les matèries o els mòduls, que poden incloure els objectius, els continguts, els mètodes pedagògics i alternatius que s'hi fan servir i els criteris d'avaluació que s'hi apliquen, que s'han d'ajustar en cas que un alumne presenti necessitats específiques de suport educatiu.

A la disposició addicional segona d'aquest Decret es contempla que els centres docents han d'adoptar les mesures necessàries per garantir que es compleixi el que s'estableix en la Llei orgànica 3/2007, de 22 de març per a la igualtat efectiva de dones i homes i en el capítol I del títol IV de la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes, i en l'article 12 de la Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTTBI-fòbia.

II

L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears, aprovat per la Llei orgànica 1/2007, de 28 de febrer, estableix, en l'article 36.2, que correspon a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears la competència de desplegament legislatiu i d'execució de l'ensenyament en tota la seva extensió, nivells i graus, modalitats i especialitats.

Mitjançant el Reial decret 1876/1997, de 12 de desembre, sobre el traspàs de funcions i serveis de l'Administració de l'Estat a les Illes Balears en matèria d'ensenyament no universitari, i d'acord amb la disposició final sisena de la LOE i la disposició final segona del Reial decret 217/2022, el Govern de les Illes Balears pot dictar, en l'àmbit de les seves competències i dins el marc de la regulació i els límits fixats pel Govern de l'Estat, les disposicions que consideri necessàries per complementar el currículum de l'educació secundària obligatòria.

A més de la Llei d'educació de les Illes Balears, regulen el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, i l'Ordre de la consellera

d'Educació, Cultura i Universitats de 20 de maig de 2015 per la qual es desplega el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears (BOIB núm. 76, de 21 de maig de 2015).

Quant a l'avaluació de l'etapa, la regulació actual s'estableix en la LOMLOE, en el Reial decret 984/2021 i en la Resolució del director general de Planificació, Ordenació i Centres de 18 de novembre de 2021 per la qual s'aproven les instruccions per avaluar l'aprenentatge dels alumnes de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears per al curs 2021-2022 (BOIB núm. 160, de 20 de novembre de 2021), tot i que està previst que l'avaluació, promoció i titulació d'aquesta etapa es desenvolupin mitjançant una ordre d'avaluació de conformitat amb el que s'estableix en aquest Decret.

Per tant, en compliment del calendari d'implantació establert tant en la LOMLOE com en el Reial decret 217/2022, amb aquest Decret s'adapta la normativa reguladora del currículum de l'etapa de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. Al mateix temps, i d'acord amb el calendari d'aplicació indicat, el Decret 34/2015 i l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de 20 de maig de 2015 es mantindran vigents per als cursos de segon i quart d'ESO durant el curs escolar 2022-2023, atès que la LOMLOE no s'implantarà en aquests cursos fins al curs 2023-2024.

La Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística de les Illes Balears, i l'article 7 del Decret 92/1997, de 4 de juliol, que regula l'ús i l'ensenyament de i en llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, en els centres docents no universitaris de les Illes Balears, en concordança amb els articles 4 i 35 de l'Estatut d'autonomia, reconeixen la llengua catalana com a pròpia de les Illes Balears i, com a tal, llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament i oficial en tots els nivells educatius. Els principis del model lingüístic en l'àmbit educatiu s'estableixen en l'article 135 de la Llei 1/2022.

Aquests texts legals també disposen que les modalitats insulars de la llengua catalana han de ser objecte d'estudi i protecció, sense perjudici de la unitat de la llengua.

L'article 23.i) de la LOMLOE disposa que un dels objectius de l'educació secundària obligatòria és comprendre i expressar-se en una o més llengües estrangeres de manera apropiada.

El Decret 45/2016, de 22 de juliol, per al desenvolupament de la competència comunicativa en llengües estrangeres als centres educatius sostinguts amb fons públics de les Illes Balears, estableix un marc de referència a partir del qual cada centre educatiu pot definir, en l'exercici de la seva autonomia, una proposta pedagògica per a l'ensenyament i l'aprenentatge de i en llengües estrangeres, amb l'objectiu de millorar la competència dels alumnes i garantir els nivells d'aprenentatge necessaris al final de cada cicle.

III

Aquest Decret consta d'un preàmbul i trenta-tres articles, que regulen, entre d'altres, l'organització de l'etapa, els principis generals i pedagògics, les finalitats i objectius, l'estructura de l'etapa, les competències clau i el perfil de sortida dels alumnes al final de l'educació bàsica. També fa referència a les competències específiques, als criteris d'avaluació i els sabers bàsics, a l'autonomia dels centres, al projecte educatiu, a l'atenció a la diversitat, a l'horari i a l'atribució docent. A més, conté nou disposicions addicionals, tres disposicions transitòries, una disposició derogatòria i quatre disposicions finals. El Decret es completa amb nou annexos: l'annex 1, sobre el perfil de sortida dels alumnes al finalitzar l'ensenyament bàsic; l'annex 2, sobre les matèries de l'educació secundària obligatòria; l'annex 3, sobre les situacions d'aprenentatge; l'annex 4, sobre el programa de diversificació curricular (PDC); l'annex 5, amb l'horari del PDC; l'annex 6, amb el nombre de grups classe; l'annex 7, amb l'horari sense àmbits; l'annex 8, amb l'horari amb àmbits, i l'annex 9, amb l'atribució docent.

La funció de l'educació secundària obligatòria va més enllà de preparar els alumnes per accedir a etapes posteriors: es tracta d'una etapa amb un valor propi, tot i que estretament lligada amb l'educació primària, etapa amb la qual forma l'ensenyament obligatori. Posa fi, per tant, a la formació general i comuna dels alumnes que no opten pels ensenyaments postobligatoris. Tot i això, no es pot oblidar en cap moment el caràcter propedèutic d'aquesta etapa, atès que proporciona la base de formació imprescindible per continuar els estudis, ja sigui la formació professional o el batxillerat.

El paper del docent és fonamental, atès que ha de ser capaç de dissenyar tasques o situacions d'aprenentatge que permetin la resolució de problemes, l'aplicació dels coneixements apresos i la promoció de l'activitat dels estudiants. També és fonamental una acció tutorial adequada que atengui les característiques personals i del grup.

Pel que fa als principis de necessitat i eficàcia establerts en l'article 129 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques, aquest Decret els dona compliment, atès que l'objectiu és establir el currículum de l'educació de secundària obligatòria, entesa com una etapa educativa bàsica, juntament amb l'educació primària i els cicles formatius de grau bàsic, amb identitat pròpia, organitzada en quatre cursos que s'estructuren en matèries i àmbits. La regulació es fonamenta en l'ordenació i els ensenyaments mínims de l'educació secundària obligatòria establerta per la normativa bàsica estatal.

Així mateix, en compliment del principi de proporcionalitat, aquest Decret conté la regulació imprescindible per atendre les necessitats dels alumnes d'educació secundària obligatòria, atès que s'hi defineixen els objectius, els principis generals i pedagògics del conjunt de l'etapa,

L'organització dels quatre cursos, així com les competències clau i el perfil de sortida dels alumnes en acabar l'ensenyament bàsic. La iniciativa s'exerceix de manera coherent amb la resta de l'ordenament jurídic espanyol i de la Unió Europea, d'acord amb el principi de seguretat jurídica. S'ha tingut en compte el compliment efectiu dels drets de la infància, d'acord amb el que s'estableix en la Convenció sobre els drets de l'infant de les Nacions Unides de 1989, i s'incorporen en els principis de l'educació secundària obligatòria la inclusió educativa i l'aplicació dels principis del disseny universal de l'aprenentatge (DUA). Es tracta d'una regulació coherent amb el Marc estratègic per a la cooperació europea en l'àmbit de l'educació i la formació de la Unió Europea. Així mateix, els currículums es basen en l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible de la ONU, i les competències clau que apareixen en el Decret són l'adaptació al sistema educatiu espanyol de les que apareixen en la Recomanació del Consell de la Unió Europea de 22 de maig de 2018 relativa a les competències clau per a l'aprenentatge permanent.

A tot això, s'ha d'afegir que, en compliment del principi de transparència i d'acord amb el que s'estableix en l'article 133.1 de la Llei 39/2015, s'ha substantiat una consulta prèvia a l'elaboració del Projecte de decret, el qual, a més, s'ha sotmès als tràmits d'audiència i informació públiques prevists en els articles 55 i 58 de la Llei 1/2019, de 31 de gener, del Govern de les Illes Balears. Atès que el Reial decret 217/202 es va publicar el 30 de març de 2022, i amb l'objectiu d'aprovar el Decret abans de l'inici del curs escolar 2022-2023, l'expedient d'elaboració s'ha tramitat per la via d'urgència, d'acord amb l'article 61 de la Llei 1/2019. També s'ha posat a disposició dels ciutadans tota la documentació relativa a la seva elaboració en els termes de l'article 7 de la Llei 19/2013, de 9 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, i de l'article 129.5 de la Llei 39/2015. D'acord amb el principi d'eficiència, aquest Decret permet una gestió més eficient dels recursos públics sense establir càrregues administratives.

Quant als principis de qualitat i simplificació, el procediment d'elaboració del Decret s'ha ajustat al procediment establert en la Llei 1/2019, atès que s'ha donat resposta a la necessitat de la comunitat educativa i s'ha garantit la participació de tots els sectors implicats.

D'acord amb l'article 58.2 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears i els articles 14.1 i 17.e) de la Llei 1/2019, el Govern està facultat per aprovar aquest Decret.

El Decret 11/2021, de 15 de febrer, de la presidenta de les Illes Balears, pel qual s'estableixen les competències i l'estructura orgànica bàsica de les conselleries de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, disposa que les competències en matèria d'ordenació dels ensenyaments no universitaris s'han d'exercir per mitjà de la Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres.

Per tot això, a proposta del conseller d'Educació i Formació Professional, d'acord amb el Consell Consultiu de les Illes Balears i havent-ho considerat el Consell de Govern en la sessió de dia 1 d'agost de 2022, dicta el següent

Decret

Article 1

Objecte i àmbit d'aplicació

1. Aquest Decret té per objecte establir el currículum i l'ordenació de l'etapa d'educació secundària obligatòria (ESO).
2. Aquest Decret és d'aplicació als centres docents públics i privats de les Illes Balears que imparteixen els ensenyaments d'educació secundària obligatòria.

Article 2

Definicions

A l'efecte d'aquest Decret, s'entén per:

- a) *Curriculum*: conjunt d'objectius, competències, continguts, destreses i actituds enunciats en forma de sabers bàsics, mètodes pedagògics i criteris d'avaluació de l'educació secundària obligatòria.
- b) *Objectius*: assoliments que s'espera que els alumnes hagin aconseguit en finalitzar l'etapa, la consecució dels quals està vinculada a l'adquisició de les competències clau.
- c) *Competències clau*: assoliments que es consideren imprescindibles perquè els alumnes puguin progressar amb garanties d'èxit en el seu itinerari formatiu i afrontar els principals reptes i desafiaments globals i locals. Apareixen recollides en l'annex 1 d'aquest Decret i són l'adaptació al sistema educatiu espanyol de les que s'estableixen en la Recomanació del Consell d'Europa de 22 de maig de 2018 relativa a les competències clau per a l'aprenentatge permanent. Les competències clau estan vinculades al perfil de sortida dels alumnes en finalitzar l'ensenyament bàsic que es detalla en el mateix annex 1.

d) *Competències específiques*: assoliments que els alumnes han de poder desplegar en activitats o en situacions, el tractament de les quals requereix dels sabers bàsics de cada matèria o àmbit. Les competències específiques constitueixen un element de connexió entre, d'una banda, el perfil de sortida dels alumnes, i de l'altra, els sabers bàsics de les matèries o àmbits i els criteris d'avaluació.

e) *Criteris d'avaluació*: elements de referència que indiquen els nivells d'assoliment esperats en els alumnes en les situacions o activitats a les quals es refereixen les competències específiques de cada matèria o àmbit en un moment determinat del seu procés d'aprenentatge.

f) *Sabers bàsics*: coneixements, destreses i actituds que constitueixen els continguts propis d'una matèria o àmbit l'aprenentatge dels quals és necessari per a l'adquisició de les competències específiques. Aquests sabers es poden estructurar per blocs. L'ordre en què apareixen en el currículum de les matèries no comporta cap seqüenciació. Tot seguint els criteris de la concreció curricular del centre, atesa la diversitat dels alumnes, el context educatiu o altres criteris pedagògics, l'equip docent pot aprofundir en uns sabers més que en uns altres, a més d'agrupar-los i articular-los.

g) *Proposta pedagògica*: selecció dels criteris d'avaluació de les competències específiques per als diferents cursos, la seva seqüència dins un mateix curs i la selecció dels sabers bàsics que es tractaran per tal de desenvolupar aquestes competències.

h) *Situacions d'aprenentatge*: situacions i activitats que impliquen el desplegament per part dels alumnes d'actuacions associades a competències clau i competències específiques i que contribueixen a adquirir-les i desenvolupar-les.

Article 3

L'etapa d'educació secundària obligatòria en el marc del sistema educatiu

1. L'educació secundària obligatòria és una etapa educativa que constitueix, juntament amb l'educació primària i els cicles formatius de grau bàsic, l'educació bàsica.
2. L'ESO comprèn quatre cursos acadèmics, que es cursen ordinàriament entre els dotze i els setze anys d'edat. Els alumnes s'han d'incorporar a aquesta etapa l'any natural en què compleixen dotze anys. Amb caràcter general, els alumnes tenen dret a romandre-hi escolaritzats en règim ordinari fins als divuit anys, complerts l'any en què finalitza el curs.
3. Aquesta etapa s'organitza en matèries i en àmbits.
4. El quart curs té caràcter orientador, tant per als estudis postobligatoris com per a la incorporació a la vida laboral.

Article 4

Finalitats

Les finalitats de l'educació secundària obligatòria són les següents:

- a) Aconseguir que els alumnes adquireixin els elements bàsics de la cultura, especialment en els seus aspectes humanístic, artístic, científic, tecnològic i motriu; que desenvolupin i consolidin hàbits d'estudi i de treball, així com hàbits de vida saludables, per tal de preparar-los per a la incorporació a estudis posteriors o per a la inserció laboral, i que es formin per a l'exercici dels seus drets i obligacions com a ciutadans.
- b) Conèixer i valorar el patrimoni lingüístic, històric, artístic, cultural i ambiental de les Illes Balears com a referent per entendre les realitats del món contemporani i participar de manera solidària en el desenvolupament i millora del seu entorn social.

Article 5

Principis generals

1. A l'ESO s'ha d'atendre especialment l'orientació personal, educativa i professional dels alumnes. En aquest context, s'ha d'incorporar, entre altres aspectes, la perspectiva de gènere.
2. S'ha de posar èmfasi a garantir la inclusió educativa, l'atenció personalitzada als alumnes i a les seves necessitats d'aprenentatge, la participació i la convivència, la prevenció de dificultats d'aprenentatge i la posada en pràctica de mecanismes de reforç i flexibilització, alternatives metodològiques o altres mesures adequades tan aviat com es detecti qualsevol d'aquestes situacions.
3. L'ESO s'ha d'organitzar d'acord amb els principis d'educació comuna i d'atenció a la diversitat dels alumnes. Correspon a la Conselleria d'Educació i Formació Professional regular les mesures d'atenció a la diversitat, organitzatives i curriculars que permetin als centres, en l'exercici de la seva autonomia, una organització flexible dels ensenyaments adequada a les característiques dels seus alumnes.

4. Entre les mesures assenyalades en l'apartat anterior, s'hi poden incloure la codocència, les adequacions del currículum, la integració de matèries en àmbits, l'oferta de matèries optatives, els programes de reforç i les mesures de suport personalitzat per als alumnes. També s'hi poden incloure mesures com els agrupaments flexibles i els desdoblaments de grups, sempre sota criteris d'heterogeneïtat.

5. Els centres han de posar especial atenció en la potenciació de l'aprenentatge de caràcter significatiu per al desenvolupament de les competències, tot promovent l'autonomia i la reflexió.

6. Els centres que imparteixen els ensenyaments d'ESO han d'adoptar mesures d'acolliment i adaptació per als alumnes que s'incorporin en qualsevol moment de l'etapa. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha d'adoptar les mesures necessàries per dur a terme una escolarització equilibrada d'aquests alumnes entre els centres sostinguts amb fons públics.

Article 6

Principis pedagògics

1. Els centres han d'elaborar les seves propostes pedagògiques per a tots els alumnes d'aquesta etapa tot atenent la seva diversitat. Així mateix, han d'arbitrar mètodes que tinguin en compte els diferents ritmes d'aprenentatge dels alumnes, afavoreixin la capacitat d'aprendre per si mateixos i promoguin el treball en equip.

2. En aquesta etapa s'ha de posar una atenció especial a l'adquisició i el desenvolupament de les competències establertes en el perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic i s'ha de fomentar la correcta expressió oral i escrita i l'ús de les matemàtiques. A fi de promoure l'hàbit de la lectura, s'hi ha de dedicar un temps en la pràctica docent de totes les matèries.

3. Per tal de fomentar la integració de les competències treballades, s'ha de dedicar un temps de l'horari lectiu de totes les matèries a la realització de projectes significatius i rellevants i a la resolució col·laborativa de problemes, de manera que es reforci l'autoestima, l'autonomia, la reflexió i la responsabilitat.

4. Sense perjudici del seu tractament específic, la comprensió lectora, l'expressió oral i escrita, la comunicació audiovisual, la competència digital, l'emprenedoria social i empresarial, el foment de l'esperit crític i científic, l'educació emocional i en valors, la igualtat de gènere i la creativitat s'han de treballar en totes les matèries. En tot cas, s'han de fomentar, de manera transversal, l'educació per a la salut, inclosa l'afectiva i sexual, la formació estètica, l'educació per a la sostenibilitat i el consum responsable, el respecte mutu i la cooperació entre iguals.

5. En el procés d'aprenentatge de les llengües estrangeres, les llengües oficials s'han d'utilitzar només com a suport. En aquest procés s'han de prioritzar la comprensió, l'expressió i la interacció oral.

6. S'ha d'afavorir que es difongui la cultura de les Illes Balears i que se'n coneguin les tradicions pròpies, que, juntament amb la llengua catalana, contribueixen a configurar la identitat pròpia de les Illes Balears.

Article 7

Objectius

L'ESO ha de contribuir a desenvolupar en els alumnes les capacitats que els permetin:

a) Assumir responsablement els seus deures; conèixer i exercir els seus drets en el respecte als altres; practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i grups; exercitar-se en el diàleg afirmant els drets humans i la memòria democràtica com a valors comuns d'una societat plural, i preparar-se per a l'exercici actiu de la ciutadania democràtica.

b) Desenvolupar i consolidar hàbits de disciplina, estudi i treball individual i en equip com a condició necessària per a una realització eficaç de les tasques de l'aprenentatge i com a mitjà de desenvolupament personal.

c) Valorar i respectar la diferència entre sexes i la seva igualtat de drets i oportunitats. Rebutjar els estereotips que suposin discriminació entre les persones independentment del gènere amb el qual s'identifiquen.

d) Enfortir les seves capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i en les seves relacions amb els altres; rebutjar la violència, els prejudicis de qualsevol tipus i els comportaments sexistes, i resoldre pacíficament els conflictes.

e) Desenvolupar destreses bàsiques en la utilització de les fonts d'informació amb sentit crític per adquirir nous coneixements. Desenvolupar les competències tecnològiques bàsiques i avançar en una reflexió ètica sobre el seu funcionament i utilització.

f) Concebre el coneixement científic com un saber integrat, que s'estructura en diferents disciplines, així com conèixer i aplicar els mètodes per identificar els problemes en els diversos camps del coneixement i de l'experiència.

g) Desenvolupar l'esperit emprenedor i la confiança en un mateix, la participació, el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per aprendre a aprendre, planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats.

h) Comprendre i expressar amb correcció, oralment i per escrit, en llengua catalana i en llengua castellana, texts i missatges complexos, i iniciar-se en el coneixement, la lectura i l'estudi de la literatura.

i) Comprendre i expressar-se en una o més llengües estrangeres de manera apropiada.

j) Conèixer, valorar i respectar els aspectes bàsics de la cultura i la història de les Illes Balears, mitjançant l'ús de la llengua catalana, així com el patrimoni artístic i cultural propi.

k) Conèixer i acceptar el funcionament del propi cos i el dels altres, respectar les diferències, afermar els hàbits de cura i salut corporals i incorporar l'activitat física i la pràctica de l'esport per afavorir el desenvolupament personal i social. Conèixer i valorar la dimensió humana de la sexualitat en tota la seva diversitat. Valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum, la cura, l'empatia i el respecte cap als éssers vius, especialment els animals i les plantes, i el medi ambient, per tal de contribuir a la seva conservació i millora.

l) Apreciar la creació artística i comprendre el llenguatge de les diferents manifestacions artístiques, utilitzant diversos mitjans d'expressió i representació.

Article 8

Organització dels tres primers cursos

1. Les matèries comunes que s'han de cursar a cada un dels tres primers cursos són les següents:

- a) Educació Física.
- b) Geografia i Història.
- c) Llengua Castellana i Literatura.
- d) Llengua Catalana i Literatura.
- e) Llengua Estrangera.
- f) Matemàtiques.

2. A més, el primer curs tots els alumnes han de fer les matèries següents:

- a) Biologia i Geologia.
- b) Música.

3. El segon curs tots els alumnes han de fer les matèries següents:

- a) Educació Plàstica, Visual i Audiovisual.
- b) Física i Química.
- c) Tecnologia i Digitalització.

4. El tercer curs tots els alumnes han de fer les matèries següents:

- a) Biologia i Geologia.
- b) Física i Química.
- c) Tecnologia i Digitalització.
- d) Una matèria entre Educació Plàstica, Visual i Audiovisual o Música.

5. D'altra banda, els alumnes també han de cursar matèries optatives. El primer curs, han de cursar una matèria optativa d'entre les següents:

- a) Taller de Consum Responsable.
- b) Cooperació i Serveis a la Comunitat.
- c) Cultura Clàssica I.
- d) Igualtat de Gènere.
- e) Recursos Digitals I.
- f) Segona Llengua Estrangera.

6. El segon curs, han de cursar una matèria optativa d'entre les següents:

- a) Taller de Consum Responsable.
- b) Cooperació i Serveis a la Comunitat.
- c) Cultura Clàssica I / Cultura Clàssica II.
- d) Igualtat de Gènere.
- e) Recursos Digitals I / Recursos Digitals II.
- f) Segona Llengua Estrangera.

7. El tercer curs, han de cursar una matèria optativa d'entre les següents:

- a) Cooperació i Serveis a la Comunitat.
- b) Cultura Clàssica II.
- c) Educació Plàstica, Visual i Audiovisual.
- d) Introducció a la Filosofia.
- e) Música.
- f) Recursos Digitals II.
- g) Segona Llengua Estrangera.

8. Els alumnes poden cursar les matèries de Segona Llengua Estrangera i Cooperació i Serveis a la Comunitat en cada un dels cursos. La resta de matèries optatives només es poden fer una vegada. Per poder cursar Recursos Digitals II i Cultura Clàssica II s'ha d'haver fet, respectivament, Recursos Digitals I i Cultura Clàssica I. Excepcionalment, el tercer curs es pot cursar la matèria de Recursos Digitals II o Cultura Clàssica II sense haver fet, respectivament, Recursos Digitals I o Cultura Clàssica I. A aquest efecte, els professors que imparteixen les matèries han d'establir els procediments perquè els alumnes puguin acreditar els coneixements previs necessaris. La decisió del professor que imparteix la matèria ha de ser vinculant.

9. En la seva concreció curricular, els centres poden establir qualsevol agrupació de matèries en àmbits en algun curs o en tots els tres primers cursos de l'etapa. Els nivells que s'organitzin per àmbits han d'incloure tots els grups del nivell i han de fer els mateixos àmbits.

10. Els alumnes no poden cursar un nombre més gran de matèries del que s'estableix en aquest article.

Article 9

Organització del quart curs

1. Les matèries que han de cursar tots els alumnes de quart curs són les següents:

- a) Educació en Valors Cívics i Ètics.
- b) Educació Física.
- c) Geografia i Història.
- d) Llengua Castellana i Literatura.
- e) Llengua Catalana i Literatura.
- f) Llengua Estrangera.
- g) Matemàtiques A o Matemàtiques B, en funció de l'elecció de cada alumne.

2. A més de les matèries esmentades en l'apartat anterior, els alumnes han de cursar tres matèries d'opció entre les següents:

- a) Biologia i Geologia.
- b) Digitalització.
- c) Economia i Emprenedoria.
- d) Expressió Artística.
- e) Física i Química.
- f) Formació i Orientació Personal i Professional.
- g) Llatí.
- h) Música.
- i) Segona Llengua Estrangera.
- j) Tecnologia.

3. Aquest quart curs té caràcter orientador, tant per als estudis postobligatoris com per a la incorporació a la vida laboral. Per facilitar aquesta orientació, els centres educatius poden establir, en la seva concreció curricular, agrupacions de les matèries d'opció esmentades en l'apartat anterior en diferents itineraris. En qualsevol cas, s'ha de fomentar la presència equilibrada de tots dos sexes en els diferents itineraris. Els

alumnes han de poder aconseguir, a través de qualsevol itinerari triat, el nivell d'adquisició de les competències establert per a l'ESO en el perfil de sortida al final de l'educació bàsica.

4. Dins els itineraris que puguin establir els centres, s'hi han d'oferir la totalitat de les matèries d'opció de l'apartat segon. La matèria Segona Llengua Estrangera, com a matèria d'oferta obligada, ha de formar part de tots aquests itineraris.

5. Només es pot deixar d'impartir una matèria quan l'hagin triada menys de deu alumnes.

6. Els alumnes no poden cursar un nombre més gran de matèries del que s'estableix en aquest article.

Article 10

Segona llengua estrangera

1. Tots els centres han d'oferir la matèria Segona Llengua Estrangera en tots els cursos. En el primer curs s'ha d'impartir sempre que el nombre d'alumnes matriculats no sigui inferior a deu. En tot cas, s'ha d'assegurar la continuïtat de la matèria els cursos posteriors, independentment del nombre d'alumnes que la cursin.

2. L'ensenyament de la segona llengua estrangera s'inicia de forma ordinària el primer curs. Això no obstant, els alumnes es poden incorporar a aquests ensenyaments en qualsevol curs posterior, sempre que n'acreditin els coneixements necessaris. A aquest efecte, els professors que imparteixen la matèria han d'establir els procediments perquè els alumnes puguin acreditar els coneixements previs necessaris. La decisió del professor que imparteix la matèria ha de ser vinculant.

Article 11

Competències clau i perfil de sortida dels alumnes al final de l'educació bàsica

1. A l'efecte d'aquest Decret, les competències clau són les següents:

- a) Competència en comunicació lingüística.
- b) Competència plurilingüe.
- c) Competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria.
- d) Competència digital.
- e) Competència personal, social i d'aprendre a aprendre.
- f) Competència ciutadana.
- g) Competència emprenedora.
- h) Competència en consciència i expressió culturals.

2. El perfil de sortida dels alumnes fixa les competències clau que han d'haver adquirit i desenvolupat en finalitzar l'educació bàsica. En aquest sentit, constitueix el referent últim de l'assoliment competencial, tant en l'avaluació de les diferents etapes i modalitats de l'educació bàsica com per a la titulació de graduat en educació secundària obligatòria (GESO). A més, fonamenta la resta de decisions curriculars, així com les estratègies i orientacions metodològiques en la pràctica lectiva.

3. En l'annex 1 d'aquest Decret es defineixen cada una de les competències clau i els descriptors operatius del perfil de sortida dels alumnes al final de l'educació bàsica.

4. El currículum que estableix aquest Decret té per objecte garantir el desenvolupament de les competències clau previstes en el perfil de sortida. La concreció d'aquest currículum que els centres facin en els seus projectes educatius ha de tenir com a referent, així mateix, aquest perfil de sortida.

Article 12

Competències específiques, criteris d'avaluació i sabers bàsics

1. En l'annex 2 d'aquest Decret es fixen, per a cada matèria, les competències específiques per a l'etapa, així com els criteris d'avaluació, els continguts, destreses i actituds, enunciats en forma de sabers bàsics, i la connexió de cada competència específica amb els descriptors del perfil de sortida vinculats a les competències clau.

2. Les agrupacions per àmbits que s'estableixin a l'empara del que es disposa en els articles 5.4 i 8.9 d'aquest Decret han de respectar les competències específiques, els criteris d'avaluació i els sabers bàsics de les matèries que s'hi integren.

3. Per a l'adquisició i el desenvolupament de les competències clau i de les competències específiques, l'equip docent, en la forma que s'organitzi, ha de dissenyar situacions d'aprenentatge d'acord amb el que s'estableix en l'annex 3.

Article 13**Autonomia dels centres**

1. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de facilitar als centres l'exercici de la seva autonomia pedagògica, d'organització i de gestió, en els termes recollits en la LOE i en la Llei 1/2022, així com en les normes que la desenvolupen, i ha d'afavorir el treball en equip dels professors.
2. Els centres educatius tenen autonomia per organitzar els grups i les matèries de manera flexible i per adoptar les mesures organitzatives o d'atenció a la diversitat més adequades a les característiques dels seus alumnes. Com a part d'aquestes mesures, poden establir organitzacions didàctiques que impliquin impartir de manera integrada diferents matèries d'un mateix àmbit, d'acord amb el seu projecte educatiu, en els termes que estableix l'article 8.9 i de conformitat amb l'organització curricular que estableix l'article 12.2.
3. Els centres han de fixar la concreció del currículum i l'han d'incorporar al seu projecte educatiu, que ha d'impulsar i desenvolupar els principis, objectius i metodologia propis d'un aprenentatge competencial orientat a l'exercici d'una ciutadania activa i igualitària.
4. Igualment, els centres han de promoure compromisos educatius amb les mares, pares o tutors legals dels seus alumnes, en els quals es consignin les activitats que els integrants de la comunitat educativa es comprometen a desenvolupar per facilitar el progrés educatiu dels seus alumnes.
5. En l'exercici de la seva autonomia, els centres poden adoptar experimentacions, innovacions pedagògiques, programes educatius, plans de treball, formes d'organització, normes de convivència o l'ampliació del calendari escolar o de l'horari lectiu de matèries o àmbits, en els termes que estableixen la Conselleria d'Educació i Formació Professional i dins les possibilitats que permeti la normativa aplicable, incloent la laboral, sense que en cap cas suposi discriminació de cap mena ni s'imposin aportacions a les famílies.
6. Els centres sostinguts amb fons públics han de retre comptes dels resultats obtinguts al Consell escolar del centre i tenint en compte el que es preveu a l'article 160 de la Llei 1/2022, de 8 de març d'educació de les Illes Balears, sobre l'avaluació dels centres educatius.

Article 14**Projecte educatiu de centre**

El projecte educatiu de centre (PEC) és el document en què es recull l'autonomia del centre, i s'ha de redactar d'acord amb els articles 120, 121, 122 de la Llei 1/2022. El PEC ha d'incloure, entre d'altres, el projecte lingüístic, que es regula en l'article 136 de la Llei 1/2022 esmentada.

Article 15**Concreció curricular**

1. En la concreció curricular del centre, que forma part del projecte educatiu, es desenvolupa, completa, adequa i concreta el currículum oficial a cada centre docent. Implica establir un marc comú, aprovat pel claustre, que defineix les línies educatives del centre al llarg de tota l'etapa educativa.
2. La concreció curricular, que ha de ser aprovada al centre segons el procediment que estableix el reglament orgànic de centre vigent, ha de contenir, com a mínim, els elements següents:
 - a) Principis pedagògics d'acord amb el projecte educatiu del centre
 - b) Matèries optatives que ofereix el centre a cada un dels tres primers cursos.
 - c) Organització dels tres primers cursos d'ESO (per matèries o àmbits).
 - d) Definició dels itineraris de les matèries d'opció de quart d'ESO.
 - e) Proposta pedagògica.
 - f) Regulació de les actuacions dels equips docents:
 - 1r. Per a la presa de decisions sobre la promoció.
 - 2n. Per a l'aplicació dels plans individualitzats de reforç per als alumnes amb matèries no superades del curs anterior i per aquells que hagin de romandre un any més en el mateix curs.
 - 3r. Per a la presa de decisions sobre l'obtenció del títol de GESO.
 - g) Organització del programa de diversificació curricular (3r i 4t d'ESO).
 - h) Organització i flexibilitat dels grups i de les matèries.
 - i) Materials curriculars (llibres de text, de consulta, de lectura, etc.).
 - j) Compromisos educatius de les mares, pares o tutors legals per facilitar el progrés educatiu dels alumnes.
 - k) Pla específic de coordinació amb l'etapa d'educació primària.
 - l) Mesures organitzatives per a l'atenció educativa dels alumnes que no cursen ensenyaments de religió.
 - m) Impartició de matèries i àmbits no lingüístics en llengües estrangeres.

Article 16**Desplegament del currículum a l'aula**

1. Per a l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques de les matèries, l'equip docent, així com aquest s'organitzi, ha de dissenyar situacions d'aprenentatge, tot tenint en compte la concreció curricular del centre, les característiques dels alumnes i de l'entorn, i els principis i l'estructura que s'estableixen en l'annex 3.
2. Les situacions d'aprenentatge han d'estar a disposició de la comunitat educativa del centre.
3. Les situacions d'aprenentatge s'han de desplegar en la programació d'aula, que ha d'incloure les seqüències didàctiques de les activitats d'ensenyament i aprenentatge, les dinàmiques d'avaluació i els recursos necessaris per al desenvolupament de les sessions.
4. En les programacions d'aula, s'hi han de preveure les adequacions necessàries per atendre els alumnes amb necessitat específica de suport educatiu (NESE) des d'una perspectiva inclusiva, tenint en compte els principis del disseny universal de l'aprenentatge (DUA).

Article 17**Avaluació**

La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de regular, mitjançant una ordre, l'avaluació de l'aprenentatge dels alumnes d'ESO, així com la promoció de curs i els requisits de titulació d'aquesta etapa.

Article 18**Tutoria i orientació**

1. La tutoria dels alumnes i l'orientació educativa, psicopedagògica i professional constitueixen un element fonamental en l'ordenació d'aquesta etapa. Les mesures relatives a l'orientació i l'acció tutorial han de formar part del projecte educatiu del centre.
2. Cada grup d'alumnes ha de tenir, com a mínim, un professor com a tutor. La funció tutorial implica dur a terme les mesures relatives a l'orientació i l'acció tutorial. El director del centre o, en el cas de centres privats concertats o no concertats, el seu titular ha de designar la persona responsable de la tutoria entre els professors que imparteixin docència a tot el grup d'alumnes, preferentment entre els que imparteixin un major nombre d'hores de docència al grup.
3. La funció tutorial implica coordinar les activitats de tutoria i dur a terme el conjunt d'accions educatives que contribueixen a fer que l'alumne adquireixi les competències clau, a orientar-lo, dirigir-lo i donar-li suport en el procés educatiu per assolir la seva maduresa i autonomia. Aquesta acció tutorial ha d'atendre el desenvolupament intel·lectual, afectiu, psicomotriu, social i ètic dels alumnes i ha de permetre tractar els aspectes que també són part de la seva formació però que generalment resten fora de les programacions específiques. D'aquesta manera, contribueix a la formació de la personalitat i afavoreix la reflexió sobre els factors personals i les exigències socials que condicionen els seus desitjos i decisions pel que fa al seu futur.
4. En l'ESO, l'acció tutorial ha d'acompanyar el procés educatiu individual i col·lectiu dels alumnes. Des de la tutoria s'ha de coordinar la intervenció educativa del conjunt dels professors i s'ha de mantenir una relació permanent amb les mares, pares o tutors legals, per tal de facilitar l'exercici dels drets reconeguts en les lletres d) i g) de l'article 4.1 de la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació.
5. L'acció tutorial i l'orientació són responsabilitat del conjunt dels professors que imparteixen docència a un mateix grup d'alumnes. El tutor, a més de les funcions que li són pròpies, és responsable de coordinar l'acció tutorial.
6. S'ha de promoure el desenvolupament de fórmules de tutoria compartida i personalitzada que possibilitin un assessorament individualitzat i estable al llarg de l'etapa.
7. Els equips docents han de col·laborar per prevenir els problemes d'aprenentatge i de convivència que puguin presentar-se i han de compartir tota la informació que sigui necessària per treballar de manera coordinada en el compliment de les seves funcions. Amb aquesta finalitat, s'han de planificar, dins el període de permanència dels professors al centre, horaris específics per a les reunions de coordinació, sense perjudici de l'autonomia organitzativa dels centres privats, concertats i no concertats.
8. L'acció tutorial ha de contribuir al desenvolupament d'una dinàmica positiva en el grup classe i a la implicació dels alumnes i les seves mares, pares o tutors legals en el funcionament del centre. L'acció tutorial ha d'emmarcar el conjunt d'actuacions que tenen lloc en un centre educatiu, amb la integració de les funcions del tutor i les actuacions d'altres professionals i organitzacions.

9. Mitjançant l'acció tutorial, els centres han d'informar i orientar els alumnes amb la finalitat que l'elecció de les opcions i matèries a les quals es refereixen els articles 8 i 9 d'aquest Decret sigui la més adequada per als seus interessos i la seva orientació formativa i laboral posterior.

10. L'assessorament específic en orientació personal, acadèmica i professional ha de contribuir a coordinar els processos d'acollida al centre docent i de transició al món laboral o acadèmic en concloure el període d'escolarització obligatòria.

11. En els centres públics, l'acció tutorial ha d'incloure, a més, les funcions que determina el reglament orgànic dels centres públics.

Article 19

Atenció a les diferències individuals

1. Per tal de reforçar la inclusió, s'ha de posar èmfasi en l'atenció individualitzada dels alumnes, en la detecció precoç de les seves necessitats específiques i en l'establiment de mecanismes de suport i reforç per evitar la permanència en un mateix curs, sobretot en entorns socialment desfavorits. En aquests entorns, la Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de procurar ajustar les ràtios alumne/unitat com a element afavoridor d'aquestes estratègies pedagògiques.

2. Els centres, des de l'exercici de la seva autonomia, poden establir mesures de flexibilització en l'organització de les àrees, els ensenyaments, els espais i els temps i promoure alternatives metodològiques, per tal de personalitzar i millorar la capacitat d'aprenentatge i els resultats de tots els alumnes.

3. Aquestes mesures, que han de formar part de la concreció curricular del projecte educatiu dels centres, han d'estar orientades a permetre a tots els alumnes el desenvolupament de les competències previst en el perfil de sortida i la consecució dels objectius de l'ESO, per la qual cosa en cap cas poden suposar un impediment ni per a la promoció ni per a l'obtenció del títol de GESO.

4. Els alumnes amb necessitat específica de suport educatiu (NESE) es classifiquen en les categories següents:

- a) Alumnes amb necessitats educatives especials.
- b) Alumnes amb dificultats específiques d'aprenentatge.
- c) Alumnes amb integració tardana en el sistema educatiu espanyol.
- d) Alumnes amb altes capacitats intel·lectuals.

5. Els centres han d'adoptar mesures curriculars i organitzatives inclusives per assegurar que els alumnes amb NESE puguin assolir els objectius i adquirir les competències del perfil de sortida de l'etapa. En particular, han d'afavorir la flexibilització i l'ús d'alternatives metodològiques en l'ensenyament i l'avaluació de la llengua estrangera, especialment amb els alumnes que presentin dificultats en la seva comprensió i expressió. Igualment, s'han d'establir les mesures més adequades perquè les condicions de realització dels processos associats a l'avaluació dels aprenentatges i la qualificació de les matèries i àmbits s'adaptin a les necessitats d'aquests alumnes. Així mateix, els centres han de facilitar la coordinació de tots els sectors que intervenen en l'atenció d'aquests alumnes. En aquest procés, han de ser preceptivament oïts i informats les mares, pares o tutors legals que ostenten i exerceixen la pàtria potestat d'aquests alumnes. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de regular els procediments que permetin resoldre les discrepàncies que puguin sorgir, sempre tenint en compte l'interès superior del menor i la voluntat de les famílies que mostren la seva preferència per un règim més inclusiu.

Article 20

Alumnes amb necessitats educatives especials

1. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha d'adoptar les mesures necessàries perquè es puguin identificar els alumnes amb necessitats educatives especials (NEE) i valorar de manera primerenca les seves necessitats. La identificació i la valoració d'aquests alumnes s'ha de dur a terme mitjançant professionals amb la qualificació adequada adscrits als equips d'orientació i suport a l'aprenentatge.

2. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha d'establir les condicions d'accessibilitat, de disseny universal de l'aprenentatge i dels recursos de suport, humans i materials que afavoreixin l'accés al currículum dels alumnes amb NEE, i ha d'adaptar els instruments i, si escau, els temps i suports que assegurin una correcta avaluació d'aquests alumnes.

3. Quan un alumne necessiti adaptacions del currículum que s'apartin significativament del que determina aquest Decret, la Conselleria d'Educació i Formació Professional n'ha d'establir els procediments oportuns. Aquestes adaptacions s'han d'elaborar cercant el màxim desenvolupament possible de les competències i han de contenir els referents que seran aplicables en l'avaluació d'aquest alumne, sense que aquest fet pugui suposar un impediment per a la promoció o la titulació.

4. Sense detriment del que es disposa en l'article 3.2 d'aquest Decret, l'escolarització d'aquests alumnes en l'etapa d'ESO en centres ordinaris es pot prolongar un any més, sempre que això afavoreixi l'obtenció del títol de GESO.

Article 21**Alumnes amb dificultats específiques d'aprenentatge**

1. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha d'adoptar les mesures necessàries perquè es puguin identificar els alumnes amb dificultats específiques d'aprenentatge i valorar-ne les necessitats de manera primerenca. La identificació i la valoració d'aquests alumnes s'ha de dur a terme mitjançant professionals amb la qualificació adequada adscrits als equips d'orientació i suport a l'aprenentatge.
2. L'escolarització d'aquests alumnes s'ha de regir pels principis de normalització i inclusió i ha d'assegurar la seva no-discriminació i la igualtat efectiva en l'accés i la permanència en el sistema educatiu.

Article 22**Alumnes amb integració tardana en el sistema educatiu espanyol**

1. En els termes que estableixi la Conselleria d'Educació i Formació Professional, els alumnes d'integració tardana que desconeixen les dues llengües oficials han de participar en el programa d'acolliment lingüístic que preveu l'apartat 1 de l'article 137 de la Llei 1/2022.
2. Els alumnes d'integració tardana que presentin dèficit lingüístic o greus mancances en la llengua o llengües d'escolarització han de rebre una atenció específica, que haurà de ser, en tot cas, simultània a la seva escolarització en els grups ordinaris, amb els quals han de compartir el major temps possible de l'horari setmanal, en els termes que preveu l'apartat 2 de l'article 137 de la Llei 1/2022.
3. Els alumnes que presentin un desfasament en el seu nivell de competència curricular de dos cursos o més poden ser escolaritzats en el curs inferior al que els correspondria per edat. En aquest cas, s'han d'adoptar les mesures de reforç necessàries que facilitin la integració escolar d'aquests alumnes i la recuperació del seu desfasament i que els permetin continuar amb aprofitament el seu aprenentatge. En el cas de superar aquest desfasament, s'han d'incorporar al grup corresponent a la seva edat.

Article 23**Alumnes amb altes capacitats intel·lectuals**

L'escolarització dels alumnes amb altes capacitats intel·lectuals, identificats com a tals per l'orientador del centre, es pot flexibilitzar en els termes que determini la Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres, de manera que pugui reduir-se la durada de l'etapa, quan es prevegi que aquesta és la mesura més adequada per al desenvolupament del seu equilibri personal i la seva socialització.

Article 24**Participació i dret a la informació de mares, pares o tutors legals**

Les mares, pares o tutors legals han de participar i conèixer l'evolució del procés educatiu dels seus fills i filles, tot col·laborant amb les mesures de suport o reforç que adoptin els centres per tal de facilitar el seu progrés.

Article 25**Programes de diversificació curricular**

1. Els programes de diversificació curricular estan orientats a la consecució del títol de GESO per part dels alumnes que presenten dificultats rellevants d'aprenentatge després d'haver rebut, en el seu cas, mesures de suport en el primer o segon curs d'aquesta etapa, o als qui aquesta mesura d'atenció a la diversitat els sigui favorable per a l'obtenció del títol. Aquests programes s'han d'organitzar d'acord amb el que s'estableix en l'annex 4.
2. La distribució horària d'aquests programes és la que s'estableix en l'annex 5.

Article 26**Cicles formatius de grau bàsic**

1. Els cicles formatius de grau bàsic s'adrecen, preferentment, als alumnes que presenten més possibilitats d'aprenentatge i d'adquirir les competències d'ESO en un entorn vinculat al món professional. Els centres han de vetllar per evitar la segregació d'alumnes per raons socioeconòmiques o de qualsevol altre tipus, amb l'objectiu de preparar-los per poder continuar la seva formació.
2. Els equips docents poden proposar a mares, pares o tutors legals i al mateix alumne, a través del corresponent consell orientador, que s'incorpori a un cicle formatiu de grau bàsic quan el perfil acadèmic i vocacional així ho aconselli, d'acord amb els requisits que estableix la normativa vigent. Aquesta proposta ha de procurar que l'elecció dels cicles formatius sigui una elecció lliure de condicionants basats en el sexe.
3. En aquest procés, la Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de determinar la intervenció dels mateixos alumnes; de les mares,

pares o tutors legals que ostenten i exerceixen la pàtria potestat, i dels equips d'orientació i suport a l'aprenentatge.

Article 27**Coordinació amb l'educació primària**

1. Per garantir la continuïtat del procés de formació bàsica dels alumnes i una transició i evolució positives des de l'educació primària a l'ESO, la Conselleria d'Educació i Formació Professional i els centres han d'establir mecanismes per afavorir la coordinació entre aquestes etapes.
2. La coordinació dels ensenyaments de l'educació primària i de l'educació secundària que s'imparteixen al mateix centre s'ha de dur a terme d'acord amb el que s'estableixi en la concreció curricular.
3. Els centres d'educació secundària que tenen adscrits centres d'educació primària han de preveure, en un pla específic, les mesures de coordinació pedagògica i organitzativa amb aquests centres. Aquest pla ha de formar part de la concreció curricular i s'ha de dissenyar conjuntament entre els centres, sota la coordinació dels equips directius i amb la col·laboració dels equips d'orientació i suport a l'aprenentatge.
4. Aquest pla específic ha de preveure, a més de l'intercanvi d'informació sobre els alumnes, mesures per facilitar-ne la transició en el procés de canvi de centre i per millorar la comunicació entre les etapes.
5. La informació referida als alumnes amb NEE ha d'incloure, a més, el dictamen d'escolarització, l'informe psicopedagògic actualitzat al llarg del darrer curs de primària i el document individual d'adaptacions curriculars.
6. Pel que fa als alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu, s'ha de trametre un informe actualitzat amb les actuacions dutes a terme.
7. Quant a la resta dels alumnes, sempre que s'hagi fet alguna intervenció s'han de trametre els informes elaborats pels equips d'orientació i suport a l'aprenentatge.

Article 28**Calendari**

El calendari escolar, que la Conselleria d'Educació i Formació Professional fixa anualment, ha de comprendre un mínim de 175 dies lectius.

Article 29**Horari**

1. El claustre de professors del centre ha d'aprovar els criteris pedagògics per elaborar l'horari setmanal.
2. L'horari lectiu setmanal dels alumnes per a cada un dels cursos és de trenta períodes lectius. Aquests períodes lectius han d'estar distribuïts de dilluns a divendres i es poden desenvolupar en jornada continuada o partida, d'acord amb la normativa vigent. Els centres públics amb jornada continuada han de tenir cada dia la mateixa hora d'entrada i de sortida.
3. L'annex 7 d'aquest decret fixa l'horari escolar per a les diferents matèries d'ESO. Serà d'aplicació l'horari previst en l'annex 8 en els nivells en què la concreció curricular del centre estableixi la integració de les matèries en àmbits, segons el que preveu l'article 8.9 d'aquest Decret.
4. En el cas que el centre hagi optat per la integració de matèries en àmbits, l'horari escolar d'aquests àmbits ha de ser el resultant de la suma dels períodes lectius assignats a les matèries que s'hi integrin.
5. En el cas que el centre hagi optat per la integració de les matèries en àmbits, les hores de lliure disposició s'han de distribuir entre els àmbits, les matèries i la tutoria.
6. En el marc de l'autonomia de centre, els centres que no hagin optat per la integració de matèries en àmbits han d'establir, en la seva concreció curricular, la distribució en el primer curs dels períodes lectius setmanals de lliure disposició entre les matèries que ja cursa l'alumne o la tutoria.
7. Les matèries de llengua catalana i literatura i de llengua castellana i literatura han de tenir la mateixa càrrega horària en qualsevol cas.
8. Els alumnes no poden cursar un nombre major de matèries del que s'estableix en els articles 8 i 9 d'aquest Decret.
9. Amb la finalitat d'adequar el currículum a les necessitats de determinats alumnes, els centres, amb l'autorització prèvia de la Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres, poden adoptar una distribució horària diferent de l'expressada en l'annex 7.

10. En cada un dels períodes lectius setmanals de l'etapa de la matèria de Llengua Estrangera es poden assignar dos professors a cada grup per atendre els alumnes en modalitat de codocència o docència simultània en desdoblaments de grup. Així mateix, en un dels períodes lectius setmanals de Biologia i Geologia, Física i Química, Segona Llengua Estrangera, Tecnologia i Digitalització, i Tecnologia de quart curs, es poden assignar dos professors a cada grup per atendre els alumnes en modalitat de codocència o docència simultània en desdoblaments de grup. L'assignació d'aquest segon professor només s'ha de fer en els grups en què el nombre d'alumnes sigui superior a quinze. El director del centre o, en el cas de centres privats concertats o no concertats, el seu titular, pot establir una distribució diferent d'aquests recursos en les matèries esmentades i destinar algunes d'aquestes hores a reforç o tutories d'alumnes amb dificultats d'aprenentatge en petits grups o individualment, o a altres activitats de docència directa als alumnes, d'acord amb el que s'estableixi en la concreció curricular.

Article 30

Materials curriculars

1. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de fomentar l'elaboració de materials curriculars per afavorir el desenvolupament i l'aplicació del currículum i ha de dictar les disposicions que orientin el treball dels professors en aquest sentit, a més de regular-ne els procediments de supervisió.

2. Correspon als centres educatius, en el marc de la seva autonomia pedagògica, triar, si escau, els materials curriculars, sempre que s'adaptin al rigor científic adequat a l'edat dels alumnes i al currículum establert per la Conselleria d'Educació i Formació Professional. Els materials han de reflectir i fomentar el respecte als principis, valors, llibertats, drets i deures constitucionals i estatutaris, així com als principis i valors recollits en la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral davant la violència de gènere, als quals ha d'ajustar-se tota l'activitat educativa. Les administracions educatives han de vetlar perquè en els materials educatius s'eliminin els estereotips sexistes o discriminatoris i perquè fomentin la igualtat entre dones i homes.

3. La supervisió dels llibres de text i la resta del material curricular ha de formar part del procés ordinari de supervisió que exerceix el Departament d'Inspecció Educativa.

4. Els llibres de text no poden ser substituïts abans que transcorri un període mínim de quatre cursos acadèmics. Excepcionalment, quan la concreció curricular ho requereixi i amb l'informe favorable del Departament d'Inspecció Educativa, poden ser substituïts abans de la finalització del període esmentat.

5. Abans del 30 de juny de cada any, els centres han de comunicar a les famílies la relació dels llibres de text, de consulta i de lectura per a cada curs escolar. Així mateix, abans d'aquesta data els centres sostinguts amb fons públics han d'haver introduït aquesta relació al programa de gestió educativa de les Illes Balears (GESTIB).

Article 31

Recursos

1. Els centres han d'estar dotats dels recursos educatius, humans i materials necessaris per oferir un ensenyament de qualitat i inclusiu, i garantir la igualtat d'oportunitats en l'accés a l'educació.

2. La Conselleria d'Educació i Formació Professional pot assignar recursos addicionals i arbitrar mesures de caràcter extraordinari en determinats centres sostinguts amb fons públics per raó dels projectes innovadors en matèria d'atenció a la diversitat i per compensar les condicions d'especial necessitat de la població que escolaritzen en els termes que s'estableixin reglamentàriament. A aquests efectes, es tindrà en compte l'índex socioeconòmic i cultural del centre (ISEC) en les condicions que estableixi la Conselleria d'Educació i Formació Professional.

3. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de proveir els recursos necessaris per garantir:

- a) El nombre màxim de trenta alumnes per aula, sense perjudici de la reducció progressiva de ràtios, com a resultat de la implementació del pla que preveu la disposició addicional tercera de la Llei 1/2022.
- b) La posada en funcionament d'un pla de foment de la lectura.
- c) L'establiment de programes de reforç i suport educatiu i de millora dels aprenentatges.
- d) L'establiment de programes de reforç de l'aprenentatge de la llengua estrangera.
- e) L'atenció a la diversitat dels alumnes i, en especial, l'atenció als que presenten necessitats específiques de suport educatiu.
- f) L'adopció de mesures de suport i d'incentivació per als professors.
- g) L'existència de serveis o professionals especialitzats en l'orientació educativa, psicopedagògica i professional.
- h) L'adopció de mesures d'orientació a les mares, pares o tutors legals dels alumnes pel que fa al desenvolupament del procés d'aprenentatge.

4. En el procés d'aplicació de l'article 137.2 de la Llei 1/2022, la Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de proporcionar els

recursos complementaris que requereixen els centres per facilitar que els alumnes d'incorporació tardana amb dèficit lingüístic s'incorporin amb eficàcia a l'aprenentatge en funció del projecte lingüístic del centre.

5. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de promoure la coordinació dels serveis externs amb els centres educatius per assegurar una acció conjunta i efectiva.

Article 32

Nombre de grups classe

Segons el nombre de grups assignats per la Conselleria d'Educació i Formació Professional a cada curs de l'etapa i per a cada curs escolar, els centres educatius sostinguts amb fons públics rebran els recursos humans necessaris per oferir, com a mínim, el nombre de grups classe de les assignatures que tinguin caràcter optatiu segons els articles 8 i 9 d'aquest Decret i no sigui religiós, que s'estableix a l'annex 6.

Article 33

Atribució docent

1. Per impartir els ensenyaments de l'ESO, els professors han de complir els requisits establerts en l'article 94 de la LOE. També poden impartir docència als dos primers cursos de l'etapa els mestres ja adscrits als cursos de primer i segon, d'acord amb la disposició transitòria primera de la Llei esmentada.

2. L'assignació de matèries a les especialitats docents dels cossos de catedràtics i professors d'ensenyament secundari és la que determina el Reial decret 1834/2008, de 8 de novembre, pel qual es defineixen les condicions de formació per a l'exercici de la docència en l'ESO, el batxillerat, la formació professional i els ensenyaments de règim especial i s'estableixen les especialitats dels cossos docents d'ensenyament secundari.

3. Pel que fa a les exigències de titulació i especialització dels professors dels centres privats, s'ha de tenir en compte el Reial decret 860/2010, de 2 de juliol, pel qual es regulen les condicions de formació inicial del professorat dels centres privats per exercir la docència en els ensenyaments d'ESO o de batxillerat.

4. L'atribució docent de les matèries optatives amb currículum propi de les Illes Balears és la que figura en l'annex 9.

5. Correspon al director del centre, a proposta del cap d'estudis o, en el cas de centres privats concertats o no concertats, al seu titular, i d'acord amb la normativa vigent, designar el professor que ha d'impartir una determinada matèria quan aquesta pugui ser impartida per professors de diverses especialitats.

6. Els àmbits poden ser impartits per qualsevol professor de les especialitats docents dels cossos de catedràtics i professors d'ensenyament secundari que tenen atribució docent per impartir qualsevol de les matèries que integren cada àmbit.

7. En el cas de les matèries que s'imparteixin totalment o parcialment en la modalitat de codocència (dos o més professors de manera simultània a la mateixa aula), l'atribució docent d'un d'aquests professors ha de ser la de la matèria que s'imparteix.

8. Pel que fa a les matèries que s'imparteixin totalment o parcialment en la modalitat de docència simultània en desdoblaments de grup, l'atribució docent dels professors ha de ser la de la matèria que s'imparteix.

Disposició addicional primera

Gènere

Les formes del gènere gramatical tradicionalment dit masculí que apareixen en aquesta norma s'han d'entendre com a genèriques quan es refereixen a persones. Per tant, les inclouen totes, amb independència del sexe.

Disposició addicional segona

Igualtat entre les persones

Els centres docents han d'adoptar les mesures necessàries per garantir que es compleix el que s'estableix en el capítol I del títol IV de la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes, i en l'article 12 de la Llei 8/2016, de 30 de maig, per garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per erradicar l'LGTBI-fòbia.

Disposició addicional tercera

Protecció de dades de caràcter personal

En relació amb les dades de caràcter personal de les persones interessades en els procediments que es regulen en aquest Decret, s'ha de complir el que es preveu en la disposició addicional vint-i-tresena de la LOE, així com el que es preveu en la Llei orgànica 3/2018, de 5 de

desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals i en el Reglament (UE) 2016/679 del Parlament i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE (Reglament general de protecció de dades).

Disposició addicional quarta**Ensenyament de religió**

1. Els ensenyaments de religió s'han d'incloure en l'ESO d'acord amb el que s'estableix en la disposició addicional segona de la LOE.
2. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de garantir que, a l'inici del curs, els alumnes majors d'edat i les mares, pares o tutors legals que ostenten i exerceixen la pàtria potestat dels alumnes menors d'edat puguin manifestar la seva voluntat de rebre o no ensenyaments de religió.
3. La Conselleria d'Educació i Formació Professional ha de vetlar perquè tots els centres de titularitat pública i privats sostinguts amb fons públics respectin els drets de tots els alumnes i de les seves mares, pares o tutors legals i perquè no suposi cap discriminació rebre ensenyaments de religió o no rebre'n.
4. Els centres docents han de disposar les mesures organitzatives perquè els alumnes que no hagin optat per cursar ensenyaments de religió rebin la deguda atenció educativa supervisada per part de professors de qualsevol atribució docent. Els centres han de planificar i programar aquesta atenció de manera que es dirigeixi al desenvolupament de les competències transversals a través de la realització de projectes significatius per als alumnes i de la resolució col·laborativa de problemes, amb l'objecte de reforçar l'autoestima, la promoció de la salut mitjançant l'activitat física, l'autonomia, la reflexió i la responsabilitat, per a la qual cosa la Conselleria d'Educació i Formació Professional publicarà orientacions. En tot cas, les activitats proposades han d'anar dirigides a reforçar els aspectes més transversals del currículum i han d'afavorir la interdisciplinarietat i la connexió entre els diferents sabers. En cap cas aquestes activitats han de comportar l'aprenentatge de continguts curriculars associats al coneixement del fet religiós ni a qualsevol matèria de l'etapa. La planificació de l'atenció educativa alternativa a l'assignatura de religió ha de formar part de la concreció curricular.
5. La determinació del currículum de l'ensenyament de les diferents confessions religioses amb les quals l'Estat espanyol ha subscrit acords de cooperació en matèria educativa serà competència de les corresponents autoritats religioses.
6. Amb la finalitat de garantir el principi d'igualtat i la lliure concurrència entre tot els alumnes, les qualificacions que s'haguessin obtingut en l'avaluació dels ensenyaments de religió no es computaran en les convocatòries en les quals hagin d'entrar en concurrència els expedients acadèmics.

Disposició addicional cinquena**Ensenyaments del sistema educatiu espanyol impartits en llengües estrangeres**

1. La Conselleria d'Educació i Formació Professional pot autoritzar que una part de les matèries del currículum s'imparteixin en una llengua estrangera, sense que això suposi modificació dels aspectes bàsics del currículum regulats en aquest Decret. En aquest cas, s'ha de procurar que, al llarg de l'etapa, els alumnes adquireixin la terminologia pròpia de les matèries en la llengua oficial d'ensenyament prevista en el projecte lingüístic de centre.
2. El fet que els centres imparteixin els seus ensenyaments conforme al que es preveu en l'apartat anterior en cap cas pot suposar la modificació dels criteris per a l'admissió dels alumnes establerts en l'article 86 de la LOE.

Disposició addicional sisena**Prova lliure per obtenir el títol de graduat en ensenyament secundari obligatori**

La Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres ha d'organitzar periòdicament proves perquè les persones majors de divuit anys puguin obtenir directament el títol de graduat en ensenyament secundari obligatori, sempre que demostrin haver assolit els objectius de l'ESO establerts en l'article 23 de la LOE, així com els fixats en el Reial decret 217/2022.

Disposició addicional setena**Nombres màxim d'alumnes per aula**

Tenint en compte el que disposa l'apartat a) del punt 3 de l'article 30 d'aquest Decret, i d'acord amb l'apartat 2 de l'article 87 de la LOE, es pot autoritzar un increment de fins a un deu per cent del nombre màxim d'alumnes per aula en els centres públics i privats concertats d'una mateixa àrea d'escolarització per atendre necessitats immediates d'escolarització dels alumnes d'integració tardana, amb la corresponent dotació dels recursos addicionals que siguin necessaris.

Disposició addicional vuitena**Adaptació de referències**

Les referències fetes per la normativa vigent a les assignatures, les matèries i els àmbits de l'ESO s'han d'entendre fetes a les assignatures, les matèries i els àmbits corresponents recollits en aquest Decret.

Disposició addicional novena**Alumnes que cursen estudis professionals de música i dansa**

Els alumnes que cursin simultàniament estudis d'ESO i estudis professionals de música i dansa poden sol·licitar l'exempció de cursar Educació Plàstica, Visual i Audiovisual i la matèria optativa de segon curs d'ESO, així com la matèria optativa de tercer curs. Els centres hauran de preveure les mesures per atendre aquests alumnes durant la jornada escolar.

Disposició transitòria primera

Aplicació del Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'ESO a les Illes Balears, i de l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de 20 de maig de 2015 per la qual es desplega el currículum de l'ESO a les Illes Balears

1. El Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'ESO a les Illes Balears, i l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de 20 de maig de 2015 per la qual es desplega el currículum de l'ESO a les Illes Balears, es mantindran vigents per als cursos segon i quart d'ESO durant el curs escolar 2022-2023.
2. Els estàndards d'aprenentatge avaluables que figuren en els annexos del Decret 34/2015 tenen caràcter orientatiu per als cursos d'ESO als quals es refereix l'apartat anterior durant l'any acadèmic 2022-2023.

Disposició transitòria segona**Elecció de determinades matèries optatives per als alumnes de tercer d'ESO**

1. Els cursos 2022-2023 i 2023-2024, els alumnes de tercer d'ESO podran cursar les matèries de Recursos Digitals II o Cultura Clàssica II sense haver cursat, respectivament, Recursos Digitals I o Cultura Clàssica I.
2. El curs 2022-2023, els alumnes que hagin cursat Música I i Música II del currículum anterior no podran cursar Música a tercer d'ESO.
3. El curs 2022-2023, els alumnes que hagin cursat Educació Plàstica, Visual i Audiovisual I i Educació Plàstica, Visual i Audiovisual II del currículum anterior podran cursar Educació Plàstica, Visual i Audiovisual a tercer d'ESO.

Disposició transitòria tercera**Autorització dels programes de diversificació curricular**

Els centres que, quan aquest Decret entri en vigor, tinguin autoritzat un programa de millora de l'aprenentatge i del rendiment tenen autoritzada d'ofici la implantació d'un programa de diversificació curricular.

Disposició derogatòria única**Derogació normativa**

1. Queda derogat el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'ESO a les Illes Balears.
2. Queda derogada l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de 20 de maig de 2015 per la qual es desplega el currículum de l'ESO a les Illes Balears.
3. Queden derogades totes les normes de rang igual o inferior que s'oposin a aquest Decret o el contradiguin.

Disposició final primera

Modificació del Decret 39/2011, de 29 d'abril, pel qual es regula l'atenció a la diversitat i l'orientació educativa als centres educatius no universitaris sostinguts amb fons públics

Se suprimeix l'apartat 4 de l'article 11 del Decret 39/2011, de 29 d'abril, pel qual es regula l'atenció a la diversitat i l'orientació educativa als centres educatius no universitaris sostinguts amb fons públics.

Disposició final segona**Desplegament**

Es faculta el conseller d'Educació i Formació Professional per dictar les disposicions necessàries per desplegar i executar aquest Decret.

Disposició final tercera

Calendari d'implantació

Les modificacions que aquest Decret introdueix en el currículum, l'organització i els objectius de l'ESO són d'aplicació en el primer curs i el tercer curs d'ESO a partir del curs escolar 2022-2023. Per al segon i quart curs, no s'han d'aplicar fins al curs escolar 2023-2024.

Disposició final quarta

Entrada en vigor

Aquest Decret entrarà en vigor l'endemà de la publicació en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears*.

Palma, 29 de juliol de 2022

El conseller d'Educació i Formació Professional

Martí X. March i Cerdà

La presidenta

Francesca Lluch Armengol i Socias

ANNEX 1**Perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic**

El perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic és l'eina en què es concreten els principis i les finalitats del sistema educatiu espanyol referits a aquest període. El perfil identifica i defineix, en connexió amb els reptes del segle XXI, les competències clau que s'espera que els alumnes hagin desenvolupat en completar aquesta fase del seu itinerari formatiu.

El perfil de sortida és únic i el mateix per a tot el territori estatal. És la pedra angular de tot el currículum, la matriu que el cohesiona, i cap a on convergeixen els objectius de les diferents etapes que constitueixen l'ensenyament bàsic. Es concep, per tant, com l'element que ha de fonamentar les decisions curriculars, així com les estratègies i les orientacions metodològiques en la pràctica lectiva. Ha de ser, a més, el fonament de l'aprenentatge permanent i el referent de l'avaluació interna i externa dels aprenentatges de l'alumne, en particular quant a la presa de decisions sobre promoció entre els diferents cursos, així com a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria.

El perfil de sortida parteix d'una visió alhora estructural i funcional de les competències clau, l'adquisició de les quals per part dels alumnes es considera indispensable per al seu desenvolupament personal, per resoldre situacions i problemes dels diferents àmbits de la seva vida, per crear noves oportunitats de millora, així com per aconseguir la continuïtat del seu itinerari formatiu i facilitar i desenvolupar la seva inserció i participació activa en la societat i en la cura de les persones, del l'entorn natural i del planeta. Es garanteix així la consecució del doble objectiu de formació personal i de socialització previst per a l'ensenyament bàsic en l'article 4.4 de la LOE, amb la finalitat de dotar cada alumne de les eines imprescindibles perquè desenvolupi un projecte de vida personal, social i professional satisfactori. Aquest projecte es constitueix com l'element articulador dels diversos aprenentatges que els permetran afrontar amb èxit els desafiaments i reptes als quals s'hauran d'enfrontar per dur-lo a terme.

El referent per definir les competències recollides en el perfil de sortida ha estat la Recomanació del Consell de la Unió Europea de 22 de maig de 2018 relativa a les competències clau per a l'aprenentatge permanent. L'ancoratge del perfil de sortida a la Recomanació del Consell reforça el compromís del sistema educatiu espanyol amb l'objectiu d'adoptar unes referències comunes que enforteixin la cohesió entre els sistemes educatius de la Unió Europea i facilitin que els seus ciutadans, si així ho consideren, puguin estudiar i treballar al llarg de la seva vida tant en el seu propi país com en altres països del seu entorn.

En el perfil, les competències clau de la Recomanació europea s'han vinculat amb els principals reptes i desafiaments globals del segle XXI als quals els alumnes s'hauran de confrontar i davant els quals necessitaran desplegar aquestes mateixes competències clau. De la mateixa manera, s'han incorporat també els

reptes recollits en el document «Key Drivers of Curricula Change in the 21st Century» de l'Oficina Internacional d'Educació de la UNESCO, així com els Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'Agenda 2030, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el setembre de 2015.

La vinculació entre competències clau i reptes del segle XXI és la que donarà sentit als aprenentatges, en acostar l'escola a situacions, qüestions i problemes reals de la vida quotidiana, la qual cosa, al seu torn, proporcionarà el punt de suport necessari per afavorir situacions d'aprenentatge significatives i rellevants, tant per als alumnes com per al personal docent. Es vol garantir que tot alumne que superi amb èxit l'ensenyament bàsic i, per tant, assoleixi el perfil de sortida sàpiga activar els aprenentatges adquirits per respondre als principals desafiaments als quals haurà de fer front al llarg de la seva vida:

- Desenvolupar una actitud responsable a partir de la presa de consciència de la degradació del medi ambient i del maltractament animal basada en el coneixement de les causes que els provoquen, agreugen o milloren, des d'una visió sistèmica, tant local com global.
- Identificar els diferents aspectes relacionats amb el consum responsable, valorar les seves repercussions sobre el bé individual i el comú, jutjar críticament les necessitats i els excessos i exercir un control social enfront de la vulneració dels seus drets.
- Desenvolupar estils de vida saludable a partir de la comprensió del funcionament de l'organisme i la reflexió crítica sobre els factors interns i externs que hi incideixen, i assumir la responsabilitat personal i social en la cura pròpia i en la cura dels altres, així com en la promoció de la salut pública.
- Desenvolupar un esperit crític, empàtic i proactiu per detectar situacions d'inequitat i exclusió a partir de la comprensió de les causes complexes que les originen.
- Entendre els conflictes com a elements connaturals a la vida en societat que s'han de resoldre de manera pacífica.
- Analitzar de manera crítica i aprofitar les oportunitats de tota mena que ofereix la societat actual, en particular les de la cultura en l'era digital, avaluar-ne els beneficis i els riscos i fer un ús ètic i responsable que contribueixi a la millora de la qualitat de vida personal i col·lectiva.
- Acceptar la incertesa com una oportunitat per articular respostes més creatives i aprendre a manejar l'ansietat que pot implicar.
- Cooperar i viure en societats obertes i canviants des de la valoració de la diversitat personal i cultural com a font de riquesa i de l'interès per altres llengües i cultures.
- Sentir-se part d'un projecte col·lectiu, tant en l'àmbit local com en el global, i desenvolupar empatia i generositat.
- Desenvolupar les habilitats que li permetin continuar aprenent al llarg de la vida, des de la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament i la valoració crítica dels seus riscos i beneficis.

La resposta a aquests i altres desafiaments, entre els quals existeix una absoluta interdependència, exigeix els coneixements, les destreses i les actituds que formen part de les competències clau i que són tractats en les diferents àrees, àmbits i matèries que componen el currículum. Aquests continguts disciplinaris són imprescindibles, perquè sense aquests els alumnes no entendrien el que ocorre al seu voltant i, per tant, no podrien valorar críticament la situació ni, molt menys, respondre-hi adequadament. El que és essencial de la integració dels reptes en el perfil de sortida rau en el fet que afegixen una exigència d'actuació, la qual connecta amb l'enfocament competencial del currículum: la meta no és la mera adquisició de continguts, sinó aprendre a utilitzar-los per solucionar necessitats presents en la realitat.

Aquests desafiaments impliquen adoptar una posició ètica exigent, ja que suposen articular la cerca legítima del benestar personal respectant el bé comú. Requereixen, a més, transcendir la mirada local per analitzar i comprometre's també amb els problemes globals. Tot això exigeix, d'una banda, una ment complexa, capaç de pensar en termes sistèmics, oberts i amb un alt nivell d'incertesa, i, de l'altra, la capacitat d'empatitzar amb aspectes rellevants, encara que no ens afectin de manera directa, la qual cosa implica assumir els valors de justícia social, equitat i democràcia, així com desenvolupar un esperit crític i proactiu cap a les situacions d'injustícia, inequitat i exclusió.

Competències clau que s'han d'adquirir

Les competències clau que es recullen en el perfil de sortida són l'adaptació al sistema educatiu espanyol de les competències clau establertes en la Recomanació del Consell de la Unió Europea que s'esmenta a l'apartat anterior. Aquesta adaptació respon a la necessitat de vincular aquestes competències amb els reptes i desafiaments del segle XXI, amb els principis i les finalitats del sistema educatiu establerts en la LOE i amb el context escolar, ja que la Recomanació es refereix a l'aprenentatge permanent que ha de produir-se al llarg de tota la vida, mentre que el perfil remet a un moment precís i limitat del desenvolupament personal, social i formatiu dels alumnes: l'etapa de l'ensenyament bàsic.

Amb caràcter general, s'ha d'entendre que l'assoliment de les competències i els objectius prevists en la LOMLOE per a les diferents etapes educatives està vinculat a l'adquisició i al desenvolupament de les competències clau recollides en aquest perfil de sortida, i que són les següents:

- Competència en comunicació lingüística.
- Competència plurilingüe.
- Competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria.
- Competència digital.
- Competència personal, social i d'aprendre a aprendre.
- Competència ciutadana.
- Competència emprenedora.

— Competència en consciència i expressió culturals.

La transversalitat és una condició inherent al perfil de sortida, en el sentit que tots els aprenentatges contribueixen a la seva consecució. De la mateixa manera, l'adquisició de cadascuna de les competències clau contribueix a l'adquisició de totes les altres. No existeix jerarquia entre elles, ni pot establir-se una correspondència exclusiva amb una única àrea, àmbit o matèria, sinó que totes es concreten en els aprenentatges de les diferents àrees, àmbits o matèries i, al seu torn, s'adquireixen i desenvolupen a partir dels aprenentatges que es produeixen en el seu conjunt.

Descriptors operatius de les competències clau en l'ensenyament bàsic

Quant a la dimensió aplicada de les competències clau, s'ha definit per a cada una un conjunt de descriptors operatius, partint dels diferents marcs europeus de referència existents.

Els descriptors operatius de les competències clau constitueixen, juntament amb els objectius de l'etapa, el marc referencial a partir del qual es concreten les competències específiques de cada àrea, àmbit o matèria. Aquesta vinculació entre descriptors operatius i competències específiques propicia que, de l'avaluació d'aquestes últimes, es pugui col·legir el grau d'adquisició de les competències clau definides en el perfil de sortida i, per tant, la consecució de les competències i objectius prevists per a l'etapa.

Atès que les competències s'adquireixen necessàriament de manera seqüencial i progressiva, s'inclouen també en el perfil els descriptors operatius que orienten sobre el nivell d'acompliment esperat en completar l'educació primària, de manera que s'afavoreixi i s'expliciti la continuïtat, la coherència i la cohesió entre les dues etapes que componen l'ensenyament obligatori.

COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA (CCL)

La competència en comunicació lingüística suposa interactuar de manera oral, escrita, signada o multimodal, de manera coherent i adequada, en diferents àmbits i contextos i amb diferents propòsits comunicatius. Implica mobilitzar, de manera conscient, el conjunt de coneixements, destreses i actituds que permeten comprendre, interpretar i valorar críticament missatges orals, escrits, signats o multimodals, per tal d'evitar els riscos de manipulació i desinformació, així com comunicar-se eficaçment amb altres persones de manera cooperativa, creativa, ètica i respectuosa.

La competència en comunicació lingüística constitueix la base per al pensament propi i per a la construcció del coneixement en tots els àmbits del saber. Per això, el seu desenvolupament està vinculat a la reflexió explícita sobre el funcionament de la llengua en els gèneres discursius específics de cada àrea de coneixement,

així com als usos de l'oralitat, l'escriptura o la signatura per pensar i per aprendre. Finalment, fa possible apreciar la dimensió estètica del llenguatge i gaudir de la cultura literària.

Descriptors operatius

<i>En completar l'educació primària, l'alumne...</i>	<i>En completar l'ensenyament bàsic, l'alumne...</i>
CCL1. Expressa fets, conceptes, pensaments, opinions o sentiments de manera oral, escrita, signada o multimodal, amb claredat i adequació a diferents contextos quotidians del seu entorn personal, social i educatiu, i participa en interaccions comunicatives amb actitud cooperativa i respectuosa, tant per intercanviar informació i crear coneixement com per construir vincles personals.	CCL1. S'expressa de manera oral, escrita, signada o multimodal amb coherència, correcció i adequació als diferents contextos socials, i participa en interaccions comunicatives amb actitud cooperativa i respectuosa tant per intercanviar informació, crear coneixement i transmetre opinions, com per construir vincles personals.
CCL2. Comprèn, interpreta i valora texts orals, escrits, signats o multimodals senzills dels àmbits personal, social i educatiu, amb acompanyament puntual, per participar activament en contextos quotidians i per construir coneixement.	CCL2. Comprèn, interpreta i valora amb actitud crítica texts orals, escrits, signats o multimodals dels àmbits personal, social, educatiu i professional per participar en diferents contextos de manera activa i informada i per construir coneixement.
CCL3. Localitza, selecciona i contrasta, amb el degut acompanyament, informació senzilla procedent de dues o més fonts, m'avalua la fiabilitat i utilitat en funció dels objectius de lectura, i la integra i transforma en coneixement per comunicar-la, adoptant un punt de vista creatiu, crític i personal i a la vegada respectuós amb la propietat intel·lectual.	CCL3. Localitza, selecciona i contrasta de manera progressivament autònoma informació procedent de diferents fonts, avaluant-ne la fiabilitat i pertinència en funció dels objectius de lectura i evitant els riscos de manipulació i desinformació, i la integra i transforma en coneixement per comunicar-la, adoptant un punt de vista creatiu, crític i personal i a la vegada respectuós amb la propietat intel·lectual.
CCL4. Llegeix obres diverses adequades al seu progrés maduratiu i selecciona les que millor s'ajusten als seus gusts i interessos; reconeix el patrimoni literari com a font de gaudi i aprenentatge individual i col·lectiu, i mobilitza la seva experiència personal i lectora per construir i compartir la seva interpretació de les obres i per crear texts d'intenció literària a partir de models senzills.	CCL4. Llegeix amb autonomia obres diverses adequades a la seva edat i selecciona les que millor s'ajusten als seus gusts i interessos; aprecia el patrimoni literari com a base privilegiada de l'experiència individual i col·lectiva, i mobilitza la seva pròpia experiència biogràfica i els seus coneixements literaris i culturals per construir i compartir la seva interpretació de les obres i per crear texts d'intenció literària de progressiva complexitat.
CCL5. Posa les seves pràctiques comunicatives al servei de la convivència democràtica, la gestió dialogada dels	CCL5. Posa les seves pràctiques comunicatives al servei de la convivència democràtica, la resolució dialogada dels

conflictes i la igualtat de drets de totes les persones, i detecta els usos discriminatoris i els abusos de poder, per tal d'afavorir la utilització no sols eficaç sinó també ètica dels diferents sistemes de comunicació.

conflictes i la igualtat de drets de totes les persones, i evita els usos discriminatoris de la llengua i els abusos de poder, per tal d'afavorir la utilització no només eficaç sinó també ètica dels diferents sistemes de comunicació.

COMPETÈNCIA PLURILINGÜE (CP)

La competència plurilingüe implica utilitzar diferents llengües, orals o signades, de manera apropiada i eficaç per a l'aprenentatge i la comunicació. Aquesta competència suposa reconèixer i respectar els perfils lingüístics individuals i aprofitar les experiències pròpies per desenvolupar estratègies que permetin intercedir i fer transferències entre llengües, incloses les clàssiques, i, si escau, mantenir i adquirir destreses en la llengua o llengües familiars i en les llengües oficials. Integra, així mateix, dimensions històriques i interculturals orientades a conèixer, valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural de la societat amb l'objectiu de fomentar la convivència democràtica.

Descriptors operatius

<i>En completar l'educació primària, l'alumne...</i>	<i>En completar l'ensenyament bàsic, l'alumne...</i>
CP1. Usa, almenys, una llengua, a més de la llengua o llengües familiars, per respondre a necessitats comunicatives senzilles i predictibles, de manera adequada tant al seu desenvolupament i interessos com a situacions i contextos quotidians dels àmbits personal, social i educatiu.	CP1. Usa eficaçment una o més llengües, a més de la llengua o llengües familiars, per respondre a les seves necessitats comunicatives, de manera apropiada i adequada tant al seu desenvolupament i interessos com a diferents situacions i contextos dels àmbits personal, social, educatiu i professional.
CP2. A partir de les seves experiències, reconeix la diversitat de perfils lingüístics i experimenta estratègies que, de manera guiada, li permeten realitzar transferències senzilles entre diferents llengües per comunicar-se en contextos quotidians i ampliar el seu repertori lingüístic individual.	CP2. A partir de les seves experiències, realitza transferències entre diferents llengües com a estratègia per comunicar-se i ampliar el seu repertori lingüístic individual.
CP3. Coneix i respecta la diversitat lingüística i cultural present en el seu entorn, i en reconeix i comprèn el valor com a factor de diàleg, per millorar la convivència.	CP3. Coneix, valora i respecta la diversitat lingüística i cultural present en la societat, i la integra en el seu desenvolupament personal com a factor de diàleg, per fomentar la cohesió social.

COMPETÈNCIA MATEMÀTICA I COMPETÈNCIA EN CIÈNCIA, TECNOLOGIA I ENGINYERIA (STEM)

La competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria (competència STEM, per les seves sigles en anglès) inclou la comprensió del món utilitzant els mètodes científics, el pensament i representació matemàtics, la tecnologia i els mètodes de l'enginyeria per transformar l'entorn de forma compromesa, responsable i sostenible.

La competència matemàtica permet desenvolupar i aplicar la perspectiva i el raonament matemàtics amb la finalitat de resoldre diversos problemes en diferents contextos.

La competència en ciència comporta la comprensió i explicació de l'entorn natural i social per mitjà d'un conjunt de coneixements i metodologies, incloses l'observació i l'experimentació, amb la finalitat de plantejar preguntes i extreure conclusions basades en proves per poder interpretar i transformar el món natural i el context social.

La competència en tecnologia i enginyeria comprèn l'aplicació dels coneixements i metodologies propis de les ciències per transformar la nostra societat d'acord amb les necessitats o desitjos de les persones en un marc de seguretat, responsabilitat i sostenibilitat.

Descriptors operatius

<i>En completar l'educació primària, l'alumne...</i>	<i>En completar l'ensenyament bàsic, l'alumne...</i>
STEM1. Utilitza, de manera guiada, alguns mètodes inductius i deductius propis del raonament matemàtic en situacions conegudes, selecciona i empra algunes estratègies per resoldre problemes i reflexiona sobre les solucions obtingudes.	STEM1. Utilitza mètodes inductius i deductius propis del raonament matemàtic en situacions conegudes, selecciona i empra diferents estratègies per a la resolució de problemes, n'analitza críticament les solucions i reformula el procediment, si és necessari.
STEM2. Utilitza el pensament científic per entendre i explicar alguns dels fenòmens que ocorren al seu voltant, confia en el coneixement com a motor de desenvolupament, utilitza eines i instruments adequats, es planteja preguntes i dur a terme experiments senzills de forma guiada.	STEM2. Utilitza el pensament científic per entendre i explicar els fenòmens que ocorren al seu voltant, confia en el coneixement com a motor de desenvolupament, es planteja preguntes i comprova hipòtesis mitjançant l'experimentació i la indagació, utilitza eines i instruments adequats, aprecia la importància de la precisió i la veracitat i mostra una actitud crítica sobre l'abast i les limitacions de la ciència.
STEM3. Duu a terme projectes de forma guiada; en dissenya, fabrica i avalua diferents prototips o models, i s'adapta	STEM3. Planteja i desenvolupa projectes; en dissenya, fabrica i avalua diferents prototips o models per generar i utilitzar

davant la incertesa, per tal de generar, en equip, un producte creatiu amb un objectiu concret, procurant la participació de tot el grup i resolent pacíficament els conflictes que puguin sorgir.	productes que donin solució a una necessitat o problema de manera creativa i en equip; procura que tot el grup participi; resol pacíficament els conflictes que puguin sorgir; s'adapta davant la incertesa, i valora la importància de la sostenibilitat.
STEM4. Interpreta i transmet els elements més rellevants d'alguns mètodes i resultats científics, matemàtics i tecnològics de manera clara i veraç, utilitzant la terminologia científica apropiada, en diferents formats (dibuixos, diagrames, gràfics, símbols, etc.) i aprofitant de manera crítica, ètica i responsable la cultura digital per compartir i construir nous coneixements.	STEM4. Interpreta i transmet els elements més rellevants de processos, raonaments, demostracions, mètodes i resultats científics, matemàtics i tecnològics de manera clara i precisa, en diferents formats (gràfics, taules, diagrames, fórmules, esquemes, símbols, etc.) i aprofitant de manera crítica la cultura digital, incloent el llenguatge matemàtic formal, amb ètica i responsabilitat, per compartir i construir nous coneixements.
STEM5. Participa en accions fonamentades científicament per promoure la salut i preservar el medi ambient i els éssers vius, aplicant principis d'ètica i seguretat i practicant el consum responsable.	STEM5. Emprèn accions fonamentades científicament per promoure la salut física, mental i social, i preservar el medi ambient i els éssers vius; aplica principis d'ètica i seguretat en la realització de projectes per transformar el seu entorn pròxim de manera sostenible; en valora l'impacte global, i practica el consum responsable.

COMPETÈNCIA DIGITAL (CD)

La competència digital implica l'ús segur, saludable, sostenible, crític i responsable de les tecnologies digitals per a l'aprenentatge, per al treball i per a la participació en la societat, així com la interacció amb aquestes tecnologies.

Inclou l'alfabetització en informació i dades, la comunicació i la col·laboració, l'educació mediàtica, la creació de continguts digitals (inclosa la programació), la seguretat (inclòs el benestar digital i les competències relacionades amb la ciberseguretat), assumptes relacionats amb la ciutadania digital, la privacitat, la propietat intel·lectual, la resolució de problemes i el pensament computacional i crític.

Descriptors operatius

<i>En completar l'educació primària, l'alumne...</i>	<i>En completar l'ensenyament bàsic, l'alumne...</i>
CD1. Fa cerques guiades a internet i utilitza estratègies senzilles per al tractament digital de la informació (paraules clau, selecció d'informació rellevant, organització de dades, etc.) amb una actitud crítica sobre els continguts obtinguts.	CD1. Fa cerques a internet atenent a criteris de validesa, qualitat, actualitat i fiabilitat, selecciona els resultats de manera crítica i els archiva per recuperar-los, referenciar-los i reutilitzar-los amb respecte a la propietat intel·lectual.
CD2. Crea, integra i reelabora continguts digitals en diferents formats (text, taula, imatge, àudio, vídeo, programa informàtic, etc.) mitjançant l'ús de diferents eines digitals per expressar idees, sentiments i coneixements, respectant la propietat intel·lectual i els drets d'autor dels continguts que reutilitza.	CD2. Gestiona i utilitza el seu propi entorn personal digital d'aprenentatge permanent per construir nou coneixement i crear continguts digitals, mitjançant estratègies de tractament de la informació i l'ús de diferents eines digitals, seleccionant i configurant la més adequada en funció de la tasca i de les seves necessitats d'aprenentatge permanent.
CD3. Participa en activitats i projectes escolars mitjançant l'ús d'eines o plataformes virtuals que li permeten construir nou coneixement, comunicar-se, treballar cooperativament, compartir dades i continguts en entorns digitals restringits i supervisats de manera segura, amb una actitud oberta i responsable davant el seu ús.	CD3. Es comunica, participa, col·labora i interactua compartint coneixements, dades i informació mitjançant eines i plataformes virtuals, gestiona de manera responsable les seves accions, presència i visibilitat en la xarxa i exerceix una ciutadania digital activa, cívica i reflexiva.
CD4. Coneix els riscos i adopta, amb l'orientació del docent, mesures preventives en usar les tecnologies digitals per protegir els dispositius, les dades personals, la salut i el medi ambient, i s'inicia en l'adopció d'hàbits d'ús crític, segur, saludable i sostenible d'aquestes tecnologies.	CD4. Identifica riscos i adopta mesures preventives en usar les tecnologies digitals per protegir els dispositius, les dades personals, la salut i el medi ambient, i per prendre consciència de la importància i necessitat de fer un ús crític, legal, segur, saludable i sostenible d'aquestes tecnologies.
CD5. S'inicia en el desenvolupament de solucions digitals senzilles i sostenibles (reutilització de materials tecnològics, programació informàtica per blocs, robòtica educativa, etc.) per resoldre problemes concrets o reptes proposats de manera creativa, i demana ajuda si és necessari.	CD5. Desenvolupa aplicacions informàtiques senzilles i solucions tecnològiques creatives i sostenibles per resoldre problemes concrets o respondre a reptes proposats, i mostra interès i curiositat per l'evolució de les tecnologies digitals i pel seu desenvolupament sostenible i ús ètic.

COMPETÈNCIA PERSONAL, SOCIAL I D'APRENDRE A APRENDRE (CPSAA)

La competència personal, social i d'aprendre a aprendre implica la capacitat de reflexionar sobre un mateix, per autoconèixer-se, acceptar-se i promoure un creixement personal constant. També implica la capacitat de gestionar el temps i la informació eficaçment, col·laborar amb els altres de manera constructiva, mantenir la resiliència i gestionar l'aprenentatge al llarg de la vida. Inclou, a més, la capacitat de fer front a la incertesa i la complexitat, adaptar-se als canvis, aprendre a gestionar els processos metacognitius, identificar conductes contràries a la convivència i desenvolupar estratègies per tractar-les, contribuir al benestar físic, mental i emocional propi i dels altres, desenvolupant habilitats per cuidar-se a un mateix i als que l'envolten a través de la corresponsabilitat, ser capaç de dur una vida orientada al futur, així com expressar empatia i tractar els conflictes en un context integrador i de suport.

Descriptors operatius

<i>En completar l'educació primària, l'alumne...</i>	<i>En completar l'ensenyament bàsic, l'alumne...</i>
CPSAA1. És conscient de les pròpies emocions, idees i comportaments personals, empra estratègies per gestionar-les en situacions de tensió o conflicte, s'adapta als canvis i els harmonitza per aconseguir els seus propis objectius.	CPSAA1. Regula i expressa les seves emocions enfortint l'optimisme, la resiliència, l'autoeficàcia i la cerca de propòsit i motivació cap a l'aprenentatge, per gestionar els reptes i canvis i harmonitzar-los amb els seus propis objectius.
CPSAA2. Coneix els riscos més rellevants i els principals actius per a la salut, adopta estils de vida saludables per al seu benestar físic i mental, i detecta i cerca suport davant situacions violentes i discriminatòries.	CPSAA2. Compren els riscos per a la salut relacionats amb factors socials, consolida estils de vida saludables tant des del punt de físic com mental, reconeix conductes contràries a la convivència i aplica estratègies per tractar-les.
CPSAA3. Reconeix i respecta les emocions i experiències dels altres, participa activament en el treball en grup, assumeix les responsabilitats individuals assignades i empra estratègies cooperatives dirigides a la consecució d'objectius compartits.	CPSAA3. Comprèn proactivament les perspectives i les experiències dels altres i les incorpora al seu aprenentatge, per participar en el treball en grup, distribueix i accepta tasques i responsabilitats de manera equitativa i empra estratègies cooperatives.
CPSAA4. Reconeix el valor de l'esforç i la dedicació personal per a la millora del seu aprenentatge i adopta postures crítiques quan es produeixen processos de reflexió guiats.	CPSAA4. Realitza autoavaluacions sobre el seu procés d'aprenentatge, buscant fonts fiables per validar, sustentar i contrastar la informació i per obtenir conclusions rellevants.
CPSAA5. Planeja objectius a curt termini,	CPSAA5. Planeja objectius a mitjà termini i

utilitza estratègies d'aprenentatge autoregulat, participa en processos d'autoavaluació i coavaluació, reconeix les seves limitacions i sap buscar ajuda en el procés de construcció del coneixement.

desenvolupa processos metacognitius de retroalimentació per aprendre dels seus errors en el procés de construcció del coneixement.

COMPETÈNCIA CIUTADANA (CC)

La competència ciutadana contribueix al fet que els alumnes puguin exercir una ciutadania responsable i participar plenament en la vida social i cívica, basant-se en la comprensió dels conceptes i les estructures socials, econòmiques, jurídiques i polítiques, així com en el coneixement dels esdeveniments mundials i el compromís actiu amb la sostenibilitat i l'assoliment d'una ciutadania mundial. Inclou l'alfabetització cívica, l'adopció conscient dels valors propis d'una cultura democràtica fundada en el respecte als drets humans, la reflexió crítica sobre els grans problemes ètics del nostre temps, i el desenvolupament d'un estil de vida sostenible d'acord amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible plantejats en l'Agenda 2030.

Descriptors operatius

<i>En completar l'educació primària, l'alumne...</i>	<i>En completar l'ensenyament bàsic, l'alumne...</i>
CC1. Entén els fets històrics i socials més rellevants relatius a la seva pròpia identitat i cultura, reflexiona sobre les normes de convivència i les aplica de manera constructiva, dialogant i inclusiva en qualsevol context.	CC1. Analitza i comprèn idees relatives a la dimensió social i ciutadana de la seva pròpia identitat, així com als fets socials, històrics i normatius que la determinen, demostrant respecte per les normes, empatia, equitat i esperit constructiu en la interacció amb els altres en qualsevol context.
CC2. Participa en activitats comunitàries, la presa de decisions i la resolució dels conflictes de forma dialogada i respectuosa amb els procediments democràtics en el marc de la Unió Europea i la Constitució espanyola, els drets humans i de la infància, el valor de la diversitat i l'assoliment de la igualtat de gènere, la cohesió social i els Objectius de Desenvolupament Sostenible.	CC2. Analitza i assumeix amb fonament els principis i valors que emanen del procés d'integració europeu, la Constitució espanyola i els drets humans i de la infància, participant en activitats comunitàries, com la presa de decisions o la resolució de conflictes, amb actitud democràtica, respecte per la diversitat i compromís amb la igualtat de gènere, la cohesió social, el desenvolupament sostenible i l'assoliment de la ciutadania mundial.
CC3. Reflexiona i dialoga sobre valors i problemes ètics d'actualitat i comprèn la necessitat de respectar diferents cultures i	CC3. Comprèn i analitza problemes ètics fonamentals i d'actualitat, considera críticament els valors propis i aliens, i

creences, cuidar l'entorn, rebutjar prejudicis i estereotips, i oposar-se a qualsevol forma de discriminació o violència.	desenvolupa els seus propis judicis per afrontar la controvèrsia moral amb actitud dialogant, argumentativa, respectuosa i oposada a qualsevol mena de discriminació o violència.
CC4. Comprèn les relacions sistèmiques entre les accions humanes i l'entorn i s'inicia en l'adopció d'hàbits de vida sostenibles, per contribuir a la conservació de la biodiversitat des d'una perspectiva tant local com global.	CC4. Comprèn les relacions sistèmiques d'interdependència, ecodependència i interconnexió entre actuacions locals i globals, i adopta, de manera conscient i motivada, un estil de vida sostenible, ecològic i socialment responsable.

COMPETÈNCIA EMPRENEDORA (CE)

La competència emprenedora implica desenvolupar un enfocament vital adreçat a actuar sobre oportunitats i idees, utilitzant els coneixements específics necessaris per generar resultats de valor per a altres persones. A més, implica aportar estratègies que permetin adaptar la mirada per detectar necessitats i oportunitats; entrenar el pensament per analitzar i avaluar l'entorn; crear i replantejar idees utilitzant la imaginació, la creativitat, el pensament estratègic i la reflexió ètica, crítica i constructiva dins els processos creatius i d'innovació, i despertar la disposició a aprendre, a arriscar i a afrontar la incertesa. També implica prendre decisions basades en la informació i el coneixement i col·laborar de manera àgil amb altres persones, amb motivació i empatia, habilitats de comunicació i de negociació, per portar les idees plantejades a l'acció mitjançant la planificació i gestió de projectes sostenibles de valor social, cultural, econòmic i financer.

Descriptors operatius

<i>En completar l'educació primària, l'alumne...</i>	<i>En completar l'ensenyament bàsic, l'alumne...</i>
CE1. Reconeix necessitats i reptes a afrontar i elabora idees originals, utilitzant destreses creatives i prenent consciència de les conseqüències i efectes que les idees puguin generar en l'entorn, per proposar solucions valuoses que responguin a les necessitats detectades.	CE1. Analitza necessitats, oportunitats i afronta reptes amb sentit crític, fa balanç de la seva sostenibilitat i valora l'impacte que puguin suposar en l'entorn, per presentar idees i solucions innovadores, ètiques i sostenibles, dirigides a crear valor en l'àmbit personal, social, educatiu i professional.
CE2. Identifica fortaleeses i febleses pròpies utilitzant estratègies d'autoconeixement, s'inicia en el coneixement d'elements econòmics i financers bàsics i els aplica a situacions i problemes de la vida	CE2. Avalua les fortaleeses i febleses pròpies fent ús d'estratègies d'autoconeixement i autoeficàcia i comprèn els elements fonamentals de l'economia i les finances, aplicant coneixements econòmics i

quotidiana, per detectar els recursos que puguin portar les idees originals i valuoses a l'acció.	financers a activitats i situacions concretes, utilitzant destreses que afavoreixin el treball col·laboratiu i en equip, per reunir i optimitzar els recursos necessaris que portin a l'acció una experiència emprenedora de valor.
CE3. Crea idees i solucions originals, planifica tasques, coopera amb els altres i en equip, i valora el procés realitzat i el resultat obtingut, per dur a terme una iniciativa emprenedora, considerant l'experiència com una oportunitat per aprendre.	CE3. Desenvolupa el procés de creació d'idees i solucions valuoses i pren decisions, de manera raonada, utilitzant estratègies àgils de planificació i gestió, i reflexiona sobre el procés realitzat i el resultat obtingut, per dur a terme el procés de creació de prototips innovadors i de valor, considerant l'experiència com una oportunitat per aprendre.

COMPETÈNCIA EN CONSCIÈNCIA I EXPRESSIÓ CULTURALS (CCEC)

La competència en consciència i expressió culturals comporta comprendre i respectar la forma en què les idees, les opinions, els sentiments i les emocions s'expressen i es comuniquen de manera creativa en diferents cultures i per mitjà d'una sèrie de manifestacions artístiques i culturals. Implica també un compromís amb la comprensió, el desenvolupament i l'expressió de les idees pròpies i del sentit del lloc que s'ocupa o del paper que es desenvolupa en la societat. Igualment, requereix la comprensió de la pròpia identitat en l'evolució i del patrimoni cultural en un món caracteritzat per la diversitat, així com la presa de consciència sobre el fet que l'art i altres manifestacions culturals poden suposar una manera de mirar el món i de donar-li forma.

Descriptors operatius

<i>En completar l'educació primària, l'alumne...</i>	<i>En completar l'ensenyament bàsic, l'alumne...</i>
CCEC1. Reconeix i aprecia els aspectes fonamentals del patrimoni cultural i artístic i comprèn les diferències entre distintes cultures i la necessitat de respectar-les.	CCEC1. Coneix, aprecia críticament i respecta el patrimoni cultural i artístic, s'implica en la seva conservació i valora l'enriquiment inherent a la diversitat cultural i artística.
CCEC2. Reconeix i s'interessa per les especificitats i intencionalitats de les manifestacions artístiques i culturals més destacades del patrimoni i n'identifica els mitjans i suports, així com els llenguatges i elements tècnics que les caracteritzen.	CCEC2. Gaudeix, reconeix i analitza amb autonomia les especificitats i intencionalitats de les manifestacions artístiques i culturals més destacades del patrimoni, i en distingeix els mitjans i suports així com els llenguatges i elements tècnics que les caracteritzen.

CCEC3. Expressa idees, opinions, sentiments i emocions de forma creativa i amb una actitud oberta i inclusiva, utilitzant distints llenguatges artístics i culturals, integrant el seu propi cos, interactuant amb l'entorn i desenvolupant les seves capacitats afectives.	CCEC3. Expressa idees, opinions, sentiments i emocions per mitjà de produccions culturals i artístiques, integrant el seu propi cos i desenvolupant l'autoestima, la creativitat i el sentit del lloc que ocupa en la societat, amb una actitud empàtica, oberta i col·laborativa.
CCEC4. Experimenta de forma creativa en diferents mitjans i suports i amb diverses tècniques plàstiques, visuals, audiovisuals, sonores o corporals, per elaborar propostes artístiques i culturals.	CCEC4. Coneix, selecciona i utilitza amb creativitat diversos mitjans, suports, així com tècniques plàstiques, visuals, audiovisuals, sonores o corporals per a la creació de productes artístics i culturals, tant de forma individual com col·laborativa, i identifica oportunitats de desenvolupament personal, social i laboral, així com d'emprenedoria.

Annex 2**Matèries d'educació secundària obligatòria****Biologia i Geologia**

La matèria de Biologia i Geologia de l'etapa d'ensenyament secundari obligatori constitueix una continuació de l'àrea de coneixement del medi natural, social i cultural de l'educació primària. Aquesta matèria cerca el desenvolupament de la curiositat i l'actitud crítica, així com el reforç de les bases de l'alfabetització científica que permet als alumnes conèixer el seu propi cos i el seu entorn per adoptar hàbits que l'ajudin a mantenir i millorar la seva salut i conrear actituds com el consum responsable, la cura mediambiental, el respecte cap a altres éssers vius, o la valoració del compromís ciutadà amb el bé comú. L'adquisició i desenvolupament d'aquests coneixements i destreses permetran als alumnes valorar el paper fonamental de la ciència en la societat. Un altre dels aspectes essencials d'aquesta matèria és l'estudi i anàlisi científica i afectiva de la sexualitat, a través dels quals l'alumne podrà comprendre la importància de les pràctiques sexuals responsables i desenvolupar rebuig cap a actituds de discriminació basades en el gènere o la identitat sexual. Així mateix, la biologia i geologia persegueix impulsar, especialment entre les alumnes, les vocacions científiques. A través d'aquesta matèria es consoliden també els hàbits d'estudi, es fomenta el respecte, la solidaritat i el treball en equip i es promou el perfeccionament lingüístic, tenint en compte que la cooperació i la comunicació són part essencial de les metodologies de treball científic. A més, s'ha d'animar als alumnes a utilitzar diferents formats i vies per comunicar-se i cooperar destacant entre aquests els espais virtuals de treball. El treball en grup ha de ser una eina per a la integració social de persones diverses, que també es fomentarà des de biologia i geologia.

La naturalesa científica d'aquesta matèria contribueix a despertar en els alumnes l'esperit creatiu i emprenedor, que és l'essència mateixa de totes les ciències. La recerca mitjançant l'observació de camp, l'experimentació i la cerca en diferents fonts per resoldre qüestions o contrastar hipòtesis de forma tant individual com cooperativa són elements constituents d'aquest currículum. Les principals fonts fiables d'informació són accessibles a través d'internet, on conviuen amb informacions esbiaixades, incompletes o falses, per la qual cosa a Biologia i Geologia s'ha de fomentar l'ús responsable i crític de les tecnologies de la informació i la comunicació dins del context de la matèria.

La biologia i geologia contribueix a l'assoliment dels objectius d'aquesta etapa i al desenvolupament de les competències clau. En la matèria es treballen un total de sis competències específiques, que constitueixen la concreció dels descriptors de les competències clau definits en el perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic. Les competències específiques comprenen aspectes relacionats amb la interpretació i transmissió d'informació científica; la localització i avaluació d'informació científica; l'aplicació de les metodologies científiques en

projectes de recerca; l'aplicació d'estratègies per a la resolució de problemes; l'anàlisi i adopció d'estils de vida saludables i sostenibles; i la interpretació geològica del relleu.

Els criteris d'avaluació permeten mesurar el grau de desenvolupament d'aquestes competències específiques, per la qual cosa es presenten associats a elles.

Els sabers bàsics constitueixen els coneixements, destreses i actituds que han de possibilitar el desenvolupament de les competències específiques de la matèria al llarg de l'etapa. En biologia i geologia aquests s'estructuren en tres blocs comuns per a tota l'etapa: «Projecte científic», «Geologia» i «La cèl·lula». En el tram de la matèria impartida entre 1r i 3r s'afegeixen els blocs de «Éssers vius», «Ecologia i sostenibilitat», «Cos Humà» i «Hàbits saludables». En el 4t curs, s'incorporen els blocs de «Genètica i evolució» i «La Terra en l'univers».

El bloc «Projecte científic» introdueix a l'alumne al pensament i mètodes científics. Inclou sabers referits al plantejament de preguntes i hipòtesis, l'observació, el disseny i la realització d'experiments per a la seva comprovació i l'anàlisi i la comunicació de resultats. El bloc de «Geologia» està format pels coneixements, destreses i actituds relacionats amb la identificació de roques i minerals de l'entorn i l'estudi de l'estructura interna de la Terra, així com pels sabers vinculats amb la tectònica de plaques i la relació dels processos geològics interns i externs amb els riscos naturals i els principis d'estudi de la història terrestre (actualisme, horitzontalitat, superposició d'esdeveniments, etc.). L'estudi de la cèl·lula, les seves parts i la funció biològica de la mitosi i la meiosi formen part del bloc «La cèl·lula». A més, aquest bloc inclou les tècniques de maneig del microscopi i el reconeixement de cèl·lules en preparacions reals.

El primer dels blocs que conformen els sabers bàsics per a la matèria entre 1r i 3r és el titulat «Éssers vius». Aquest comprèn els sabers necessaris per a l'estudi de les característiques i grups taxonòmics més importants dels éssers vius i per a la identificació dels exemplars de l'entorn. El segon dels blocs, «Ecologia i sostenibilitat» tracta el concepte d'ecosistema, la relació entre els seus elements integrants, la importància de la seva conservació mitjançant la implantació d'un model de desenvolupament sostenible, i l'anàlisi de problemes mediambientals com l'escalfament global.

«Hàbits saludables» està compost dels sabers bàsics relacionats amb els comportaments beneficiosos per a la salut respecte a la nutrició i la sexualitat, així com els efectes perjudicials de les drogues. Finalment, en el bloc anomenat «Salut i malaltia» s'inclouen els mecanismes de defensa de l'organisme contra els patògens; el funcionament de les vacunes i antibiòtics per justificar la seva rellevància en la prevenció i tractament de malalties, i els sabers relacionats amb els transplants i la importància de la donació d'òrgans.

A la matèria del 4t curs s'incorporen dos blocs. Per una part, el bloc «Genètica i evolució», on es tracten les lleis i els mecanismes d'herència genètica, l'expressió gènica, l'estructura de l'ADN, les teories evolutives més rellevants i la resolució de problemes on s'apliquin aquests coneixements. I per l'altra, el bloc «La Terra a l'univers» que inclou els sabers relacionats amb l'estudi de les teories més rellevants sobre l'origen de l'univers, les hipòtesis sobre l'origen de la vida a la Terra i les principals investigacions en el camp de l'astrobiologia.

L'estudi de la cèl·lula, les seves parts i la funció biològica de la mitosi i la meiosi es treballen en el bloc «La cèl·lula». A més, aquest bloc inclou les tècniques de maneig del microscopi i el reconeixement de cèl·lules en preparacions reals.

En el bloc «Geologia» s'introduirà als alumnes a la identificació de roques i minerals de l'entorn i a la tectònica de plaques per tractar-se de la teoria més àmpliament acceptada per la comunitat científica per explicar pràcticament tots els processos geològics interns. Al final de l'etapa es treballarà la relació dels processos geològics interns i externs amb els riscos naturals i els principis d'estudi de la història terrestre (uniformisme o actualisme, horitzontalitat, superposició d'esdeveniments, etc.) que s'aplicaran en la resolució de casos pràctics.

El bloc «La Terra en l'univers» de 4t d'ESO se centra en l'estudi de les teories més rellevants sobre l'origen de l'univers, les hipòtesis sobre l'origen de la vida en la Terra i les principals recerques en el camp de l'astrobiologia.

Les situacions d'aprenentatge permeten treballar de manera que els sabers bàsics contribueixin a l'adquisició de les competències. Per això, s'han de plantejar, a partir d'un objectiu clar, estar connectades amb la realitat i convidar a l'alumne a la reflexió i a la col·laboració. L'enfocament interdisciplinari afavorirà una assimilació més profunda de la matèria, en estendre les seves arrels cap a altres branques del coneixement. Així, des de biologia i geologia l'alumne podrà adquirir les competències necessàries per al desenvolupament del pensament científic i la seva aplicació, així com una plena integració ciutadana a nivell personal, social i professional.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

1. Interpretar i transmetre informació i dades científiques, argumentant sobre ells i utilitzant diferents formats, per analitzar conceptes i processos de les ciències biològiques i geològiques.

El desenvolupament científic poques vegades és fruit del treball de subjectes aïllats i que requereix, per tant, de l'intercanvi d'informació i de la cooperació entre individus, organitzacions i fins i tot països. Compartir informació és una manera d'accelerar el progrés humà en estendre i diversificar els pilars sobre els quals se sustenta.

Tot procés de recerca científica ha de començar amb la recopilació i anàlisi crítica de les publicacions en l'àrea d'estudi construint-se els nous coneixements sobre els fonaments dels ja existents.

Així mateix, l'avanç vertiginós de la ciència i la tecnologia és el motor d'importants canvis socials que es donen cada vegada amb més freqüència i amb impactes més palpables. Per això, la participació activa de l'alumne en la societat exigeix cada vegada més la comprensió dels últims descobriments i avanços científics i tecnològics per interpretar i avaluar críticament, a la llum d'aquests, la informació que inunda els mitjans de comunicació. Això li permetrà extreure conclusions pròpies, prendre decisions coherents i establir interaccions comunicatives constructives, mitjançant l'argumentació fonamentada, respectuosa i flexible per canviar les pròpies concepcions a la vista de les dades i postures aportats per altres persones.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL2, CCL5, STEM4, CD2, CD3, CCEC4.

2. Identificar, localitzar i seleccionar informació, contrastant la seva veracitat, organitzant-la i avaluant-la críticament per resoldre preguntes relacionades amb les ciències biològiques i geològiques.

La recerca científica, la participació activa en la societat i el desenvolupament professional i personal d'un individu amb freqüència comporten l'adquisició de noves competències que sol començar amb la cerca, selecció i recopilació d'informació rellevant de diferents fonts per establir les bases cognitives d'aquest aprenentatge.

A més, en la societat actual existeix un continu bombardeig d'informació que no sempre reflecteix la realitat. Les dades amb base científica es troben a vegades entremesclats amb faules, fets infundats i creences pseudocientífiques. És, per tant, imprescindible desenvolupar el sentit crític i les destreses necessàries per avaluar i classificar la informació i conèixer i distingir les fonts fidedignes d'aquelles de dubtosa fiabilitat.

Per això, aquesta competència específica prepara als alumnes per a la seva autonomia personal i professional futures i per contribuir positivament en una societat democràtica.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL3, STEM4, CD1, CD2, CD3, CD4, CD5, CPSAA4.

3. Planificar i desenvolupar projectes de recerca, seguint els passos de les metodologies científiques i cooperant quan sigui necessari, per indagar en aspectes relacionats amb les ciències geològiques i biològiques.

Els mètodes científics són el sistema de treball utilitzat per donar una resposta rigorosa a qüestions i problemes relacionats amb la naturalesa i la societat. Aquests constitueixen el motor del nostre avanç social i econòmic, la qual cosa els converteix en un aprenentatge imprescindible per a la ciutadania del demà. Els processos que componen el treball científic cobren sentit quan són integrats dins d'un projecte relacionat amb la realitat dels alumnes o el seu entorn.

El desenvolupament d'un projecte requereix d'iniciativa, actitud crítica, visió de conjunt, capacitat de planificació, mobilització de recursos materials i personals i argumentació, entre altres, i permet als alumnes conrear l'autoconeixement i la confiança davant la resolució de problemes, adaptant-se als recursos disponibles, a les seves pròpies limitacions, a la incertesa i als reptes que puguin trobar.

Així mateix, la creació i participació en projectes científics proporciona als alumnes l'oportunitat de treballar destreses que poden ser de gran utilitat no sols dins de l'àmbit científic, sinó també en el seu desenvolupament personal i professional i en la seva participació social. Aquesta competència específica és el gresol en el qual s'entremesclen tots els elements de la competència STEM i molts d'altres competències clau. Per aquests motius, és imprescindible oferir als alumnes l'oportunitat creativa i de creixement que aporta aquesta modalitat de treball, impulsant la igualtat d'oportunitats entre les alumnes i els alumnes i fomentant les vocacions científiques des d'una perspectiva de gènere.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL2, STEM2, STEM3, STEM4, CD1, CD2, CPSAA3, CE3.

4. Utilitzar el raonament i el pensament computacional, analitzant críticament les respostes i solucions i reformulant el procediment, si fos necessari, per resoldre problemes o donar explicació a processos de la vida quotidiana relacionats amb la biologia i la geologia.

Les ciències biològiques i geològiques són disciplines empíriques, però amb freqüència recorren al raonament lògic i la metodologia matemàtica per crear models, resoldre qüestions i problemes i validar els resultats o solucions obtingudes. Tant el plantejament d'hipòtesi, com la interpretació de dades i resultats, o el disseny experimental requereixen aplicar el pensament lògic-formal.

Així mateix, és freqüent que en determinades ciències empíriques; com la biologia molecular, l'evolució o la tectònica, s'obtinguin evidències indirectes de la realitat, que han d'interpretar-se segons la lògica per establir models d'un procés biològic o geològic. A més, determinats sabers bàsics de la matèria de Biologia i Geologia, com els recollits en els blocs "Genètica i evolució" i "Geologia", tenen en la resolució de problemes una estratègia didàctica preferent.

Cal destacar que potenciar aquesta competència específica suposa desenvolupar en els alumnes destreses aplicables a diferents situacions de la vida. Per exemple, l'actitud crítica basada en gran part en el raonament a partir de dades o informació conegudes, constitueix un mecanisme de protecció contra les pseudociències o els sabers populars infundats.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, CPSAA5, CE1, CE3, CCEC4.

5. Analitzar els efectes de determinades accions sobre el medi ambient i la salut, basant-se en els fonaments de les ciències biològiques i de la Terra, per promoure i adoptar hàbits que evitin o minimitzin els impactes mediambientals negatius, siguin compatibles amb un desenvolupament sostenible i permetin mantenir i millorar la salut individual i col·lectiva.

El benestar, la salut i el desenvolupament econòmic de l'espècie humana se sustenten en recursos naturals, com el sòl fèrtil o l'aigua dolça, i en diferents grups d'éssers vius, com els insectes pol·linitzadors, els bacteris nitrificants i el plàncton marí, sense els quals algunes activitats essencials, com l'obtenció d'aliments, es veurien seriosament compromeses. Per desgràcia, els recursos naturals no sempre són renovables o s'utilitzen de tal manera que la seva taxa de consum supera amb escreix la seva taxa de renovació. A més, la destrucció d'hàbitats, l'alteració del clima global i la utilització de substàncies xenobiòtiques estan reduint la biodiversitat de manera que, en els últims 50 anys, han desaparegut dos terços de la fauna salvatge del planeta. Totes aquestes alteracions podrien posar en perill l'estabilitat de la societat humana tal com la coneixem. Afortunadament, determinades accions poden contribuir a millorar l'estat del medi ambient a curt i a llarg termini.

Per altra banda, certes conductes pròpies dels països desenvolupats com el consumisme, el sedentarisme, la dieta amb alt contingut de grasses i sucres, les addiccions tecnològiques o els comportaments impulsius tenen greus conseqüències damunt la salut de la població. Per això, és també essencial que els alumnes coneguin el funcionament del seu propi cos, bandejant idees preconcebudes i estereotips sexistes, i comprenguin i argumentin, a la llum de les proves científiques, que el desenvolupament sostenible és un objectiu urgent i sinònim de benestar, salut i progrés econòmic de la societat. Això els ha de permetre qüestionar els hàbits propis i aliens, i millorar la qualitat de vida del nostre planeta segons el concepte "one health" (una sola salut): salut dels éssers humans, d'altres éssers vius i de l'entorn natura.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM2, STEM5, CD4, CPSAA1, CPSAA2, CC4, CE1, CC3.

6. Analitzar els elements d'un paisatge concret valorant com a patrimoni natural i utilitzant coneixements sobre geologia i ciències de la Terra per

explicar la seva història geològica, proposar accions encaminades a la seva protecció i identificar possibles riscos naturals.

La xarxa d'espais naturals protegits tracta de preservar la diversitat del patrimoni natural que es reparteix per tota la biosfera, informant sobre la fragilitat d'aquests espais i sobre els danys que determinades accions humanes poden ocasionar damunt ells. Per una altra part, alguns fenòmens naturals ocorren amb molta major freqüència en zones concretes del planeta, estan associats a unes certes formes de relleu o es donen amb una certa periodicitat i són, per tant, predictibles amb major o menor marge d'error. Aquests fenòmens han de ser tinguts en compte en la construcció d'infraestructures i l'establiment d'assentaments humans. No obstant això, es coneixen nombrosos exemples de planificació urbana deficient en els quals no s'ha considerat la història geològica de la zona, la litologia del terreny, la climatologia o el relleu, i que han donat lloc a grans catàstrofes amb quantioses pèrdues tant econòmiques com humanes.

Aquesta competència específica implica que els alumnes desenvolupin els coneixements i l'esperit crític necessaris per reconèixer el valor del patrimoni natural i el risc geològic associat a una determinada àrea per adoptar una actitud de rebuig davant les pràctiques urbanístiques, forestals, industrials o d'un altre tipus que posen en perill vides humanes, infraestructures o espais naturals. Els alumnes s'enfrontaran així a situacions problemàtiques o qüestions plantejades en el context d'ensenyament-aprenentatge en les quals hauran d'analitzar els possibles riscos naturals i les formes d'actuació davant ells

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, STEM4, STEM5, CD1, CC4, CE1, CCEC1.

CURSOS DE PRIMER A TERCER

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Analitzar conceptes i processos biològics i geològics interpretant informació en diferents formats (models, gràfics, taules, diagrames, fórmules, esquemes, símbols, pàgines web...), mantenint una actitud crítica i obtenint conclusions fonamentades.

1.2. Facilitar la comprensió i anàlisi d'informació sobre processos biològics i geològics o treballs científics transmetent-la de manera clara i utilitzant la terminologia i el format adequats (models, gràfics, taules, vídeos, informes, diagrames, fórmules, esquemes, símbols, continguts digitals...).

1.3. Analitzar i explicar fenòmens biològics i geològics representant-los mitjançant models i diagrames, utilitzant, quan sigui necessari, els passos del disseny

d'enginyeria (identificació del problema, exploració, disseny, creació, avaluació i millora).

Competència específica 2

2.1. Resoldre qüestions sobre biologia i geologia localitzant, seleccionant i organitzant informació de distintes fonts i citant-les correctament.

2.2. Reconèixer la informació sobre temes biològics i geològics amb base científica, distingint-la de pseudociències, faules, teories conspiratòries i creences infundades, i mantenint-ne una actitud escèptica.

2.3. Valorar la contribució de la ciència a la societat i la labor de les persones dedicades a ella amb independència de la seva ètnia, sexe o cultura, destacant i reconeixent el paper de les dones científiques i entenent la investigació com una tasca col·lectiva i interdisciplinària en constant evolució.

Competència específica 3

3.1. Plantejar preguntes i hipòtesis i intentar realitzar prediccions sobre fenòmens biològics o geològics que puguin ser respostes o contrastades utilitzant mètodes científics.

3.2. Dissenyar l'experimentació, la presa de dades i l'anàlisi de fenòmens biològics i geològics de manera que permetin respondre a preguntes concretes i contrastar una hipòtesi plantejada.

3.3. Realitzar experiments i prendre dades quantitatives o qualitatives sobre fenòmens biològics i geològics utilitzant els instruments, eines o tècniques adequades amb correcció.

3.4. Interpretar els resultats obtinguts en un projecte de recerca utilitzant, quan sigui necessari, eines matemàtiques i tecnològiques.

3.5. Cooperar dins d'un projecte científic assumint responsablement una funció concreta, utilitzant espais virtuals quan sigui necessari, respectant la diversitat i la igualtat de gènere, i afavorint la inclusió.

Competència específica 4

4.1. Resoldre problemes o donar explicació a processos biològics o geològics utilitzant coneixements, dades i informació proporcionats pel docent, el raonament lògic, el pensament computacional o recursos digitals.

4.2. Analitzar críticament la solució a un problema sobre fenòmens biològics i geològics.

Competència específica 5

5.1. Relacionar amb fonaments científics la preservació de la biodiversitat, la conservació del medi ambient, la protecció dels éssers vius de l'entorn, el desenvolupament sostenible i la qualitat de vida.

5.2. Proposar i adoptar hàbits sostenibles analitzant d'una manera crítica les activitats pròpies i alienes a partir dels propis raonaments, dels coneixements adquirits i de la informació disponible.

5.3. Proposar i adoptar hàbits saludables, analitzant les accions pròpies i alienes amb actitud crítica i a partir de fonaments fisiològics.

Competència específica 6

6.1. Valorar la importància del paisatge com a patrimoni natural analitzant la fragilitat dels elements que el formen.

6.2. Interpretar el paisatge analitzant els seus elements i reflexionant sobre l'impacte ambiental i els riscos naturals derivats de determinades accions humanes.

6.3. Reflexionar sobre els riscos naturals mitjançant l'anàlisi dels elements del paisatge.

Sabers bàsics**A. Projecte científic**

- Hipòtesis, preguntes i conjectures: plantejament amb perspectiva científica.
- Estratègies per a la cerca d'informació, la col·laboració i la comunicació de processos, resultats o idees científiques: eines digitals i formats d'ús freqüent en ciència (presentació, gràfica, vídeo, pòster, informe...).
- Fonts fidedignes d'informació científica: reconeixement i utilització.
- La resposta a qüestions científiques mitjançant l'experimentació i el treball de camp: utilització dels instruments i espais necessaris (laboratori, aules, entorn...) de manera adequada.
- Modelatge com a mètode de representació i comprensió de processos o elements de la naturalesa.
- Mètodes d'observació i de presa de dades de fenòmens naturals.
- Mètodes d'anàlisi de resultats. Diferenciació entre correlació i causalitat.
- La labor científica i les persones dedicades a la ciència: contribució a les ciències biològiques i geològiques i la importància social. El paper de la dona en la ciència.

B. Geologia

- Conceptes de roca i mineral: característiques i propietats.
- Estratègies de classificació de les roques: sedimentàries, metamòrfiques i ígnies. El cicle de les roques.
- Roques i minerals rellevants o de l'entorn: identificació.
- Usos dels minerals i les roques: la seva utilització en la fabricació de materials i objectes quotidians.
- Estructura bàsica de la geosfera.

C. La cèl·lula

- La cèl·lula com a unitat estructural i funcional dels éssers vius.
- La cèl·lula procariota, la cèl·lula eucariota animal i la cèl·lula eucariota vegetal i les seves parts.
- Observació i comparació de mostres microscòpiques.

D. Éssers vius

- Els éssers vius: diferenciació i classificació en els principals regnes.
- Els principals grups taxonòmics: observació d'espècies de l'entorn i classificació a partir de les característiques distintives.
- Les espècies de l'entorn: estratègies d'identificació (guies, claus dicotòmiques, eines digitals, *visu...*).
- Els animals com a éssers que senten: semblances i diferències amb els éssers vius que no senten.

E. Ecologia i sostenibilitat

- Els ecosistemes de l'entorn, els seus components biòtics i abiòtics i els tipus de relacions intraespecífiques i interespecífiques.
- La importància de la conservació dels ecosistemes, la biodiversitat i la implantació d'un model de desenvolupament sostenible.
- Les funcions de l'atmosfera i la hidrosfera i el seu paper essencial per a la vida en la Terra.
- Les interaccions entre atmosfera, hidrosfera, geosfera i biosfera, el seu paper en la edafogènesis i en el modelatge del relleu i la seva importància per a la vida. Les funcions del sòl.
- Les causes del canvi climàtic i les seves conseqüències sobre els ecosistemes.
- La importància dels hàbits sostenibles (consum responsable, prevenció i gestió de residus, respecte al medi ambient...).
- La relació entre salut mediambiental, humana i d'altres éssers vius: one health (una sola salut).

F. Cos humà

- Importància de la funció de nutrició. Els aparells que participen en ella.

- Anatomia i la fisiologia bàsiques dels aparells digestiu, respiratori, circulatori, excretor i reproductor.
- Visió general de la funció de relació: receptors sensorials, centres de coordinació i òrgans efectors.
- Relació entre els principals sistemes i aparells de l'organisme implicats en les funcions de nutrició, relació i reproducció mitjançant l'aplicació de coneixements de fisiologia i anatomia.

G. Hàbits saludables

- Característiques i elements propis d'una dieta saludable i la seva importància.
- Conceptes de sexe i sexualitat: importància del respecte cap a la llibertat i la diversitat sexual i cap a la igualtat de gènere dins d'una educació sexual integral com a part d'un desenvolupament harmònic.
- Educació afectiva i sexual des d'una perspectiva de la igualtat entre persones i el respecte a la diversitat sexual. La importància de les pràctiques sexuals responsables. L'assertivitat i la cura d'un mateix. La prevenció d'infeccions de transmissió sexual (ITS) i d'embarassos no desitjats. L'ús adequat de mitjans anticonceptius i de mètodes de prevenció de ITS.
- Les drogues legals i il·legals: els seus efectes perjudicials sobre la salut dels consumidors i dels qui estan en el seu entorn pròxim.
- Els hàbits saludables: la seva importància en la conservació de la salut física, mental i social (higiene del somni, hàbits de postura, ús responsable de les noves tecnologies, activitat física, autoregulació emocional, cura i responsabilitat...).

H. Salut i malaltia

- Concepte de malalties infeccioses i no infeccioses: diferenciació segons la seva etiologia.
- Mesures de prevenció i tractaments de les malalties infeccioses en funció del seu agent causal i la importància de l'ús adequat dels antibiòtics.
- Les barreres de l'organisme enfront dels patògens (mecàniques, estructurals, bioquímiques i biològiques).
- Mecanismes de defensa de l'organisme enfront a agents patògens (barreres externes i sistema immunitari): el seu paper en la prevenció i superació de malalties infeccioses.
- La importància de la vacunació en la prevenció de malalties i en la millora de la qualitat de vida humana.
- Els trasplantaments i la importància de la donació d'òrgans.

QUART CURS

Críteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Analitzar conceptes i processos biològics i geològics interpretant informació en diferents formats (models, gràfics, taules, diagrames, fórmules, esquemes, símbols, pàgines web...), mantenint una actitud crítica, obtenint conclusions i formant opinions pròpies fonamentades.

1.2. Transmetre opinions pròpies fonamentades i informació sobre biologia i geologia de forma clara i rigorosa, facilitant la seva comprensió i anàlisi mitjançant l'ús de la terminologia i el format adequats (models, gràfics, taules, vídeos, informes, diagrames, fórmules, esquemes, símbols, continguts digitals...).

1.3. Analitzar i explicar fenòmens biològics i geològics representant-los mitjançant el disseny i la realització de models i diagrames i utilitzant, quan sigui necessari, els passos del disseny d'enginyeria (identificació del problema, exploració, disseny, creació, avaluació i millora).

Competència específica 2

2.1. Resoldre qüestions i aprofundir en aspectes biològics i geològics localitzant, seleccionant, organitzant i analitzant críticament la informació de diferents fonts i citant-les amb respecte per la propietat intel·lectual.

2.2. Contrastar la veracitat de la informació sobre temes biològics i geològics o treballs científics, utilitzant fonts fiables i adoptant una actitud crítica i escèptica cap a informacions sense una base científica com pseudociències, teories conspiratòries, creences sense fonamentació, faules, etc.

2.3. Valorar la contribució de la ciència a la societat i la labor de les persones dedicades a ella, destacant el paper de la dona i entenent la investigació com a labor col·lectiva i interdisciplinari en constant evolució influïda per el context polític i els recursos econòmics.

Competència específica 3

3.1. Plantejar preguntes i hipòtesis que puguin ser respostes o contrastades utilitzant mètodes científics en l'explicació de fenòmens biològics i geològics i la realització de prediccions sobre aquests.

3.2. Dissenyar l'experimentació, la presa de dades i l'anàlisi de fenòmens biològics i geològics de manera que permetin respondre a preguntes concretes i contrastar una hipòtesi plantejada evitant biaixos.

3.3. Realitzar experiments i prendre dades quantitatives o qualitatives sobre fenòmens biològics i geològics utilitzant els instruments, eines o tècniques adequades amb correcció i precisió.

3.4. Interpretar i analitzar els resultats obtinguts en un projecte de recerca utilitzant, quan sigui necessari, eines matemàtiques i tecnològiques i obtenint conclusions raonades i fonamentades o valorar la impossibilitat de fer-ho.

3.5. Cooperar i col·laborar en les diferents fases d'un projecte científic per treballar amb major eficiència, valorant la importància de la cooperació en la recerca, respectant la diversitat i la igualtat de gènere, i afavorint la inclusió.

Competència específica 4

4.1. Resoldre problemes o donar explicació a processos biològics o geològics utilitzant coneixements, dades i informació proporcionats pels docents, el raonament lògic, el pensament computacional o recursos digitals.

4.2. Analitzar críticament la solució a un problema sobre fenòmens biològics i geològics, canviant els procediments utilitzats o les conclusions si aquesta solució no fos viable o davant noves dades aportades amb posterioritat.

Competència específica 5

5.1. Identificar els possibles riscos naturals potenciat per determinades accions humanes sobre una zona geogràfica, tenint en compte les seves característiques litològiques, relleu, vegetació i factors socioeconòmics.

Competència específica 6

6.1. Deduir i explicar la història geològica d'un relleu identificant els seus elements més rellevants a partir de talls, mapes o altres sistemes d'informació geològica i utilitzant el raonament, els principis geològics bàsics (horitzontalitat, superposició, actualisme...) i les teories geològiques més rellevants.

Sabers bàsics**A. Projecte científic**

- Hipòtesis, preguntes i conjectures: plantejament amb perspectiva científica.
- Estratègies per a la cerca d'informació, la col·laboració i la comunicació de processos, resultats o idees científiques: eines digitals i formats d'ús freqüent en ciència (presentació, gràfica, vídeo, pòster, informe...).
- Fonts fidedignes d'informació científica: reconeixement i utilització.
- Controls experimentals (positius i negatius): disseny i importància per a l'obtenció de resultats científics objectius i fiables.
- Resposta a una qüestions científiques mitjançant l'experimentació i el treball de camp: utilització dels instruments i espais necessaris (laboratori, aules, entorn...) de forma adequada i precisa.
- Modelatge per a la representació i comprensió de processos o elements de la naturalesa.
- Mètodes d'observació i de presa de dades de fenòmens naturals.
- Mètodes d'anàlisi de resultats. Diferenciació entre correlació i causalitat.
- La labor científica i les persones dedicades a la ciència: contribució de les ciències biològiques i geològiques i la importància social. El paper de la dona en la ciència.
- L'evolució històrica del saber científic: la ciència com a labor col·lectiva, interdisciplinari i en contínua construcció.

B. Geologia

- Relleu i paisatge: diferències, la seva importància com a recursos i factors que intervenen en la seva formació i modelatge.
- Estructura i dinàmica de la geosfera. Mètodes d'estudi.
- Els efectes globals de la dinàmica de la geosfera des de la perspectiva de la tectònica de plaques.
- Processos geològics externs i interns: diferències i relació amb els riscos naturals. Mesures de prevenció i mapes de riscos.
- Els talls geològics: interpretació i traçat de la història geològica que reflecteixen mitjançant l'aplicació dels principis de l'estudi de la història de la Terra (horitzontalitat, superposició, intersecció, successió faunística ...).

C. La cèl·lula

- Fases del cicle cel·lular.
- La funció biològica de la mitosi, la meiosi i les seves fases.
- Destreses d'observació de les distintes fases de la mitosi al microscopi.

D. Genètica i evolució

- Model simplificat de l'estructura de l'ADN i de l'ARN i relació amb la seva funció i síntesi.
- Estratègies d'extracció d'ADN d'una cèl·lula eucariota.
- Etapes de l'expressió gènica, les característiques del codi genètic i resolució de problemes relacionats amb aquestes.
- Relació entre les mutacions, la replicació de l'ADN, el càncer, l'evolució i la biodiversitat.
- El procés evolutiu de les característiques d'una espècie determinada a la llum de la teoria neodarwinista i d'altres teories amb rellevància històrica (lamarckisme i darwinisme).
- Fenotip i genotip: definició i diferències.
- Estratègies de resolució de problemes senzills d'herència genètica de caràcters amb relació de dominància i recessivitat amb un o dos gens.
- Estratègies de resolució de problemes senzills d'herència del sexe i d'herència genètica de caràcters amb relació de codominància, dominància incompleta, al·lelisme múltiple i lligada al sexe amb un o dos gens.

E. La Terra a l'univers

- Origen de l'univers i del sistema solar.
- Hipòtesi sobre l'origen de la vida en la Terra.
- Principals investigacions en el camp de l'astrobiologia.

Cooperació i Serveis a la Comunitat

La matèria de Cooperació i Serveis a la Comunitat de l'ESO cerca inculcar la importància del desenvolupament sostenible, despertar la curiositat, l'actitud crítica, el pensament dels alumnes i la igualtat d'oportunitats entre gèneres. Cal pensar en la necessitat de formar ciutadans i ciutadanes qualificats, però també alumnes reflexius, capaços d'analitzar l'entorn en què viuen i de comprometre's en la seva millora. L'educació és una eina de millora social, que ha de ser capaç de formar éssers complets, amb una dimensió tant intel·lectual com humana i moral. Per aquesta raó, cal anar avançant també en aquelles competències que recullen valors i habilitats cíviques. Tant els sabers que s'adquireixen com els criteris d'avaluació connecten amb la resta de matèries del currículum.

El desenvolupament curricular de la matèria Cooperació i Serveis a la Comunitat respon al marc competencial de la LOMLOE i, en conseqüència, contribueix al desenvolupament de les competències clau i a l'assoliment dels objectius d'etapa que s'han definit per a l'ESO.

Tot i la pluralitat d'experiències de Cooperació i Serveis a la Comunitat, amb accents i sensibilitats diferents, hi ha un cert grau d'unanimitat a l'hora de definir una activitat complexa que integra el servei a la comunitat amb l'aprenentatge de continguts, competències, habilitats o valors. Així, la intencionalitat pedagògica i la intencionalitat solidària van molt lligades. Aquesta proposta, que parteix d'elements tan coneguts com el servei voluntari a la comunitat, permet introduir elements d'innovació educativa i l'adquisició d'aprenentatges.

Cooperació i Serveis a la Comunitat de 1r a 3r de l'ESO és de caràcter opcional i contribueix a satisfer l'assoliment dels objectius de l'ESO i el desenvolupament de les vuit competències clau. S'hi treballen un total de sis de competències específiques.

Aquesta matèria va destinada a alumnes amb esperit crític i amb ganes d'aportar canvis i propostes de millora davant de diverses situacions dins dels contextos personal, escolar, social i professional que ens envolten. Per tant, han de tenir una actitud de compromís envers la societat i l'entorn.

La Cooperació i Serveis a la Comunitat és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulats en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo. És un projecte educatiu amb utilitat social.

Els sabers bàsics de viure en societat, interactuar amb l'entorn i comprendre com són les relacions que s'estableixen i les normes de funcionament que les regeixen, resulten essencials perquè els alumnes puguin assumir els seus drets i responsabilitats, exercint la ciutadania i orientar el seu compromís cívic, qüestions

d'especial importància en una etapa educativa en què els alumnes adolescents precisen d'experiències formatives que els permeti construir el seu criteri, la seva identitat, la seva autonomia i el seu entorn social.

Els sabers bàsics de la matèria Cooperació i Serveis a la Comunitat estan estructurats en dos blocs: Reptes del Món actual i Compromís Cívic.

L'organització dels sabers en el currículum no implica cap temporalització ni ordre cronològic en el seu tractament a l'aula. S'han de treballar de manera competencial perquè vagin sempre lligats al desenvolupament de les competències específiques que contribueixen al perfeccionament de les competències clau. Els criteris d'avaluació són indicadors que permeten mesurar el grau de desenvolupament de les competències i el professorat pot connectar-los de forma flexible amb els sabers de la matèria durant el procés d'ensenyança-aprenentatge.

Les competències i sabers s'han de treballar a partir de situacions d'aprenentatge, connectades amb la realitat i que convidin els alumnes a la reflexió i a la col·laboració. Per això es recomana un treball interdisciplinari que afavoreixi una assimilació més profunda i estendre les arrels cap a altres matèries.

La matèria Cooperació i Serveis a la Comunitat contribueix a l'anàlisi d'una realitat social cada vegada més diversa i canviant fruit de l'acció humana, implica concebre un aprenentatge dels alumnes com una invitació al coneixement de si mateixos i del món que els envolta, a la participació i al compromís social.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

1. Entendre la importància dels hàbits saludables i sostenibles basant-se en els sabers científics per adoptar-los i promoure'ls en el seu entorn.

A dia d'avui, un dels més importants reptes de la nostra societat és evitar la degradació del medi ambient.

Per això hem d'adoptar un model de desenvolupament sostenible. És essencial que la societat entengui la dependència del medi natural per poder valorar la importància de la seva conservació i actuar de forma conseqüent i compromesa amb aquest objectiu. És important desenvolupar uns hàbits sostenibles com a manteniment i millora de la salut humana perquè existeix un vincle entre el benestar humà i la conservació del medi natural.

El desenvolupament d'aquesta competència específica és que els alumnes mostrin una actitud compromesa amb el respecte i la cura de l'entorn contribuint als Objectius de Desenvolupament Sostenible definits per l'ONU.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CP1, STEM3, STEM5, CD1, CD3, CPSAA1, CPSAA2, CC1, CC2, CCEC1.

- 2. Indagar, argumentar, dissenyar i elaborar produccions pròpies sobre problemàtiques que ens envolten, que siguin de caire social, per desenvolupar un pensament crític, respectuós amb les diferències i que contribueixi a la construcció de la pròpia identitat i a valorar el conjunt de la societat.**

El desenvolupament personal és determinant en la formació integral dels alumnes.

Per això és imprescindible fomentar el respecte als principis i valors com la solidaritat, la igualtat de gènere, la cura del patrimoni cultural, el voluntariat, el foment de la pau i la cooperació.

L'adquisició d'aquesta competència específica té com a finalitat que l'alumne analitzi críticament els problemes socials que l'envolten i adopti un compromís amb el seu entorn social.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL5, CP3, CD1, CD3, CPSAA1, CPSAA3, CC2, CC3, CE1, CCEC4.

- 3. Cercar, seleccionar, tractar i organitzar informació sobre temes rellevants del nostre entorn que impliquin una necessitat d'intervenció, usant fonts diverses per adquirir coneixements per elaborar i expressar respostes en diversos formats.**

Les destreses associades a la recerca, selecció i tractament de la informació són instruments imprescindibles en tota situació d'aprenentatge.

Els alumnes han d'adquirir i incorporar dades, continguts i sabers, destriant-ne aquells que siguin veraces i fiables, mitjançant la utilització de sistemes de recerca, bases de dades, plataformes de recursos en entorns digitals i altres tipus de documents.

El desenvolupament d'aquesta competència específica té com a finalitat que l'alumne realitzi diferents productes en distints formats que permetin l'aprofitament i la utilització contextualitzada de la informació.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, STEM3, CD1, CD2, CD3, CPSAA3, CC2, CC3.

4. Conèixer i participar de forma activa en diferents òrgans del context escolar (comissions, assemblea de delegats, consell escolar, voluntariat dins del centre...).

L'exercici del coneixement de la realitat del centre constitueix una de les primeres aproximacions al servei a la comunitat educativa.

Els alumnes han d'aprendre a treballar en equip, a sentir-se participants d'un projecte i experimentar la millora del centre.

El desenvolupament d'aquesta competència específica té com a finalitat que els alumnes aprenguin a reconèixer diferents tipus d'òrgans educatius i que s'involucrin de manera activa.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CP1, CD3, CPSAA3.

5. Conèixer i col·laborar amb les entitats de voluntariat de l'entorn i amb els canals de participació ciutadana, tant els institucionals com els d'ONG i l'associacionisme juvenil.

L'exercici del coneixement de la realitat que ens envolta constitueix una de les primeres aproximacions a les diferents entitats de l'entorn.

Els alumnes han d'aprendre a treballar en equip, a sentir-se participants d'un projecte i experimentar la millora de l'entorn.

El desenvolupament d'aquesta competència específica té com a finalitat que els alumnes aprenguin a reconèixer diferents tipus de realitats que els envolten i que s'involucrin en diferents projectes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CP1, CP3, CPSAA1, CPSAA3, CE1.

6. Desenvolupar una actitud d'atenció i servei, practicant l'escolta activa, cooperant entre col·lectius separats generacionalment i amb col·lectius vulnerables, per afavorir l'autoestima personal.

Apropar els alumnes a la societat que els envolta en el vessant emocional.

Els alumnes s'impliquen en l'acompanyament i participació en activitats que afavoreixen les relacions intergeneracionals i amb col·lectius vulnerables.

El desenvolupament d'aquesta competència específica té com a finalitat que l'alumne millori la seva relació amb altres generacions i pugui conèixer, entendre i valorar positivament allò que va ocórrer en el passat, així com també relacionar-se amb col·lectius vulnerables, per augmentar la seva autoestima.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CP1, CP2, CP3, CD2, CPSAA1, CC1, CCEC3, CCEC4.

Críteris d'avaluació

Competència específica 1

- 1.1 Proposar i adoptar hàbits individuals i col·lectius sostenibles analitzant d'una manera crítica les activitats pròpies i alienes basant-se en els coneixements adquirits i la informació disponibles.
- 1.2 Proposar i adoptar hàbits individuals i col·lectius saludables analitzant d'una manera crítica les activitats pròpies i alienes (alimentació, higiene, postura corporal, activitat física...), amb una actitud crítica, basant-se en els coneixements adquirits.
- 1.3 Interpretar el paisatge de forma crítica analitzant els seus elements i reflexionant sobre l'impacte ambiental i els riscos naturals derivats de les accions humanes.

Competència específica 2

- 2.1 Identificar, valorar i mostrar interès pels principals problemes i reptes que afecten la societat.
- 2.2 Argumentar de forma crítica sobre els problemes socials que envolten l'alumne, per exemple: desigualtat social, crisi energètica, massificació, impactes ambientals... mitjançant els coneixements adquirits, contrastant i valorant fonts diverses.

Competència específica 3

- 3.1 Elaborar i expressar continguts propis en diferents formats mitjançant la recerca i la selecció.
- 3.2 Contrastar i fonamentar els arguments sobre temes i esdeveniments del nostre entorn.
- 3.3 Tractar i presentar la informació objecte de recerca.

Competència específica 4

- 4.1 Prendre consciència de la quantitat d'òrgans del context escolar que envolten l'alumne.
- 4.2 Conèixer les funcions i competències dels òrgans del context escolar.
- 4.3 Contribuir i participar en el funcionament dels diferents òrgans escolars.

Competència específica 5

- 5.1 Prendre consciència de la quantitat de voluntariat que envolta l'alumne mitjançant l'estudi de diferents tipus d'entitats.
- 5.2 Conèixer les funcions i competències del voluntariat que envolta l'alumne.
- 5.3 Promoure el funcionament de projectes dins d'aquestes entitats de voluntariat amb una implicació personal.

Competència específica 6

- 6.1 Desenvolupar i demostrar una actitud de respecte i Cooperació cap a altres generacions i cap a col·lectius vulnerables.
- 6.2 Contribuir activament al desenvolupament de projectes en el marc de l'àmbit sociocomunitari de referència per als alumnes, adreçats, principalment, a entitats del tercer sector.

Sabers bàsics

A. Reptes del món actual

- Emergència climàtica: canvis climàtics, escalfament global, cimeres del clima (CUP)
- Biodiversitat. Riquesa i valor natural i cultural.
- Consum responsable: esgotament dels recursos naturals, contaminació dels recursos naturals, consumisme.
- Tècniques de la informació. Seguretat i benestar digital.
- Igualtat. Situacions discriminatòries de les nines i de les dones en l'entorn. Rols de gènere i la seva manifestació en tots els àmbits de la societat i de la cultura.
- Vida activa i hàbits saludables. Salut física. Salut social. Salut Mental

B. Compromís cívic

- Alteritat. Respecte i acceptació de l'altre. Comportaments no discriminatoris i contraris a qualsevol actitud diferenciadora i segregadora.
- Conservació i defensa del patrimoni històric, artístic i cultural.
- Consciència ambiental, respecte, protecció i cura dels éssers vius i del planeta.
- Seguretat vial i mobilitat sostenible.
- Identificació i gestió de les emocions i la seva repercussió en comportaments individuals i col·lectius. Educació emocional.
- Escolta activa entre generacions i col·lectius vulnerables.
- Entitats de voluntariat: ONG, canals de participació ciutadana, associacionisme juvenil.

Cultura Clàssica

Sed pleni omnes sunt libri, plenae sapientium voces, plena exemplorum vetustas: quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet. Quam multas nobis imagines non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum fortissimorum virorum expressas scriptores et Graeci et Latini reliquerunt! Quas ego mihi semper in administranda re publica proponens animum et mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.

Ciceró, Pro Archia poeta, 14

Davant aquesta magnífica defensa de la lectura de texts grecs i llatins, com a base del nostre saber i com a suport de l'humanisme a la nostra societat, es mostren bastant inermes els arguments que constantment qüestionen la utilitat de l'estudi de les llengües i cultura clàssica. Seria tediós aportar aquí tot d'arguments en defensa de quelcom que té la resposta en si mateix i que es justifica per la seva pròpia aportació al nostre món.

En efecte, totes les èpoques de la història han tingut la cultura clàssica d'arrel grecolatina com a model i com a base de les seves manifestacions artístiques, culturals o de pensament. No es pot explicar, doncs, la ciència, la literatura, el dret, la política, la filosofia, la tecnologia sense l'aportació de grecs i romans.

Pel que fa a les contribucions al món competencial de l'alumnat, la pròpia experiència adquirida ens mostra la gran rellevància que comporta per als joves que cursen secundària: la seva millora en la valoració del patrimoni rebut, el creixement en la competència lingüística en qualsevol de les seves habilitats, el maneig i contrast de fonts variades, el desig, en fi, dels alumnes per avançar en l'aprenentatge de forma autònoma i partint de la seva pròpia curiositat avalen la necessitat de tractar el repte d'endinsar-se en l'aventura de l'ésser humà i de les arrels més profundes de la nostra cultura i civilització.

Els valors humans que haurien de presidir la nostra societat tenen el seu referent en les aportacions de grecs i romans, tant de forma positiva, com per la crítica que se'n pugui fer. El paper de les dones i la valoració de la categoria de gènere, la igualtat entre els éssers humans, el rebuig de l'esclavitud, la incorporació de la població forana als drets col·lectius, l'ús de la raó i la paraula per fer prevaler les opinions, entre d'altres, tenen el seu punt de partida en l'anàlisi que hom pugui fer del món clàssic.

El currículum de la matèria Cultura Clàssica ens aporta una visió que, tot partint del llegat grecolatí, ens duu cap a la nostra realitat i que té sovint com a motor el propi interès dels alumnes per aprofundir en les seves arrels. I és que el concepte de clàssic s'entén no com una cosa estàtica, caduca i ja passada, sinó dinàmica, font i referent continu de nous avenços. En el món clàssic es troben plantejats ja

els grans problemes de l'ésser humà. Tenim un enorme deute contret amb el món clàssic en tots els àmbits de la nostra societat, que sovint formen part de la seva estructura: el concepte de ciutadà protegit per drets inalienables i obligat per deures comuns té les seves arrels en la polis grega, la democràcia com a sistema polític només és comprensible si se'n coneixen l'origen a Grècia i les raons socials que el motivaren, les lleis que ens protegeixen i que ens obliguen deuen gran part de la seva essència al dret romà, i a Roma es fonamenta la concepció del poder en benefici de tots. D'altra banda, l'evolució i les transformacions que en el camp científic han determinat la situació del món actual no serien comprensibles si es prescindís del coneixement d'aquells que posaren els fonaments de la ciència occidental i de les llengües que encara avui serveixen de base per a la terminologia científica.

Cultura Clàssica és, doncs, el contacte necessari dels alumnes amb el món de les humanitats i de la consideració de l'ésser humà en tota la seva complexitat des d'una perspectiva propera i sensible amb la realitat diversa de l'alumnat. Es tracta, doncs, d'una Odissea o viatge vital a la recerca del propi jo i d'una societat més habitable i justa.

La presència d'aquesta optativa a dos cursos de l'etapa secundària es justifica per la necessitat de permetre que els alumnes aprofundeixin o, lamentablement en la majoria dels casos, s'apropin per primera vegada al món clàssic. La finestra que se'ls obri amb aquesta matèria els endinsa en el camp de les humanitats i els obri els ulls a àmbits de coneixement (les llengües clàssiques, la literatura, la història i l'art) que d'altra manera els podrien passar desapercebuts, enlluernats pel pragmatisme d'allò que una societat deshumanitzada i obcecada amb els avenços tecnològics tendeix a sobrevalorar.

La Cultura Clàssica contribueix, doncs, de forma definitiva a reforçar el paper de les humanitats dins l'educació secundària com a garant de l'esperit crític dins una societat cada cop més mediatitzada i conformista, front a la tendència únicament funcional a curt termini que envolta la vida de l'alumnat.

ESTRUCTURA DEL CURRÍCULUM

Aquests són els blocs de contingut que presenta la matèria de cultura clàssica i que venen determinats pels sabers bàsics proposats i tenint en compte els perfils de sortida plantejats. Cal assenyalar que els sabers bàsics abasten dos cursos de l'educació secundària, per tant no comporten una seqüència establerta i tancada, sinó que el professorat pot establir la temporalització i la distribució, així com el grau d'aprofundiment més adients segons la idiosincràsia de l'alumnat, el context educatiu o altres criteris pedagògics, tot seguint els criteris de la concreció curricular del centre:

Geografia / Història

El coneixement del passat històric representa la base sobre la qual es constitueix el progrés de qualsevol societat. La història d'Europa, en general, i del nostre país, en particular, estan marcades per les civilitzacions grega i romana; per tant, el seu estudi i coneixement proporciona a l'alumnat una visió molt més precisa i crítica del seu entorn sociocultural, alhora que influeix positivament en la recuperació i consolidació de molts dels valors que el marc legislatiu actual propugna com a essencials per a qualsevol ciutadà de la nostra societat.

Organització social i política

En un món globalitzat i on els valors democràtics i d'igualtat són sovint vulnerats, revisar el progrés de les societats antigues des de models de tirania o monarquia fins a estructures democràtiques incipients resulta especialment important per a uns alumnes que construeix el seu propi model social i els seus valors com a ciutadans. La democràcia atenesa contraposada al sistema espartà o la República romana confrontada al sistema imperial seran referents de processos actuals que lluiten per una situació més justa o per confrontar idees totalitàries o involucionistes en aquest aspecte. Igualment, l'absència explícita de les dones en els sistemes de govern antics serveix de punt de partida crític pel que fa a la igualtat d'oportunitats i marca el camí cap a la no discriminació per motius de gènere.

A més, les manifestacions artístiques i literàries són un altre dels components rellevants de la cultura grecollatina. Estudiar-les i analitzar-les ajudarà els alumnes a formar-se criteris estètics i a comprendre i valorar les produccions actuals. Totes les expressions artístiques clàssiques han tingut i continuen tenint una gran influència en el món occidental: la literatura, les representacions artístiques, la música, etc. Destaca, sobretot, la literatura clàssica, que ha influït constantment i al llarg de totes les èpoques i que, juntament amb la mitologia, forma part del bagatge cultural del passat i d'avui dia en el teatre, en el cinema, en la iconografia, en la publicitat, etc.

Hi ha nombrosos elements de la vida familiar, de l'organització social, de l'activitat política, del dret, de les festes, dels jocs, dels espectacles i de les diversions que tenen les arrels en el món grecollatí, el descobriment dels quals permet als alumnes entendre el món que els envolta i els duu al convenciment de la igualtat essencial dels éssers humans. El món de l'oci és cada dia més necessari i imprescindible en els temps en què vivim. El coneixement d'alguns aspectes de la forma de vida dels grecs i romans antics pot ser un suport perquè els alumnes n'entenguin l'evolució. Ells van saber delimitar molt bé els termes d'*otium* i *negotium*.

Mitologia / Religió

Tant els éssers mitològics, sobrenaturals o no, creats per la imaginació literària dels autors grecs i romans com les figures de carn i ossos, artífexs, en uns casos,

d'una acció mítica rellevant i, en d'altres, d'alguna obra literària o científica o d'una proesa amb transcendència històrica (cultural, social, científica, militar...), han servit com a models per als habitants de les ciutats més representatives del món grec i romà i han perviscut arrelats en la nostra cultura fins al moment present.

En efecte, les societats sempre han necessitat models amb els quals identificar-se i a partir dels quals formar la pròpia idiosincràsia; i els models que tenim, tant socials com culturals, són de manera fonamental grecs i llatins o, d'una manera o una altra, en deriven. Venen de l'antiguitat grecolatina, romanen vius i afecten no tan sols l'entorn europeu, sinó també la cultura universal i, per tant, han de ser coneguts pels homes i les dones d'avui. Per això, la matèria de cultura clàssica pretén posar en contacte els alumnes amb figures reals i de ficció que han perdurat fins a l'actualitat a través de les manifestacions literàries, artístiques (pictòriques, escultòriques, musicals...) i científiques, especialment. Cal que els alumnes de l'etapa obligatòria adquireixin aquest tipus de coneixements, almenys d'una manera bàsica. L'aprenentatge dels mites que protagonitzen déus i herois constitueix un instrument per reconèixer i comprendre les fonts del coneixement de l'ésser humà (art, literatura, música, cinema, etc.) i, al mateix temps, per aprofundir en la problemàtica del pensament al llarg dels temps amb l'objectiu d'observar-ne el desenvolupament i les diferents solucions trobades. L'estudi de les referències mitològiques de les Balears ha de tenir un apartat especial. Per comprendre el passat és important conèixer els texts dels autors que tracten tòpics com el del jardí de les Hespèrides, tant clàssics (Homer, Hesíode, Plini, Estrabó, Diodor, etc.) com de la nostra cultura (Costa i Llobera, A. M. Alcover, Francesc de Borja Moll...). D'altra banda, l'estudi de les festes religioses, esports i espectacles permet, entre altres coses, que els alumnes compreguin com la religió de l'antiguitat clàssica es va caracteritzar per la barreja de tota mena de tradicions religioses, tant autòctones com estrangeres. Això els ha d'ajudar a valorar i respectar la diversitat religiosa i cultural de la societat d'avui dia. Els ha de possibilitar, a més, jutjar els espectacles actuals —minoritaris, com el teatre, o majoritaris, com els campionats esportius—, en tenir com a referents l'activitat dramàtica, les manifestacions esportives i els espectacles de masses de Grècia i Roma.

Llengua i lèxic

Grècia aporta a la història d'Occident l'adaptació a una llengua indoeuropea del sistema d'escriptura més eficient, l'alfabet, veritable revolució en la història de la humanitat que constitueix el vehicle del seu llegat lingüístic i cultural. L'alfabet ens permet recollir el pensament, la creativitat i les preocupacions pròpies de la cultura grega i fa possible l'evolució d'un sistema lèxic al qual, des de llavors, acudeixen totes les llengües indoeuropees permanentment a la recerca d'arrels per expressar idees, objectes o conceptes nous.

La llengua llatina fou la primera beneficiària d'aquesta riquesa, i l'expansió històrica de Roma va escampar l'ús del llatí fins al punt de convertir-se en l'origen

de moltes de les llengües d'Europa, entre les quals hi ha el català i el castellà. El llatí també esdevingué la llengua de registre i transmissió de tots els sabers. En definitiva, fou la llengua de cultura a Europa. Per això, el vessant lingüístic de la matèria és inevitable, tot i saber que el coneixement del grec i, especialment, del llatí ha d'introduir-se de manera molt elemental i sempre sota la premissa que la cultura es transmet a través de la llengua i que la cultura clàssica, en sentit ampli, té el privilegi de disposar de dues llengües. L'estudi del grec o del llatí no és, doncs, la principal finalitat, atès el caràcter de la matèria i la utilització dels mètodes propis de la geografia, la història, l'art, la literatura, etc. Resulta inevitable, però, iniciar un apropament a aquestes llengües, especialment al seu sistema lèxic, com a nexa d'unió en l'aprenentatge de les llengües que estudien els alumnes, ja que hi apareixen arrels llatines i gregues. A més, totes aquestes llengües estan emmarcades en l'àmbit cultural occidental i, per tant, clarament relacionades amb la cultura grecolatina. Amb la introducció a l'estudi de les etimologies es vol que els alumnes aprenguin a precisar el sentit de les paraules que empren i a fer-ne un ús apropiat. Podrà millorar, així, la comprensió oral i escrita dels diferents tipus de missatges, tant científicotècnics com de comunicació en general i establir paral·lelismes i contrastos entre la pròpia llengua i altres llengües modernes.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Cercar, seleccionar, tractar i organitzar informació sobre el marc geogràfic i les principals etapes de la història de Grècia i Roma, usant críticament fonts històriques i geogràfiques, per adquirir coneixements, elaborar i expressar respostes en diversos formats.**

El maneig de fonts històriques i la recerca en entorns digitals prèviament seleccionats, de forma reflexiva i crítica, proporciona als alumnes una informació que hauran d'interpretar, seleccionar, valorar i organitzar per produir els seus propis materials, en diferents formats, amb correcció i que els ajudin a establir els marcs geogràfic i històric en què es varen desenvolupar la civilització grega i llatina.

La recerca segura i fiable, la selecció crítica i el posterior tractament de la informació obtinguda són destreses imprescindibles en un món on els alumnes han de ser capaços d'assolir nous coneixements. Els relacionats amb la història i la geografia del món clàssic permetran que els alumnes identifiquin els llocs més rellevants i les principals etapes de la història de Grècia i Roma, reflexionin sobre les relacions que tenien amb les cultures coetànies i la seva influència en les posteriors.

El primer pas per endinsar-se en el món antic consisteix a localitzar quan i on es varen desenvolupar les civilitzacions grega i romana. La ubicació dels indrets, dins del Mediterrani, el mateix àmbit on habita el nostre alumnat, suposarà un primer apropament al fet que som hereus directes dels grecs i els romans.

Els alumnes hauran de reflexionar sobre com es relacionaven els antics grecs i romans entre ells i amb els pobles del seu entorn, prestant especial atenció a la conquesta de Grècia per part de Roma i al procés de romanització que suposà l'expansió de l'Imperi romà.

Dins aquest marc de reflexió, els alumnes incorporaran els elements crítics necessaris per valorar els fets històrics no tan sols des del punt de vista masculí, sinó també incorporant l'aportació femenina, sempre relegada a un terme d'inferioritat i poques vegades reconeguda la funció de suport imprescindible que les dones han exercit a totes les èpoques.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL1, CCL2, CCL3, CC1, STEM4, CD1, CD2, CPSAA5.

2. Valorar el paper de la civilització grecolatina a l'origen de la identitat europea, analitzant críticament la seva pervivència en diferents aspectes de la societat actual per poder valorar el seu llegat cultural, artístic i social.

Aquesta competència promou entre els alumnes la comprensió i l'explicació de la realitat present en el món europeu a partir dels antecedents grecolatins, aprofundeix en la seva consciència històrica i en desenvolupa la capacitat crítica i reflexiva.

L'objectiu principal és analitzar els canvis i les dificultats que hagueren de superar les societats gregues i llatines al llarg del temps, els sistemes socials i polítics i els recursos dels quals es dotaren per enfrontar-los i avançar i la comparació entre aquelles situacions i problemes de la humanitat amb altres semblants en l'actualitat.

Fent servir fonts històriques i literàries en diferents formats, així com els vestigis i referents de tot tipus de la cultura grecolatina (artístics, literaris, arqueològics, polítics, jurídics, publicitaris, científics i filosòfics) que romanen entre nosaltres, els alumnes podran indagar en les situacions de desigualtat econòmica, de classe o de gènere que es produïen en èpoques passades i confrontar-les amb les presents, reflexionant sobre propostes alternatives innovadores, respectuoses i sostenibles; comparar els costums i institucions del passat per entendre millor les actuals i assolir, en definitiva, la consciència de pertinença a una cultura, l'occidental, que no és millor ni pitjor que altres, però que ens defineix en gairebé tots els àmbits de la nostra vida.

D'altra banda, el coneixement i el respecte de les manifestacions artístiques i culturals i de les infraestructures produïdes per grecs i romans a les Illes Balears, a l'Estat, a la resta del Mediterrani i a Europa que sovint s'assoleix mitjançant la

visita presencial o virtual als jaciments i llocs arqueològics i als museus que exposin obres grecollatines, ha de servir per gaudir-ne i difondre'ls.

Es tracta, en definitiva, de millorar la consciència dels alumnes sobre la realitat del que anomenam Europa on se sumen com a elements bàsics els components grecolatins, judeocristians i d'altres que ha contribuït al mestissatge existent actualment i que fan d'Europa una terra d'acollida i integració.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL1, CCL2, CCL3, CCL4, CCL5, CD1, CD2, STEM4, STEM5, CPSAA1, CPSAA5, CC1, CC2, CC3, CC4, CE3, CCEC1, CCEC2.

3. Conèixer els principals déus i deesses de la mitologia grecolatina, així com els protagonistes dels cicles mítics més rellevants, per reconèixer-los a obres artístiques de diferents tipus i perquè serveixin d'inspiració per elaborar obres de diferent format que s'inspiren en la mitologia.

La relació que establien amb els seus déus, la caracterització de l'origen mític del món, la seva organització i jerarquia i l'organització de la societat d'una manera determinada, que relegava la dona a un paper secundari i que classificava els éssers humans segons la seva gènesi mitològica, conformaven tant la seva societat, com l'esperit dels antics grecs i romans, amb les semblances i les particularitats que els caracteritzen. Aquestes creences, mantingudes durant segles i preservades, malgrat l'arribada del cristianisme, romanen a la nostra cultura en manifestacions artístiques, culturals, religioses, lingüístiques i esportives.

Aquesta competència endinsa l'alumne en el coneixement d'un món que sempre l'ha envoltat, però que no reconeixia en la seva plenitud, despertant-li la curiositat per tractar d'identificar la iconografia que s'amaga darrere diferents manifestacions artístiques noves o que ja coneixia, però no sabia interpretar.

El valor del mite ha canviat des de l'antiguitat als nostres dies, tot i que perviu la pròpia noció d'heroi o heroïna com a model o exemple a seguir, d'aquí la importància del seu estudi.

La identificació de personatges i escenes mitològiques i, fins i tot, la representació d'aquests en obres de diferents formats, per part de l'alumnat, mitjançant la recerca i la comparació de les diferents manifestacions que han fet d'un mateix mite autors diversos seran les eines que permetran als alumnes aprofundir en el concepte de mite, ritus i religió.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL2, CP2, CC1, CC2, CC3, CCEC1, CCEC2, CCEC3, CD1, CD2, CD3.

- 4. Analitzar la presència del grec i el llatí a les llengües de l'alumne per tal d'entendre el significat etimològic i ser capaç d'identificar i formar paraules a partir dels ètims donats, per produir materials en diferents formats amb el lèxic adquirit i estimar i respectar la diversitat lingüística fomentant l'interès per l'estudi d'altres llengües, entre les quals les llengües clàssiques.**

En un món on la lectura de texts complexos va desapareixent, és més important que mai dotar els alumnes d'eines que millorin la seva capacitat comunicativa i aquesta competència contribueix a ampliar i enriquir el vocabulari que fan servir els alumnes.

El coneixement del significat etimològic dels termes grecs que conformen el llenguatge científic, la comprovació que les llengües habituals dels alumnes provenen majoritàriament del llatí i del grec i l'ús d'expressions llatines contribueixen a millorar la seva competència en el maneig de la llengua culta, tant oralment com per escrit, i a valorar i respectar altres llengües, siguin d'un origen comú o no.

L'estudi dels sistemes d'escriptura de grecs i romans, així com la comparació de la llengua dels alumnes amb el grec i el llatí, proporcionen un primer apropament al món de les llengües clàssiques i al seu sistema flexiu, que ha de servir també perquè els alumnes valorin i reconguin el valor que té la preservació i l'estudi d'aquestes llengües com a element transmissor de la cultura grecollatina.

El reconeixement de les arrels més productives del grec i del llatí, i el domini per part dels alumnes dels sufixos i prefixos més freqüents que conformen les paraules faciliten la comprensió de texts de caràcter científic i tècnic i l'ampliació del seu lèxic habitual.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL1, CCL 2, CP2, CP3, STEM2, CD1, CC1, CE3, CCEC1.

PRIMER CURS

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Elaborar i presentar continguts propis en forma d'esquemes, eixos cronològics, mapes i altres tipus de format, fent servir diferents fonts històriques i les tecnologies de la informació, de forma reflexiva i crítica, situant les ciutats i regions més importants de Grècia i Roma en el moment del seu apogeu i delimitant les etapes en què es divideix la seva història.

1.2. Identificar els personatges masculins i femenins i les fites històriques de rellevància que hi ocorregueren, analitzant i argumentant les seves causes i

conseqüències, mitjançant la localització, anàlisi i comparació de manera crítica de fonts primàries i secundàries com a proves històriques.

1.3 Elaborar treballs individuals o en grup, mitjançant la recerca, selecció i tractament de la informació sobre els pobles que vivien a les Illes Balears abans dels romans i com es va modificar el territori amb la romanització.

Competència específica 2

2.1. Determinar les característiques de les principals formes d'organització política presents a Grècia i Roma establint semblances i diferències entre elles i comparant de forma crítica les formes de govern de l'antiguitat amb les actuals, adquirint consciència del que suposa ser ciutadà europeu en una societat lliure i democràtica.

2.2. Establir les característiques i l'evolució de les classes socials a Grècia i Roma mitjançant la comparació entre ambdós models i fent una anàlisi crítica de la pervivència d'aquests models en la societat actual.

2.3. Identificar les formes actuals de la distribució del treball i el procés d'equiparació dels papers d'homes i dones iniciat a la nostra societat, establint comparacions amb la composició de la família a Grècia i Roma i els rols assignats als seus membres i les principals formes de treball i de lleure existents en l'antiguitat.

Competència específica 3

3. 1. Descriure els components bàsics de la religió al món antic, reconeixent els diferents tipus de festivitats, rituals i sacrificis relacionats amb els déus olímpics, comparant-los amb festes i rituals religiosos coneguts per l'alumne i valorant críticament la seva pervivència en les manifestacions festives i religioses actuals.

3.2. Distingir els principals déus i deesses de la mitologia grecollatina, identificant-los pels seus atributs a diferents representacions, reconeixent les escenes mitològiques que protagonitzen, identificant aquesta iconografia en diferents formats artístics i conceptuals i posant esment al paper submís o de víctima de la dona.

3.3 Exposar la pervivència de les diferents manifestacions religioses i mitològiques grecollatines, comparant-les amb les que perviuen a la nostra societat (les representacions teatrals, els espectacles públics i esportius, la cultura popular i els costums i rituals religiosos).

Competència específica 4

4.1. Descriure els diversos tipus d'escriptura, distingint diferents tipus d'alfabets i de suports gràfics, establint comparacions amb els usats actualment i relacionant la importància de l'escriptura amb l'evolució de la humanitat.

4.2. Inferir l'origen comú de diferents llengües europees i identificar les llengües romàniques i no romàniques de la península Ibèrica, situant-les en un mapa.

4.3. Ampliar el vocabulari amb un lèxic mínim de tipus tècnic i científic d'origen grecollatí, en la llengua pròpia, assenyalant-ne la relació amb les arrels o ètims llatins i grecs i millorar la competència lingüística.

SEGON CURS

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Elaborar i presentar continguts propis en forma d'esquemes, eixos cronològics, mapes i altres tipus de format, fent servir diferents fonts històriques i les tecnologies de la informació, de forma reflexiva i crítica, per situar les ciutats i regions més rellevants de Grècia insular i peninsular i de les principals províncies de l'Imperi romà i establir els límits temporals en què es varen desenvolupar i les diferents etapes d'expansió de l'Imperi romà, així com delimitar les etapes en què es divideixen i situar els esdeveniments que marquen el pas d'una etapa a la següent.

1.2. Identificar els principals personatges masculins i femenins i fites històriques que hi ocorregueren, analitzant i argumentant les seves causes i conseqüències, així com els pobles amb els quals coincidiren (perses, fenicis, cartaginesos) i la relació que mantingueren, estudiant les col·laboracions i enfrontaments que tingueren i les seves causes i conseqüències. Tot això, mitjançant la localització, anàlisi i comparació de manera crítica de fonts primàries i secundàries com a proves històriques.

1.3 Elaborar treballs individuals o en grup, mitjançant la recerca, selecció i tractament de la informació sobre els indrets que habitaven els pobles preromans a Hispània i com es va modificar l'àmbit territorial de l'imperi amb la romanització.

Competència específica 2

2.1. Determinar les característiques de les principals formes d'organització política d'Atenes versus Esparta i a Roma, establint-ne semblances i diferències i comparant de forma crítica les formes de govern (democràcia, tirania, monarquia, república) de l'antiguitat amb les actuals i adquirir consciència del que suposa ser ciutadà europeu en una societat lliure i democràtica.

2.2. Establir les característiques i l'evolució de les classes socials a Grècia i Roma i la composició de la família, identificant els rols assignats als seus membres i les principals formes de treball i de lleure existents en l'antiguitat, mitjançant la comparació entre ambdós models de societat esclavista i apreciar les formes actuals de la distribució del treball i el procés d'equiparació dels papers d'homes i dones iniciat a la nostra societat.

2.3. Valorar l'art clàssic (literatura, escultura, arquitectura...) i els orígens de la ciència i la tecnologia identificant els seus trets i avenços més significatius i reconèixer-los com a punt de partida de la ciència, l'art i la literatura occidental.

Competència específica 3

3. 1. Explicar els elements característics de la religió al món antic, identificant els diferents tipus de festivitats, rituals i sacrificis relacionats amb les diferents divinitats, i els santuaris i oracles més famosos de l'antiguitat, comparant-los amb llocs, festes i rituals religiosos o supersticions conegudes per l'alumne i valorar críticament la seva pervivència en les manifestacions festives i religioses actuals.

3.2. Descriure les creences de grecs i romans sobre l'origen del món, establint diferències i semblances amb altres cosmogonies i antropogonies conegudes per l'alumnat, identificar els déus i deesses del panteó grecoromà i els herois dels principals cicles mítics grecolatins mitjançant els seus atributs a diferents representacions, interpretant escenes mitològiques i de metamorfosis en animals i plantes coneguts per l'alumnat, i reconèixer aquesta iconografia en diferents formats artístics i conceptuals, posant esment al paper submís o de víctima de la dona.

3.3 Descriure la pervivència de les diferents manifestacions religioses i mitològiques grecolatines, comparant-les amb les que perviuen a la nostra societat (les representacions teatrals, els espectacles públics i esportius, la cultura popular, les expressions, rondalles i dites populars, i els costums i rituals religiosos).

Competència específica 4

4.1. Descriure l'existència de diversos tipus d'escriptura a través de la història, distingint diferents tipus d'alfabets diferents i de suports gràfics per comparar-los amb els usats actualment i relacionant la importància de l'escriptura amb l'evolució de la humanitat i l'aparició i transmissió de la literatura.

4.2. Inferir l'origen comú de diferents llengües europees i identificar les llengües romàniques i no romàniques de la península Ibèrica, situant-les en un mapa i analitzar estructures mínimes comunes i diferenciades.

4.3. Ampliar el vocabulari amb lèxic tècnic i científic d'origen grecolatí, en la llengua pròpia, assenyalant-ne la relació amb les arrels o ètims llatins i grecs i millorar la competència lingüística.

Sabers bàsics*Bloc 1*

- Aspectes geogràfics i històrics de l'antiga Grècia i de Roma: principals etapes de la història i expansió de l'imperi romà i el procés de romanització.
- Homes i dones rellevants de l'antiguitat grecolatina.

Bloc 2

- Organització política i social de Grècia i Roma i la seva influència en la societat actual.

- Les desigualtats socials a Grècia i Roma: evolució de l'adquisició de la ciutadania i la condició d'esclau: avenços i resistències.
- El paper familiar i social de la dona al món antic i la seva evolució. Dones rellevants de l'antiguitat.
- Espais i activitats de treball i d'oci al món antic.
- El reconeixement del llegat cultural grecolatí com a nexa dels pobles d'Europa, així com la pervivència del món clàssic a les diferents manifestacions literàries, artístiques, científiques i tecnològiques.

Bloc 3

- Els mites cosmogònics i antropogònics a la mitologia grecolatina. Les principals divinitats del panteó i els cicles mítics principals.
- Religió, ritus i festa al món antic.

Bloc 4

- La pervivència del grec i el llatí a les llengües de l'alumne: formació de paraules, interès pel significat etimològic i adquisició de nou vocabulari.

Digitalització

La matèria Digitalització dona resposta a la necessitat d'adaptació a la forma en què la societat actual s'informa, es relaciona i produeix coneixement, ajudant els alumnes a satisfer necessitats, individuals o col·lectives, que s'han anat establint de manera progressiva en la vida de les persones i en el funcionament de la societat i la cultura digital. Però la formació de la ciutadania actual va més enllà de l'alfabetització digital, ja que requereix una atenció específica a l'adquisició dels coneixements necessaris per usar els mitjans tecnològics de manera ètica, responsable, segura i crítica. Quant als reptes i desafiaments del segle XXI, la matèria aborda determinats temes que tenen una clara relació amb les condicions pròpies a la societat i la cultura digital, com el consum responsable, l'assoliment d'una vida saludable, el compromís davant situacions d'inequitat i exclusió, la resolució pacífica dels conflictes en entorns virtuals, l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, l'acceptació i maneig de la incertesa, la valoració de la diversitat personal i cultural, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global i la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament.

Així, davant els desafiaments tecnològics que planteja la nostra societat, la matèria promou, a través de la participació de tot l'alumnat, l'assoliment d'una visió integral dels problemes, el desenvolupament d'una ciutadania digital crítica, i la consecució d'una efectiva igualtat entre homes i dones. D'igual manera, aquesta matèria tracta d'afavorir aprenentatges que permetin als alumnes fer un ús competent de les tecnologies, tant en la gestió de dispositius i entorns d'aprenentatge, com en el foment del benestar digital, possibilitant als alumnes prendre consciència i construir una identitat digital adequada. El caràcter interdisciplinari de la matèria contribueix a la consecució de les competències clau del perfil de sortida dels alumnes al final de l'Educació bàsica i a l'adquisició dels objectius d'etapa.

El valor educatiu d'aquesta matèria està relacionat amb la integració de les seves competències específiques en els contextos del dia a dia de la ciutadania, que es constitueix com un dels eixos principals del currículum. La matèria pretén proporcionar als alumnes competències en la resolució de problemes senzills a l'hora de configurar dispositius i perifèrics d'ús quotidià. De forma paral·lela, desenvolupa la capacitat per organitzar el seu entorn personal d'aprenentatge, tot fomentant l'aprenentatge permanent i el benestar digital a fi de protegir els dispositius i a si mateix. Així mateix contribueix a generar una ciutadania digital crítica, informada i responsable, que afavoreixi el desenvolupament de l'autonomia, la igualtat i la inclusió. Tot això mitjançant la creació i difusió de nous coneixements per fer front a la bretxa digital, entre elles la de gènere, prestant especial atenció a la desaparició d'estereotips sexistes que dificulten l'adquisició de competències digitals en condicions d'igualtat.

En l'etapa d'Educació primària els alumnes desenvolupen la seva alfabetització digital i comencen a interactuar i comunicar-se en entorns digitals, per la qual

cosa requereix aprendre a gestionar la seva identitat digital i salvaguardar-la. Al llarg de l'Educació secundària obligatòria, la matèria de «Tecnologia i Digitalització» consolida els coneixements, destreses i actituds en competència digital, mentre que la de «Digitalització» tracta temes necessaris per poder exercir una ciutadania digital activa i compromesa, tot completant així aquest procés formatiu.

D'altra banda, els criteris d'avaluació, com a element que permet valorar el grau de desenvolupament de les competències específiques, estan orientats al fet que els alumnes reflexionin sobre la pròpia pràctica, prenguin consciència dels seus hàbits, i generin rutines digitals saludables, sostenibles i segures, alhora que crítiques amb pràctiques inadequades. L'aplicació d'aquest enfocament competencial condueix al desenvolupament de coneixements, destreses i actituds en els alumnes que fomenten diferents formes d'organització del treball en equip i el debat multidisciplinari davant la diversitat de situacions d'aprenentatge que intervenen en la matèria.

La matèria s'organitza en quatre blocs interrelacionats de sabers bàsics: «Dispositius digitals, sistemes operatius i de comunicació», «Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge», «Seguretat i benestar digital» i «Ciutadania digital crítica».

El primer bloc «Dispositius digitals, sistemes operatius i de comunicació» comprèn una sèrie de sabers relacionats entre si. Parteixen tant del coneixement de l'arquitectura i components de dispositius digitals i els seus dispositius connectats (maquinari) com de la instal·lació i configuració dels sistemes operatius (programari). Es persegueix treballar amb sabers de tipus procedimental, tant relatius a la configuració i connexió de dispositius, com a la resolució de problemes que puguin aparèixer. També s'incideix aquí en l'adquisició d'hàbits de reutilització de materials i estalvi energètic.

El segon bloc «Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge» permet enfortir els coneixements relacionats amb l'alfabetització digital adquirits des dels primers anys de l'escolarització, aportant més recursos per a la cerca, selecció i arxiu de la informació, per a la creació i programació informàtica de continguts digitals i per a la col·laboració i difusió dels seus aprenentatges. Es pretén, a més, l'adquisició de coneixements, destreses i actituds que permetin la creació i reutilització de continguts digitals, mantenint una actitud crítica amb la informació i una actitud de respecte amb els drets d'autor i la propietat intel·lectual per a un aprenentatge permanent.

El bloc de «Seguretat i benestar digital» se centra en els tres pilars de la seguretat: el dels dispositius, el de les dades i el de la integritat de les persones. Cerca que els alumnes coneguin i implementin mesures preventives per fer front als possibles riscos i amenaces als quals els dispositius, les dades i les persones estan exposats en un món en el qual s'interactua constantment en entorns digitals.

Posa especial èmfasi a fer conscients als alumnes, de la importància de tenir cura de la identitat, la reputació digital, la privacitat de les dades i l'empremta digital que es deixa en la xarxa. En aquest bloc també s'aborden problemes com els referits als discursos d'odi, el ciberassetjament, la suplantació d'identitats, els continguts inadequats i l'abús en els temps de connexió, assumptes que poden suposar amenaces per al benestar físic i mental de l'alumnat. Es tracta d'un bloc de naturalesa eminentment actitudinal dirigit a promoure estratègies que permetin als alumnes prendre consciència d'aquesta realitat i generar actituds de prevenció i protecció, a la vegada que promoure el respecte pels altres.

L'últim bloc «Ciutadania digital crítica» té per objecte que els alumnes reflexionin sobre les interaccions que realitzen en la xarxa, considerant la llibertat d'expressió, l'etiqueta digital que ha de prevaler en les seves interaccions i el correcte ús de les llicències i de la propietat intel·lectual dels recursos digitals compartits. Les gestions administratives i les interaccions comercials en línia també són elements emergents que convé conèixer i que estan presents en aquest bloc. Finalment, l'activisme en línia i l'ètica en la societat connectada són temes que consolidaran una ciutadania digital crítica de l'avui i del demà per anar més enllà del consum passiu de pantalles, aplicacions o dades.

El desenvolupament de la matèria permet connectar la realitat dels alumnes amb el currículum acadèmic, partint dels seus dubtes i problemes en relació amb els usos tecnològics particulars, alhora que socials, acadèmics i laborals. També, ha de suposar un avanç informat i pràctic en la millora de la pròpia seguretat en la xarxa, en les interaccions amb les altres persones i amb les diferents aplicacions usades per l'alumnat, ajudant-los a entendre que internet és un espai en el qual és necessari aplicar criteris per contextualitzar i contrastar la informació, les seves fonts i els seus propòsits, i una eina imprescindible per al desenvolupament de l'aprenentatge al llarg de la vida.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Identificar i resoldre problemes tècnics senzills, connectar i configurar dispositius a xarxes domèstiques, aplicant els coneixements de maquinari i sistemes operatius per gestionar les eines i instal·lacions informàtiques i de comunicació d'ús quotidià.**

La competència fa referència a la gestió i manteniment dels dispositius digitals habituals a l'entorn de l'alumnat. L'ús estès de les tecnologies digitals implica que els alumnes han d'adquirir destreses relatives al manteniment dels dispositius, a l'ajust dels mateixos i a la identificació i resolució de problemes tècnics habituals garantint el màxim aprofitament d'aquestes tecnologies i enfrontant-se als mateixos amb una actitud resilient.

La competència engloba aspectes tècnics relatius al funcionament dels equips, i a les aplicacions i programes requerits per al seu ús. Així mateix, s'ha de considerar el paper que assumeixen en l'actualitat les tecnologies de la comunicació i la seva implicació en la societat. Per això, es considera fonamental tractar les funcionalitats d'internet, els elements de diferents sistemes de comunicació i la incorporació de les noves tecnologies relatives a la digitalització i connexió d'objectes (internet de les coses, IoT).

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, CD4, CD5, CPSAA1, CPSAA5, CE3.

2. Configurar l'entorn personal d'aprenentatge interactuant i aprofitant els recursos de l'àmbit digital per optimitzar i gestionar l'aprenentatge permanent.

La presència d'elements tecnològics i mitjans digitals en les nostres vides és un fet que, progressivament, adquireix major transcendència. Per això, amb la finalitat d'optimitzar i garantir un aprenentatge permanent en contextos formals, no formals i informals, es fa necessària la integració de recursos digitals en el procés formatiu de l'alumnat, així com la gestió adequada de l'entorn personal d'aprenentatge («Personal Learning Environment», PLE).

La competència abasta aspectes relacionats amb l'alfabetització informacional i l'aprofitament apropiat de les estratègies de recerca i tractament d'informació, així com la generació de nou coneixement mitjançant l'edició, programació i desenvolupament de continguts emprant aplicacions digitals. D'aquesta manera els alumnes poden desenvolupar la creativitat i l'esperit d'innovació per respondre als reptes que es presenten en la seva vida personal, acadèmica i professional, tot respectant els drets de propietat intel·lectual i les llicències d'ús, i possibilitant el seu aprenentatge permanent. Així mateix, s'aborden les possibilitats que aporten les eines per a la comunicació i per al treball col·laboratiu, permetent compartir i difondre experiències, idees i informació de diferent naturalesa fent ús de l'etiqueta digital.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CD1, CD2, CD3, CPSAA1, CPSAA4, CPSAA5, CE3.

3. Desenvolupar hàbits que fomentin el benestar digital, aplicant mesures preventives i correctives per protegir dispositius, dades personals i la pròpia salut.

La competència fa referència a les mesures de seguretat que han d'adoptar-se per tenir cura dels dispositius, de les dades personals i de la salut individual. L'estreta interacció que es realitza, de manera habitual, amb la tecnologia i amb els dispositius augmenta l'exposició a riscos, amenaces i atacs. Per això, els alumnes han d'adquirir hàbits que li permetin preservar i cuidar el seu benestar i la seva identitat digital, aprenent a protegir-se davant possibles amenaces que

suposin un risc per a la salut física i mental i adquirint pautes adequades de resposta, triant la millor opció i avaluant el benestar individual i col·lectiu.

Aquesta competència engloba, doncs, tant aspectes tècnics relatius a la configuració de dispositius, com els relacionats amb a la protecció de les dades personals. També incideix en la gestió eficaç de la identitat digital de l'alumnat, orientada a la cura de la seva presència en la xarxa, en la qual es tingui en compte la imatge que es projecta i el rastre que es deixa en la xarxa. Així mateix, s'aborda el tema del benestar personal davant possibles amenaces externes en el context de problemes com el ciberassetjament, l'extorsió sexual, la dependència tecnològica, l'accés a continguts inadequats com la pornografia o l'abús en el joc.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL3, STEM5, CD1, CD4, CPSAA2, CPSAA5, CC2 i CC3.

4. Exercir una ciutadania digital crítica, coneixent les possibles accions que realitzar en la xarxa, i identificant les seves repercussions, per fer un ús actiu, responsable i ètic de la tecnologia.

La competència fa referència al coneixement de les possibles accions que es poden realitzar per a l'exercici d'una ciutadania activa en la xarxa mitjançant la participació proactiva en activitats en línia. L'ús estès de les gestions realitzades amb tecnologies digitals implica que cada vegada més serveis públics i privats demandin que la ciutadania interactui en mitjans digitals, per la qual cosa el coneixement d'aquestes gestions és necessari per garantir el correcte aprofitament de la tecnologia i per conscienciar als alumnes de la bretxa social d'accés i ús per a diversos col·lectius i del seu impacte ecosocial.

En aquest curs, aquesta competència engloba aspectes d'interacció amb usuaris i de contingut en la xarxa, de manera que es treballen tant el tracte correcte a l'internauta com el respecte a les accions que altres persones realitzen i a l'autoria dels materials aliens. Aborda també les gestions administratives telemàtiques, les accions comercials electròniques i l'activisme en línia. Així mateix, fa reflexionar als alumnes sobre les tecnologies emergents i l'ús ètic de les dades que gestionen aquestes tecnologies; tot això per educar a usuaris i usuàries digitals actius, però sobretot crítics en l'ús de la tecnologia.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CD3, CD4, CPSAA1, CC1, CC2, CC3, CC4, CE1.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Connectar dispositius i gestionar xarxes locals aplicant els coneixements i processos associats a sistemes de comunicació amb fil i sense fil amb una actitud proactiva.

1.2. Instal·lar i mantenir sistemes operatius configurant les seves característiques en funció de les seves necessitats personals.

1.3. Identificar i resoldre problemes tècnics senzills analitzant components i funcions dels dispositius digitals, avaluant les solucions de manera crítica i reformulant el procediment, en cas necessari.

Competència específica 2

2.1. Gestionar l'aprenentatge en l'àmbit digital, configurant l'entorn personal d'aprenentatge mitjançant la integració de recursos digitals de manera autònoma.

2.2. Cercar i seleccionar i arxivar informació en funció de les seves necessitats fent ús de les eines de l'entorn personal d'aprenentatge amb sentit crític i seguint normes bàsiques de seguretat en la xarxa.

2.3. Crear, programar, integrar i reelaborar continguts digitals de manera individual o col·lectiva, seleccionant les eines més apropiades per generar nou coneixement i continguts digitals de manera creativa, respectant els drets d'autor i les llicències d'ús.

2.4. Interactuar en espais virtuals de comunicació i plataformes d'aprenentatge col·laboratiu, compartint i publicant informació i dades, adaptant-se a diferents audiències amb una actitud participativa i respectuosa.

Competència específica 3

3.1. Protegir les dades personals i l'empremta digital generada en internet, configurant les condicions de privacitat de les xarxes socials i espais virtuals de treball.

3.2. Configurar i actualitzar, contrasenyes, sistemes operatius i antivirus de manera periòdica en els diferents dispositius digitals d'ús habitual.

3.3. Identificar i saber reaccionar davant situacions que representen una amenaça en la xarxa triant la millor solució entre diverses opcions, desenvolupant pràctiques saludables i segures, tot valorant el benestar físic i mental, tant personal com col·lectiu.

Competència específica 4

4.1. Fer un ús ètic de les dades i les eines digitals, aplicant les normes d'etiqueta digital i respectant la privacitat i les llicències d'ús i propietat intel·lectual en la comunicació, col·laboració i participació activa en la xarxa.

4.2. Reconèixer les aportacions de les tecnologies digitals en les gestions administratives i el comerç electrònic, des de la consciència de la bretxa social d'accés, ús i aprofitament d'aquestes tecnologies per a diversos col·lectius.

4.3. Valorar la importància de l'oportunitat, facilitat i llibertat d'expressió que suposen els mitjans digitals connectats, analitzant de manera crítica els missatges que es reben i transmeten tenint en compte la seva objectivitat, ideologia, intencionalitat, biaixos i caducitat.

4.4 Analitzar la necessitat i els beneficis globals d'un ús i desenvolupament ecològicament i social responsable de les tecnologies digitals, tenint en compte criteris d'accessibilitat, sostenibilitat i impacte.

Sabers bàsics

A. Dispositius digitals, sistemes operatius i de comunicació

- Arquitectura d'ordinadors: elements, muntatge, configuració i resolució de problemes.
- Sistemes operatius: instal·lació i configuració d'usuari.
- Sistemes de comunicació i internet: dispositius de xarxa i funcionament. Procediment de configuració d'una xarxa domèstica i connexió de dispositius.
- Dispositius connectats (IoT+Wearables). Configuració i connexió de dispositius.

B. Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge

- Cerca, selecció i arxiu d'informació.
- Edició i creació de continguts: aplicacions de productivitat, desenvolupament d'aplicacions senzilles per a dispositius mòbils i web, realitat virtual, augmentada i mixta.
- Comunicació i col·laboració en xarxa.
- Publicació i difusió responsable en xarxes.

C. Seguretat i benestar digital

- Seguretat de dispositius: mesures preventives i correctives per fer front a riscos, amenaces i atacs a dispositius.
- Seguretat i protecció de dades: identitat, reputació digital, privacitat i empremta digital. Mesures preventives en la configuració en xarxes socials i la gestió d'identitats virtuals.

- Seguretat en la salut física i mental. Riscs i amenaces al benestar personal. Opcions de resposta i pràctiques d'ús saludable. Situacions de violència i de risc en la xarxa (ciberassetjament, extorsió sexual, accés a continguts no adequats, dependència tecnològica, etc.).

D. Ciutadania digital crítica

- Interactivitat en la xarxa: llibertat d'expressió, etiqueta digital, propietat intel·lectual i llicències d'ús.
- Educació mediàtica: periodisme digital, blogosfera, estratègies comunicatives i ús crític de la xarxa. Eines per detectar notícies falses i frauds.
- Gestions administratives: serveis públics en línia, registres digitals i certificats oficials.
- Comerç electrònic: factures digitals, formes de pagament i criptomonedes.
- Ètica en l'ús de dades i eines digitals: intel·ligència artificial, biaixos, algorítmics i ideològics, obsolescència programada i sobirania tecnològica i digitalització sostenible.
- Activisme en línia: plataformes d'iniciativa ciutadana i cibervoluntariat i comunitats de maquinari i programari lliure.

Economia i Emprenedoria

En l'actualitat, l'economia i les finances, a més de donar a conèixer els elements i les regles que expliquen els esdeveniments econòmics i les conseqüències que es deriven de les decisions financeres, projecten valors relacionats amb, entre altres, la solidaritat entre persones, la importància de la sostenibilitat, la desigualtat i la gestió dels recursos. Per això, la matèria d'Economia i Emprenedoria integra, d'una banda, una formació econòmica i financera i, de l'altra, una visió que anima a cercar oportunitats i idees que contribueixin a satisfer les necessitats detectades en l'entorn, tot desenvolupant estratègies per portar aquestes idees a l'acció. D'aquesta manera, es genera valor pels altres, s'innova i es contribueix a millorar el benestar personal, social i cultural.

La finalitat educativa de la matèria d'Economia i Emprenedoria està d'acord amb la Recomanació del Consell de 22 de maig de 2018 relativa a les competències clau per a l'aprenentatge permanent, que fa referència a la necessitat d'introduir en l'educació eines que permetin aconseguir que el que s'ha après es pugui aplicar en temps real i que generi noves idees, noves teories, nous productes i nous coneixements. En aquest sentit, aquesta matèria contribueix al fet que els alumnes adquireixin els coneixements econòmics i financers que els permetin estar informats i realitzar una adequada gestió dels recursos individuals i col·lectius, contribuint així a fomentar la millora de la seva qualitat de vida, del progrés i del seu benestar social.

«Economia i Emprenedoria» està plantejada com a matèria d'opció en quart curs de l'Educació Secundària Obligatòria i persegueix dos objectius: que els alumnes comptin amb una educació econòmica i financera per desenvolupar-se, assumir riscos de manera responsable en la seva vida quotidiana i gestionar i portar a l'acció de manera viable projectes, així com que busquin solucions innovadores i valuoses per afrontar els reptes proposats, a través d'estratègies de gestió del coneixement, de l'autoconeixement i de la cooperació amb els altres.

El currículum d'Economia i Emprenedoria està dissenyat prenent com a referents els descriptors operatius que concreten el desenvolupament competencial establert en el perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic. Així mateix, s'ha desenvolupat amb la mirada sobre els objectius fixats per a l'etapa d'Ensenyament Secundari Obligatori, tot contribuint a desenvolupar en els alumnes «l'esperit emprenedor i la confiança en si mateix, la participació i el sentit crític, la iniciativa personal, i la capacitat per aprendre a aprendre, planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats».

Aquesta matèria suposa una continuació dels principis pedagògics de l'Educació Primària, en els quals s'explicita la potenciació de l'aprenentatge significatiu per al desenvolupament de les competències que promoguin l'autonomia i la reflexió. «Economia i Emprenedoria» parteix de l'adquisició de totes les competències clau per part dels alumnes, en l'etapa d'Educació Primària i en els tres primers cursos

de l'Educació Secundària Obligatoria, però, de manera particular, de la competència emprenedora i de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre. Ambdues es complementen aportant elements que permeten definir el caràcter de la persona emprenedora, afavorint, d'una banda, l'adquisició de coneixements relacionats amb la planificació i execució de projectes emprenedors i per l'altre, potenciant el desenvolupament de destreses i actituds per afrontar la incertesa, gestionar els conflictes, reflexionar de manera crítica, adoptar decisions ètiques, cooperar en equip i negociar.

El currículum, que aborda aprenentatges significatius, funcionals i d'interès per als alumnes, està organitzat entorn de l'adquisició d'unes competències específiques que desenvolupen diversos aspectes.

En primer lloc, les competències específiques de la matèria tracten de promoure l'esperit proactiu que ha de cristal·litzar en una cultura d'emprenedoria personal, social i empresarial més àgil i innovadora. Per això, és necessari que els alumnes realitzin una anàlisi precisa de si mateix i, amb base en aquest autoconeixement, adquireixin formació i desenvolupin habilitats personals i socials, així com estratègies necessàries per afrontar reptes, gestionar la incertesa i prendre decisions adequades per portar el projecte a la realitat. En segon lloc, ajuden al fet que els alumnes compreguin que la persona emprenedora s'ha d'obrir camí en un context global els elements del qual es relacionen entre si. Això requereix explorar l'entorn, analitzant diferents àmbits, entre altres, el social, l'ambiental, el cultural, l'artístic i l'empresarial, des d'una perspectiva econòmica, per identificar necessitats i oportunitats que puguin sorgir, trobar els recursos humans, materials, immaterials i digitals necessaris i aplicar-los a la realització d'un projecte personal o professional amb visió emprenedora. En tercer lloc, les competències específiques contribueixen al fet que els alumnes transfereixin els aprenentatges a un pla pràctic, desenvolupant un projecte que abasti tot el procés, des de la ideació fins a l'elaboració d'un prototip final i la presentació d'aquest en l'entorn, entenent que el prototip pot ser qualsevol resultat que suposi una solució innovadora i de valor.

Els criteris d'avaluació establerts van dirigits a comprovar el grau d'adquisició de les competències específiques, això és, el nivell d'acompliment cognitiu, instrumental i actitudinal que pugui ser aplicat en situacions o activitats dels àmbits personal, social i educatiu amb una futura projecció professional.

Els sabers bàsics, que contribueixen a adquirir les competències específiques, s'organitzen en quatre blocs. El primer es relaciona amb l'anàlisi i desenvolupament del perfil de la persona emprenedora posant l'accent en el coneixement d'un mateix, el desenvolupament d'habilitats personals i socials i d'estratègies de gestió per fer front a entorns canviants i incerts en els quals emprendre. El segon es lliga a l'anàlisi dels diferents àmbits –econòmic, empresarial, social, ambiental, cultural i artístic–, així com al desenvolupament d'estratègies d'exploració dels mateixos que permetin als alumnes identificar

necessitats i cercar les oportunitats que sorgeixin en ells, fent-ho des de la consciència que l'entorn condicionarà la realització dels seus projectes personals i professionals. El tercer es vincula amb la captació i gestió de recursos humans, materials, immaterials i digitals com a elements necessaris perquè un projecte s'emporti a la realitat. D'aquesta manera, s'aborden qüestions com les fonts de finançament, els recursos financers i la formació i funcionament àgil dels equips de treball. El quart i últim bloc tracta de donar a conèixer el mètode de realització d'un projecte emprenedor des de la fase d'ideació fins a les d'execució i validació del prototip final. En aquest procés els alumnes es familiaritzaran a l'aula amb les metodologies àgils que podrien utilitzar a l'hora de realitzar el seu propi projecte innovador.

Finalment, es planteja l'enfocament d'aquesta matèria des d'una perspectiva teòrica i pràctica, aplicant els sabers al desenvolupament d'un projecte emprenedor en cada una de les seves fases. D'aquesta manera, els aprenentatges es construiran en i des de l'acció. Els alumnes idearan, gestionaran recursos, desenvoluparan prototips, participaran en la seva validació iterativa dels i prendran decisions en un ambient flexible i obert que els permeti desplegar les seves aptituds i potenciar les seves destreses i actituds emprenedores treballant en equip. Aquesta dinàmica de treball generarà una cultura creativa, col·laborativa i de participació dirigida a crear valor pels altres.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Analitzar i valorar les fortalezes i febleses pròpies i dels altres, reflexionant sobre les aptituds i gestionant de manera eficaç les emocions i les destreses necessàries, per adaptar-se a entorns canviants i dissenyar un projecte personal que generi valor per als altres.**

L'autoconeixement permet als alumnes indagar en les seves aspiracions, necessitats i desitjos, descobrir les seves aptituds, distingir les seves intel·ligències i, així, reflexionar sobre les seves fortalezes i febleses i aprendre a valorar-les com a font de creixement personal. També implica reconèixer i gestionar emocions per adaptar-se a contextos canviants i globalitzats i a situacions incertes que puguin generar un conflicte cognitiu i emocional, amb l'objectiu de posar en marxa i dur a terme un projecte personal amb una proposta de valor única, que garanteixi noves oportunitats en tots els àmbits i situacions de la vida (personals, socials, acadèmiques i professionals).

És important afrontar el projecte amb una actitud emprenedora, resolutiva, innovadora i sostenible que permeti l'adaptació a diferents entorns, així com comprendre la importància de desenvolupar l'hàbit d'actuar amb creativitat, tant individual com col·lectivament, mitjançant l'entrenament de la capacitat creadora aplicant-la en diferents escenaris per aconseguir avanços personals, socials, culturals, artístics i econòmics de valor.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CPSAA1, CC1, CE2, CCEC3.

2. Utilitzar estratègies de conformació d'equips, així com habilitats socials, de comunicació i innovació àgil, aplicant-les amb autonomia i motivació a les dinàmiques de treball en diferents contextos, per constituir equips eficaços i descobrir el valor de cooperar amb altres persones durant el procés d'ideació i desenvolupament de solucions emprenedores.

Reconèixer i valorar els trets característics i les qualitats personals pròpies i dels altres resulta indispensable per afrontar amb èxit un projecte. Una correcta identificació de les potencialitats de les persones permet la constitució d'un equip de treball equilibrat, eficaç, cooperatiu, motivat i responsable, que compensi les febleses i potencii les fortaleces dels uns i els altres, adequant-se així a les necessitats del projecte que es pretén abordar. Es requereix la posada en marxa de diferents estratègies per constituir els equips de treball, definint objectius, normes, rols i responsabilitats de manera equitativa i afavorint la diversitat entre els seus integrants. Així s'aconsegueixen equips multidimensionals, inclusius, capaços de generar, a través del diàleg, una intel·ligència col·lectiva que els permeti funcionar amb autonomia i contribuir a la innovació àgil.

Un correcte desenvolupament i ús de les habilitats socials com l'empatia, l'assertivitat, la negociació, el lideratge i el respecte cap als interessos, eleccions i idees dels altres, així com el coneixement de diferents llengües i ús d'habilitats de comunicació, permet donar resposta a les distintes necessitats comunicatives dels membres de l'equip, facilita una visió compartida un bon clima de treball i la construcció de vincles de cooperació que redundin en el creixement personal i col·lectiu i intensifiquin valors de respecte, equitat i igualtat.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CP1, CP2, CPSAA1, CPSAA3, CC1, CE2.

3. Elaborar, amb sentit ètic i solidari, idees i solucions innovadores i sostenibles que donin resposta a les necessitats locals i globals detectades, utilitzant metodologies àgils d'ideació i analitzant tant els seus punts forts i febles com l'impacte que puguin generar aquestes idees en l'entorn, per aconseguir la superació de reptes relacionats amb la preservació i cura del medi natural, social, cultural i artístic.

Per afrontar els desafiaments actuals resulta imprescindible dotar a les persones de les eines necessàries perquè, amb iniciativa i des d'una visió emprenedora, cerquin, promoguin i desenvolupin eficaçment idees i solucions innovadores i sostenibles a problemes i necessitats del seu entorn, que donin resposta a reptes a nivell local que podrien traslladar-se a contextos més amplis, fins i tot globals. Per aconseguir això, és fonamental entrenar la generació d'idees i sotmetre-les a processos de validació a través de l'ús de metodologies àgils, analitzant l'impacte

que la materialització d'aquestes idees pogués provocar en els diferents contextos i àmbits vitals i sectorials.

Aquest procés de cerca de respostes als desafiaments actuals està inevitablement lligat als valors socials i personals. És per això que en el procés d'ideació i disseny de les idees i solucions és necessari tenir presents els Objectius de Desenvolupament Sostenible i actuar a partir de principis ètics que consideren la perspectiva de gènere. Això implica conèixer i prendre consciència de les diferents realitats, valorar les oportunitats del nostre món i de la nostra societat amb una actitud proactiva i compromesa amb la seva cura, protecció i preservació.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM3, CC4, CE1, CE2, CE3, CCEC3.

4. Seleccionar i reunir els recursos disponibles en el procés de desenvolupament de la idea o solució creativa proposada, coneixent els mitjans de producció i les fonts financeres que proporcionen aquests recursos i aplicant estratègies de captació d'aquests, per posar en marxa el projecte que porti a la realitat la solució emprenedora.

Dins del procés que comporta transformar les idees en prototips de valor és obligat contemplar una fase dirigida a aconseguir i gestionar els recursos humans, materials, immaterials i digitals disponibles, reunint i seleccionant aquells que de manera ètica, eficient i sostenible puguin fer realitat una idea o solució emprenedora. Aquesta perspectiva de considerar la mobilització i optimització dels recursos com a part del pla d'acció requereix, a més, fer-lo des de plantejaments ètics i oferint d'aquesta manera, un model de bones pràctiques que impacti positivament en el context cap al qual va dirigida la idea. L'ètica hi és darrera, des dels moments inicials del procés creador en les iniciatives que s'emprenen, orientades al desenvolupament sostenible i al benestar per a tots. Així mateix, impregna també la protecció de les idees i solucions, la qual cosa requereix d'un coneixement específic per garantir el respecte a les creacions dels altres i els drets sobre les idees i solucions pròpies.

D'altra banda, posar en marxa una idea viable suposa assumir el repte amb responsabilitat i que la persona emprenedora i els equips posseeixin coneixements econòmics, financers, legals i tècnics entesos també com a recursos propis adquirits a través de la formació, que els orientin en la cerca de finançament i l'ús d'eines digitals que donin difusió i projecció a les idees i solucions en el seu procés de realització.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM3, CD2, CE1, CE2.

5. Presentar i exposar idees i solucions creatives, utilitzant estratègies comunicatives àgils i valorant la importància d'una comunicació efectiva

i respectuosa, per transmetre missatges convincents adequats al context i als objectius concrets de cada situació i validar les idees i solucions presentades.

El món global i complex en el qual vivim exigeix formació per millorar la competència comunicativa de les persones. És important entendre que les estratègies de comunicació són elements que cobren especial importància perquè una persona emprenedora interactui amb altres de manera efectiva i positiva. Compartir els coneixements i les experiències amb els altres permet idear solucions contrastades i innovadores, motivar, convèncer, prendre decisions i generar oportunitats. En aquest sentit, la utilització d'estratègies de comunicació àgil facilita la tasca d'explicar una idea original transmetent, amb claredat i rapidesa, els seus punts forts i febles. Així mateix, permet que els equips comparteixin les idees creatives generades, les validin o les descartin amb rapidesa i es prenguin decisions sobre les solucions que finalment es triïn per afrontar els reptes proposats.

D'altra banda, també és necessari que els alumnes adquireixin les eines per presentar i exposar en l'entorn, de manera clara, atractiva i convincent, la idea o solució que es desenvoluparà en el projecte emprenedor, a fi de reunir els recursos necessaris per dur-la a terme o per difondre-la.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL2, CCL3, CD3, CPSAA1, CC1, CE1, CE2.

6. Comprendre aspectes bàsics de l'economia i les finances, valorant críticament el problema de l'escassetat de recursos i la necessitat de triar, així com els principis d'interacció social des del punt de vista econòmic per relacionar aquests aspectes amb la cerca i planificació dels recursos necessaris en el desenvolupament de la idea o solució emprenedora que afronti el repte plantejat de manera eficient equitativa i sostenible.

Actualment conèixer i comprendre des d'un enfocament econòmic l'entorn i la societat és fonamental. En aquests contextos és on sorgeixen les necessitats i oportunitats a les quals cal atendre oferint solucions realistes, eficients i sostenibles que donin resposta als nous reptes que es plantegen.

Existeixen quatre elements que han de ser abordats, tot promovent en els alumnes una reflexió crítica. El primer fa esment al problema econòmic que condiona la presa de decisions de les persones en funció del grau d'escassetat percebut per cobrir les necessitats individuals i col·lectives. D'això es deriva la importància de saber interpretar indicadors i aprendre a trobar tendències en els mercats i en la pròpia societat des d'un punt de vista econòmic. El segon es refereix a la necessitat d'adquirir una educació financera que aportï els coneixements necessaris per guiar les decisions personals de manera

responsable i ajudi en l'obtenció de recursos per tal d'emprendre. El tercer és relatiu a l'anàlisi de l'entorn econòmic i social des d'un punt de vista tant macroeconòmic com microeconòmic. Aquesta comprensió és el punt de partida per detectar necessitats no cobertes i generar idees innovadores que donin solució als reptes actuals, de manera eficient, equitativa i sostenible. Finalment, la posada en marxa d'un projecte emprenedor implica situar-lo dins del seu entorn econòmic que, en gran part, determinarà la seva viabilitat, per preveure si l'entorn i el sector objecte de la iniciativa concreta són favorables.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CC1, CE1, CE2, CE3.

7. Construir i analitzar de manera cooperativa, autònoma i àgil prototips innovadors i sostenibles, aplicant estratègies eficaces de disseny i execució, avaluant totes les fases del procés de manera crítica i ètica, i validant els resultats obtinguts per millorar i perfeccionar els prototips creats i per contribuir a l'aprenentatge i el desenvolupament personal i col·lectiu.

L'objecte d'un projecte emprenedor és la solució innovadora convertida en un prototip final, en un bé o servei que s'utilitza en el context al qual va dirigit.

Aquest prototip final és el resultat d'un procés constructiu que es duu a terme de manera cooperativa i implica el pas per diferents fases que han de ser avaluades de manera contínua amb una actitud crítica i ètica. Així, en el procés creatiu d'ideació es plantegen hipòtesis de solució que han de transformar-se en aprenentatges validats. Per això es recorre a la construcció de prototips com a representació tangible de la solució o de la part de la solució que volem validar. Després de l'elecció del prototip que recull la solució innovadora, es dissenya, gestiona i executa el projecte, per això és necessari conèixer i saber triar les estratègies de gestió dels recursos, el model organitzatiu o de negoci, el pla d'execució, així com les tècniques i eines de prototipat. És necessari aprendre a prendre decisions adequades i amb progressiva autonomia, per dur a terme el projecte de manera viable i sostenible, considerant que el veritablement important és l'aprenentatge validat. Per avaluar i testar prototips ja generats és fonamental conèixer metodologies, tècniques i eines de manera que es produeixi el desenvolupament àgil, iteratiu i incremental del prototip final. Això exigeix programar períodes de treball curts en els quals es puguin comprovar els aprenentatges experimentats i validats i oferir solucions òptimes i sostenibles en entorns canviants.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM3, CD5, CPSAA3, CPSAA5, CE2, CE3.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Adaptar-se a entorns complexos i crear un projecte personal original i generador de valor, partint de la valoració crítica sobre les pròpies aptituds i les possibilitats creatives, posant l'accent en les fortaleces i febleses i aconseguint progressivament el control conscient de les emocions.

1.2. Utilitzar estratègies d'anàlisi raonada de les fortaleces i febleses personals i de la iniciativa i creativitat pròpia i dels altres.

1.3. Gestionar de manera eficaç les emocions i destreses personals, promovent i desenvolupant actituds creatives.

Competència específica 2

2.1. Constituir equips de treball basats en principis d'equitat, coeducació i igualtat entre homes i dones, actitud participativa i visualització de metes comunes, utilitzant estratègies que facilitin la identificació i optimització dels recursos humans necessaris que condueixin a la consecució del repte proposat.

2.2. Posar en pràctica habilitats socials, de comunicació oberta, de motivació, de lideratge i de cooperació i innovació àgil tant de manera presencial com a distància en diferents contextos de treball en equip.

2.3. Valorar i respectar les aportacions dels altres en les diferents dinàmiques de treball i fases del procés dut a terme, respectant les decisions preses de manera col·lectiva.

Competència específica 3

3.1. Preservar i tenir cura del medi natural, social, cultural i artístic a partir de propostes i actuacions locals i globals que promoguin el desenvolupament sostenible, amb visió creativa, emprenedora i compromesa.

3.2. Superar els reptes proposats a partir d'idees i solucions innovadores i sostenibles, avaluant els seus avantatges i inconvenients, així com, l'impacte que poguessin generar a nivell personal i en el context al qual s'adrecen.

3.3. Aplicar metodologies àgils seguint els criteris i pautes establerts en el procés de construcció d'idees creatives i sostenibles que facilitin la superació dels reptes plantejats i l'obtenció de solucions a les necessitats detectades amb sentit ètic i solidari.

Competència específica 4

- 4.1. Posar en marxa un projecte viable que porti a la realitat una solució emprenedora, seleccionant i reunint els recursos materials, immaterials i digitals disponibles en el procés d'ideació creativa.
- 4.2. Utilitzar amb autonomia estratègies de captació i gestió de recursos coneixent les seves característiques i aplicant-les al procés de conversió de les idees i solucions en accions.
- 4.3. Reunir, analitzar i seleccionar amb criteris propis els recursos disponibles, planificant amb coherència la seva organització, distribució, ús i optimització.

Competència específica 5

- 5.1. Validar les idees i solucions presentades mitjançant missatges convincents i adequats al context i objectius concrets, utilitzant estratègies comunicatives àgils adients per a cada situació comunicativa.
- 5.2. Presentar i exposar, amb claredat i coherència, les idees i solucions creatives, valorant la importància de mantenir una comunicació eficaç i respectuosa al llarg de tot el procés.

Competència específica 6

- 6.1. Desenvolupar una idea o solució emprenedora a partir dels coneixements, destreses i actituds adquirits des de l'àmbit de l'economia i les finances, veient la relació entre aquests i els recursos necessaris i disponibles que permetin el seu desenvolupament.
- 6.2. Conèixer amplament i comprendre amb precisió els coneixements, destreses i actituds necessaris de l'àmbit econòmic i financer aplicant-los amb coherència a situacions, activitats o projectes concrets.
- 6.3. Afrontar els reptes de manera eficaç, equitativa i sostenible, en diferents contextos i situacions, reals o simulades, transferint els sabers econòmics i financers necessaris.
- 6.4. Valorar críticament el problema econòmic de l'escassetat de recursos i la necessitat de triar, així com els principis d'interacció social des del punt de vista econòmic, aprofitant aquest coneixement en l'afrontament eficaç de reptes.

Competència específica 7

- 7.1. Valorar la contribució del prototip final, tant a l'aprenentatge com al desenvolupament personal i col·lectiu, avaluant de manera crítica i ètica totes les fases del procés dut a terme, així com l'adequació de les estratègies emprades en la construcció d'aquest.
- 7.2. Analitzar de manera crítica el procés de disseny i execució dut a terme en la realització dels prototips creats, establint comparacions entre l'efectivitat, la viabilitat i l'adequació assolida en els processos i els resultats obtinguts.

7.3. Utilitzar estratègies eficaces de disseny i execució seleccionant aquelles que facilitin la construcció del prototip final de manera àgil, cooperativa i autònoma.

Sabers bàsics

A. El perfil de la persona emprenedora, iniciativa i creativitat

- El Perfil de la persona emprenedora. Autoconfiança, autoconeixement, empatia, perseverança, iniciativa i resiliència. Tècniques de diagnòstic de febleses i forteses.
- Creativitat, idees i solucions. Pensament de disseny o «Design thinking» i altres metodologies de la innovació àgil.
- Comunicació, motivació, negociació i lideratge. Habilitats socials.
- Gestió d'emocions. Estratègies de gestió de la incertesa i presa de decisions en contextos canviants. L'error i la validació com a oportunitats per aprendre.

B. L'entorn com a font d'idees i oportunitats

- La perspectiva econòmica de l'entorn. El problema econòmic: l'escassetat de recursos i la necessitat d'elegir. L'elecció en economia: costos, anàlisi marginal, incentius. El comportament de les persones en les decisions. Comerç, benestar i desigualtats.
- L'entorn econòmic-empresarial. Els agents econòmics i el flux circular de la renda. El funcionament dels mercats. El mercat i les oportunitats de negoci: anàlisi de l'entorn general o macroentorn; anàlisi de l'entorn específic o microentorn. El sistema financer. L'empresa i la seva responsabilitat social. La decisió empresarial i la innovació com a font de transformació social.
- L'entorn social, cultural i ambiental des d'una perspectiva econòmica. L'economia col·laborativa. La petjada ecològica i l'economia circular. L'economia social i solidària. Els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i el desenvolupament local. Sectors productius i gèneres de l'entorn cultural i artístic. Agents que donen suport a la creació de projectes culturals emprenedors.
- Estratègies d'exploració de l'entorn. Cerca i gestió de la informació. Mètodes d'anàlisi de la competència.
- La visió emprenedora.

C. Recursos per dur a terme un projecte emprenedor

- Missió, visió i valors de l'empresa o entitat. L'organització i gestió de les entitats emprenedores. Funcions de l'empresa.
- Els equips en les empreses i organitzacions. Estratègies àgils de treball en equip. Formació i funcionament d'equips de treball
- Les finances personals i del projecte emprenedor: control i gestió dels diners. Fonts i control d'ingressos i despeses. Recursos financers a curt i llarg termini i la seva relació amb el benestar financer. L'endeutament. Fonts de

finançament i captació de recursos financers. La gestió del risc financer i les assegurances.

D. La realització del projecte emprenedor

- El repte o desafiament com a objectiu.
- Planificació, gestió i execució d'un projecte emprenedor. Del repte al prototip.
- Desenvolupament àgil de producte.
- Tècniques i eines de prototipat ràpid.
- Presentació i introducció del prototip en l'entorn. Estratègies de difusió.
- Validació i testat de prototips. Valoració del procés de treball. Innovació àgil.
- L'usuari com a destinatari final del prototip. La presa de decisions dels usuaris. L'usuari com a consumidor. Drets i obligacions dels consumidors.
- Drets sobre el prototip: la propietat intel·lectual i industrial.

Educació en Valors Cívics i Ètics

L'educació en valors cívics i ètics constitueix un requisit necessari tant per a l'exercici actiu i responsable de la ciutadania, com per al desenvolupament de l'autonomia moral i la personalitat de l'alumnat. No hi ha dubte que aquests dos propòsits es troben relacionats entre si, de la mateixa manera que no és possible un exercici actiu i responsable de la ciutadania democràtica sense un compromís ètic personal, lliure i fonamentat, amb determinats principis i valors. D'aquí la necessitat que tota educació cívica o en valors estigui traspassada per aquest exercici reflexiu i crític sobre la moral individual i col·lectiva que representa l'ètica filosòfica.

En termes generals, i d'acord amb els objectius educatius i el Perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic, la formació en valors cívics i ètics implica mobilitzar el conjunt de coneixements, destreses, actituds, així com els valors que permeten als alumnes prendre consciència de la seva identitat personal i cultural, afrontar qüestions ètiques fonamentals, i adoptar una actitud conseqüent amb el caràcter interconnectat i ecodependent de la seva vida en relació a l'entorn; tot això a fi de poder apreciar i aplicar amb autonomia de criteri aquelles normes i valors que regeixen la convivència en una societat lliure, plural, justa i pacífica.

La matèria d'Educació en Valors Cívics i Ètics suposa un major nivell d'aprofundiment i desenvolupament dels quatre àmbits competencials fonamentals entorn dels quals s'organitzava, com a àrea, a l'educació primària. El primer és el de l'autoconeixement i el desenvolupament de l'autonomia moral. El segon atén la comprensió del marc social de convivència i el compromís ètic amb els principis, valors i normes democràtiques que el regeixen. El tercer es refereix a l'adopció d'actituds compatibles amb la sostenibilitat de l'entorn des de l'enteniment de la nostra relació d'interdependència i dependència ecològica amb aquest. I, finalment, el quart, més transversal i dedicat a l'educació de les emocions, s'ocupa de desenvolupar la sensibilitat i la consciència i gestió dels afectes en el marc de la reflexió sobre els valors i els problemes ètics, cívics i ecosocials. Al seu torn, cadascun d'aquests àmbits competencials es desplega en dos nivells integrats: un més teòric, dirigit a la comprensió significativa dels conceptes i qüestions més rellevants de la matèria; i un altre, més pràctic o instrumental, orientat a promoure, des de la reflexió crítica i el diàleg argumentatiu, conductes i actituds concordes amb aquells valors ètics, cívics i ecosocials que orienten la convivència.

Quant als criteris d'avaluació, aquests es formulen en relació directa amb cada una de les quatre competències específiques, han d'entendre's com a eines de diagnòstic i millora en relació amb el nivell d'acompliment que s'espera de l'adquisició d'aquelles. Els criteris d'avaluació tenen un clar enfocament competencial i atenen tant els processos com els productes de l'aprenentatge, la qual cosa exigeix l'ús d'instruments d'avaluació variats i ajustables als diferents contextos i situacions d'aprenentatge.

Els sabers bàsics de la matèria es distribueixen en tres blocs. En el primer, denominat «Autoconeixement i autonomia moral», es tracta de convidar als alumnes a una recerca sobre allò que els constitueix i diferencia com a persones, promovent la gestió de les seves emocions i desitjos, així com la deliberació racional entorn de les pròpies finalitats i motivacions. Aquest exercici d'autodeterminació exigeix, naturalment, afrontar algunes qüestions ètiques de rellevància, com les referides a l'autonomia i la heteronomia moral, la voluntat i la construcció del judici moral, la pràctica i identificació de virtuts i sentiments morals i, en general, la reflexió entorn dels valors, principis i normes que orienten les nostres accions com a persones i ciutadans. Al seu torn, per tal d'entendre el pes que la reflexió ètica té en la nostra vida, convé que els alumnes posin a prova el seu judici i capacitat de criteri afrontant aquelles qüestions que afecten més directament la seva vida personal, com les vinculades amb l'autoestima, les relacions afectives, la llibertat d'expressió i altres drets individuals, la prevenció dels abusos i l'assetjament, les conductes addictives o la influència dels mitjans i xarxes de comunicació.

En el segon dels blocs, denominat «Societat, justícia i democràcia», es pretén que els alumnes comprenguin l'arrel social i cultural de la seva pròpia identitat, reconeixent així el poder condicionant de les estructures socials a les quals pertanyen. Per això, han de comprendre unes certes nocions polítiques fonamentals, identificar i valorar els principis, procediments i institucions que constitueixen el nostre marc democràtic de convivència, i afrontar de manera reflexiva i dialogant la controvèrsia ideològica entorn de les normes i els valors comuns. Tota aquesta tasca d'assimilació s'ha de contrastar en el diàleg sobre els problemes ètics més apressants (la situació dels drets humans en el món, la desigualtat i la pobresa, la igualtat i corresponsabilitat dels homes i les dones, la violència de gènere, el respecte a la diversitat i les minories, el fenomen migratori, la crisi climàtica, etc.), així com mitjançant la implementació de procediments i valors democràtics en l'entorn escolar i quotidià dels alumnes.

Finalment, en el tercer bloc, denominat «Desenvolupament sostenible i ètica ambiental» es persegueix, a través del treball interdisciplinari i el cultiu del pensament sistèmic, una comprensió bàsica d'aquelles relacions d'interdependència, interconnexió i dependència ecològica que determinen la interacció entre les nostres formes de vida i el mitjà social i natural. Aquesta tasca comprensiva és el requisit per emprendre el debat ètic al voltant dels grans problemes ecosocials que marquen l'agenda mundial (la degradació del planeta, el canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, etc.), així com d'aquells objectius, alternatives i hàbits de coexistència sostenible que puguin assegurar la pervivència d'una vida humana digna i justa en harmonia amb l'entorn.

Finalment, tant l'aplicació dels criteris d'avaluació com les distintes activitats d'aprenentatge han d'estar metodològicament orientades en funció de principis coherents amb els valors que pretén transmetre la matèria. D'aquesta manera, es

convidarà als alumnes a la participació activa i raonada, al diàleg respectuós i la cooperació amb els altres, a la lliure expressió d'idees, al pensament crític i autònom, al respecte per les normes i valors comuns, a la mediació i resolució pacífica dels conflictes, al desenvolupament d'estils de vida saludables i sostenibles, a l'ús segur de les tecnologies de la informació i la comunicació, i a la gestió assertiva de les emocions i les relacions afectives amb els altres i amb el medi. Tot això s'ha de realitzar procurant integrar les activitats de l'aula en contextos i situacions d'aprenentatge que siguin significatives per als alumnes i estiguin integrades en la vida del centre i del seu entorn, de manera que, a través de totes elles, es promogui el desenvolupament d'una ciutadania global, conscient, lliure, participativa i compromesa amb els reptes del segle XXI.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Inquirir i investigar tot el que fa referència a la identitat humana i a qüestions ètiques relatives al propi projecte vital, analitzant críticament informació fiable i generant una actitud reflexiva sobre aquest tema, per promoure l'autoconeixement i l'elaboració de plantejaments i judicis morals de manera autònoma i raonada.**

L'exercici d'autoconeixement, a través de la comprensió de diverses concepcions científiques i filosòfiques sobre l'ésser humà, constitueix un dels primers requeriments que ens dirigeix el pensament ètic. El propòsit fonamental d'aquesta tasca és que els alumnes prenguin consciència de les qualitats i dimensions que caracteritzen l'ésser humà com a ésser dotat de racionalitat, volició i afectes, d'acord amb la seva naturalesa i amb les circumstàncies socials, històriques i culturals que la possibiliten i condicionen. Aquesta recerca entorn de l'essència de l'humà desemboca en la pregunta de l'alumne o alumna sobre la seva pròpia entitat com a persona, qüestió determinant, sense lloc a dubte, per al desenvolupament psicològic i moral d'un adolescent, i culmina en la interrogació sobre el seu rol social com a individu en el marc, sempre problemàtic, de la vida comunitària i de les relacions amb l'entorn. L'objectiu últim és que els alumnes aprenguin a construir lliure i críticament, des del coneixement i ús adequat dels conceptes i procediments fonamentals del saber ètic, aquells judicis de valor dels quals depèn el seu projecte vital i l'assoliment dels seus propòsits personals i professionals. L'educació cívica i ètica compul·leix, així, abans de res, a assumir la condició inacabada i lliure de l'existència humana i, per això, a la conveniència d'orientar-la cap al seu complet desenvolupament a partir de la definició, per part del propi alumnat, d'aquells fins i valors que qualifiquen el seu projecte personal com a desitjable i digne.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CPSAA1, CC1, CC2, CC3.

- 2. Actuar i interactuar d'acord amb normes i valors cívics i ètics, a partir del reconeixement fonamentat de la seva importància per tal de regular la**

vida comunitària i la seva aplicació efectiva i justificada en diferents contexts, per promoure una convivència pacífica, respectuosa, democràtica i compromesa amb el bé comú.

L'adopció de normes i valors cívics i ètics, suposa, en primer lloc, el reconeixement de la nostra naturalesa històrica i social, així com una reflexió entorn de la naturalesa d'allò ètic i polític. En segon lloc, s'ha d'atendre la condició dels alumnes com a ciutadans d'un estat democràtic social i de dret, integrat en el projecte comunitari europeu i compromès amb principis i valors constitucionals, així com amb el referent moral que són els drets humans. Aquest coneixement crític del seu context social i polític ha de promoure en els alumnes una adequada consciència de la rellevància del seu paper per afrontar els problemes ètics més apressants del present, mitjançant l'ús de les eines conceptuals i procedimentals adients.

La pràctica d'una ciutadania activa comença en gran manera entorn de la vida escolar; per això és tan important identificar i resoldre problemes ètics, així com implementar normes, valors i procediments democràtics en totes aquelles activitats educatives, físiques o virtuals, que es disposin a l'aula i a fora. És necessari subratllar aquí la importància de fonamentar i suscitar el respecte degut a aquells principis i valors que constitueixen el nostre marc cívic i ètic de referència, com ara la solidaritat, la interculturalitat, el respecte per les minories i l'efectiva igualtat i corresponsabilitat entre homes i dones, a més de promoure entre els alumnes la cura del patrimoni cultural i natural, el coneixement dels fonaments i esdeveniments que conformen la nostra memòria democràtica, el voluntariat i l'associacionisme, així com la ponderació del valor i importància social dels impostos i de la contribució de l'Estat, les seves institucions, i altres organismes internacionals i socials, al foment de la pau, la seguretat integral, l'atenció a les víctimes de la violència, la defensa per a la pau i la cooperació internacional.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CD3, CC1, CC2, CC3, CC4, CCEC1.

3. Entendre la naturalesa interconnectada i inter i ecodependent de les activitats humanes, mitjançant la identificació i anàlisi de problemes ecosocials de rellevància, per tal de promoure hàbits i actituds èticament compromesos amb l'assoliment de formes de vida sostenibles.

El coneixement de les relacions sistèmiques d'interdependència, dependència ecològica i interconnexió que les nostres formes de vida guarden entre si i respecte a l'entorn, representa un pas previ al compromís ètic amb la sostenibilitat i la cura del planeta. Aquest coneixement pot donar-se, primer, a través de l'anàlisi crítica de les diverses concepcions que els éssers humans han sostingut i sostenen sobre la seva relació amb la naturalesa, així com de les conseqüències que cadascuna d'aquestes concepcions ha tingut i té respecte a

una existència sostenible. En segon lloc, aquest coneixement ha d'acabar de construir-se al fil de l'anàlisi i el diàleg entorn dels diversos plantejaments ètics i ecològics des dels quals, més enllà de consideracions purament instrumentals i antropocèntriques, cal afrontar avui els greus reptes i problemes socials i ecològics. Altrament, mostrar una actitud compromesa amb el respecte i la cura de l'entorn implica el desenvolupament entre els alumnes d'hàbits i accions quotidianes que contribueixin a l'assoliment dels Objectius de desenvolupament sostenible definits per l'ONU. Entre aquestes accions hi ha les referides a la prevenció dels residus, la gestió sostenible dels recursos bàsics, la mobilitat segura, saludable i sostenible, el compromís ètic i cívic amb les lleis mediambientals, la promoció del consum responsable, la cura del patrimoni natural, el respecte per la diversitat cultural, el servei a la comunitat i la protecció dels animals.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM5, CPSAA2, CC1, CC2, CC3, CC4, CE1.

4. Mostrar una adequada estima de si mateix i de l'entorn, reconeixent i valorant les emocions propis i els sentiments propis i aliens, per a l'assoliment d'una actitud empàtica i acurada respecte als altres i a la naturalesa.

El reconeixement i l'expressió d'una sèrie adequada d'actituds afectives, tant respecte d'un mateix com respecte dels altres i de la naturalesa, constitueix la finalitat principal de l'educació emocional, una cosa imprescindible per formar persones equilibrades i capaces de mantenir relacions plenes i satisfactòries amb els altres i amb el seu entorn. Per això, els alumnes han d'aprendre a reconèixer, interpretar, valorar i gestionar adequadament el complex camp de les emocions i sentiments, des dels més bàsics als més complexos, i tant aquells que presenten un caràcter positiu com aquells altres que expressen perplexitat, incertesa, angonya o equilibrada indignació pel que ens afecta o ens mereix retret moral. La vivència i expressió assertiva i compartida d'emocions i sentiments pot donar-se en múltiples contextos i situacions, entre ells, i de manera excel·lent, en els de l'experiència estètica, però també en aquells altres relatius a la deliberació compartida sobre problemes morals i quotidians, per la qual cosa les activitats per desenvolupar aquesta competència poden integrar-se a la perfecció en gairebé qualsevol tipus de procés que fomenti la creativitat, el diàleg, la reflexió i el judici autònom. L'objectiu és que els alumnes aprenguin a reconèixer, avaluar i gestionar les seves pròpies emocions, així com a comprendre i respectar les dels altres, reflexionant sobre el significat d'aquestes, atesos els valors, creences i idees que estan en el seu gènesi, i ponderant el seu paper en relació amb algunes de les més nobles accions i experiències humanes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CPSAA1, CPSAA2, CPSAA3, CC1, CC3, CCEC3.

Criteris d'avaluació*Competència específica 1*

1.1. Construir i expressar un concepte ajustat de si mateix reconeixement les múltiples dimensions de la seva naturalesa i personalitat, així com de la seva dimensió cívica i moral a partir de la recerca i el diàleg entorn de diverses concepcions sobre la naturalesa humana.

1.2. Identificar, gestionar i comunicar idees, emocions, afectes i desitjos amb comprensió i empatia cap a les altres persones, demostrant autoestima i compartint un concepte adequat del que han de ser les relacions amb altres persones, incloent l'àmbit afectiu-sexual.

1.3. Desenvolupar i demostrar autonomia moral a través de la pràctica de la deliberació racional, l'ús de conceptes ètics i el diàleg respectuós amb els altres, a l'entorn de diferents valors, de diferents maneres de vida, de diferents problemes relacionats amb l'exercici dels drets individuals, de l'ús responsable i segur de les xarxes, de les conductes addictives i de l'assetjament escolar.

Competència específica 2

2.1. Promoure i demostrar una convivència pacífica, respectuosa, democràtica i compromesa amb el bé comú, a partir de la recerca sobre la naturalesa social i política de l'ésser humà i l'ús i comprensió crítica dels conceptes de llei, poder, sobirania, justícia, Estat, democràcia, dignitat i drets humans.

2.2. Fomentar l'exercici de la ciutadania activa i democràtica a través del coneixement del moviment associatiu i la participació respectuosa, dialogant i constructiva en activitats de grup que impliquin prendre decisions col·lectives, planificar accions coordinades i resoldre problemes aplicant procediments i principis cívics, ètics i democràtics explícits.

2.3. Contribuir a generar un compromís actiu amb el bé comú a través de l'anàlisi i la presa raonada i dialogant de posició entorn de qüestions ètiques d'actualitat com la lluita contra la desigualtat i la pobresa, el dret al treball, la salut, l'educació i la justícia, així com sobre els fins i límits ètics de la recerca científica.

2.4. Prendre consciència de la lluita per una efectiva igualtat de gènere i del problema de la violència i explotació sobre les dones, a través de l'anàlisi de les diverses ones i corrents del feminisme i de les mesures de prevenció de la desigualtat, la violència i la discriminació per raó de gènere i orientació sexual, mostrant igualment coneixement dels drets LGTBIQ+ i reconeixent la necessitat de respectar-los.

2.5. Contribuir activament al benestar social adoptant una posició pròpia, explícita, informada i èticament fonamentada, sobre el valor i pertinència dels drets humans, el respecte per la diversitat cultural, la consideració dels béns públics globals i la percepció del valor social dels impostos.

2.6. Contribuir a la consecució d'un món més just i pacífic a través de l'anàlisi i reconeixement de la història democràtica del nostre país i de les funcions de l'Estat de dret i les seves institucions, els organismes internacionals, les associacions civils, i els cossos i forces de seguretat de l'Estat en el manteniment del propòsit de l'assoliment de la pau i la seguretat integral, atendre les víctimes de la violència i promoure la solidaritat i la cooperació entre les persones i els pobles.

Competència específica 3

3.1. Descriure les relacions històriques d'interconnexió, interdependència i dependència ecològica entre les nostres vides i l'entorn a partir de l'anàlisi de les causes i conseqüències dels més greus problemes ecològics i socials que ens afecten.

3.2. Valorar diferents plantejaments científics, polítics i ètics amb els quals afrontar l'emergència climàtica i la crisi mediambiental a través de l'exposició i el debat argumental entorn d'aquests.

3.3. Promoure estils de vida èticament compromesos amb l'assoliment d'un desenvolupament sostenible, contribuint per si mateix i en el seu entorn a la prevenció dels recursos, els residus, la gestió sostenible dels recursos, la mobilitat segura, sostenible i saludable, el comerç just, el consum responsable, la cura del patrimoni natural, el respecte per la diversitat cultural, i la cura i protecció dels animals.

Competència específica 4

4.1. Desenvolupar una actitud de gestió equilibrada de les emocions, d'estima i cura de si mateix i dels altres, identificant, analitzant i expressant de manera assertiva les pròpies emocions i sentiments, i reconeixent i valorant els dels altres en diferents contextos i entorn d'activitats creatives i de reflexió individual o dialogada sobre qüestions ètiques i cíviques.

Sabers bàsics

A. Autoconeixement i autonomia moral

- La recerca ètica i la resolució de problemes complexos. El pensament crític i filosòfic.
- La naturalesa humana i la identitat personal. Dignitat, llibertat i moralitat.

- L'educació de les emocions i els sentiments. L'autoestima personal. La igualtat i el respecte mutu en les relacions amb altres persones.
- L'educació sexual integral.
- Desitjos i raons. La voluntat i el judici moral. Autonomia i responsabilitat.
- L'ètica com a guia de les nostres accions. La reflexió entorn del que és valuós i els valors: universalisme i pluralisme moral. Normes, virtuts i sentiments morals. Ètiques de la felicitat, ètiques del deure i ètiques de la virtut.
- El conflicte entre legitimitat i legalitat. L'objecció de consciència. Els drets individuals i el debat entorn de la llibertat d'expressió.
- El problema de la desinformació. La protecció de dades i el dret a la intimitat. El ciberassetjament i les situacions de violència a les xarxes. Les conductes addictives.

B. Societat, justícia i democràcia

- Les virtuts del diàleg i les normes d'argumentació. La resolució pacífica de conflictes. L'empatia amb els altres.
- La naturalesa i origen de la societat: competència i cooperació, egoisme i altruisme. Les estructures socials i els grups de pertinença.
- La política: llei, poder, sobirania i justícia. Formes d'estat i tipus de govern. L'Estat de dret i els valors constitucionals. La democràcia: principis, procediments i institucions. La memòria democràtica. La guerra, el terrorisme i altres formes de violència política.
- Les diferents generacions de drets humans. La seva constitució històrica i la seva rellevància ètica. Els drets de la infància.
- Associacionisme i voluntariat. La ciutadania i la participació democràtica. Els codis deontològics. Les ètiques aplicades.
- La desigualtat econòmica i la lluita contra la pobresa. Globalització econòmica i béns públics globals. El comerç just. El dret al treball, la salut, l'educació i la justícia. El valor social dels impostos.
- La igualtat de gènere i les diverses ones i corrents del feminisme. La prevenció de l'explotació i la violència contra nenes i dones. La corresponsabilitat en les tasques domèstiques i de cures.
- L'interculturalisme. La inclusió social i el respecte per la diversitat i les identitats culturals i de gènere. Els drets LGTBIQ+.
- Fins i límits ètics de la recerca científica. La bioètica. El desafiament de la intel·ligència artificial. Les propostes transhumanistes.
- Accions individuals i col·lectives a favor de la pau. La contribució de l'Estat i els organismes internacionals a la pau, la seguretat integral i la cooperació. L'atenció a les víctimes de la violència. El dret internacional i la ciutadania global. Les forces armades i la defensa al servei de la pau. El paper de les ONG i de les ONGD.

C. Sostenibilitat i ètica ambiental

- Interdependència, interconnexió i ecodependència entre les nostres formes de vida i l'entorn. El local i el global. Consideració crítica de les diverses cosmovisions sobre la relació humana amb la naturalesa.
- Els límits del planeta i l'esgotament dels recursos. La petjada ecològica de les accions humanes. L'emergència climàtica.
- Diversos plantejaments ètics, científics i polítics entorn dels problemes ecosocials. L'ètica ambiental. L'ètica de les cures i l'ecofeminisme. Els Objectius de desenvolupament sostenible. El decreixement. L'economia circular.
- El compromís actiu amb la protecció dels animals i el medi ambient. Els drets dels animals i de la naturalesa. La perspectiva biocèntrica.
- Estils de vida sostenible: la prevenció dels residus i la gestió sostenible dels recursos. La mobilitat segura, saludable i sostenible. El consum responsable. Alimentació i sobirania alimentària. Comunitats resilents i en transició.

Educació Física

L'Educació Física en l'etapa d'Educació Secundària Obligatoria dona continuïtat al treball realitzat en l'etapa anterior i als reptes clau que s'hi van començar a emprendre, que passen, entre altres, per aconseguir que els alumnes implementin valors com la responsabilitat, la salut i el respecte i consolidin un estil de vida actiu, assenteixin el coneixement de la pròpia corporalitat, gaudeixin de les manifestacions culturals de caràcter motor, integrin actituds ecològicament i socialment responsables o afermin el desenvolupament de tots els processos de presa de decisions que intervenen en la resolució de situacions motrius. Aquests elements contribueixen a que els alumnes siguin competents des del punt de vista motriu, tot facilitant així el seu desenvolupament integral, atès que la motricitat constitueix un element essencial i indissociable de l'aprenentatge.

Les competències establertes en el perfil de sortida dels alumnes en haver finalitzat l'educació primària de l'ensenyament bàsic, al costat dels objectius generals d'aquesta etapa, han concretat el marc d'actuació per definir la sèrie de competències específiques d'aquesta matèria. Aquest nou element curricular es converteix en el referent a seguir per tal de donar forma a l'Educació Física que es pretén desenvolupar: més competencial, actual i alineada amb els reptes del segle XXI.

Les competències específiques de la matèria d'Educació Física recullen i sintetitzen aquests reptes amb la intenció de consolidar un estil de vida actiu i saludable que permeti als alumnes perpetuar-lo al llarg de la seva vida a través de la planificació autònoma i l'autoregulació de la seva pràctica física i de tots els components que afectin la salut.

La motricitat es desenvoluparà en el si de pràctiques motrius amb diferents lògiques internes, amb objectius variats i en contextos de certitud i incertesa. La resolució de situacions motrius en diferents espais permetrà als alumnes afrontar la pràctica motriu amb diferents finalitats: lúdica, agonística, funcional, social, expressiva i comunicativa, creativa, catàrtica o d'interacció amb el mitjà urbà i natural.

Per tal d'afrontar amb possibilitats d'èxit les nombroses situacions motrius a les quals es veuran exposats els alumnes al llarg de la seva vida, caldrà desenvolupar de manera integral capacitats de caràcter cognitiu i motor, però també afectiu i motivacional, de relacions interpersonals i d'inserció social. D'aquesta manera, els alumnes hauran d'aprendre a gestionar les seves emocions i les seves habilitats socials en contextos variats de pràctica motriu.

Els alumnes també hauran de reconèixer i valorar diferents manifestacions de la cultura motriu, com a part rellevant del patrimoni cultural, expressiu i artístic, que podran convertir-se en objecte de gaudi i aprenentatge. Aquest coneixement en profunditat haurà de dirigir-se a comprendre, entre altres aspectes, el lloc que

ocupa l'esport i l'activitat física en la societat actual, així com les seves implicacions en l'àmbit econòmic, polític, social i de la salut com a màxima representació de la cultura motriu en l'actualitat.

Finalment, es continuarà insistint en la necessitat de conviure de manera respectuosa amb el medi ambient i amb els éssers vius que hi habiten, desenvolupant per això activitats físiques i esportives en contextos variats i participant en la seva organització des de plantejaments basats en la conservació i la sostenibilitat.

El grau de desenvolupament i consecució de les diferents competències específiques de la matèria serà avaluat a través dels criteris que constitueixen el referent per dur a terme aquest procés. La relació existent entre els criteris d'avaluació i els sabers bàsics permetrà integrar i contextualitzar l'avaluació en el si de les situacions d'aprenentatge al llarg de l'etapa.

Els sabers bàsics de la matèria «Educació Física» s'organitzen en sis blocs. Aquests sabers hauran de desenvolupar-se en distints contextos amb la intenció de generar situacions d'aprenentatge variades. En conseqüència, s'ha d'evitar centrar les situacions d'aprenentatge exclusivament en un únic bloc, tractant d'integrar sabers de distintes procedències.

El bloc que es titula «Vida activa i saludable» tracta els tres components de la salut -física, mental i social-, a través del desenvolupament de relacions positives en contextos funcionals de la pràctica física i esportiva, tot rebutjant comportaments antisocials, discriminatoris o contraris a la salut que poden produir-se en aquests àmbits.

El segon bloc «Organització i gestió de l'activitat física» inclou quatre components diferenciats: l'elecció de la pràctica física, la preparació de la pràctica motriu, la planificació i autoregulació de projectes motors i la gestió de la seguretat abans, durant i després de l'activitat física i esportiva.

«Resolució de problemes en situacions motrius» és un bloc amb un caràcter transdisciplinari que aborda tres aspectes clau: la presa de decisions, l'ús eficient dels components qualitatius i quantitatius de la motricitat, i els processos de creativitat motriu. Aquests sabers hauran de desenvolupar-se en contextos molt variats de pràctica que, en qualsevol cas, respondran a la lògica interna de l'acció motriu des d'on s'han dissenyat els sabers: accions individuals, cooperatives, d'oposició i de col·laboració-oposició.

El quart bloc «Autoregulació emocional i interacció social en situacions motrius» se centra, d'una banda, en què els alumnes desenvolupin els processos dirigits a regular la seva resposta emocional davant situacions derivades de la pràctica d'activitat física i esportiva, i per altra banda, incideix sobre el desenvolupament

de les habilitats socials i el foment de les relacions inclusives i constructives entre els qui participen en aquesta mena de contextos motrius.

El Bloc «Manifestacions de la cultura motriu» engloba tres components: el coneixement de la cultura motriu tradicional, la cultura artística i expressiva contemporània i l'esport com a manifestació cultural.

I, finalment, el bloc «Interacció eficient i sostenible amb l'entorn» incideix sobre la interacció amb el medi natural i urbà des d'un triple vessant: el seu ús des de la motricitat, la seva conservació des d'una visió sostenible i el seu caràcter compartit des d'una perspectiva comunitària de l'entorn.

Degut a la influència vital del moviment en l'aprenentatge, es recomana el desenvolupament de distintes situacions d'aprenentatge que incorporin el moviment com a recurs, així com enfocaments i projectes interdisciplinaris sempre que sigui possible. Aquestes situacions integraran processos orientats a l'adquisició de les competències i s'hauran d'enfocar des de diferents blocs de sabers, evitant centrar-se només en un de manera exclusiva i, simultàniament, des de l'articulació amb elements plurals com les diferents opcions metodològiques de caràcter participatiu, models pedagògics, el tipus i la intenció de les activitats plantejades, l'organització dels grups, la consolidació d'una autoestima positiva en els alumnes o la creació d'una consciència de grup-classe. Serà igualment important tenir en compte la regulació dels processos comunicatius, el desenvolupament de les relacions interpersonals, la conversió d'espais i materials en oportunitats d'aprenentatge o la transferència del coneixement adquirit a altres contextos socials pròxims que permetin comprovar el valor del que han après; aquest darrer és un aspecte clau per a una societat més justa i equitativa. Tots aquests processos han d'establir-se en funció de la interrelació de sabers, el docent, els alumnes i el context en el que s'apliquen però, sobretot, tenint clar per què i per a què s'utilitzen.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Adoptar un estil de vida actiu i saludable, seleccionant i incorporant intencionalment activitats físiques i esportives en les rutines diàries, a partir d'una anàlisi crítica dels models corporals i del rebuig de les pràctiques que manquen de base científica, per tal de fer un ús saludable i autònom del seu temps lliure i així millorar la seva qualitat de vida.**

L'adquisició d'aquesta competència específica s'aconseguirà a través de la participació positiva en una variada gamma de propostes físicoesportives que proporcionaran al conjunt dels alumnes un ampli repertori d'eines. El coneixement d'aquestes eines i l'experimentació amb elles permetrà començar a gestionar, planificar i autoregular la seva pràctica motriu, així com altres elements

que condicionen la salut i obtenir dades amb un valor d'autodiagnòstic respecte al grup d'iguals.

Aquesta competència de caràcter transdisciplinari i impregna la globalitat de la matèria d'Educació Física, i es pot treballar des de la participació activa, l'alimentació saludable, la mobilitat activa, l'educació postural, la cura del cos, l'autoconcepte, l'autoestima, la imatge percebuda en el camp de l'activitat física i l'esport o l'anàlisi dels comportaments antisocials i discriminatoris, i els mals hàbits per a la salut que es produeixen en contextos quotidians o vinculats amb l'esport i la pràctica d'activitat física, entre altres. Existeixen diferents fórmules i contextos d'aplicació per materialitzar aquests aprenentatges, començant per la planificació personal de la pràctica motriu o l'anàlisi de diferents aspectes per al manteniment d'una dieta saludable, passant per l'anàlisi crítica de situacions que tinguin a veure amb la motricitat, fins als primers auxilis, la prevenció de lesions o la participació en una àmplia gamma de propostes físicoesportives que aportin context a tot l'anterior a través de la transferència a la seva vida quotidiana. El bon ús de la tecnologia ha de ser aliada des d'un punt de vista transdisciplinari, especialment en aquesta competència, en la lluita contra el sedentarisme i les anomenades malalties hipocinètiques ocasionades, en gran manera, per l'augment del temps d'exposició a les pantalles.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL3, STEM2, STEM5, CD4, CPSAA2 i CPSAA4.

- 2. Adaptar, amb progressiva autonomia en la seva execució, les capacitats físiques, perceptiu-motrius i coordinatives, així com les habilitats i destreses motrius, aplicant processos de percepció, decisió i execució adequats a la lògica interna i als objectius de diferents situacions amb dificultat variable, per resoldre situacions de caràcter motor vinculades amb diferents activitats físiques funcionals, esportives, expressives i recreatives, i per consolidar actituds de superació, creixement i resiliència en enfrontar-se a desafiaments físics.**

Aquesta competència implica prendre decisions ajustades a les circumstàncies, definir metes, elaborar plans senzills, seqüenciar accions, executar el que s'ha planificat, analitzar què ocorre durant el procés, canviar d'estratègia si cal i valorar finalment el resultat. Tanmateix, és important destacar que tot això s'ha de produir en el si de pràctiques motrius amb diferents lògiques internes (individual, de cooperació, d'oposició o de col·laboració-oposició) amb objectius variats i en contextos de certitud i incertesa.

Aquests aspectes hauran de desenvolupar-se en contextos de pràctica molt variats. Entre ells podrien destacar-se els projectes i muntatges relacionats amb les cordes, els malabars, les activitats acrobàtiques o les circenses; els desafiaments físics cooperatius, la dramatització de contes motrius i, per descomptat, els esports. En relació amb aquests últims i a manera d'exemples és possible trobar

diferents manifestacions segons les seves característiques, des de jocs esportius d'invasió (futbol gaèlic, «ultimate», «lacrosse», entre altres) amb o sense oposició regulada, fins a jocs de xarxa i mur (voleibol, frontenis, «pickleball», paladós o semblants), passant per esports de camp i mur («rounders», «softball», etc.), de blanc i diana («boccia», tir amb arc o similars), de lluita (judo, esgrima o altres modalitats autòctones de lluita, entre altres) o de caràcter individual («skate», orientació, gimnàstica esportiva o atletisme i les seves modalitats, entre altres). Per tal de garantir una oferta variada, al final de l'etapa, els alumnes hauran d'haver participat en almenys una manifestació esportiva de cada categoria. Complert aquest requisit serà possible repetir alguna categoria, però prioritant, en la mesura que sigui possible i segons les circumstàncies concretes de cada centre, les manifestacions menys conegudes pels alumnes i que destaquin pel seu caràcter mixt o inclúsiu.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CPSAA4, CPSAA5, CE2 i CE3.

3. Compartir espais de pràctica físicoesportiva amb independència de les diferències culturals, socials, de gènere i d'habilitat, prioritant el respecte entre participants i a les regles sobre els resultats, adoptant una actitud crítica davant comportaments antiesportius o contraris a la convivència i desenvolupant processos d'autoregulació emocional que canalitzin el fracàs i l'èxit en aquestes situacions, per contribuir amb progressiva autonomia a l'enteniment social i al compromís ètic en els diferents espais en els quals es participa.

Aquesta competència específica se situa en el punt de convergència entre el personal, el social i l'ètic. Aquí es posen en joc les capacitats volitives al servei de metes personals o d'equip, especialment en contextos que requereixen d'esforç i perseverança, activant l'automotivació i l'actitud positiva per poder afrontar reptes, regulant la impulsivitat, tolerant la frustració i perseverant davant les dificultats. Dins del pla personal, també comporta la identificació de les emocions i els sentiments que es viuen en el si de la pràctica motriu, la seva expressió positiva i la gestió adequada a fi d'esmortir de manera constructiva els efectes de les emocions i sentiments desagradables que genera, així com de promocionar les emocions agradables. Així mateix, en relació amb el propi cos, comporta el desenvolupament d'habilitats per a la preservació i la cura de la integritat personal.

El pla col·lectiu implica posar en joc habilitats socials per tal d'afrontar la interacció amb les persones amb les quals es convergeix en la pràctica motriu. Es tracta de dialogar, debatre, contrastar idees i posar-se d'acord per resoldre situacions, expressar propostes, pensaments i emocions, escoltar activament i actuar amb assertivitat. A conseqüència d'això s'abastaran situacions d'arbitratge i mediació contextualitzades en les pràctiques esportives que es practiquin. També es pretén incidir a nivell de representació i visibilització de les desigualtats, d'aquí ve que en

aquesta etapa i a través d'aquesta competència es fomentin models que contribueixin a democratitzar l'ús dels espais esportius compartits per ajudar a superar barreres vinculades amb estereotips socials i de gènere que encara persisteixen en algunes manifestacions esportives. Finalment, pretén ajudar a identificar i generar una actitud crítica davant els comportaments incívics que es donen a l'esport, des de la base fins a l'alta competició. L'evolució lògica d'aquesta competència respecte a l'etapa d'educació primària incideix en el desenvolupament d'hàbits autònoms relacionats amb aquests aspectes, amb la resolució a través del diàleg dels conflictes i amb l'autoregulació de les emocions que desperten les pràctiques físicoesportives.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CPSAA1, CPSAA3, CPSAA5, CC3.

4. Practicar, analitzar i valorar diferents manifestacions de la cultura motriu aprofitant les possibilitats i recursos expressius que ofereixen el cos i el moviment i aprofundint en les conseqüències de l'esport com a fenomen social, analitzant críticament les seves manifestacions des de la perspectiva de gènere i des dels interessos econòmics i polítics que ho envolten, per tal d'aconseguir una visió més realista, contextualitzada i justa de la motricitat en el marc de les societats actuals

Aquesta competència aprofundeix en el concepte de la cultura motriu que els alumnes hauran anat construint durant l'etapa de primària. Es tracta de continuar consolidant la identitat pròpia a partir d'aquest coneixement, anteriorment viscut d'una forma eminentment pràctica i, a partir d'ara, en aquesta nova etapa, a més, de manera intencionalment contextualitzada i comprensiva, en el sentit més funcional, donant valor d'utilitat al que es fa; contextualitzada en un món divers en termes culturals que requereix d'un marc d'anàlisi que permeti comprendre globalment cada manifestació des del coneixement dels factors amb els quals es relaciona (història, interessos econòmics, polítics o socials); i comprensiva, en clara al·lusió a l'orientació competencial del currículum, des de la qual el mer coneixement no resulta suficient.

Existeixen nombrosos contextos en els quals desenvolupar aquesta competència. Com en l'etapa anterior, la cultura motriu tradicional podria abordar-se a través de jocs tradicionals i populars, danses pròpies del folklore tradicional, jocs multiculturals o danses del món, entre altres. Per tractar la cultura artístic-expressiva contemporània podrien emprar-se tècniques expressives concretes (com la improvisació, la mímica o la pantomima), el teatre (teatre gestual o de màscares, teatre d'ombres, teatre de llum negra, teatre de carrer o similars), representacions més elaborades (lluïta escènica, jocs de rol o activitats circenses entre altres), o activitats rítmiques i musicals amb caràcter expressiu (percussió corporal, balls, coreografies o altres expressions semblants). A més, en aquesta etapa, aquests sabers poden enriquir-se incorporant elements de crítica social, emocions o coeducació a les representacions. Finalment, pel que fa a l'esport com

a manifestació cultural, es podrien dur a terme debats i anàlisis crítiques sobre certs estereotips de gènere presents en l'esport o sobre la cara oculta d'aquest, que amaga interessos econòmics i polítics que van més enllà de la salut de les persones o de la competició sana.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CC2, CC3, CCEC1, CCEC2, CCEC3, CCEC4.

5. Adoptar un estil de vida sostenible i ecològicament i socialment responsable aplicant mesures de seguretat individuals i col·lectives en la pràctica fisicoesportiva segons l'entorn i desenvolupant col·laborativament i cooperativa accions de servei a la comunitat vinculades a l'activitat física i a l'esport, per contribuir activament a la conservació del medi natural i urbà.

L'adopció d'hàbits respectuosos amb el medi ambient ha de consolidar-se en aquesta etapa, continuant amb el desenvolupament d'accions destinades a millorar el món des de l'entorn més proper, per contribuir a la sostenibilitat a escala global. No obstant això, el grau de maduresa que aconseguiran els alumnes al llarg d'aquesta etapa els permetrà anar un pas més enllà, participant en l'organització d'activitats en diferents contextos, ja siguin naturals o urbans, que a més de respectar el medi ambient i els éssers vius que hi habiten, tractaran de millorar-lo. Aquest enfocament de responsabilitat ecològica i social, que considera el mitjà com un bé comunitari, podria donar lloc a l'organització d'esdeveniments i activitats fisicoesportives benèfiques, en la línia de plantejaments com l'aprenentatge-servei.

D'aquesta manera, pel que fa als entorns urbans, existeixen manifestacions com els circuits de cal·listènia, el «crossfit», el patinatge, el «skate», el «parkour» o les diferents tipologies de danses urbanes, entre altres, que es poden desenvolupar en espais o instal·lacions pròxims al centre. Quant al medi natural, segons la ubicació del centre, les seves possibilitats contextuais i la disponibilitat d'accés que tingui a diferents emplaçaments naturals, tant terrestres com aquàtics, és possible trobar una variada gamma de contextos d'aplicació, des del senderisme, les rutes per vies verdes, l'escalada, el ràpel, l'esquí, el salvament aquàtic, l'orientació (també en espais urbans), fins al cicloturisme o les rutes BTT, la superació d'obstacles o el cordatge, entre altres; tots ells afrontats des de l'òptica dels projectes dirigits a la interacció amb l'entorn des d'un enfocament sostenible, en el qual també s'inclouen les activitats complementàries i extraescolars, tan vinculades amb aquesta mena d'experiències.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM5, CC4, CE1, CE3.

CURSOS PRIMER I SEGON

Criteris d'avaluació*Competència específica 1*

1.1. Establir i organitzar seqüències senzilles d'activitat física orientada al concepte integral de salut i a l'estil de vida actiu, a partir d'una valoració del nivell inicial i respectant la pròpia realitat i identitat corporal.

1.2. Començar a incorporar amb progressiva autonomia processos d'activació corporal, dosificació de l'esforç, alimentació saludable, educació postural, relaxació i higiene durant la pràctica d'activitats motrius, interioritzant les rutines pròpies d'una pràctica motriu saludable i responsable.

1.3. Adoptar de manera responsable i amb progressiva autonomia mesures generals per a la prevenció de lesions abans, durant i després de la pràctica d'activitat física, aprenent a reconèixer situacions de risc per tal d'actuar preventivament.

1.4. Actuar d'acord amb els protocols d'intervenció davant accidents derivats de la pràctica d'activitat física, aplicant mesures bàsiques de primers auxilis.

1.5. Analitzar i valorar la incidència que unes certes pràctiques i comportaments tenen en la nostra salut i en la convivència, valorant el seu impacte i evitant activament la seva reproducció.

1.6. Explorar diferents recursos i aplicacions digitals reconeixent el seu potencial, així com els riscos per al seu ús en l'àmbit de l'activitat física i l'esport.

Competència específica 2

2.1. Desenvolupar projectes motors de caràcter individual, cooperatiu o col·laboratiu, establint mecanismes per reconduir els processos de treball, incloent estratègies d'autoavaluació i coavaluació tant del procés com del resultat.

2.2. Interpretar i actuar correctament en contextos motrius variats, aplicant principis bàsics de presa de decisió en situacions lúdiques, jocs modificats i activitats esportives a partir de l'anticipació, adequant-se a les demandes motrius, a l'actuació del company i de l'oponent (si n'hi hagués) i a la lògica interna en contextos reals o simulats d'actuació, reflexionant sobre les solucions i els resultats obtinguts.

2.3. Evidenciar control i domini corporal en emprar els components qualitius i quantitatius de la motricitat de manera eficient i creativa, fent front a les demandes de resolució de problemes en situacions motrius transferibles al seu espai vivencial amb progressiva autonomia.

Competència específica 3

3.1. Practicar una gran varietat d'activitats motrius, valorant les implicacions ètiques de les actituds antiesportives, evitant la competitivitat desmesurada i actuant amb esportivitat en assumir els rols de públic, participant o altres.

3.2. Cooperar o col·laborar en la pràctica de diferents produccions motrius per tal d'aconseguir l'assoliment individual i grupal, participant en la presa de decisions i assumint diferents rols assignats i responsabilitats.

3.3. Fer ús amb progressiva autonomia d'habilitats socials, diàleg en la resolució de conflictes i respecte davant la diversitat, ja sigui de gènere, afectivosexual, d'origen nacional, cultural, socioeconòmica o de competència motriu, mostrant una actitud crítica i un compromís actiu enfront dels estereotips, les actuacions discriminatòries i qualsevol mena de violència, fent respectar el propi cos i el dels altres.

Competència específica 4

4.1. Gestionar la participació en jocs motors i altres manifestacions artístiques i expressives vinculades tant a la cultura pròpia com a d'altres, afavorint la seva conservació i valorant els seus orígens, evolució i influència en les societats contemporànies.

4.2. Analitzar objectivament les diferents activitats i modalitats esportives segons les seves característiques i requeriments, evitant els possibles estereotips de gènere o capacitat, o els comportaments sexistes vinculats a aquestes manifestacions.

4.3. Participar activament en la creació i representació de composicions individuals o col·lectives amb i sense base musical, utilitzant intencionadament i amb progressiva autonomia el cos com a eina d'expressió i comunicació a través de diverses tècniques expressives

Competència específica 5

5.1. Participar en activitats físicoesportives en entorns naturals, terrestres o aquàtics, gaudint de l'entorn de manera sostenible, minimitzant l'impacte ambiental que aquestes puguin produir i sent conscients de la seva petjada ecològica.

5.2. Practicar activitats físicoesportives en el medi natural i urbà, aplicant normes de seguretat individuals i col·lectives.

Sabers bàsics

A. Vida activa i saludable

- Salut física: taxa mínima d'activitat física diària i setmanal. Adaptació del volum i la intensitat de la tasca a les característiques personals. Alimentació saludable i valor nutricional dels aliments. Educació postural: tècniques bàsiques de descàrrega postural i relaxació. Musculatura del «core» (zona mitjana o lumbar i pelviana) i la seva relació amb el manteniment de la postura. Cura del cos: escalfament general autònom. Pautes per tractar el dolor muscular d'origen retardat.
- Salut social: efectes sobre la salut de mals hàbits vinculats a comportaments socials. Anàlisi crítica dels estereotips corporals, de gènere i competència motriu, i dels comportaments violents i incitació a l'odi en l'esport.
- Salut mental: acceptació de limitacions i possibilitats de millora davant les situacions motrius. L'activitat física com a font de gaudi, alliberament de tensions, cohesió social i superació personal. Reflexió sobre actituds negatives cap a l'activitat física derivades d'idees preconcebudes, prejudicis, estereotips o experiències negatives. Trastorns alimentaris associats a la pràctica de l'activitat física i esport.

B. Organització i gestió de l'activitat física

- Elecció de la pràctica física: gestió de les situacions de competició sobre la base de criteris de lògica, respecte al rival i motivació.
- Preparació de la pràctica motriu: autoconstrucció de materials com a complement i alternativa en la pràctica d'activitat física i esport.
- La higiene com a element imprescindible en la pràctica d'activitat física i esportiva.
- Planificació i autoregulació de projectes motors: establiment de mecanismes d'autoavaluació per reconduir els processos de treball. Eines digitals per a la gestió de l'activitat física.
- Prevenció d'accidents en les pràctiques motrius: calçat esportiu i ergonomia. Mesures de seguretat en activitats físiques dins i fora del centre escolar.
- Actuacions bàsiques davant accidents durant la pràctica d'activitats físiques. Tècnica PAS (protegir, ajudar, socórrer). Protocol 112. Suport vital bàsic (SVB).

C. Resolució de problemes en situacions motrius

- Presa de decisions: utilització conscient del cos en funció de les característiques de l'activitat, context i paràmetres espacials en les quals es desenvolupa en situacions motrius individuals. Pautes grupals per optimitzar els recursos motrius del grup per a la resolució de l'acció/tasca en situacions cooperatives. Anàlisi de moviments i patrons motors de l'adversari per tal d'actuar en conseqüència en situacions motrius de persecució i d'interacció amb un mòbil. Adaptació dels moviments propis a les accions del contrari en situacions d'oposició. Delimitació d'estratègies prèvies d'atac i defensa en funció de les característiques dels integrants de l'equip en situacions motrius

de col·laboració-oposició de persecució i d'interacció amb un objecte en moviment.

- Capacitats perceptiu-motrius en context de pràctica: integració de l'esquema corporal; integració dels diferents aspectes coordinatius, espacials i temporals en determinades seqüències motrius o esportives..
- Capacitats condicionals: desenvolupament de les capacitats físiques bàsiques.
- Habilitats motrius específiques associades a la tècnica en activitats físicoesportives.
- Creativitat motriu: resolució de reptes i situacions-problema de manera original, tant individualment com en grup.
- Actitud crítica enfront d'elements de l'entorn que suposin obstacles a l'accessibilitat universal i la mobilitat activa, autònoma, saludable i segura.

D. Autoregulació emocional i interacció social en situacions motrius

- Gestió emocional: l'estrès en situacions motrius. Sensacions, indicis i manifestacions. Estratègies d'autoregulació col·lectiva de l'esforç i la capacitat de superació per tal d'afrontar desafiaments en situacions motrius. Perseverança i tolerància a la frustració en contextos físicoesportius.
- Habilitats socials: conductes pro socials en situacions motrius col·lectives.
- Respecte a les regles: les regles de joc com a element d'integració social. Funcions d'arbitratge esportiu.
- Identificació i rebuig de conductes contràries a la convivència en situacions motrius (comportaments violents, discriminació per qüestions de gènere, competència motriu, actituds xenòfobes, racistes, LGTB-fòbiques o sexistes).

E. Manifestacions de la cultura motriu

- Aportacions de la cultura motriu a l'herència cultural. Els jocs i les danses com a manifestació de la interculturalitat.
- Usos comunicatius de la corporalitat: Expressió de sentiments i emocions en diferents contextos. Tècniques d'interpretació.
- Pràctica d'activitats rítmiques i musicals amb caràcter artístic i expressiu.
- Esport i perspectiva de gènere: mitjans de comunicació i promoció de l'esport en igualtat. Presència i rellevància de figures masculines i femenines. Anàlisi crítica. Igualtat de gènere en les professions associades a l'esport (comentaristes, periodistes, esportistes, tècnics i tècniques, i altres).
- Influència de l'esport en la cultura actual: l'esport com a fenomen de masses. Impacte social, aspectes positius i negatius.

F. Interacció eficient i sostenible amb l'entorn

- Normes d'ús: normes viàries en els seus desplaçaments actius quotidians per a una mobilitat segura, saludable i sostenible.
- La pràctica de la bicicleta com a mitjà de transport habitual.

- Nous espais i pràctiques esportives. Utilització d'espais urbans i naturals des de la motricitat («parkour», «skate» o similars).
- Anàlisi del risc en les pràctiques físicoesportives en el medi natural i urbà: mesures de seguretat en activitats dels diferents entorns i les seves possibles conseqüències greus.
- Consum responsable: autoconstrucció de materials per a la pràctica motriu.
- Disseny d'activitats físiques en el medi natural i urbà.
- Cura de l'entorn proper, com a servei a la comunitat, durant la pràctica d'activitat física en entorns naturals i urbans.

CURSOS TERCER I QUART

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Planificar i autoregular la pràctica d'activitat física orientada al concepte integral de salut i a l'estil de vida actiu, segons les necessitats i interessos individuals i respectant la pròpia realitat i identitat corporal.

1.2. Incorporar de manera autònoma els processos d'activació corporal, autoregulació i dosificació de l'esforç, alimentació saludable, educació postural, relaxació i higiene durant la pràctica d'activitats motrius, interioritzant les rutines pròpies d'una pràctica motriu saludable i responsable.

1.3. Adoptar de manera responsable i autònoma mesures específiques per a la prevenció de lesions abans, durant i després de la pràctica d'activitat física, aprenent a reconèixer situacions de risc per actuar preventivament.

1.4. Actuar d'acord amb els protocols d'intervenció davant situacions d'emergència o accidents aplicant mesures específiques de primers auxilis.

1.5. Adoptar actituds compromeses i transformadores que rebutgin els estereotips socials associats a l'àmbit del corporal, al gènere i a la diversitat sexual, i els comportaments que posin en risc la salut, contrastant amb autonomia i independència qualsevol informació en base a criteris científics de validesa, fiabilitat i objectivitat.

1.6. Planificar, desenvolupar i compartir amb seguretat la pràctica física quotidiana des del maneig de recursos i aplicacions digitals vinculats a l'àmbit de l'activitat física i l'esport.

Competència específica 2

2.1. Desenvolupar projectes motors de caràcter individual, cooperatiu o col·laboratiu, establint mecanismes per reconduir els processos de treball i

assegurar una participació equilibrada, incloent estratègies d'autoavaluació i coavaluació tant del procés com del resultat.

2.2. Mostrar habilitats per a l'adaptació i l'actuació davant situacions amb una elevada incertesa, aprofitant eficientment les pròpies capacitats i aplicant de manera automàtica processos de percepció, decisió i execució en contextos reals o simulats d'actuació, reflexionant sobre les solucions i resultats obtinguts.

2.3. Evidenciar control i domini corporal en emprar els components qualitius i quantitatius de la motricitat de manera eficient i creativa, resolent problemes en tota mena de situacions motrius transferibles al seu espai vivencial amb autonomia.

Competència específica 3

3.1. Practicar i participar activament assumint responsabilitats en l'organització d'una gran varietat d'activitats motrius, valorant les implicacions ètiques de les pràctiques antiesportives, evitant la competitivitat desmesurada i actuant amb esportivitat en assumir els rols de públic, participant o altres.

3.2. Cooperar o col·laborar en la pràctica de diferents produccions motrius i projectes per aconseguir l'assoliment individual i grupal, participant amb autonomia en la presa de decisions vinculades a l'assignació de rols, la gestió del temps de pràctica i l'optimització del resultat final.

3.3. Relacionar-se i entendre's amb la resta de participants durant el desenvolupament de diverses pràctiques motrius amb autonomia i fent ús efectiu d'habilitats socials de diàleg en la resolució de conflictes i respecte davant la diversitat, ja sigui de gènere, afectiva i sexual, d'origen nacional, cultural socioeconòmic o de competència motriu, i posicionant-se activament enfront dels estereotips, les actuacions discriminatòries i qualsevol tipus de violència, fent respectar el propi cos i el dels demés.

Competència específica 4

4.1. Comprendre i practicar diverses modalitats relacionades amb la cultura pròpia, la tradicional o les que procedeixen d'altres llocs del món, identificant i contextualitzant la influència social de l'esport en les societats actuals, tot valorant els seus orígens, la seva evolució i les seves diferents manifestacions i interessos econòmics i polítics.

4.2. Adoptar actituds compromeses i conscients sobre els diferents estereotips de gènere i comportaments sexistes que es continuen produint en alguns contextos de la motricitat, identificant els factors que contribueixen al seu manteniment i ajudant a difondre referents de tots dos gèneres en l'àmbit físicoesportiu.

4.3. Crear i representar composicions individuals o col·lectives amb i sense base musical i de manera coordinada, utilitzant intencionadament i amb autonomia el cos i el moviment com a eina d'expressió i comunicació a través de tècniques expressives específiques, i ajudant a difondre i compartir aquestes pràctiques culturals entre companys i companyes o altres membres de la comunitat.

Competència específica 5

5.1. Participar en activitats físiques i esportives en entorns naturals terrestres o aquàtics, gaudint de l'entorn de manera sostenible, minimitzant l'impacte ambiental que aquestes puguin produir, sent conscients de la seva petjada ecològica i desenvolupant actuacions intencionades dirigides a la conservació i millora de les condicions dels espais en els quals es desenvolupin.

5.2. Dissenyar i organitzar activitats físiques i esportives en el medi natural i urbà, assumint responsabilitats i aplicant normes de seguretat individuals i col·lectives.

Sabers bàsics

A. Vida activa i saludable

- Salut física: control de resultats i variables fisiològiques bàsiques a conseqüència de l'exercici físic. Autoregulació i planificació de l'entrenament. Alimentació saludable i anàlisi crítica de la publicitat (diètes no saludables, fraudulentos o sense base científica. Aliments no saludables i similars). Educació postural: moviments, postures i estiraments davant dolors musculars. Pautes per tractar el dolor muscular d'origen retardat. Ergonomia en activitats quotidianes (enfrent de pantalles, ordinador, taula de treball i similars). Cura del cos: escalfament específic autònom. Pràctiques perilloses, mites i falses creences entorn del cos i l'activitat física.
- Salut social: suplementació i dopatge en l'esport. Riscs i condicionants ètics.
- Salut mental: exigències i pressions de la competició. Tipologies corporals predominants en la societat i anàlisi crítica de la seva presència en els mitjans de comunicació. Efectes negatius dels models estètics predominants i trastorns vinculats al culte insà al cos (complex d'Adonis, anorèxia, bulímia i altres). Creació d'una identitat corporal definida i consolidada allunyada d'estereotips sexistes.

B. Organització i gestió de l'activitat física

- Elecció de la pràctica física: gestió i enfocament dels diferents usos i finalitats de l'activitat física i de l'esport en funció del context, activitat i companys i companyes de realització.
- Preparació de la pràctica motriu: manteniment i reparació de material esportiu.

- Reflexió crítica sobre la importància de les mesures i pautes d'higiene en contextos de pràctica d'activitat física.
- Planificació i autoregulació de projectes motors: establiment de mecanismes per registrar i controlar les aportacions realitzades pels integrants del grup al llarg d'un projecte. Eines digitals per a la gestió de l'activitat física.
- Prevenció d'accidents en les pràctiques motrius. Gestió del risc propi i del risc dels altres. Mesures col·lectives de seguretat.
- Actuacions davant accidents. Reanimació mitjançant desfibril·lador automàtic (DEA) o semiautomàtic (DESA). Protocol RCP (reanimació cardiopulmonar). Tècniques específiques i indicis d'accidents cardiovasculars (maniobra de Heimlich, senyals d'íctus i similars).

C. Resolució de problemes en situacions motrius

- Presa de decisions: cerca d'adaptacions motrius per resoldre eficientment tasques d'una certa complexitat en situacions motrius individuals. Coordinació de les accions motrius per a la resolució de l'acció en situacions cooperatives. Cerca de l'acció més òptima en funció de l'acció i ubicació del rival, així com del lloc en el qual es trobi l'objecte mòbil o resultat en situacions motrius de persecució i d'interacció amb aquest objecte. Organització anticipada dels moviments i accions individuals en funció de les característiques del contrari en situacions d'oposició de contacte. Delimitació d'estratègies prèvies d'atac i defensa en funció de les característiques dels integrants de l'equip i de l'equip rival en situacions motrius de col·laboració-oposició de persecució i d'interacció amb un mòbil.
- Capacitats perceptives i motrius en el context de la pràctica: integració de l'esquema corporal; presa de decisions prèvies a la realització d'una activitat motriu sobre els mecanismes coordinatius, espacials i temporals per tal de resoldre-la adequadament.
- Capacitats condicionals: desenvolupament de les capacitats físiques bàsiques. Planificació per al desenvolupament de les capacitats físiques bàsiques: força i resistència. Sistemes d'entrenament.
- Habilitats motrius específiques associades a la tècnica en activitats físiques i esportives: aprofundiment, identificació i correcció d'errors comuns.
- Creativitat motriu: creació de reptes i situacions-problema amb resolució possible mitjançant els recursos disponibles.
- Barreres arquitectòniques i obstacles de l'entorn que impedeixen o dificulten l'activitat física autònoma i saludable en l'espai públic i vial.

D. Autoregulació emocional i interacció social en situacions motrius

- Autoregulació emocional: control d'estats d'ànim i estratègies de gestió del fracàs en situacions motrius. Habilitats volitives i capacitat de superació.
- Habilitats socials: estratègies de negociació i mediació en contextos motrius.
- Respecte a les regles: joc net en els diferents nivells d'esport i activitat física.

- Identificació i rebuig de conductes contràries a la convivència en situacions motrius (comportaments violents, discriminació per qüestions de gènere, competència motriu, actituds xenòfobes, racistes, LGTB-fòbiques o sexistes). Assertivitat i autocura.

E. Manifestacions de la cultura motriu

- Aportacions de la cultura motriu a l'herència cultural. Els esports com a senyal d'identitat cultural.
- Usos comunicatius de la corporalitat: tècniques específiques d'expressió corporal.
- Pràctica d'activitats rítmiques i musicals amb caràcter artístic i expressiu. Organització d'espectacles i esdeveniments artístics i expressius.
- Esport i perspectiva de gènere: història de l'esport des de la perspectiva de gènere. Igualtat en l'accés a l'esport (diferències segons gènere, país, cultura i altres). Estereotips de competència motriu percebuda segons el gènere, l'edat o qualsevol altra característica. Exemples de referents que mostren la diversitat en l'esport.
- Influència de l'esport en la cultura actual: esport i interessos polítics i econòmics.

F. Interacció eficient i sostenible amb l'entorn

- Normes d'ús: respecte a les normes viàries en els desplaçaments actius quotidians per una mobilitat segura, saludable i sostenible.
- La pràctica de la bicicleta com a mitjà de transport habitual.
- Nous espais i pràctiques esportives urbanes («crossfit», gimnasos urbans, circuits de cal·listènia o similars).
- Anàlisi i gestió del risc propi i dels altres en les pràctiques físiques i esportives en el medi natural i urbà. Mesures col·lectives de seguretat.
- Consum responsable: ús sostenible i manteniment de recursos urbans i naturals per a la pràctica d'activitat física.
- Disseny i organització d'activitats físiques en el medi natural i urbà.
- Cura de l'entorn, com a servei a la comunitat, durant la pràctica d'activitat física en entorns naturals i urbans.

Educació Plàstica, Visual i Audiovisual

Les arts plàstiques, visuals i audiovisuals es dirigeixen cap a l'adquisició d'un pensament que es concreta en formes, actes i produccions artístiques i que posseeix la capacitat de generar propostes originals responnent a les necessitats de l'individu. Suposen, a més, la possibilitat d'actuar sobre la realitat creant respostes noves que allarguin i ampliïn la capacitat d'expressió de l'ésser humà.

La matèria d'educació plàstica, visual i audiovisual integra totes les dimensions de la imatge: plàstica, fotogràfica, cinematogràfica i mediàtica; així com la seva forma, que varia segons els materials, eines i formats utilitzats. La imatge, que pot ser bidimensional o tridimensional, figurativa o abstracta, fixa o en moviment, concreta o virtual, duradora o efímera, es mostra a partir de les diferents tècniques que han anat ampliant els registres de la creació. L'arribada dels mitjans tecnològics ha contribuït a enriquir la disciplina, diversificant les imatges i democratitzant la pràctica artística, així com la recepció cultural, però també ha augmentat les possibilitats de la seva manipulació. Per aquest motiu, resulta indispensable que els alumnes adquireixin els coneixements, destreses i actituds necessaris per analitzar les imatges críticament, tenint en compte els mitjans de producció i el tractament que es fa d'elles.

La matèria dona continuïtat als aprenentatges de l'àrea d'educació artística de l'etapa anterior i aprofundeix en ells, contribuint al fet que l'alumne continuï desenvolupant l'estima i la valoració crítica de les diferents manifestacions plàstiques, visuals i audiovisuals, així com la comprensió dels seus llenguatges, a través de la seva posada en pràctica en la realització de diverses classes de produccions. Aquesta alfabetització visual permet una adequada descodificació de les imatges i el desenvolupament d'un judici crític sobre aquestes. A més, atès que l'expressió personal es nodreix de les aportacions que s'han realitzat al llarg de la història, afavoreix l'educació en el respecte i la posada en valor del patrimoni cultural i artístic.

La matèria està dissenyada a partir de vuit competències específiques que sorgeixen dels objectius generals de l'etapa i de les competències que conformen el perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic, especialment dels descriptors de la competència en consciència i expressió culturals, als quals s'afegeixen aspectes relacionats amb la comunicació verbal, la digitalització, la convivència democràtica, la interculturalitat o la creativitat. L'ordre en què apareixen les competències específiques no és vinculant, per la qual cosa es poden treballar simultàniament, mitjançant un desenvolupament entrelaçat. De fet, l'enfocament eminentment pràctic de la matèria comporta que els alumnes s'iniciïn en la producció artística sense necessitat de dominar les tècniques ni els recursos, i que vagi adquirint aquests coneixements en funció de les necessitats derivades de la seva pròpia producció.

Els criteris d'avaluació, que es desprenen directament d'aquestes competències específiques, estan dissenyats per comprovar el grau de consecució de les mateixes per part dels alumnes.

Els sabers bàsics de la matèria s'articulen en quatre blocs. El primer du per títol "Patrimoni artístic i cultural" i inclou sabers relatius als gèneres artístics i a les manifestacions culturals més destacades. El segon, anomenat "Elements formals de la imatge i del llenguatge visual. L'expressió gràfica", inclou aquells elements, principis i conceptes que es posen en pràctica en les distintes manifestacions artístiques i culturals com a forma d'expressió. el Tercer bloc «Expressió Artística i gràfico-plàstica: tècniques i procediments», comprèn tant les tècniques i procediments gràfico-plàstics com les diferents operacions plàstiques i els factors i etapes del procés creatiu. Finalment, el bloc «Imatge i comunicació visual i audiovisual» incorpora els sabers relacionats amb els llenguatges, les finalitats, els contextos, les funcions i els formats de la comunicació visual i audiovisual.

La matèria d'educació plàstica, visual i audiovisual requereix situacions d'aprenentatge que suposin una acció contínua combinada amb reflexió, així com una actitud oberta i col·laborativa, amb la intenció que els alumnes desenvolupin una cultura i una pràctica artística personals i sostenibles. Aquestes situacions, que posen en joc les diferents competències de la matèria, han d'estar vinculades a contextos pròxims als alumnes, que afavoreixin l'aprenentatge significatiu, despertin la seva curiositat i interès per l'art i les seves manifestacions, i que permetin desenvolupar la seva identitat personal i la seva autoestima. El disseny de les situacions d'aprenentatge ha de cercar el desenvolupament del pensament divergent, secundant-se en la diversitat de les manifestacions culturals i artístiques. Les aportacions teòriques i els coneixements culturals han de ser introduïts pel professorat en relació amb les preguntes que plantegi cada situació, permetent així que els alumnes adquireixin mètodes i punts de referència en l'espai i el temps per captar i explicitar la naturalesa, el sentit, el context i l'abast de les obres i dels processos artístics estudiats.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Comprendre la importància que alguns exemples seleccionats de les diferents manifestacions culturals i artístiques han tingut en el desenvolupament de l'ésser humà, mostrant interès pel patrimoni com a part de la pròpia cultura, per entendre com es converteixen en el testimoni dels valors i conviccions de cada persona i de la societat en el seu conjunt, i per reconèixer la necessitat de la seva protecció i conservació.**

L'expressió artística en qualsevol de les seves formes és un element clau per entendre les diferents cultures de totes les èpoques al llarg de la història. A través de les diferents arts, l'ésser humà es defineix a ell mateix, aportant els seus valors i conviccions, però també a la societat en la qual està immers, bé sigui per

assimilació o per rebuig, amb tots els matisos entre aquestes dues posicions. Una mirada sobre l'art que reveli la multiplicitat de punts de vista i la variació dels mateixos al llarg de la història ajuda els alumnes en l'adquisició d'un sentir respectuós cap a les altres persones.

En aquest sentit, resulta fonamental la contextualització de tota producció artística, per poder valorar-la adequadament, així com per prendre perspectiva sobre l'evolució de la història de l'art i la cultura, i amb ella, de les societats que donen lloc a aquestes produccions. Tractant aquests aspectes a través de produccions orals, escrites i multimodals, els alumnes poden entendre també la importància de la conservació, preservació i difusió del patrimoni artístic comú, començant pel que li és més pròxim, fins a aconseguir finalment el del conjunt de la humanitat.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CPSAA3, CC1, CC2, CCEC1.

2. Explicar les produccions plàstiques, visuals i audiovisuals pròpies, comparant-les amb les dels seus iguals i amb algunes que conformen les del patrimoni cultural i artístic, justificant les opinions i tenint en compte el progrés des de la intenció fins a la realització, per de valorar l'intercanvi, les experiències compartides i el diàleg intercultural, així com per superar estereotips.

La realització d'obres pròpies contribueix al desenvolupament de la creativitat i la imaginació dels alumnes, així com a la construcció d'un discurs crític elaborat i fonamentat sobre les seves pròpies obres i sobre les obres d'altres persones. A partir de la comprensió activa de les dificultats inherents a tot procés de creació en les seves diferents fases, amb l'assimilació de la complexa vinculació entre l'ideat i el finalment aconseguit, els alumnes poden superar diferents prejudicis, especialment comuns quant a la percepció de les produccions artístiques i culturals.

Al mateix temps, l'intercanvi raonat d'experiències creatives amb els seus iguals, així com la posada en context d'aquestes amb altres manifestacions artístiques i culturals de tota mena, ha de servir perquè els alumnes ampliïn els seus horitzons i estableixin un judici crític -i autocrític- informat i respectuós amb les creacions d'altres persones i amb manifestacions d'altres cultures.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CPSAA1, CPSAA3, CC1, CC3, CCEC1, CCEC3.

3. Analitzar diferents propostes plàstiques, visuals i audiovisuals, mostrant respecte i desenvolupant la capacitat d'observació i d'interiorització de l'experiència i del gaudi estètic, per enriquir la cultura artística individual i alimentar l'imaginari.

Les produccions plàstiques, visuals i audiovisuals contemporànies han augmentat les possibilitats quant a suports i formats. Només en el terreny audiovisual es troben, entre altres, sèries, pel·lícules, anuncis publicitaris, videoclips, formats televisius o formats nous associats a les xarxes socials. Apreciar aquestes produccions en tota la seva varietat i complexitat suposa un enriquiment per als alumnes, atès que, a més d'ajudar a interioritzar el plaer inherent a l'observació de l'obra d'art visual i del discurs audiovisual, d'elles emana la construcció d'una part de la identitat de tot ésser humà, la qual cosa resulta fonamental en l'elaboració d'un imaginari ric i en la fonamentació d'una mirada empàtica i despullada de prejudicis.

L'anàlisi de les diferents propostes plàstiques, visuals i audiovisuals ha d'estar orientat cap a l'enriquiment de la cultura artística individual i de l'imaginari propi. A més de les propostes contemporànies, s'han d'incloure en aquesta anàlisi les manifestacions d'èpoques anteriors, perquè els alumnes compreguin que han construït el camí per arribar fins on ens trobem avui. Entre aquests exemples s'ha d'incorporar la perspectiva de gènere, amb èmfasi en l'estudi de produccions artístiques executades per dones, així com de la seva representació en l'art. Finalment, l'acostament a diferents manifestacions construirà una mirada respectuosa cap a la creació artística en general i les seves manifestacions plàstiques, visuals i audiovisuals en particular.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL2, CD1, CPSAA4, CC1, CC3, CCEC2.

4. Explorar les tècniques, els llenguatges i les intencions de diferents produccions culturals i artístiques, analitzant, de manera oberta i respectuosa, tant el procés com el producte final, la seva recepció i el seu context per descobrir les diverses possibilitats que ofereixen com a font generadora d'idees i respostes.

En la creació de produccions artístiques, les tècniques i llenguatges emprats són pràcticament il·limitats; des del treball amb l'argila fins al videomapatge, l'arc expressiu és inabastable, i els resultats són tan diversos com ho és la pròpia creativitat de l'ésser humà. És important que els alumnes compreguin aquesta multiplicitat com un valor generador de riquesa a tots els nivells, per la qual cosa hauran d'entendre la seva naturalesa diversa des de l'acostament tant a les seves maneres de producció i de disseny en el procés de creació, com als de recepció. D'aquesta manera, poden incorporar aquest coneixement en l'elaboració de produccions pròpies.

En aquest sentit, resulta fonamental que els alumnes aprenguin a identificar i diferenciar els mitjans de producció i disseny d'imatges i productes culturals i artístics, així com els diferents resultats que proporcionen, i que prenguin consciència de l'existència de diverses eines per a la seva manipulació, edició i

postproducció. D'aquesta manera, poden identificar la intenció amb la qual van ser creats, procés necessari per analitzar correctament la recepció dels productes artístics i culturals, situant-los en el seu context cultural i determinant les seves coordenades bàsiques.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CD1, CD2, CPSAA3, CC3, CCEC2.

5. Realitzar produccions artístiques individuals o col·lectives amb creativitat i imaginació, seleccionant i aplicant eines, tècniques i suports en funció la intencionalitat, per expressar la visió del món, les emocions i els sentiments propis, així com per millorar la capacitat de comunicació i desenvolupar la reflexió crítica i l'autoconfiança.

Dur terme una producció artística és el resultat d'un procés complex que implica, a més de la capacitat d'introspecció i de projecció dels propis pensaments, sentiments i emocions, el coneixement dels materials, les eines, les tècniques i els recursos creatius del medi d'expressió escollit així com les seves possibilitats d'aplicació.

Perquè els alumnes aconseguixin expressar-se de manera autònoma i singular, aportant una visió personal i imaginativa del món a través d'una producció artística pròpia, han d'experimentar amb els diferents resultats obtinguts i els efectes produïts. D'aquesta manera, a més, es potencia una visió crítica i informada tant sobre el propi treball com sobre l'aliè, i s'augmenten les possibilitats de comunicació amb l'entorn. Així mateix, un maneig correcte de les diferents eines i tècniques d'expressió, que ha de partir d'una intencionalitat prèvia a la realització de la producció, ajuda en el desenvolupament de l'autoreflexió i l'autoconfiança, aspectes molt importants en una competència que parteix d'una producció inicial, per tant, intuïtiva i que prioritza l'expressivitat.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CPSAA1, CPSAA3, CPSAA4, CC3, CCEC3, CCEC4.

6. Apropiar-se de les referències culturals i artístiques de l'entorn, identificant les seves singularitats per enriquir les creacions pròpies i desenvolupar la identitat personal, cultural i social.

Per al desenvolupament de la identitat personal dels alumnes, és indispensable el coneixement del context artístic i cultural de la societat en la qual experimenta les seves vivències. El coneixement crític de diferents referents artístics i culturals modela la seva identitat, l'ajuda a inserir-se en la societat del seu temps i a comprendre-la millor.

A partir de l'anàlisi contextualitzada de les referències més pròximes a la seva experiència, els alumnes són capaços d'identificar les seves singularitats i poden

fer ús d'aquests referents en els seus processos creatius, enriquant així les seves creacions. El coneixement d'aquestes referències contribueix, en fi, al desenvolupament de la pròpia identitat personal, cultural i social, augmentant l'autoestima, l'autoconeixement i el respecte de les altres identitats.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL2, CD1, CPSAA3, CC1, CCEC3.

7. Aplicar les principals tècniques, recursos i convencions dels llenguatges artístics, incorporant de forma creativa, les possibilitats que ofereixen les diverses tecnologies, per integrar-los i enriquir el disseny i la realització d'un projecte artístic.

El moment actual es caracteritza per la multiplicitat de llenguatges artístics convivents, des dels més tradicionals, com la pintura, fins als més recents, com l'audiovisual, la instal·lació o la performance. Els alumnes han de ser capaços d'identificar-los, així com de classificar-los i establir les tècniques amb les quals es produeixen. Per això, també és important que experimentin amb els diferents mitjans, tecnologies i instruments de creació, posant l'accent principalment en els digitals, definitoris del nostre present i amb els quals sol estar familiaritzat, encara que sovint d'una manera molt superficial. Els alumnes han d'aprendre a fer un ús informat d'aquests, establint les bases perquè més endavant puguin aprofundir en les seves grans potencialitats expressives, posant en joc un coneixement més profund de tècniques i recursos que han d'adquirir progressivament.

Els alumnes han d'aplicar aquest coneixement en les tecnologies contemporànies i els diferents llenguatges artístics en l'elaboració d'un projecte artístic que n'integri de diferents, cercant un resultat que sigui fruit d'una expressió actual i contemporània.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL2, CCL3, STEM3, CD1, CD5, CC3, CCEC4.

8. Compartir produccions i manifestacions, adaptant el projecte a la indicació i a les característiques del públic destinatari, per tal de valorar distintes oportunitats de desenvolupament personal.

L'obra artística aconsegueix tot el seu sentit i potencialitat quan arriba al públic i produeix un efecte sobre ell. En aquest sentit, l'alumne ha d'entendre l'existència de múltiples públics, i, en conseqüència, la possibilitat de dirigir-se de manera diferenciada a uns o altres. No és el mateix elaborar una peça audiovisual de caràcter comercial destinada a una audiència àmplia que crear una instal·lació de videoart amb una voluntat minoritària. Els alumnes han d'entendre que totes les possibilitats són vàlides, però que la idea, la producció i la difusió de la seva obra han de ser tingudes en compte des de la seva mateixa gènesi. A més, és important que identifiquin i valorin les oportunitats que els pot proporcionar el

seu treball segons la mena de públic al qual es dirigeixi, la qual cosa s'apreciarà a partir de la posada en comú d'aquest.

Per tot això, els alumnes han de generar produccions i manifestacions artístiques de diferent signe, tant individualment com col·lectivament, identificant i valorant correctament les seves intencions prèvies i emprant les capacitats expressives, afectives i intel·lectuals que es promouen mitjançant el treball artístic.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: STEM3, CD3, CPSAA3, CPSAA5, CE3, CCEC4.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Reconèixer els factors històrics i socials que envolten les produccions plàstiques, visuals i audiovisuals més rellevants, així com la seva funció i finalitat, descrivint les seves particularitats i el seu paper com a transmissores de valors i conviccions, amb interès i respecte, des d'una perspectiva de gènere.

1.2. Valorar la importància de la conservació del patrimoni cultural i artístic, a través del coneixement i l'anàlisi guiada d'obres d'art.

Competència específica 2

2.1. Explicar de forma raonada la importància del procés que hi ha entre la realitat, l'imaginari i la producció, superant estereotips i mostrant un comportament respectuós amb la diversitat cultural.

2.2. Analitzar, de forma guiada, diverses produccions artístiques, incloses les pròpies i les dels seus iguals, desenvolupant amb interès una mirada estètica cap al món i respectant la diversitat de les expressions culturals.

Competència específica 3

3.1. Seleccionar i descriure propostes plàstiques, visuals i audiovisuals de diversos tipus i èpoques, analitzant-les amb curiositat i respecte des d'una perspectiva de gènere, i incorporant-les a la seva cultura personal i el seu imaginari propi.

3.2. Argumentar el gaudi produït per la recepció de l'art en totes les seves formes i vessants, compartint amb respecte impressions i emocions i expressant l'opinió personal de manera oberta.

Competència específica 4

4.1. Reconèixer els trets particulars de diverses tècniques i llenguatges artístics, així com els seus diferents processos i resultats en funció dels contextos socials, històrics, geogràfics i tecnològics, cercant i analitzant la informació amb interès i eficàcia.

4.2. Analitzar de forma guiada les especificitats dels llenguatges de diferents produccions culturals i artístiques, establint connexions entre elles i incorporant-les creativament en les produccions pròpies.

Competència específica 5

5.1. Expressar idees i sentiments en diferents produccions plàstiques, visuals i audiovisuals, a través de l'experimentació amb diferents eines, tècniques i suports, desenvolupant la capacitat de comunicació i la reflexió crítica.

5.2. Realitzar diferents tipus de produccions artístics individuals o col·lectius, justificant el procés creatiu, mostrant iniciativa i autoconfiança, integrant racionalitat, empatia i sensibilitat, i seleccionant les tècniques i els suports adequats al propòsit.

Competència específica 6

6.1. Explicar la seva pertinença a un context cultural concret, a través de l'anàlisi dels aspectes formals i dels factors socials que determinen diverses produccions culturals i artístiques actuals.

6.2. Utilitzar creativament referències culturals i artístiques de l'entorn en l'elaboració de produccions pròpies, mostrant una visió personal.

Competència específica 7

7.1. Realitzar un projecte artístic, amb creativitat i de manera conscient, ajustant-se a l'objectiu proposat, experimentant amb diferents tècniques visuals o audiovisuals en la generació de missatges propis, i mostrant iniciativa en l'ús dels llenguatges, materials, suports i eines.

Competència específica 8

8.1. Reconèixer els diferents usos i funcions de les produccions i manifestacions artístiques, argumentant de forma individual o col·lectiva les seves conclusions sobre les oportunitats que poden generar, amb una actitud oberta i amb interès per conèixer la seva importància en la societat.

8.2. Desenvolupar produccions i manifestacions artístiques amb una intenció prèvia, de forma individual o col·lectiva, organitzant i desenvolupant les diferents etapes i considerant les característiques del públic destinatari.

8.3. Exposar els processos d'elaboració i el resultat final de produccions i manifestacions artístiques realitzades de manera individual o col·lectiva, reconeixent els errors, cercant les solucions i les estratègies més adequades per millorar-les i valorant les oportunitats de desenvolupament personal que ofereixen.

Sabers bàsics

A. Patrimoni artístic i cultural

- Els gèneres artístics.
- Manifestacions culturals i artístiques més importants, incloses les contemporànies i les pertanyents al patrimoni local: els seus aspectes formals i la seva relació amb el context històric.
- Les formes geomètriques en l'art i en l'entorn. Patrimoni arquitectònic.

B. Elements formals de la imatge i del llenguatge visual. L'expressió gràfica

- El llenguatge visual com a forma de comunicació.
- Elements bàsics del llenguatge visual: el punt, la línia i el pla. Possibilitats expressives i comunicatives.
- Elements visuals, conceptes i possibilitats expressives: forma, color i textura.
- La percepció visual. Introducció als principis perceptius, elements i factors.
- La composició. Conceptes d'equilibri, proporció i ritme aplicats a l'organització de formes en el pla i en l'espai.

C. Expressió artística, gràfica i plàstica: tècniques i procediments

- El procés creatiu a través d'operacions plàstiques: reproduir, aïllar, transformar i associar.
- Factors i etapes del procés creatiu: elecció de materials i tècniques, realització d'esbossos.
- Introducció a la geometria plana i traçats geomètrics bàsics.
- Tècniques bàsiques d'expressió gràfica i plàstica en dues dimensions. Tècniques seques i humides. El seu ús en l'art i les seves característiques expressives.
- Tècniques bàsiques d'expressió gràfica i plàstica en tres dimensions. El seu ús en l'art i les seves característiques expressives.

D. Imatge i comunicació visual i audiovisual

- El llenguatge i la comunicació visual. Finalitats: informativa, comunicativa, expressiva i estètica. Contexts i funcions.
- Imatges visuals i audiovisuals: lectura i anàlisi.

- Imatge fixa i en moviment, origen i evolució. Introducció a les diferents característiques del còmic, la fotografia, el cinema, l'animació i els formats digitals.
- Tècniques bàsiques per a la realització de produccions audiovisuals senzilles, de manera individual o en grup. Experimentació en entorns virtuals d'aprenentatge.

Expressió Artística

En la matèria d'Expressió Artística es posen en funcionament diferents processos cognitius, culturals, emocionals i afectius, fent que tots ells es combinin i interactuïn en un mateix pensament creador. Suposa, per tant, un pas més en l'adquisició de les competències que han vingut desenvolupant-se en cursos i etapes anteriors.

La matèria afavoreix l'experimentació amb les principals tècniques artístiques i el desenvolupament de la capacitat expressiva i de la creativitat, del pensament divergent i de la innovació. Així mateix, cerca dotar als alumnes dels coneixements, destreses i actituds necessaris per comunicar a través de l'expressió artística. Amb aquest objectiu, la matèria es planteja com un espai des del qual estimular el desig d'expressar una visió personal del món a través de produccions artístiques pròpies i des del qual convertir l'error o el fracàs en una oportunitat d'aprenentatge. L'anàlisi i l'avaluació dels processos de creació, de les experiències viscudes, de les estratègies i mitjans utilitzats, dels errors comesos i els progressos obtinguts ajudaran els alumnes a prendre consciència de la creativitat com a mitjà de coneixement i de resolució de problemes. Aquesta presa de consciència, al seu torn, afavorirà la reinversió dels aprenentatges en situacions anàlogues o en altres contextos.

La matèria està dissenyada a partir de quatre competències específiques que emanen dels objectius generals de l'etapa i de les competències que conformen el Perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic, especialment dels descriptors de la competència en consciència i expressió culturals, als quals s'afegeixen aspectes relacionats amb la comunicació verbal, la digitalització, la convivència democràtica, la interculturalitat o la creativitat. Aquestes competències específiques poden treballar-se simultàniament mitjançant un desenvolupament entrelaçat, i ha de tenir-se en compte que, per consistir en la creació de produccions artístiques, l'última d'elles requereix de l'activació de les tres primeres, és a dir, de l'observació i valoració crítica de produccions artístiques, i de la selecció i l'ocupació tant de tècniques gràfico-plàstiques com a audiovisuals.

Els criteris d'avaluació, que determinen el grau d'adquisició de les competències específiques, han d'aplicar-se en un entorn flexible i propici per a l'expressió creativa dels alumnes.

El caràcter eminentment pràctic de la matèria determina l'elecció dels seus sabers bàsics. Aquests es troben dividits en dos blocs: «Tècniques gràficoplàstiques», que recull les diferents tècniques artístiques que els alumnes han d'explorar, tot aprenent a seleccionar aquelles que resultin més adequades als seus propòsits expressius; i «Fotografia, llenguatge visual, audiovisual i multimèdia», bloc que permet aprofundir en els aprenentatges sobre llenguatge narratiu i audiovisual adquirits en la matèria d'Educació Plàstica, Visual i Audiovisual. Com a sabers

transversals a tots els blocs s'inclouen, entre altres, la prevenció i gestió responsable dels residus i la seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels diferents materials artístics, contribuint així a l'educació ambiental dels alumnes.

Atès el seu caràcter pràctic, la matèria contribueix a l'assumpció responsable de les obligacions, a la cooperació i al respecte a les altres persones; desenvolupa la capacitat de treball en equip i l'autodisciplina, a més de promoure el tracte igualitari i inclusiu; afavoreix l'esperit innovador i emprenedor, fomentant la creativitat, la iniciativa personal i la capacitat d'aprenentatge a partir dels errors comesos; i permet participar en l'enriquiment del patrimoni a través de la creació de produccions personals.

En referència a això, cal recordar que, dins del procés creador i expressiu, tota producció artística adquireix sentit quan és exposada, ben volguda, analitzada i compartida amb un públic. D'aquí la importància d'organitzar activitats en les quals els alumnes es converteixin en espectadors no sols de les produccions alienes, sinó també de les seves pròpies. Això contribuirà a la seva formació integral i al desenvolupament de la humilitat, l'assertivitat, l'empatia, la maduresa emocional, personal i acadèmica, l'autoconfiança i la socialització; en definitiva, al desenvolupament de la intel·ligència emocional, que els permetrà preparar-se per aprendre dels seus errors i per reconèixer tant les emocions pròpies com les d'altres persones.

Finalment, per tal de facilitar l'adquisició de les competències específiques de la matèria, resulta convenient dissenyar situacions d'aprenentatge que permetin als alumnes explorar una àmplia gamma d'experiències d'expressió artística, utilitzant tant materials tradicionals com alternatius, així com mitjans i eines tecnològics. Aquestes situacions han de ser estimulants i inclusives i tenir en compte les àrees d'interès dels alumnes, les seves referències culturals i el seu nivell de desenvolupament, de manera que permetin dur a terme aprenentatges significatius i suscitin el seu compromís i implicació. La complexitat d'aquestes situacions ha d'augmentar gradualment, arribant a requerir la participació en diverses tasques durant una mateixa proposta de creació, afavorint el progrés en actituds com l'obertura, el respecte i l'afany de superació i millora. D'aquesta manera, contribuiran a l'adquisició dels coneixements, les destreses i les actituds que enforteixen la seva autoestima i desenvolupen la seva identitat i la seva conducta creativa

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Analitzar manifestacions artístiques, contextualitzant-les, descrivint els seus aspectes essencials i valorant el procés de creació i el resultat final, per educar la mirada, alimentar l'imaginari, reforçar la confiança i ampliar les possibilitats de gaudi del patrimoni cultural i artístic.**

Amb aquesta competència s'espera que els alumnes desenvolupin un criteri estètic i una mirada personal per mitjà de l'anàlisi crítica i informada de diferents produccions que l'ajudin a descobrir la multiplicitat, la riquesa i la complexitat de diferents manifestacions artístiques. Aquesta anàlisi permetrà identificar i diferenciar els llenguatges i els mitjans de producció i manipulació, així com els diferents resultats que proporcionen, de manera que encerti a valorar els resultats obtinguts tant des dels seus aspectes purament artesanals (com es fa) com des dels formals (com s'utilitza el llenguatge).

La contextualització de les produccions analitzades farà possible la seva adequada valoració com a productes d'una època i un context social determinats, alhora que permetrà la reflexió sobre la seva evolució i la seva relació amb el present. Per aquest motiu, a més d'acudir als diferents gèneres i estils que formen part del canó occidental, convé parlar també de produccions d'altres cultures i també d'aquelles que conformen els imaginaris dels alumnes, descrivint trets i intencionalitats comunes que ajudin a la seva millor comprensió i valoració. Aquesta comparació ha de contribuir al desenvolupament d'una actitud crítica i reflexiva sobre els diferents referents artístics, i a enriquir el repertori visual al qual els alumnes tenen accés, desenvolupant així el seu gust per l'art i la percepció del mateix com a font de gaudi i enriquiment personal.

L'estratègia comparativa pot ser igualment d'utilitat a l'hora de mostrar la història de l'art i la cultura com un continu en el qual les obres del passat són la base sobre la qual es construeixen les creacions del present. Per la seva part l'accés a les fonts permetrà posar en valor els treballs de preparació de l'obra i fins i tot els estudis d'obres que no van arribar a realitzar-se, permetent així als alumnes superar la idea de fracàs o assimilar el mateix com un pas cap a l'èxit futur.

Finalment, la incorporació de la perspectiva de gènere en l'anàlisi d'aquestes produccions propiciarà que els alumnes entenguin la imatge i el paper de la dona en les obres estudiades, afavorint un acostament que ajudi a identificar els mites, els estereotips i els rols de gènere transmesos a través de l'art.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CCL3, CP3, CD1, CD2, CPSAA3, CC1, CCEC1 i CCEC2.

2. Explorar les possibilitats expressives de diferents tècniques gràfico-plàstiques, emprant diferents mitjans, suports, eines i llenguatges, per tal d'incorporar-les al repertori personal de recursos i desenvolupar el criteri de selecció de les més adequades a cada necessitat o intenció.

El moment actual es caracteritza per la multiplicitat de tècniques que possibiliten l'expressió gràfico-plàstica, des de les més tradicionals, com la pintura a l'oli, fins a les més actuals, com l'amplíssima paleta de recursos digitals. Explorar aquestes tècniques, tant de manera lliure com pautada, permetrà als alumnes descobrir les eines, els mitjans, els suports i els llenguatges associats amb elles, i entendre'ls a

través de la pràctica, enriquint així el seu repertori personal de recursos expressius.

S'haurà de distingir entre l'elaboració d'imatges personals, amb finalitats expressius i emocionals propis, i la creació de produccions que tinguin uns propòsits comunicatius concrets i impliquin un missatge i un públic destinatari prèviament definit. En tots dos casos, es prestarà especial atenció al foment de la creativitat i a l'espontaneïtat en l'exteriorització d'idees, sentiments i emocions, així com a l'activació dels aprenentatges derivats de l'anàlisi de diverses manifestacions artístiques.

En el desenvolupament d'aquesta competència, la utilització creativa de les diferents tècniques gràfico-plàstiques en el marc d'un projecte artístic oferirà als alumnes un context real en el qual aprendre a seleccionar i a aplicar les més adequades a cada necessitat o intenció.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CD2, CPSAA1, CC1, CC3, CCEC3, CCEC4.

3. Explorar les possibilitats expressives de diferents mitjans, tècniques i formats audiovisuals, descodificant els seus llenguatges, identificant les eines i distingint les seves finalitats, per tal d'incorporar-los al repertori personal de recursos i desenvolupar el criteri de selecció dels més adequats a cada necessitat o intenció.

El present no es pot explicar sense fer referència a la sobreabundància de missatges audiovisuals transmesos en tota classe de formats i per tota mena de mitjans. L'adquisició d'aquesta competència, a través de l'exploració lliure o pautada, comporta conèixer aquests formats, reconèixer els llenguatges emprats i identificar les eines que s'empren en la seva elaboració, a més de distingir les seves diferents finalitats, perquè no és el mateix un vídeo creat i difós a través de les xarxes socials, que una notícia en un informatiu televisiu, una peça de videoart o una pel·lícula d'autor de vocació minoritària i exigent en el seu aspecte formal.

Com en el cas de les tècniques gràfico-plàstiques, en el desenvolupament d'aquesta competència, s'haurà de distingir entre les produccions amb finalitats expressius propis i aquelles que impliquin un missatge i un públic concret; i fomentar l'activació dels aprenentatges derivats de l'anàlisi de diverses manifestacions artístiques.

De la mateixa manera, la utilització creativa dels diferents mitjans, tècniques i formats audiovisuals en el marc d'un projecte artístic oferirà als alumnes un context real en el qual aprendre a seleccionar i a aplicar els més adequats a cada necessitat o intenció. En aquest sentit, s'ha de posar l'accent en les possibilitats creatives que ofereix l'entorn digital, definitori del nostre present.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CD5, CPSAA1, CPSAA3, CCEC3, CCEC4.

- 4. Crear produccions artístiques, individuals o grupals, realitzades amb diferents tècniques i eines, inclòs el propi cos, a partir d'un motiu o intenció previs, adaptant el disseny i el procés a les necessitats i indicacions de realització i tenint en compte les característiques del públic destinatari, per compartir-les i valorar les oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic o professional que poden derivar-se d'aquesta activitat.**

L'obra artística aconsegueix tot el seu sentit i potencialitat quan arriba al públic i produeix un efecte sobre ell. En aquest sentit, els alumnes han de comprendre l'existència de públics diversos i, en conseqüència, la possibilitat de dirigir-se a els uns o els altres de manera diferenciada. No és el mateix elaborar una peça audiovisual de caràcter comercial destinada a una audiència àmplia que crear una instal·lació de videoart amb una voluntat minoritària. Els alumnes han d'entendre que l'elecció del públic al qual es dirigeix ha de guiar totes les fases del procés creatiu des de la seva mateixa gènesi. Així mateix, és important fer veure que l'emoció forma part ineludible d'aquest procés, perquè difícilment s'aconseguirà cap reacció del públic si els propis alumnes no mostren una implicació personal.

Es pretén que els alumnes generin produccions artístiques de diferent signe, tant individual com col·lectivament, tot regint-se per les pautes que s'hagin establert, identificant i valorant correctament les seves intencions prèvies, adaptant el seu treball a les característiques del públic destinatari, i emprant les capacitats expressives, afectives i intel·lectuals que es promouen mitjançant el treball artístic. Per això, pot utilitzar i combinar les tècniques, eines i llenguatges que consideri apropiats, inclòs el propi cos.

Finalment, és important que els alumnes comparteixin, de diverses formes i per diferents mitjans, les produccions que realitzin, i que aprofiti aquesta experiència per identificar i valorar diferents oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic o professional relacionades amb l'àmbit artístic.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, STEM3, CD3, CPSAA3, CPSAA5, CE3, CCEC4.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Analitzar manifestacions artístiques de diferents èpoques i cultures, contextualitzant-les, descrivint els seus aspectes essencials, valorant el procés de creació i el resultat final, i evidenciant una actitud d'obertura, interès i respecte en la seva recepció.

1.2. Valorar críticament els hàbits, els gustos i els referents artístics de diferents èpoques i cultures, reflexionant sobre la seva evolució i sobre la seva relació amb els del present.

Competència específica 2

2.1. Participar, amb iniciativa, confiança i creativitat, en l'exploració de diferents tècniques gràfiques i plàstiques, emprant eines, mitjans, suports i llenguatges.

2.2. Elaborar produccions gràfiques i plàstiques de manera creativa, tot determinant les intencions expressives i seleccionant amb correcció les eines, mitjans, suports i llenguatges més adequats entre els que conformen el repertori personal de recursos.

Competència específica 3

3.1. Participar, amb iniciativa, confiança i creativitat, en l'exploració de diferents mitjans, tècniques i formats audiovisuals, descodificant els seus llenguatges, identificant les eines i distingint les seves finalitats.

3.2. Realitzar produccions audiovisuals, individuals o col·laboratives, assumint diferents funcions; incorporant l'ús de les tecnologies digitals amb una intenció expressiva; cercant un resultat final ajustat al projecte preparat prèviament; i seleccionant i emprant, amb correcció i de manera creativa, les eines i mitjans disponibles més adequats.

Competència específica 4

4.1. Crear un producte artístic individual o grupal, de manera col·laborativa i oberta, dissenyant les fases del procés i seleccionant les tècniques i eines més adequades per aconseguir un resultat adaptat a una intenció i a un públic determinats.

4.2. Exposar el resultat final de la creació d'un producte artístic, individual o grupal, posant en comú i valorant críticament el desenvolupament de la seva elaboració, les dificultats oposades, els progressos realitzats i els assoliments aconseguits.

4.3. Identificar oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic o professional relacionades amb l'àmbit artístic, comprenent el seu valor afegit i expressant l'opinió personal de forma raonada i respectuosa.

Sabers bàsics

A. Tècniques gràfiques i plàstiques

- Els efectes del gest i de l'instrument: eines, mitjans i suports. Qualitats plàstiques i efectes visuals.
- Tècniques de dibuix i pintura: tècniques seques i humides.
- Tècniques mixtes i alternatives de les avantguardes artístiques. Possibilitats expressives i context històric.
- Tècniques d'estampació. Procediments directes, additius, sostractius i mixtos.
- Grafit i pintura mural.
- Tècniques bàsiques de creació de volums.
- L'art del reciclatge. Consum responsable. Productes ecològics, sostenibles i innovadors en la pràctica artística. Art i naturalesa.
- Seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels diferents materials artístics. Prevenció i gestió responsable dels residus.
- Exemples d'aplicació de tècniques gráfico-plàstiques en diferents manifestacions artístiques i en l'àmbit del disseny.

B. Fotografia, llenguatge visual, audiovisual i multimèdia

- Elements i principis bàsics del llenguatge visual i de la percepció. Color i composició.
- Narrativa de la imatge fixa: enquadrament i planificació, punts de vista i angulació. La imatge seqüenciada.
- Fotografia analògica: cambra fosca. Fotografia sense cambra (fotogrames). Tècniques fotogràfiques experimentals: cianotípia o antotípia.
- Fotografia digital. El fotomuntatge digital i tradicional.
- Seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels diferents materials artístics. Prevenció i gestió responsable dels residus.
- Narrativa audiovisual: fotograma, seqüència, escena, presa, pla i muntatge. El guió i el storyboard.
- El procés de creació. Realització i seguiment: guió o projecte, presentació final i avaluació (autoreflexió, autoavaluació i avaluació col·lectiva).
- Publicitat: recursos formals, lingüístics i persuasius. Estereotips i societat de consum. El sexisme i els cànons corporals i sexuals en els mitjans de comunicació.
- Campos i branques del disseny: gràfic, de producte, de moda, d'interiors, escenografia.
- Tècniques bàsiques d'animació.
- Recursos digitals per a la creació de projectes de vídeo-art.

Física i Química

La formació integral dels alumnes requereix d'una alfabetització científica en l'etapa de l'Educació Secundària, com a continuïtat als aprenentatges relacionats amb les ciències de la naturalesa en Educació Primària, però amb un nivell d'aprofundiment major en les diferents àrees de coneixement de la ciència. En aquesta alfabetització científica, la matèria Física i Química contribueix a que els alumnes compreguin el funcionament de l'univers i les lleis que el governen, i proporciona els coneixements, destreses i actituds de la ciència que els permeten desenvolupar-se amb criteri fonamentat en un món en continu desenvolupament científic, tecnològic, econòmic i social, tot promovent accions i conductes que provoquin canvis cap a un món més just i igualitari.

El currículum de la matèria de Física i Química contribueix al desenvolupament de les competències clau i dels objectius d'etapa. Per això, els descriptors de les diferents competències clau reflectides en el perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic i els objectius d'etapa es concreten en les competències específiques d'aquesta matèria. Aquestes competències específiques justifiquen la resta dels elements del currículum de la matèria i contribueixen al fet que els alumnes siguin capaços de desenvolupar el pensament científic per enfrontar-se als possibles problemes de la societat que els envolta i gaudir d'un coneixement més profund del món.

L'avaluació de les competències específiques es realitza tenint en compte els criteris d'avaluació, que estan enfocats envers l'acompliment dels coneixements, destreses i actituds associats al pensament científic competencial.

Els sabers bàsics d'aquesta matèria contemplen coneixements, destreses i actituds que s'estructuren en el que tradicionalment han estat els grans blocs de coneixement de la física i la química: «La matèria», «L'energia», «La interacció» i «El canvi». A més, aquest currículum proposa l'existència d'un bloc de sabers bàsics comuns que fa referència a les metodologies de la ciència i a la seva importància en el desenvolupament d'aquestes àrees de coneixement. En aquest bloc, anomenat «Les destreses científiques bàsiques», s'estableix a més la relació de les ciències experimentals amb una de les seves eines més potents, les matemàtiques, que ofereixen un llenguatge de comunicació formal i que inclouen els coneixements, destreses i actituds previs dels alumnes i els que s'adquireixen al llarg d'aquesta etapa educativa. S'incideix aquí en el paper destacat de les dones al llarg de la història de la ciència com a manera de posar-lo en valor i fomentar noves vocacions femenines cap al camp de les ciències experimentals i la tecnologia.

El bloc de «la matèria» engloba els sabers bàsics sobre la constitució interna de les substàncies, la qual cosa inclou la descripció de l'estructura dels elements i dels compostos químics i les propietats macroscòpiques i microscòpiques de la

matèria, com a base per tal d'aprofundir en aquests continguts en cursos posteriors.

Amb el bloc de «L'energia» els alumnes aprofundeixen en els coneixements, destreses i actituds que varen adquirir en l'educació primària, com les fonts d'energia i els seus usos pràctics, o els aspectes bàsics sobre les formes d'energia. S'inclouen, a més, sabers relacionats amb el desenvolupament social i econòmic del món real i les seves implicacions mediambientals.

«La interacció» conté els sabers sobre els efectes principals de les interaccions fonamentals de la naturalesa i l'estudi bàsic de les principals forces del món natural, així com les seves aplicacions pràctiques en camps com ara l'astronomia, l'esport, l'enginyeria, l'arquitectura o el disseny.

Finalment, el bloc anomenat «El canvi» tracta les principals transformacions físiques i químiques dels sistemes materials i naturals, així com els exemples més freqüents de l'entorn i les seves aplicacions i contribucions a la creació d'un món millor.

Tots els elements curriculars estan relacionats entre si formant una unitat que proporciona al currículum d'aquesta matèria d'un sentit integrat i holístic. Així, la matèria de Física i Química es planteja a partir de l'ús de les metodologies pròpies de la ciència, que es tracten mitjançant el treball cooperatiu i la col·laboració interdisciplinària i la seva relació amb el desenvolupament social i econòmic, i enfocades a la formació d'alumnes competents i compromesos amb els reptes del segle XXI i els Objectius del Desenvolupament Sostenible. En aquest sentit, les situacions d'aprenentatge que es plantegin per a la matèria han de partir d'un enfocament constructiu, crític i emprenedor.

La construcció de la ciència i el desenvolupament del pensament científic durant totes les etapes del desenvolupament dels alumnes parteix del plantejament de qüestions científiques basades en l'observació directa o indirecta del món en situacions i contextos habituals, en el seu intent d'explicació a partir del coneixement, de la cerca d'evidències i de la indagació i en la correcta interpretació de la informació que diàriament arriba al públic en diferents formats i a partir de diferents fonts. Per això, l'enfocament que se li doni a aquesta matèria al llarg d'aquesta etapa educativa ha d'incloure un tractament experimental i pràctic que amplii l'experiència dels alumnes més enllà de l'acadèmic i els permeti fer connexions amb les seves situacions quotidianes, la qual cosa contribuirà de manera significativa al fet que tots desenvolupin les destreses característiques de la ciència. D'aquesta manera es pretén potenciar la creació de vocacions científiques en els alumnes per aconseguir que hi hagi un nombre major d'estudiants que optin per continuar la seva formació en itineraris científics en les etapes educatives posteriors i proporcionar al seu torn una completa base científica per aquells estudiants que desitgin cursar itineraris no científics.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Comprendre i relacionar els motius pels quals ocorren els principals fenòmens fisicoquímics de l'entorn, i explicant-los en termes de les lleis i teories científiques adequades per resoldre problemes, amb la finalitat d'aplicar-les per millorar la realitat pròxima i la qualitat de vida humana.**

L'essència del pensament científic és comprendre quins són els perquè dels fenòmens que ocorren en el medi natural per tractar d'explicar-los a través de les lleis físiques i químiques adequades. Comprendre'ls implica entendre les causes que els originen i la seva naturalesa, de forma que permet als alumnes actuar amb sentit crític per millorar, en la mesura que sigui possible, la realitat pròxima a través de la ciència.

El desenvolupament d'aquesta competència específica comporta fer-se preguntes per comprendre com és la naturalesa de l'entorn, quines són les interaccions que es produeixen entre els diferents sistemes materials i quines són les seves causes i conseqüències. Aquesta comprensió dota als alumnes de fonaments crítics en la presa de decisions, activa els processos de resolució de problemes i al seu torn possibilita la creació de nou coneixement científic a través de la interpretació de fenòmens, l'ús d'eines científiques i l'anàlisi dels resultats que s'obtenen. Tots aquests processos estan relacionats amb la resta de competències específiques i s'engloben en el desenvolupament del pensament científic, qüestió especialment important en la formació integral de persones competents. Per tant, per al desenvolupament d'aquesta competència, l'individu requereix un coneixement de les formes i procediments estàndard que s'utilitzen en la recerca científica i la seva relació amb el món natural.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, STEM1, STEM2, STEM4, CPSAA4.

- 2. Expressar les observacions realitzades pels alumnes en forma de preguntes, formulant hipòtesis per explicar-les i demostrant aquestes hipòtesis a través de l'experimentació científica, la indagació i la cerca d'evidències, per desenvolupar els raonaments propis del pensament científic i millorar les destreses en l'ús de les metodologies científiques.**

Una característica inherent a la ciència i al desenvolupament del pensament científic en l'adolescència és la curiositat per conèixer i descriure els fenòmens naturals. Dotar als alumnes de competències científiques implica treballar amb les metodologies pròpies de la ciència i reconèixer la seva importància en la societat. Els alumnes que desenvolupen aquesta competència han d'observar, formular hipòtesis i aplicar l'experimentació, la indagació i la cerca d'evidències per comprovar-les i predir possibles canvis.

Utilitzar el bagatge propi dels coneixements que els alumnes adquireixen a mesura que progressen en la seva formació bàsica i comptar amb una completa col·lecció de recursos científics, com ara les tècniques de laboratori o de tractament i selecció de la informació, suposen un suport fonamental per a la millora d'aquesta competència. Els alumnes que desenvolupen aquesta competència empren els mecanismes del pensament científic per interaccionar amb la realitat quotidiana i tenen la capacitat d'analitzar raonadament i crítica la informació que prové de les observacions del seu entorn, o que reben per qualsevol altre mitjà, i expressar-la i argumentar-la en termes científics.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL3, STEM1, STEM2, CD1, CPSAA4, CE1, CCEC3.

3. Manejar amb desimboltura les regles i normes bàsiques de la física i la química referent al llenguatge de la IUPAC, al llenguatge matemàtic, a l'ús d'unitats de mesura correctes, a l'ús segur del laboratori i a la interpretació i producció de dades i informació en diferents formats i fonts, per reconèixer el caràcter universal i transversal del llenguatge científic i la necessitat d'una comunicació fiable en recerca i ciència entre diferents països i cultures.

La interpretació i la transmissió d'informació amb correcció juguen un paper molt important en la construcció del pensament científic, perquè atorguen als alumnes la capacitat de comunicar-se en el llenguatge universal de la ciència, més enllà de les fronteres geogràfiques i culturals del món. Amb el desenvolupament d'aquesta competència es pretén que els alumnes es familiaritzin amb els fluxos d'informació multidireccionals característics de les disciplines científiques i amb les normes que tota la comunitat científica reconeix com a universals per establir comunicacions efectives englobades en un entorn que asseguri la salut i el desenvolupament mediambiental sostenible. Entre els distints formats i fons, els alumnes han de ser capaços d'interpretar i produir dades en forma de texts, enunciats, taules, gràfics, informes, manuals, diagrames, fórmules, esquemes, models, símbols, etc. A més, aquesta competència requereix que els alumnes avaluin la qualitat de les dades, així com que reconeguin la importància de la recerca prèvia a un estudi científic.

Amb aquesta competència específica es desitja fomentar l'adquisició de coneixements, destreses i actituds relacionades amb el caràcter interdisciplinari de la ciència, l'aplicació de normes, la interrelació de variables, l'argumentació, la valoració de la importància d'utilitzar un llenguatge universal, la valoració de la diversitat, el respecte cap a les normes i acords establerts, cap a un mateix, cap als altres i cap al medi ambient, etc., que són fonamentals en els àmbits científics per formar part d'un entorn social i comunitari més ampli.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM4, STEM5, CD3, CPSAA2, CC1, CCEC2, CCEC4.

4. Utilitzar de manera crítica, eficient i segura plataformes digitals i recursos variats, tant per al treball individual com en equip, per fomentar la creativitat, el desenvolupament personal i l'aprenentatge individual i social, mitjançant la consulta d'informació, la creació de materials i la comunicació efectiva en els diferents entorns d'aprenentatge.

Els recursos, tant tradicionals com digitals, adquireixen un paper decisiu en el procés d'ensenyament i aprenentatge en general, i en l'adquisició de competències en particular, perquè un recurs ben seleccionat facilita el desenvolupament de processos cognitius de nivell superior i propicia la comprensió, la creativitat i el desenvolupament personal i social de l'alumnat. La importància dels recursos, no sols utilitzats per a la consulta d'informació, sinó també per a altres finalitats com la creació de materials didàctics o la comunicació efectiva amb altres membres del seu entorn d'aprenentatge dota als alumnes d'eines per adaptar-se a una societat que actualment demanda persones integrades i compromeses amb el seu entorn.

És per aquest motiu que aquesta competència específica també pretén que l'alumne o alumna manegi amb desimboltura recursos i tècniques variades de col·laboració i cooperació, que analitzi el seu entorn i localitzi en ell certes necessitats que li permetin idear, dissenyar i fabricar productes que ofereixin un valor per a un mateix i per als altres.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CCL3, STEM4, CD1, CD2, CPSAA3, CE3, CCEC4.

5. Utilitzar les estratègies pròpies del treball col·laboratiu que permetin potenciar el creixement entre iguals com a base emprenedora d'una comunitat científica crítica, ètica i eficient, per comprendre la importància de la ciència en la millora de la societat, les aplicacions i repercussions dels avanços científics, la preservació de la salut i la conservació sostenible del medi ambient.

Les disciplines científiques es caracteritzen per conformar un tot de sabers integrats i interrelacionats entre si. De la mateixa manera, les persones dedicades a la ciència desenvolupen destreses de treball en equip, perquè la col·laboració, l'empatia, l'assertivitat, la garantia de l'equitat entre dones i homes i la cooperació són la base de la construcció del coneixement científic en tota societat. Els alumnes competents estaran habituats a les formes de treball i a les tècniques més habituals del conjunt de les disciplines científiques, perquè aquesta és la manera d'aconseguir, a través de l'emprenedoria, integrar-se en una societat que evoluciona. El treball en equip serveix per unir punts de vista diferents i crear models de recerca unificats que formen part del progrés de la ciència.

El desenvolupament d'aquesta competència específica crea un vincle de compromís entre l'alumne i el seu equip, així com amb l'entorn que li envolta, la qual cosa li habilita per entendre quines són les situacions i els problemes més importants de la societat actual i com millorar-la, com actuar per a la millora de la salut pròpia i comunitària i quins són els estils de vida que li permeten actuar de manera sostenible per a la conservació del medi ambient des d'un punt de vista científic i tecnològic.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CP3, STEM3, STEM5, CD3, CPSAA3, CC3, CE2.

6. Comprendre i valorar la ciència com una construcció col·lectiva en continu canvi i evolució, en la qual no sols participen les persones que s'hi dediquen, sinó que també requereix d'una interacció amb la resta de la societat, per obtenir resultats que repercutixin en l'avanç tecnològic, econòmic, ambiental i social.

Per completar el desenvolupament competencial de la matèria de Física i Química, l'alumne o alumna ha d'assumir que la ciència no és un procés finalitzat, sinó que està en una contínua construcció recíproca amb la tecnologia i la societat. La cerca de noves explicacions, la millora de procediments, els nous descobriments científics, etc. influeixen sobre la societat, i conèixer de manera global els impactes que la ciència produeix sobre ella és fonamental en l'elecció del camí correcte per al desenvolupament. En aquesta línia, els alumnes competents han de tenir en compte valors com la importància dels avanços científics per i per a una societat demandant, els límits de la ciència, les qüestions ètiques i la confiança en els científics i en la seva activitat.

Tot això forma part d'una consciència social en la qual no sols intervé la comunitat científica, sinó que requereix de la participació de tota la societat perquè implica un avanç individual i social conjunt.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM2, STEM5, CD4, CPSAA1, CPSAA4, CC4, CCEC1.

CURSOS DE PRIMER A TERCER

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Identificar, comprendre i explicar els fenòmens fisicoquímics quotidians més rellevants, a partir dels principis, teories i lleis científiques adequades, expressant-los de manera argumentada, utilitzant diversitat de suports i mitjans de comunicació.

1.2. Resoldre els problemes fisicoquímics que se li plantegen utilitzant les lleis i teories científiques adequades, raonant els procediments utilitzats per trobar la solució, o les solucions, amb l'expressió adequada dels resultats.

1.3. Reconèixer i descriure en l'entorn immediat situacions problemàtiques reals d'índole científica i emprendre iniciatives en les quals la ciència, i en particular la física i la química, poden contribuir a la seva solució, analitzant críticament el seu impacte en la societat.

Competència específica 2

2.1. Emprar les metodologies pròpies de la ciència en la identificació i descripció de fenòmens a partir de qüestions a les quals es pugui donar resposta a través de la indagació, la deducció, el treball experimental i el raonament logicomatemàtic, diferenciant-les d'aquelles pseudocientífiques que no admeten comprovació experimental.

2.2. Seleccionar, d'acord amb la naturalesa de les qüestions que es tractin, la millor manera de comprovar o refutar les hipòtesis formulades, dissenyant estratègies d'indagació i cerca d'evidències que permetin obtenir conclusions i respostes ajustades a la naturalesa de la pregunta formulada.

2.3. Aplicar les lleis i teories científiques conegudes en formular qüestions i hipòtesis que siguin coherents amb el coneixement científic existent i dissenyant els procediments experimentals o deductius necessaris per resoldre-les o comprovar-les.

Competència específica 3

3.1. Emprar dades en diferents formats per interpretar i comunicar informació relativa a un procés fisicoquímic concret, relacionant entre si el que cadascun d'ells conté, i extraient en cada cas el més rellevant per a la resolució d'un problema.

3.2. Utilitzar adequadament les regles bàsiques de la física i la química, incloent l'ús d'unitats de mesura, les eines matemàtiques i les regles de nomenclatura, aconseguint una comunicació efectiva amb tota la comunitat científica.

3.3. Posar en pràctica les normes d'ús dels espais específics de la ciència, com el laboratori de física i química, assegurant la salut pròpia i col·lectiva, la conservació sostenible del medi ambient i la cura de les instal·lacions.

Competència específica 4

4.1. Utilitzar recursos variats, tradicionals i digitals, millorant l'aprenentatge autònom i la interacció amb altres membres de la comunitat educativa, amb

respecte cap a docents i estudiants i analitzant críticament les aportacions de cada participant.

4.2. Treballar de manera adequada amb mitjans variats, tradicionals i digitals, en la consulta d'informació i la creació de continguts, seleccionant amb criteri les fonts més fiables i rebutjant les menys adequades i millorant l'aprenentatge propi i col·lectiu.

Competència específica 5

5.1. Establir interaccions constructives i coeducatives a través d'activitats de cooperació, com a manera de construir un mitjà de treball eficient en la ciència.

5.2. Emprendre, de forma guiada i d'acord amb la metodologia adequada, projectes científics que involucrin als alumnes en la millora de la societat i que creïn valor per a l'individu i per a la comunitat.

Competència específica 6

6.1. Reconèixer i valorar, a través de l'anàlisi històrica dels avançaments científics assolits pels homes i les dones de ciència, que la ciència és un procés en permanent construcció i que existeixen les repercussions mútues de la ciència actual amb la tecnologia, la societat i el medi ambient.

6.2. Detectar en l'entorn les necessitats tecnològiques, ambientals, econòmiques i socials més importants que demanda la societat entenent la capacitat de la ciència per donar-los solució sostenible a través de la implicació de tots els ciutadans.

Sabers bàsics

A. Les destreses científiques bàsiques

- Metodologies pròpies de la recerca científica: identificació i formulació de qüestions, elaboració d'hipòtesis i la seva comprovació experimental.
- Treball experimental i projectes de recerca: estratègies per a la resolució de problemes i el desenvolupament de recerques mitjançant la indagació, la deducció, la cerca d'evidències i el raonament logicomatemàtic, fent inferències vàlides de les observacions i obtenint conclusions.
- Diversos entorns i recursos d'aprenentatge científic, com el laboratori o els entorns virtuals, utilitzant de manera correcta els materials, substàncies i eines tecnològiques.
- Normes d'ús de cada espai, assegurant i protegint la salut pròpia i comunitària, la seguretat a les xarxes i el respecte al medi ambient.

- El llenguatge científic: unitats del Sistema Internacional i els seus símbols. Eines matemàtiques bàsiques en diferents escenaris científics i d'aprenentatge.
- Estratègies d'interpretació i producció d'informació científica utilitzant diferents formats i diferents mitjans: desenvolupament d'un criteri propi basat en el que el pensament científic aporta a la millora de la societat per fer-la més justa, equitativa i igualitària.
- Valoració de la cultura científica i del paper de científics i científiques en les principals fites històriques i actuals de la física i la química per a l'avanç i la millora de la societat.

B. La matèria

- Teoria cinètica molecular: aplicació a observacions sobre la matèria explicant les seves propietats, els estats d'agregació, els canvis d'estat i la formació de mescles i dissolucions.
- Experiments relacionats amb els sistemes materials: coneixement i descripció de les seves propietats, la seva composició i la seva classificació.
- Estructura atòmica: desenvolupament històric dels models atòmics, existència, formació i propietats dels isòtops i ordenació dels elements en la taula periòdica.
- Principals compostos químics: la seva formació i les seves propietats físiques i químiques, valoració de les seves aplicacions. Massa atòmica i massa molecular.
- Nomenclatura: participació d'un llenguatge científic comú i universal formulant i nomenant substàncies simples, ions monoatòmics i compostos binaris mitjançant les regles de nomenclatura de la IUPAC.

C. L'energia

- L'energia: formulació de qüestions i hipòtesis sobre l'energia, propietats i manifestacions que la descriuen com la causa de tots els processos de canvi.
- Disseny i comprovació experimental d'hipòtesis relacionades amb l'ús domèstic i industrial de l'energia en les seves diferents formes i les transformacions entre elles.
- Elaboració fonamentada d'hipòtesis sobre el medi ambient i la sostenibilitat a partir de les diferències entre fonts d'energia renovables i no renovables.
- Efectes de la calor sobre la matèria: anàlisi dels seus efectes i aplicació en situacions quotidianes.
- Naturalesa elèctrica de la matèria: electrificació dels cossos, circuits elèctrics i l'obtenció d'energia elèctrica. Consciència sobre la necessitat de l'estalvi energètic i la conservació sostenible del medi ambient.

D. La interacció

- Predicció de moviments senzills a partir dels conceptes de la cinemàtica, formulant hipòtesis comprovables sobre valors futurs d'aquestes magnituds, i validació d'aquestes hipòtesis a través del càlcul numèric, la interpretació de gràfiques o el treball experimental.
- Les forces com a agents de canvi: relació dels efectes de les forces, com a agents del canvi tant en l'estat de moviment o el de repòs d'un cos, així com productores de deformacions, amb els canvis que produeixen en els sistemes sobre els quals actuen.
- Aplicació de les lleis de Newton: observació de situacions quotidianes o de laboratori, que permeten entendre com es comporten els sistemes materials davant l'acció de les forces i predir els efectes d'aquestes en situacions quotidianes i de seguretat viària.
- Fenòmens gravitatoris, elèctrics i magnètics: experiments senzills que evidencien la relació amb les forces de la naturalesa.

E. El canvi

- Els sistemes materials: anàlisi dels diferents tipus de canvis que experimenten els sistemes materials per relacionar-los amb les causes que els produeixen i amb les conseqüències que tenen.
- Interpretació macroscòpica i microscòpica de les reaccions químiques :explicació de les relacions de la química amb el medi ambient, la tecnologia i la societat.
- Llei de conservació de la massa i llei de les proporcions definides: la seva aplicació com a evidències experimentals que permeten validar el model atòmic-molecular de la matèria.
- Factors que afecten les reaccions químiques: predicció qualitativa de la seva evolució entenent la seva importància en la resolució de problemes actuals per part de la ciència.

QUART CURS

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Comprendre i explicar amb rigor els fenòmens fisicoquímics quotidians a partir dels principis, teories i lleis científiques adequades, expressant-los de manera argumentada, utilitzant diversitat de suports i mitjans de comunicació.

1.2. Resoldre els problemes fisicoquímics que es plantegin mitjançant les lleis i teories científiques adequades, raonant els procediments utilitzats per les solucions, expressant els resultats amb correcció i precisió.

1.3. Reconèixer i descriure situacions problemàtiques reals de caire científic i emprendre iniciatives col·laboratives en les quals la ciència, i en particular la física

i la química, poden contribuir a la seva solució, analitzant críticament el seu impacte en la societat i el medi ambient.

Competència específica 2

2.1. Emprar les metodologies pròpies de la ciència en la identificació i descripció de fenòmens científics a partir de situacions tant observades en el món natural com plantejades a través d'enunciats amb informació textual, gràfica o numèrica.

2.2. Predir, per a les qüestions plantejades, respostes que es puguin comprovar amb les eines i coneixements adquirits, tant de manera experimental com deductiva, aplicant el raonament logicomatemàtic en el seu procés de validació.

2.3. Aplicar les lleis i teories científiques més importants per validar hipòtesis de manera informada i coherent amb el coneixement científic existent, dissenyant els procediments experimentals o deductius necessaris per resoldre-les i analitzant els resultats críticament.

Competència específica 3

3.1. Emprar fonts variades, fiables i segures per seleccionar, interpretar, organitzar i comunicar informació relativa a un procés fisicoquímic concret, relacionant entre si el que cadascuna d'elles conté, extraient en cada cas el més rellevant per a la resolució d'un problema i rebutjant tot el que sigui irrelevant.

3.2. Utilitzar adequadament les regles bàsiques de la física i la química, incloent l'ús correcte de diversos sistemes d'unitats, les eines matemàtiques necessàries i les regles de nomenclatura avançades, aconseguint una comunicació efectiva amb tota la comunitat científica.

3.3. Aplicar amb rigor les normes d'ús dels espais específics de la ciència, com el laboratori de física i química, assegurant la salut pròpia i col·lectiva, la conservació sostenible del medi ambient i la cura per les instal·lacions.

Competència específica 4

4.1. Utilitzar de manera eficient recursos variats, tradicionals i digitals, millorant l'aprenentatge autònom i la interacció amb altres membres de la comunitat educativa, de manera rigorosa i respectuosa i analitzant críticament les aportacions de cada participant.

4.2. Treballar de manera versàtil amb mitjans variats, tradicionals i digitals, en la consulta d'informació i la creació de continguts, seleccionant i emprant amb criteri les fonts i eines més fiables i rebutjant les menys adequades per a la millora de l'aprenentatge propi i col·lectiu.

Competència específica 5

5.1. Establir interaccions constructives i coeducatives empenent activitats de cooperació i iniciant l'ús de les estratègies pròpies del treball col·laboratiu, com a manera de construir un mitjà de treball eficient en la ciència.

5.2. Emprendre, de manera autònoma i d'acord amb la metodologia adequada, projectes científics que involucrin als alumnes en la millora de la societat i que creïn valor per a l'individu i per a la comunitat.

Competència específica 6

6.1. Reconèixer i valorar, a través de l'anàlisi històrica dels avanços científics reeixits per dones i homes, així com de situacions i contextos actuals (línies de recerca, institucions científiques, etc.), que la ciència és un procés en permanent construcció i que té les repercussions i implicacions sobre la societat actual.

6.2. Detectar les necessitats tecnològiques, ambientals, econòmiques i socials més importants que demanda la societat, entenent la capacitat de la ciència per donar-los solució sostenible a través de la implicació de la ciutadania.

Sabers bàsics**A. Les destreses científiques bàsiques**

- Treball experimental i projectes de recerca: estratègies en la resolució de problemes i el tractament de l'error mitjançant la indagació, la deducció, la cerca d'evidències i el raonament logicomatemàtic, fent inferències vàlides de les observacions i obtenint que vagin més enllà de les condicions experimentals per aplicar-les a nous escenaris.
- Diversos entorns i recursos d'aprenentatge científic, com el laboratori o els entorns virtuals, , materials, substàncies i eines tecnològiques.
- Normes d'ús de cada espai, assegurant i protegint així la salut pròpia i comunitària, la seguretat en les xarxes i el respecte cap al medi ambient.
- El llenguatge científic: maneig adequat de sistemes d'unitats i els seus símbols. Eines matemàtiques adients en diversos escenaris científics i d'aprenentatge.
- Estratègies d'interpretació i producció d'informació científica en diferents formats: desenvolupament del criteri propi basat en el que el pensament científic aporta a la millora de la societat.
- Valoració de la cultura científica i del paper de científics i científiques en les principals fites històriques i actuals de la física i la química per a l'avanç i la millora de la societat.

B. La matèria

- Sistemes materials: resolució de problemes i situacions d'aprenentatge diverses sobre les dissolucions i els gasos, entre altres sistemes materials significatius.
- Models atòmics: desenvolupament històric dels principals models atòmics clàssics i quàntics, i descripció de les partícules subatòmiques, tot establint la seva relació amb els avanços de la física i la química.
- Estructura electrònica dels àtoms: configuració electrònica d'un àtom i la relació amb la seva posició a la taula periòdica i amb les seves propietats fisicoquímiques.
- Compostos químics: la seva formació, propietats físiques i químiques i valoració de la seva utilitat i importància.
- Quantificació de la quantitat de matèria: càlcul del nombre de mols de sistemes materials de diferent naturalesa manejant amb desimboltura les diferents formes de mesura i expressió en l'entorn científic.
- Nomenclatura inorgànica: denominació de substàncies simples, ions i compostos químics binaris i ternaris d'acord amb les normes de la IUPAC.
- Introducció a la nomenclatura orgànica: denominació de compostos orgànics monofuncionals a partir de les normes de la IUPAC com a base per entendre la gran varietat de compostos de l'entorn basats en el carboni.

C. L'energia

- L'energia: formulació i comprovació d'hipòtesis sobre les diferents formes i aplicacions de l'energia a partir de les seves propietats i del principi de conservació, com a base per a l'experimentació i la resolució de problemes relacionats amb l'energia mecànica en situacions quotidianes.
- Transferències de energia: el treball i la calor com a formes de transferència d'energia entre sistemes relacionats amb les forces o la diferència de temperatura. la llum i el so com a ones que transfereixen energia.
- L'energia en el nostre món: estimació de l'energia consumida en la vida quotidiana mitjançant la cerca d'informació contrastada, l'experimentació i el raonament científic, comprenent la importància de l'energia en la societat, la seva producció i el seu ús responsable.

D. La interacció

- Predicció i comprovació, utilitzant l'experimentació i el raonament matemàtic, de les principals magnituds, equacions i gràfiques que descriuen el moviment d'un cos, relacionant-lo amb situacions quotidianes i amb la millora de la qualitat de vida.
- La força com a agent de canvis en els cossos, com a principi fonamental de la Física que s'aplica a altres camps com el disseny, l'enginyeria, la salut, o l'esport.
- Caràcter vectorial de les forces: ús de l'àlgebra vectorial bàsica per a la realització gràfica i numèrica d'operacions amb forces i la seva aplicació a la

resolució de problemes relacionats amb sistemes sotmesos a conjunts de forces, valorant la seva importància en situacions quotidianes.

- Principals forces de l'entorn quotidià: reconeixement del pes, la normal, el fregament, la tensió o l'empenta, i el seu ús i la consideració del seu impuls en l'explicació de fenòmens físics en diferents escenaris.
- Llei de la gravitació universal: atracció entre els cossos que componen l'univers. Concepte de pes.
- Forces i pressió en els fluids: efectes de les forces i la pressió sobre els líquids i els gasos, tot estudiant els principis fonamentals que els descriuen.

E. El canvi

- Equacions químiques: ajustos de reaccions químiques i realització de prediccions qualitatives i quantitatives basades en l'estequiometria, relacionant-les amb processos fisicoquímics de la indústria, el medi ambient i la societat.
- Descripció qualitativa de reaccions químiques d'interès: reaccions de combustió, neutralització i processos electroquímics senzills, valorant les implicacions que tenen en la tecnologia, la societat o el medi ambient.
- Factors que influeixen en la velocitat de les reaccions químiques: comprensió de com es dona la reordenació dels àtoms, aplicant models com la teoria de col·lisions i realització de prediccions en els processos químics i quotidians més importants.

Formació i Orientació Personal i Professional

El sistema educatiu contribueix al fet que els alumnes desenvolupin plenament la seva personalitat, reforcin la seva autonomia i el coneixement de si mateix i de l'entorn en el qual viuran i els ajudi a obrir-se camí. La matèria formació i orientació personal i professional proposa una aproximació al coneixement de l'ésser humà a partir de disciplines que l'analitzen des del coneixement dels processos biològics, psicològics i intel·lectuals que regulen la conducta, la cognició i l'aprenentatge; des del coneixement de l'individu com a part d'una construcció social i cultural; i des de l'anàlisi dels elements que defineixen les organitzacions socials i els grups humans. Aquesta aproximació permetrà encuriosir pel coneixement de la pròpia persona, del seu procés d'aprenentatge i de l'entorn sociocultural en el qual es troba, de manera que incrementi la seva autonomia i la seva confiança en el seu propi assoliment i faciliti el seu aprenentatge al llarg de la vida i el seu acompliment acadèmic i professional.

La finalitat educativa de la matèria està d'acord amb el que es recull en la Recomanació del consell de 22 de maig de 2018 relativa a les competències clau per a l'aprenentatge permanent, que subratlla la necessitat d'ajudar les persones a adquirir les competències necessàries per al desenvolupament personal, la promoció de la salut, l'ocupacionalitat i la inclusió social. Aquesta matèria es dissenya prenent com a referents els descriptors operatius del perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic, així com els objectius fixats per a l'etapa d'ensenyament secundari obligatori que contribueixen a desenvolupar en els alumnes l'«esperit emprenedor i la confiança en si mateix, la participació i el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per aprendre a aprendre, planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats».

Existeix també una vinculació directa entre aquesta matèria i els principis pedagògics de l'Educació Primària, en els quals s'explicita la potenciació de l'aprenentatge significatiu per al desenvolupament de les competències que promoguin l'autonomia i la reflexió. A més, existeix continuïtat entre aquesta matèria i tractament, en l'etapa d'educació primària i en els tres primers cursos de l'educació secundària obligatòria, de totes les competències clau i, en particular, de la competència emprenedora i de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre. La competència emprenedora és entesa com una manera d'enfocar la realitat que requereix pensament crític i creatiu, destreses per treballar de manera col·laborativa, perseverança i iniciativa per cercar solucions a problemes i necessitats de l'entorn. La competència personal, social i d'aprendre a aprendre, preveu la reflexió dels alumnes sobre si mateix, la seva col·laboració amb els altres de manera constructiva i inclusiva, i la gestió del temps, de l'aprenentatge i del seu desenvolupament professional.

Formació i Orientació Personal i Professional forma part del grup de matèries d'opció de quart curs de l'educació secundària obligatòria i ofereix als alumnes la possibilitat d'aprofundir en el coneixement de si mateix, descobrint les seves

qualitats personals com a potencial de valor, i aproximar-se a l'àmbit de les ciències relacionades amb l'estudi dels comportaments humans, socials i culturals. Se li facilita, a més, l'acostament a les diferents opcions formatives i d'ocupació que li proporciona l'entorn per afavorir, des del coneixement de la realitat, el procés de presa de decisions sobre la seva vocació i el seu itinerari acadèmic amb una futura projecció professional.

Es desenvolupa a partir d'aprenentatges significatius, funcionals i d'interès per als alumnes i està organitzada entorn de l'adquisició d'unes competències específiques que tracten, en primer lloc, de despertar en l'alumne la curiositat per entendre's no sols com a individu aïllat, sinó com a subjecte social i cultural. Aquesta curiositat obre la porta al coneixement, a la reflexió crítica i a l'anàlisi, partint de plantejaments, sabers i estratègies propis de disciplines com la psicologia, la sociologia o l'antropologia. En segon lloc, les competències específiques proposen que l'alumne conegui i aprengui les habilitats personals i socials necessàries per participar, crear i desenvolupar-se en els grups humans amb els quals interactua dins de l'àmbit personal, social, acadèmic i professional. Per generar aquesta participació, creativitat i enriquiment personal, social i professional cal desenvolupar eines que facilitin l'adaptació positiva a l'entorn, la presa de decisions informades i l'assumpció de responsabilitats. En tercer lloc, les competències específiques contribueixen al fet que l'alumne transfereixi els aprenentatges a un pla pràctic desenvolupant el seu propi projecte personal, acadèmic i professional.

Els criteris d'avaluació establerts van dirigits a comprovar el grau d'adquisició de les competències específiques, això és, el nivell d'acompliment cognitiu, instrumental i actitudinal que pugui ser aplicat en situacions o activitats de l'àmbit personal, social i acadèmic amb una futura projecció professional.

Els sabers bàsics que contribueixen a adquirir les competències específiques s'organitzen en tres blocs. El primer es relaciona amb el coneixement de l'ésser humà des de la perspectiva de les ciències humanes i socials relacionades amb la psicologia, l'antropologia i la sociologia. El segon bloc es lliga a la formació i orientació personal i professional cap a la vida adulta, per oferir als alumnes un suport respecte a la necessitat de fer un exercici d'autoconeixement sobre qualitats personals pròpies i dels altres; l'orientació cap a la formació acadèmica i professional per conèixer l'oferta formativa de l'entorn i optimitzar la gestió dels itineraris d'aprenentatge; l'orientació professional vinculada a l'exploració de contextos de treball, que permeti conèixer el funcionament del mercat laboral, les formes d'ocupació i la importància de la iniciativa emprenedora, així com qüestions relacionades amb la incorporació de les tecnologies i eines digitals, valorant la seva utilitat en la cerca d'oportunitats. El tercer i últim bloc està associat al disseny d'un projecte d'orientació personal, acadèmic i professional i d'aproximació a la cerca activa d'ocupació. Els plans que ho constitueixen es tracten des d'un enfocament competencial i pràctic, que afavoreixi l'elaboració

dels mateixos de manera progressiva en funció del grau d'aprofundiment dels aprenentatges que es vagin aconseguint al llarg del curs.

Finalment, es proposa aquesta matèria des d'una perspectiva teòrica i pràctica plantejant els sabers de manera gradual i iterativa de manera que els alumnes hi aprofundeixin, en reforcin l'adquisició progressivament i els utilitzin per elaborar els tres plans que formen el projecte personal, acadèmic i professional i d'aproximació a la cerca activa d'ocupació. Cadascun d'aquests plans podria ser desenvolupat tenint en compte que la reflexió crítica sobre l'ésser humà, la societat, la cultura i el coneixement d'un mateix són previs a les decisions que es puguin prendre en l'àmbit personal, acadèmic i professional en un entorn concret. Els tres plans són interdependents i han de mantenir la coherència entre si per construir un projecte integrador, útil i aplicable a la vida de cada alumne, de manera que els ajudi a decidir, amb autonomia, el seu propi futur i afrontar els reptes i desafiaments del segle XXI com a ciutadans compromesos, crítics i responsables.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Comprendre els processos físics i psicològics implicats en la cognició, la motivació i l'aprenentatge, analitzant les seves implicacions en la conducta i desenvolupant estratègies de gestió emocional i del propi procés d'aprenentatge per millorar l'acompliment en l'àmbit personal, social i acadèmic i aconseguir major control sobre les accions i les seves conseqüències.**

Les persones en la vida quotidiana mobilitzen processos físics i psicològics que fan possible percebre, comprendre i interactuar millor en l'entorn que les envolta. Tots aquests processos tenen de fons la implicació de circuits neuronals que estan connectats entre si i que permeten processar la informació de manera adequada.

En aquest sentit, sembla necessari que els alumnes coneguin, d'una banda, els descobriments neurocientífics que permeten entendre els processos de raonament, presa de decisions i resolució de problemes i, per una altra, que compreguin que dur a terme aquestes processos suposa, entre altres, crear conceptes en la seva ment, organitzar les seves idees, relacionar-les amb els seus coneixements previs o establir inferències. En aquest procés juga un paper fonamental la motivació com un element clau que promou o inhibeix la conducta. Els alumnes poden prendre consciència que les seves actuacions i decisions estan molt condicionades per les seves emocions i pels motius que el duen a realitzar-les. Així, en el terreny de l'aprenentatge, per impulsar i mantenir una conducta o una acció encaminada a una meta és necessària la motivació, però també és imprescindible comptar amb estratègies que planifiquin i guiïn de manera conscient el mateix procés d'aprenentatge. És necessari conèixer l'impacte de les emocions en els processos de motivació, raonament, aprenentatge i conducta

perquè es puguin gestionar adequadament i aconseguir un millor acompliment en tots els àmbits, tant personal com social, acadèmic i professional.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CPSAA1, CPSAA3, CPSAA4, CPSAA5.

2. Comprendre les principals característiques del desenvolupament evolutiu de la persona, a partir de l'anàlisi d'aquells elements de la maduresa que condicionen els comportaments i amb la identificació de les qualitats personals i de relació social pròpies i dels altres, per potenciar les que afavoreixen l'autonomia i permeten afrontar de manera eficaç els nous reptes.

Les persones passen al llarg de la seva vida per etapes amb canvis físics, cognitius, psicològics i socials que condicionen les seves decisions, comportaments i reaccions dins d'un context que també és canviant i incert.

Conèixer els canvis que es produeixen en l'etapa de l'adolescència permet als alumnes trobar respostes i solucions a conflictes que se'ls plantegen arran d'esdeveniments vitals que el preocupen, i comprendre el significat de les seves pròpies experiències en relació amb les dels altres, en els diferents grups socials amb els quals interactua. A partir d'aquestes experiències amb el mitjà social, va tenint lloc la construcció de la seva pròpia identitat en la qual intervien, entre altres factors, la imatge que es tingui d'un mateix, els sentiments d'assoliment, seguretat i autoestima. Aquests sentiments contribueixen a l'elaboració de l'autoconcepte, que ajuda els alumnes a percebre i actuar segons les seves possibilitats, de manera que puguin potenciar aquelles qualitats personals que el condueixin a resoldre reptes cada vegada més complexos. Aquesta etapa suposa, a més, el preàmbul de la vida adulta que implica l'assumpció de noves responsabilitats i compromisos i la necessitat d'aconseguir major grau d'autonomia. En aquest sentit, és necessari que els alumnes desenvolupin habilitats personals i socials que facilitin la seva incorporació a nous contextos i ajudin a l'establiment de noves relacions valorant la importància de trencar els rols de gènere i els estereotips.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CPSAA1, CPSAA3, CPSAA4, CPSAA5, CC1, CE2.

3. Conèixer i comprendre a l'ésser humà, les seves societats i cultures, analitzant amb empatia la seva diversitat i complexitat des de diferents perspectives, per fomentar l'esperit crític sobre aspectes que dirigeixen el funcionament humà, social i cultural.

L'ésser humà tracta d'aconseguir els seus objectius, per això necessita posar en marxa processos i estratègies que li permetin guiar les seves accions. També ha d'aprendre els elements socioculturals del medi en el qual es desenvolupa i

integrar-los en la seva personalitat considerant la influència que hi exerciran els agents socials i la seva pròpia experiència com a membre d'un grup. Entendre l'ésser humà implica analitzar-lo des de diferents perspectives, de manera que els alumnes puguin realitzar una reflexió crítica a partir de l'estudi i anàlisi dels sabers adquirits. Aconseguir aquesta competència comporta no tan sols generar en l'alumnat curiositat respecte al coneixement de l'individu, les societats i la cultura, sinó també promoure actituds de respecte i empatia davant la realitat transcultural i, el pluralisme social, promocionant el respecte per les minories i la igualtat de gènere com a elements de diversitat enriquidors i necessaris en la vida democràtica. Simultàniament, es pretén que els alumnes comprenguin els estats emocionals dels altres, prenguin consciència dels sentiments aliens, s'involucrin en experiències diverses i assumeixin situacions diferents a les pròpies.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CPSAA3, CC1, CC2, CC3, CE2.

4. Conèixer la dimensió social i antropològica de l'ésser humà i desenvolupar estratègies i habilitats socials adequades a contextos canviants i a grups diferents, considerant els factors personals i socioculturals que intervenen en la configuració psicològica de la persona, per comprendre's a un mateix i interactuar amb els altres des del respecte a la diversitat personal, social i cultural.

Generalment, no es pensa en l'impacte que la societat i la cultura tenen sobre el desenvolupament humà i la seva conducta, la qual cosa porta a la persona a no comprendre o a tenir un coneixement incomplet sobre si mateixa i sobre el món que l'envolta. La cultura i la societat aporten models i referents que condicionen les percepcions, actituds, interpretacions i respostes davant els esdeveniments i situacions que sorgeixen en les seves vides.

Amb aquesta competència es pretén que l'alumnat reflexioni sobre la influència que la societat i la cultura exerceixen en la seva manera de pensar, crear, expressar-se, relacionar-se, resoldre conflictes i prendre decisions. Per comparar cultures i societats es requereix conèixer alguns elements de l'antropologia social i cultural, que permeten, d'una banda, comprendre millor l'impacte que té sobre les persones l'establiment de normes i valors, de costums i referents que guien els comportaments humans. Per altra banda, permeten posar en perspectiva la seva realitat, que conegui la diversitat i la diferència i aprengui a respectar-les i valorar-les com a component enriquidor. Finalment, dins d'un panorama social i cultural canviant, es considera important desenvolupar estratègies i habilitats personals i socials per decidir i analitzar, amb sentit crític i responsabilitat, qüestions i problemes actuals, com els referits a l'assoliment de la cohesió i la justícia social, la ciutadania global, l'efectiva igualtat de gènere o el compliment dels drets humans. Aquesta anàlisi ha de partir del coneixement que ofereix la fonamentació teòrica de diferents camps de l'àmbit de les ciències socials, de

manera que l'alumne aconsegueixi una millor comprensió de si mateix, dels altres i del món que l'envolta.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CC1, CC2, CC3, CE2.

5. Explorar les oportunitats acadèmiques i professionals que ofereix l'entorn, descobrint i prioritzant les necessitats i interessos personals i vocacionals i desenvolupant l'esperit d'iniciativa i de superació, així com les destreses necessàries en la presa de decisions, per tal de dur a terme un projecte personal, acadèmic i professional propi i realitzar una primera aproximació al disseny d'un pla de cerca activa d'ocupació.

La complexitat social i econòmica, i l'accés a nombroses oportunitats professionals i de formació, fan necessari propiciar que l'alumnat desenvolupi destreses personals, incloses les digitals, així com actituds que l'ajudin a prendre decisions adequades i coherents amb els seus interessos, les seves expectatives i inquietuds i les seves necessitats a cada moment de la seva vida i en entorns canviants. Cal que explori i avaluï les seves inquietuds personals i vocacionals, que reconegui les seves fortaleces com a elements diferenciadors i de potencial valor, i que identifiqui les seves febleses amb la intenció de cercar, amb actitud proactiva i de superació, els recursos i ajuda necessaris per millorar el seu grau d'acompliment personal, social, acadèmic i professional.

D'altra banda, per organitzar amb realisme el propi itinerari formatiu i professional es requereix realitzar una exploració ordenada de les oportunitats acadèmiques, formatives i laborals que ofereix l'entorn, tant presencial com virtual, amb la finalitat d'orientar correctament la pròpia trajectòria en el futur. La creixent oferta educativa que s'ha produït en els últims anys obliga l'alumnat a seleccionar la informació i a prendre decisions per formar-se, continuar aprenent al llarg de la vida i orientar de manera satisfactòria la seva carrera professional. Necessita adquirir habilitats socials, d'adaptació i, de planificació i gestió, i mostrar actituds d'iniciativa i d'assoliment per enfrontar-se als nous reptes que es presentin en els diferents àmbits de la seva vida.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CD1, CD3, CPSAA4, CPSAA5, CE1, CE2, CE3.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Millorar l'acompliment personal, social i acadèmic aplicant estratègies d'aprenentatge i gestió emocional que permetin major control sobre les accions i les seves conseqüències.

1.2. Identificar i aplicar els processos que intervenen en l'aprenentatge, analitzant les seves implicacions i desenvolupant estratègies que afavoreixin l'adquisició de coneixements, destreses i actituds.

1.3. Analitzar la importància del component emocional, prenent consciència de la seva repercussió en l'aprenentatge i desenvolupant estratègies que el millorin.

1.4. Analitzar la relació de la cognició, la motivació, l'aprenentatge i la gestió emocional amb la conducta, tant la pròpia com la dels altres, a partir de les bases teòriques fonamentals dels processos físics i psicològics que hi intervenen.

Competència específica 2

2.1. Afrontar nous reptes de manera eficaç i amb progressiva autonomia, nous reptes, identificant les qualitats personals i socials pròpies i dels altres i analitzant els elements que condicionen els comportaments i actuacions en el procés de desenvolupament evolutiu.

2.2. Conèixer el desenvolupament evolutiu de les persones analitzant i comprenent les principals característiques de la maduresa que van conformant a la persona en diferents plans: físic, cognitiu, social, emocional i sexual.

2.3. Identificar qualitats personals i dels altres, reflexionant sobre la importància de potenciar aquelles que permetin afrontar eficaçment els reptes i faciliten el procés de transició de l'adolescència a l'edat adulta.

Competència específica 3

3.1. Reflexionar de manera crítica sobre la condició humana, la societat i la cultura a partir del coneixement que proporcionen les ciències humanes i socials.

3.2. Analitzar la diversitat personal, social i cultural des de diferents perspectives a partir dels coneixements que proporcionen les ciències humanes i socials, mostrant actituds de respecte i empatia pel que és diferent i valorant l'equitat i la no discriminació.

Competència específica 4

4.1. Desenvolupar estratègies i habilitats que facilitin l'adaptació a nous grups i contextos a partir del coneixement social i antropològic de l'ésser humà.

4.2. Analitzar els factors personals i socioculturals que intervenen en la configuració psicològica de la persona a partir del coneixement comparat de la dimensió social i antropològica de l'ésser humà.

4.3. Valorar la diversitat, des del respecte, la inclusió i la igualtat real i efectiva entre homes i dones, considerant-la un element enriquidor a nivell personal, social i cultural.

Competència específica 5

5.1. Realitzar un projecte personal, acadèmic i professional propi i aproximar-se al procés de cerca activa d'ocupació, prioritzant les necessitats i descobrint els interessos personals i vocacionals mitjançant l'exploració de les oportunitats acadèmiques i professionals que ofereix l'entorn presencial i virtual i desenvolupant les destreses necessàries en el procés de presa de decisions.

5.2. Explorar l'entorn pròxim identificant les oportunitats acadèmiques i professionals que ofereix, valorant aquelles que millor s'adapten a les qualitats i interessos personals i potenciant l'esperit d'iniciativa i superació.

Sabers bàsics

A. L'ésser humà i el coneixement d'un mateix

- Visió i coneixement de l'ésser humà des de les perspectives psicològica, antropològica i sociològica.
- Psicologia. Neurociència, conducta i cognició. Sistema nerviós central i sistema nerviós perifèric. Neurones i estructura funcional del cervell. Fonaments biològics de la conducta. Circuits de recompensa i la seva relació amb les addiccions. Benestar i hàbits saludables. L'adolescència des del punt de vista psicològic. Desenvolupament cognitiu i desenvolupament de la personalitat durant l'adolescència. Reconeixement i control de les emocions. Desenvolupament personal dins del grup. Influència del grup en l'individu.
- Antropologia. L'ésser humà com a ésser cultural. Concepte antropològic de cultura. L'ésser humà com a construcció cultural. Humanització i cultura. Diversitat cultural.
- Sociologia. L'ésser humà com a ésser social. Concepte de societat. Estratègies d'inclusió i cohesió social per millorar la qualitat de vida de les persones. L'adolescent i les seves relacions. Cerca de l'autonomia i assumpció progressiva de responsabilitats. Conductes prosocials i antisocials. Normes, rols i estereotips. Igualtat de gènere. Diversitat i convivència positiva dins dels grups. Processos de transició a la vida adulta en perspectiva comparada.

B. Formació i Orientació Personal i Professional cap a la vida adulta

1. Aprenentatge i ésser humà

- Processos implicats en l'aprenentatge: atenció, motivació i memòria. Estratègies d'aprenentatge i estudi. Intel·ligència emocional i intel·ligència executiva.

- El que ha heretat i el que ha après: biologia i cultura. Procés de socialització. Agents de socialització. Aprenentatge formal i informal.
- 2. Construcció del sentit de competència i assoliment
 - Autoconeixement. Autonomia personal i autopercepció. Estil atribucional. Capacitat autocrítica. Iniciativa personal. Pensament creatiu. Confiança i seguretat en un mateix. Perseverança.
 - Estratègies per enfrontar-se al fracàs i a la frustració.
- 3. Relacions i interaccions amb els altres
 - Habilitats socials.
 - Habilitats de comunicatives. Barreres en la comunicació i estratègies per superar-les.
 - Habilitats d'organització i gestió.
 - Eines digitals per a la interacció amb els altres. Petjada i reputació digital. Gestió d'identitats digitals: personal i professional.
- 4. Orientació cap a la formació acadèmica i professional. Exploració de l'entorn professional
 - Programes, oportunitats i ajudes per a la formació. Serveis d'orientació acadèmica i professional. Formació permanent al llarg de la vida.
 - Exploració i descobriment de l'entorn de treball: Les relacions laborals. Tendències laborals i demandes del mercat. Reptes de la revolució digital. Emprenedoria i intraprenedoria. Participació social activa. L'ésser humà com *homo oeconomicus*. Teories crítiques. Col·laboració i voluntariat.
- C. Projecte personal, acadèmic, professional i aproximació a la cerca activa d'ocupació
 - Plans d'autoconeixement i de formació acadèmica i professional. Qualitats personals. Fortaleses i febleses. La diversitat com a element enriquidor. Fases del pla: exploració, diagnòstic, perfils acadèmics i professionals, presa de decisions. Aspiracions i metes. Ajudes i recursos per superar mancances i afrontar reptes personals i professionals.
 - Aproximació a un pla de cerca activa d'ocupació amb projecció cap al futur. Estratègies de cerca d'ocupació. Instruments de cerca d'ocupació.

Geografia i Història

La matèria de Geografia i Història contribueix a la percepció i l'anàlisi d'una realitat cada vegada més diversa i canviant. La comprensió del seu esdevenir a través del temps i de l'espai, i la interpretació del canvi com a fruit de l'acció humana, implica concebre l'aprenentatge de l'alumnat com una invitació al coneixement de si mateix i del món que l'envolta, a la participació i al compromís social. Viure en societat, interactuar en l'entorn i comprendre com són les relacions que establim i les normes de funcionament que les regeixen resulten essencials perquè l'alumnat pugui assumir els seus drets i responsabilitats, exercitar la ciutadania i orientar el seu comportament cívic, qüestions aquestes d'especial importància en una etapa educativa en què precisa d'experiències formatives que li permetin construir el seu criteri, la seva identitat, la seva autonomia per desenvolupar-se en el seu entorn social. Aquesta complexa transició es produeix de l'etapa d'educació primària a la d'educació secundària obligatòria i, en el nostre àmbit, implica posar-se en contacte amb una societat complexa que planteja dilemes i en la qual l'alumne ha d'aprendre a prendre decisions informades. La presa de consciència dels desafiaments als quals ens enfrontem en l'actualitat, així com la valoració crítica de les respostes que, al llarg de la història, s'han donat als reptes i problemes que han anat succeint, disposa a la joventut en situació d'actuar ja en el present per garantir la sostenibilitat del planeta i el benestar de la humanitat en el futur.

Aquesta matèria es vincula i continua amb el procés de desenvolupament competencial de l'àrea de coneixement del medi natural, social i cultural de l'educació primària i recull la capacitat que l'enfocament històric i geogràfic aporta amb el seu caràcter comprensiu i integrador i la seva connexió amb altres ciències socials, per contribuir als objectius d'aquesta etapa i a les competències que conformen el perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic. Les competències específiques d'aquesta matèria contribueixen al desenvolupament de dimensions fonamentals de l'aprenentatge, com són el treball sobre la informació i les seves fonts a través de recursos variats, incloent els digitals, la contextualització dels aprenentatges en l'entorn local i global, l'interès pels Objectius de Desenvolupament Sostenible, l'exercici de la solidaritat i la cohesió social, el respecte a la diversitat cultural i a les diferents identitats, la valoració i conservació del patrimoni, la defensa de la igualtat real entre dones i homes, així com la lluita contra qualsevol tipus de discriminació. Per això, cal combinar les eines i estratègies pròpies dels mètodes d'estudi de cada una d'aquestes dues disciplines, el pensament geogràfic i l'històric, amb la seva capacitat crítica i de conscienciació. El pensament geogràfic s'entén com un conjunt d'habilitats per analitzar, comprendre i transformar el coneixement de l'espai entorn de conceptes com a proximitat, connexió, localització o distribució espacial, utilitzant l'escala adequada en cada cas, des del local al global. El pensament històric es defineix com el procés pel qual es creen narratives sobre el passat a través de la reflexió sobre la seva rellevància, l'anàlisi de fonts, la discussió sobre les causes i conseqüències d'aquests esdeveniments, així com l'anàlisi dels canvis i

continuïtats entre aquests, des d'una perspectiva temporal i contextualitzada, i en relació amb determinats criteris ètics i cívics.

Tant en les competències específiques com en els criteris d'avaluació i els sabers bàsics queda reflectida la visió funcional i activa dels aprenentatges propis de la matèria. L'avaluació de les competències específiques es realitza a través dels criteris d'avaluació, mesuren tant els resultats com els processos d'una manera oberta, flexible i interconnectada dins del currículum. S'estableixen unes certes etapes històriques i determinats àmbits temàtics en els diferents cursos, però la progressió de sabers està condicionada principalment per la complexitat dels processos que es posen en acció i la maduresa personal i cívica de l'alumnat, d'acord amb el seu desenvolupament i capacitats. És precisament aquesta multidimensionalitat de l'avaluació, que relaciona l'adquisició de coneixements, el desenvolupament i la posada en acció de destreses i processos, així com l'exercici i incorporació d'actituds, valors i compromisos, la que ha de fer dels criteris la guia de les intencions i de les estratègies educatives. Totes aquestes facetes formatives han de veure's compromeses en les iniciatives i l'aprenentatge dels alumnes, on els diferents sabers es conjuguen al mateix temps en una concepció integral de la seva formació.

En consonància amb l'apartat anterior, els sabers bàsics, estructurats en tres blocs, estan concebuts com elements que els alumnes han de dotar de significat i a través dels quals comprendre el món en el qual viuen. Es tracta de promoure una perspectiva oberta i flexible, en la qual les dimensions de l'espai i del temps puguin ser interpretades i desenvolupades al llarg de tots els cursos, permetent combinar el pensament geogràfic i històric i connectar els seus mètodes i camps d'estudi.

El primer bloc, "Reptes del món actual", contribueix al fet que en tots els cursos es presti especial atenció als desafiaments i problemes del present i de l'entorn local i global, i està destinat a despertar en l'alumnat una mirada crítica i responsable. Amb aquest bloc es pretén incidir en el desenvolupament de processos d'aprenentatge relacionats amb la societat de la informació i del coneixement, que exigeixen una constant actualització i posada al dia, així com disposar de les destreses i actituds necessàries per actuar adequadament en les plataformes digitals i les xarxes de comunicació. Amb aquest enfocament basat en problemes socials rellevants es pretén despertar en els alumnes la consciència històrica sobre problemes, conflictes i incerteses actuals, complementant les visions geogràfica i històrica de la societat a través de la seva dinàmica i evolució en el temps. Es persegueix amb això que els judicis propis i la capacitat de diàleg i de debat estiguin fonamentats i argumentats, prevenint la desinformació, la falta de criteri i les actituds intolerants.

El bloc de "Societats i territoris" està orientat a l'aplicació d'estratègies i mètodes de les ciències socials i, en concret, dels procediments i les tècniques que aporten la geografia i la història, a través del desenvolupament d'experiències de recerca i

altres propostes basades en la inducció i l'experimentació. Els sabers d'aquest bloc estan organitzats entorn de les grans qüestions que preocupen la humanitat i que contribueixen a explicar l'origen i l'evolució de les societats al llarg del temps i de l'espai. Tals qüestions es presenten, de manera transversal, a través de les diferents etapes històriques, des de la Prehistòria fins a l'Edat Moderna en els dos primers cursos, i en el món contemporani en 3r i 4t, contribuint en tots els casos a la comprensió general de permanències i canvis, i contextualitzant i mostrant la connexió amb el present.

El tercer bloc de sabers bàsics, "Compromís cívic local i global", subratlla la importància d'aquest component que integra, a més de valors i actituds, altres àmbits associats al desenvolupament personal de l'alumnat. Aquestes dimensions són fonamentals per a la formació integral, tant pel sentit que atorguen a la resta dels sabers, als quals complementen i donen significat, com per la seva projecció social i ciutadana.

L'organització dels sabers, la seva programació i la seva seqüenciació es pot plantejar des d'una perspectiva cronològica o més transversal, en funció dels objectius didàctics i les situacions d'aprenentatge proposades, incidint en la contextualització històrica i geogràfica amb un enfocament multicausal i des de la perspectiva de l'estudi comparat. En qualsevol cas, l'atenció a la individualitat i diversitat de l'alumnat, als seus interessos i les seves aptituds, ha de permetre la necessària diversificació dels itineraris d'aprenentatge, així com l'aplicació de criteris de flexibilitat que permetin posar en acció proposades i iniciatives educatives que afavoreixin la inclusió.

Per altra banda, el paper vertebrador de processos i continguts diversos, que incorpora camps temàtics, recursos i procediments de diferents àrees de coneixement, facilita el plantejament d'estratègies interdisciplinàries al llarg dels quatre cursos de l'etapa. La capacitat de contextualitzar els aprenentatges i connectar-los amb problemes actuals i reptes del present, des d'una perspectiva interpretativa del temps i comprensiva de l'espai, permet dotar-los de funcionalitat, interès i utilitat per a l'alumnat, així com crear escenaris diversos en els quals es desenvolupin iniciatives i projectes en situacions reals que propiciïn la participació i el compromís amb l'entorn i la comunitat.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Cercar, seleccionar, tractar i organitzar informació sobre temes rellevants del present i del passat, usant críticament fonts històriques i geogràfiques, per adquirir coneixements, elaborar i expressar continguts en diversos formats.**

Les destreses i els processos associats a la recerca, selecció i tractament de la informació són instruments imprescindibles en tota situació d'aprenentatge en el context de la societat del coneixement. Entrenar i exercitar aquesta competència

resulta essencial per a l'adquisició i incorporació de dades, continguts i sabers, la qual cosa implica el desenvolupament d'estratègies complexes associades a la utilització de sistemes de cerca, bases de dades i plataformes de recursos en entorns digitals accessibles a l'alumnat, a més de la utilització d'un altre tipus de documents i fonts geogràfiques i històriques. També permet valorar i interpretar les fonts i l'ús veraç, de confiança i segur d'aquestes. Inclou processos bàsics de lectura comprensiva, crítica de fonts, i maneig, organització i classificació de dades, així com estratègies adequades per connectar i organitzar eficaçment la informació compartida, tant en entorns individuals com col·lectius. A més, contribueix al disseny d'esquemes per establir relacions i connexions, a la redacció de texts de síntesis i al desenvolupament d'altres processos i productes en diferents formats que permetin l'aprofitament i utilització contextualitzada de la informació recaptada per a la generació i transferència de coneixement.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CCL3, STEM4, CD1, CD2, CC1.

2. Indagar, argumentar i elaborar productes propis sobre problemes geogràfics, històrics i socials que resultin rellevants actualment, des del local al global, per desenvolupar un pensament crític, respectuós amb les diferències, que contribueixi a la construcció de la pròpia identitat i a enriquir el patrimoni comú.

La creació de judicis propis, construïts a partir del contrast de diferents fonts d'informació, i la capacitat de discernir opinions infundades, resulten essencials en una societat en la qual conviuen al mateix temps l'excés d'informació i la desinformació deliberada. L'interès i la sensibilitat pels principals problemes i reptes que afecten la humanitat, tant en l'entorn més pròxim com en un context global, i el seguiment dels debats que es generen en els mitjans de comunicació i en les xarxes socials suposa la necessitat de desenvolupar una posició racional per part de la ciutadania i l'exercici del pensament crític. La generació d'idees pròpies i el seu contrast o connexió amb diferents corrents de pensament i moviments ideològics, així com la seva exposició argumentada a través de diàlegs i debats sobre assumptes centrals de l'actualitat i del passat, constitueix un escenari essencial per a l'intercanvi d'idees i la formació de la identitat individual, el fiançament d'una actitud respectuosa i la creació d'una consciència cívica que inclogui el respecte a altres maneres de pensar i valorar. Per altra banda, la capacitat discursiva, ha d'incorporar el maneig adequat i correcte de conceptes, dades i situacions d'acord amb el context, mitjançant l'ús de diferents mitjans d'expressió i diferents canals de comunicació. Finalment, el desenvolupament d'aquesta competència ha de generar la necessitat d'elaborar productes capaços de reflectir amb originalitat i creativitat idees i pensaments, contribuint així a l'enriquiment cultural i artístic que conforma el nostre patrimoni comú.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL2, CD2, CC1, CC3, CE3, CCEC3.

3. Conèixer els principals desafiaments als quals s'han enfrontat diferents societats al llarg del temps, identificant les causes i conseqüències dels canvis produïts i els problemes als quals s'enfronten en l'actualitat, mitjançant el desenvolupament de projectes de recerca i l'ús de fonts fiables, per realitzar propostes que contribueixin al desenvolupament sostenible.

La humanitat es va enfrontant constantment a desafiaments i problemes en relació amb el mitjà en el qual actua i dins de la seva comunitat, des de l'obtenció de recursos per a la supervivència i la manera de distribuir-los, a la qüestió de com organitzar-se i participar en societat. Les respostes que ha anat donant en la seva interacció amb l'entorn, en l'organització de les relacions socials, en l'ús del poder i a través del conjunt de creences i expressions culturals, conformen la base de les civilitzacions que s'han anat succeint al llarg del temps. L'aprenentatge a través de projectes, reptes o problemes possibilita que els alumnes, tant individualment com en equip, posin en acció estratègies i habilitats diverses per analitzar i comprendre els fenòmens, situacions o esdeveniments que tenen una especial rellevància o interès en el món en el qual viu. Aquesta manera d'aprenentatge atorga també a l'alumnat el protagonisme en la construcció del coneixement i un paper actiu en la generació de continguts per mitjà de processos i estratègies d'indagació i recerca, a través del maneig de diferents formes de representació gràfica, cartogràfica i visual, i de l'ús correcte, crític i eficaç dels mitjans de comunicació. Igualment, implica dotar a les iniciatives que es duen a terme d'un sentit d'utilitat, connectant-les amb problemes actuals que afecten la seva comunitat i que requereixin de la seva anàlisi, comprensió i compromís. D'aquesta manera, qualsevol tema del passat o del present adquireix significació, en la mesura en que contribueix a entendre la realitat i a valorar propostes i alternatives als desafiaments actuals i a l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM3, STEM4, STEM5, CPSAA3, CC3, CC4, CE1, CCEC1.

4. Identificar i analitzar els elements del paisatge i la seva articulació en sistemes complexos naturals, rurals i urbans, així com la seva evolució en el temps, interpretant les causes de les transformacions i valorant el grau d'equilibri existent en els diferents ecosistemes, per promoure la seva conservació, millora i ús sostenible.

El descobriment i anàlisi de l'entorn permet a l'alumnat identificar els seus elements i relacions, el seu equilibri i evolució. L'explicació multicausal facilita la comprensió i la necessària actitud responsable amb vista a la seva conservació. I si bé és necessari destacar els resultats positius en uns certs àmbits del progrés, la civilització, la tècnica i la cultura, deuen també qüestionar-se èticament les conseqüències del desenvolupament tecnològic i la globalització respecte a la

diversitat cultural, la competència pels recursos, la conflictivitat internacional, les migracions, la despoblació rural i, en general, la degradació de la vida en la Terra. Per altra banda, la qualitat ambiental dels espais en els quals vivim, siguin entorns naturals, rurals i urbans, determina, en diversos sentits, el present i futur de l'alumnat, que ha de valorar les possibilitats que se li ofereixen per al seu desenvolupament personal, però també les limitacions a implementar per assegurar el manteniment i cura d'aquests espais, atenent problemes com la contaminació de les grans urbs i la despoblació del medi rural. Aquesta competència implica també la presa de consciència sobre la gravetat de les conseqüències de la crisi climàtica i l'exigència d'adoptar conductes respectuoses amb la dignitat de tots els éssers vius, tendent a assegurar un desenvolupament sostenible. Deu a més promoure postures actives i de participació respecte a la millora, en general, de l'entorn, tant a escala local com global, i en favor d'un repartiment just, equitatiu i solidari dels recursos en un sentit global.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CPSAA2, CC1, CC2, CC3, CC4, CE1.

5. Analitzar de manera crítica plantejaments històrics i geogràfics explicant la construcció dels sistemes democràtics i els principis constitucionals que regeixen la vida en comunitat, així com assumint els deures i drets propis del nostre marc de convivència, per promoure la participació ciutadana i la cohesió social.

La Constitució espanyola recull els principis i fonaments que conformen el nostre model de convivència, garanteix l'exercici de les nostres llibertats i drets, i al mateix temps promou la responsabilitat civil, la iniciativa ciutadana, la cohesió social i el compliment efectiu dels drets i llibertats en l'àmbit internacional. La Constitució no tan sols és un producte del passat més proper, de la transició a la democràcia, sinó el resultat d'una trajectòria més dilatada en el temps que integra els moviments, accions i esdeveniments que, des de diferents cultures polítiques, han contribuït al finançament de les idees i valors que han ajudat a conformar el sistema democràtic actual. En conseqüència, suposa el reconeixement de la memòria democràtica i l'anàlisi dels distints moments històrics que la conformen, en especial la pèrdua de les llibertats i drets després del cop d'Estat de 1936, així com també la visibilització de l'aportació de les dones que han marcat, a través del seu compromís i l'acció pacífica, gran part dels avenços i assoliments de l'estat social i de dret que avui gaudim. La Constitució espanyola és un símbol actiu de la nostra identitat cívica i ha de promoure en l'alumnat una actitud de vigilància davant qualsevol amenaça o qüestionament que no s'emmarqui en el context dels procediments democràtics que aquesta mateixa inclou per a la seva reforma, a més d'instar a l'exercici de la mediació a favor d'una gestió pacífica dels conflictes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CC1, CC2, CCEC1.

6. Conèixer i comprendre els processos geogràfics, històrics i culturals que han conformat la realitat multicultural en la qual vivim, reconeixent la riquesa de la diversitat, i valorant l'aportació dels moviments en defensa de la igualtat, la inclusió i el respecte a les minories, per tal d'evitar qualsevol tipus de discriminació.

La multiculturalitat és fruit de processos històrics de contacte i interrelació entre diferents pobles i cultures i, més recentment, de l'accelerat procés de globalització. Però també és el resultat del reconeixement de la diversitat i el respecte a la diferència en el si de la pròpia societat, elements que resulten substancials per a la formació ciutadana de l'alumnat, i que suposen el desenvolupament d'una actitud favorable a l'avanç dels drets i de la igualtat efectiva dels col·lectius que han patit discriminació. És per això que resulten necessaris el coneixement i la valoració dels diferents moviments que han sorgit per a la defensa dels drets i llibertats de col·lectius especialment discriminats i, com a referència, del feminisme. La identificació dels prejudicis i estereotips que proliferen en la societat complexa i diversa que formem constitueix un element principal per a la prevenció de qualsevol discriminació i el punt de partida per actuar a favor de la inclusió social. D'aquí sorgeix la importància d'erradicar comportaments segregadors, especialment els relacionats amb el gènere i el desenvolupament d'actituds i accions a favor de la igualtat real entre dones i homes. L'alumnat ha de concebre que la comunitat és la suma de tots i totes i que hem de conviure amb igualtat de drets, d'oportunitats i de responsabilitats, tenint en compte que el benestar col·lectiu depèn també de les nostres aportacions individuals.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CPSAA3, CC1, CC2, CC3, CCEC1.

7. Identificar els fonaments que sostenen les nostres identitats col·lectives i les dels altres, a través del coneixement i la valoració del patrimoni material i immaterial que compartim per tal de conservar-lo i respectar els sentiments de pertinença, així com per afavorir processos que contribueixin a la cohesió o solidaritat territorial amb vista als valors de l'europèisme i la Declaració Universal dels Drets Humans.

La identitat constitueix un dels temes més complexos i problemàtics de la societat contemporània, actualment, prenent especial rellevància en la formació de l'alumnat. S'han d'atendre els processos d'identificació col·lectiva, incloent els diferents elements que han contribuït a la seva construcció i evolució, així com el territori, la història, l'art, la llengua i la cultura. Per altra part, resulta necessari entendre els mecanismes socials i emocionals que condueixen a generar diferents sentiments de pertinença al llarg de la història, respectar-los en les seves manifestacions i reconèixer la importància que tenen les seves múltiples expressions culturals i artístiques com a part del ric patrimoni comú. Reconèixer el significat històric i simbòlic del patrimoni material i immaterial, així com

promoure accions que tendeixin a la seva conservació, promoció i a posar-les en valor, com a recurs col·lectiu per al desenvolupament dels nostres pobles, resulten processos fonamentals perquè es prengui consciència de la seva importància. Els sentiments d'identitat s'han de valorar des de les seves diferents escales i en relació amb les seves conseqüències, prenent consciència dels conflictes que en alguns casos han contribuït a ocasionar i la necessitat de reconèixer el patiment de les víctimes de la violència i del terrorisme. És especialment important integrar principis de cohesió i solidaritat territorial, així com concebre la nostra presència en el món des d'un compromís fraternal i universal que traspassi fronteres, assumint els valors de l'europeisme i els principis que es desprenen de la Declaració Universal dels Drets Humans.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP3, CPSAA1, CC1 CC2, CC3, CCEC1.

8. Prendre consciència del paper dels cicles demogràfics, el cicle vital, les formes de vida i les relacions intergeneracionals i de dependència en la societat actual i la seva evolució al llarg del temps, analitzant-les de manera crítica, per promoure alternatives saludables, sostenibles, enriquidores i respectuoses amb la dignitat humana i el compromís amb la societat i l'entorn.

El desenvolupament personal és determinant en la formació integral de l'alumnat. D'aquí sorgeix la necessitat d'identificar els diferents components que constitueixen la personalitat (cognitiu, moral, emocional...) i el seu esdevenir històric. Resulta especialment rellevant prendre consciència del transcurs del cicle vital, dels seus principals estadis i del paper social que ha correspost a cada un d'ells, així com les diferències que existeixen al respecte en les diferents cultures, la seva evolució en la història i els canvis que es produeixen al voltant de les generacions més properes i les relacions que s'hi estableixen. Implica l'anàlisi i el coneixement dels motius pels quals es produeix la divisió del treball com a pas previ per tractar la corresponsabilitat en l'àmbit familiar i analitzar críticament els rols de gènere i edat, a més d'adoptar un compromís, en aquest sentit, amb l'entorn social immediat. L'esperança i qualitat de vida estan relacionats també amb els estils de vida i hàbits que s'adquireixen individualment i col·lectiva a l'entorn cultural i familiar. Per altra banda, la feina i les obligacions laborals han estat la base de la supervivència humana al llarg de la història i disposar d'una adequada orientació professional i valorar els canvis del mercat laboral són imprescindibles per traçar la trajectòria acadèmica de l'alumnat, assumir les seves responsabilitats i dissenyar els seus horitzons de futur. Finalment, l'educació per a l'oci i l'ús adequat del temps lliure és avui dia una necessitat. Orientar l'esplai cap a activitats enriquidores, contribuint a un ús adequat i ètic de la tecnologia, així com promoure el compromís actiu i el voluntariat constitueixen tasques imprescindibles.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM5, CD4, CPSAA2, CPSAA5, CC1, CC2, CC3.

9. Conèixer i valorar la importància de la seguretat integral ciutadana en la cultura de convivència nacional i internacional, reconeixent la contribució de l'Estat, les seves institucions i altres entitats socials a la ciutadania global, a la pau, a la cooperació internacional i al desenvolupament, per promoure la consecució d'un món més segur, solidari, sostenible i just.

La seguretat integral, garantida per les institucions i entitats, constitueix la base de la convivència en la nostra societat i de l'exercici de la ciutadania. En el món global d'avui, la seguretat ha de ser concebuda de manera general, així com també en el context de les relacions i interaccions amb altres pobles. Per entendre l'evolució històrica d'un país és necessari situar-lo en l'escenari dels grans fluxos de difusió cultural i tècnica, així com també en el de l'evolució del comerç internacional i en el context de les relacions polítiques i diplomàtiques, sense eludir l'anàlisi crítica dels conflictes i del recurs a la força. Valorar el paper que han representat els diferents territoris i societats en les xarxes d'intercanvi, marcades per la desigualtat i les percepcions etnocèntriques, resulta convenient per evitar lectures que en mitifiquen uns i en redueixen d'altres. D'aquí ve que tota l'aportació a la civilització europea i mundial del nostre país s'hagi de considerar i valorar amb perspectiva i des de la consideració de valors universals relacionats amb la pau, la cultura, la justícia i la solidaritat. Per altra banda, la formació d'aliances internacionals constitueix un element imprescindible per afrontar els grans reptes als quals s'enfronta la humanitat. Aquest fet suposa assumir el compromís col·lectiu de formar part de programes i missions que contribueixin a la seguretat, la pau mundial i a la cooperació amb altres països en situació d'emergència o pobresa, amb la garantia d'organismes i entitats estatals i internacionals que assegurin l'assoliment dels grans compromisos que comprenen els Objectius de Desenvolupament Sostenible, la qual cosa suposa promoure l'interès de l'alumnat per la realitat internacional i els problemes existents en el món en què vivim.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CC1, CC2, CC3, CC4, CE1, CCEC1.

CURSOS PRIMER I SEGON

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Elaborar, expressar i presentar continguts propis en forma d'esquemes, taules informatives i altres formats mitjançant el desenvolupament d'estratègies

de cerca, selecció i tractament d'informació relatives a processos i esdeveniments rellevants del present i del passat.

1.2. Desenvolupar i argumentar sobre temes i esdeveniments de la Prehistòria, l'Edat Antiga, l'Edat mitjana i l'Edat Moderna, localitzant i analitzant de manera crítica fonts primàries i secundàries com a proves històriques.

Competència específica 2

2.1. Identificar, valorar i mostrar interès pels principals problemes que afecten la societat, adoptant una posició crítica i proactiva cap a aquests.

2.2. Argumentar de manera crítica sobre problemes d'actualitat a través de coneixements geogràfics i històrics, contrastant i valorant fonts diverses.

2.3. Incorporar i utilitzar adequadament termes, conceptes i esdeveniments relacionats amb la geografia, la història i altres disciplines de les ciències socials, a través d'intervencions orals, texts escrits i altres productes, mostrant plantejaments originals i propostes creatives.

2.4. Elaborar judicis argumentats, respectant les opinions dels altres i enriquint el patrimoni comú en el context del món actual, els seus reptes i els seus conflictes, des d'una perspectiva sistèmica i global.

Competència específica 3

3.1. Adquirir i construir coneixement rellevant del món actual i de la història, a través de processos inductius, de la recerca i del treball per projectes, reptes o problemes, mitjançant l'elaboració de productes que reflecteixin la comprensió dels fenòmens i problemes abordats.

3.2. Identificar els principals problemes, reptes i desafiaments als quals s'ha enfrontat la humanitat al llarg de la història, els canvis produïts, les seves causes i conseqüències, així com els que, en l'actualitat, hem de plantejar i resoldre entorn dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

3.3. Representar adequadament informació geogràfica i històrica a través de diverses formes de representació gràfica, cartogràfica i visual.

3.4. Utilitzar una seqüència cronològica a fi d'examinar la relació entre fets i processos en diferents períodes i llocs històrics (simultaneïtat i durada), utilitzant termes i conceptes apropiats.

3.5. Analitzar processos de canvi històric de rellevància a través de l'ús de diferents fonts d'informació, tenint en compte les continuïtats i permanències en diferents períodes i llocs.

Competència específica 4

4.1. Interpretar l'entorn des d'una perspectiva sistèmica i integradora, a través del concepte de paisatge, identificant els seus principals elements i les interrelacions existents.

4.2. Valorar el grau de sostenibilitat i d'equilibri dels diferents espais i des de diferents escales i analitzar la seva transformació i degradació a través del temps per l'acció humana en l'explotació dels recursos, la seva relació amb l'evolució de la població i les estratègies desenvolupades per al seu control i domini i els conflictes que ha provocat.

4.3. Argumentar la necessitat d'accions de defensa, protecció, conservació i millora de l'entorn (natural, rural i urbà) a través de propostes i iniciatives que reflecteixin compromisos i conductes en favor de la sostenibilitat i del repartiment just i solidari dels recursos.

Competència específica 5

5.1. Identificar, interpretar i analitzar els mecanismes que han regulat la convivència i la vida en comú al llarg de la història, des de l'origen de la societat a les diferents civilitzacions que s'han anat succeint, assenyalant els principals models d'organització social i política que s'han gestat.

5.2. Assenyalar i explicar aquelles experiències històriques més destacables, i anteriors a l'època contemporània, en les quals es va aconseguir establir sistemes polítics que van afavorir l'exercici de drets i llibertats dels individus i de la col·lectivitat, considerant-les com a antecedents de les posteriors conquestes democràtiques i referents històrics de les llibertats actuals.

5.3. Mostrar actituds pacífiques i respectuoses i assumir les normes com a marc necessari per a la convivència, demostrant capacitat crítica i identificant i responnent de manera assertiva davant les situacions d'injustícia i desigualtat.

Competència específica 6

6.1. Situar el naixement i desenvolupament de diferents civilitzacions i ubicar-les en l'espai i en el temps, integrant els elements històrics, culturals, institucionals i religiosos que les han conformat, explicant la realitat multicultural generada al llarg del temps i identificant les seves aportacions més rellevants a la cultura universal.

6.2. Reconèixer les desigualtats socials existents en èpoques passades i els mecanismes de dominació i control que s'han aplicat, identificant aquells

col·lectius que s'han vist sotmesos i silenciats, destacant la presència de personatges femenins.

6.3. Valorar la diversitat social i cultural, argumentant i intervenint en favor de la inclusió, així com rebutjant i actuant en contra de qualsevol actitud o comportament discriminatori o basat en estereotips.

6.4. Argumentar i intervenir sobre la igualtat real d'homes i dones actuant en contra de qualsevol actitud i comportament discriminatori per raó de gènere.

Competència específica 7

7.1. Relacionar les cultures i civilitzacions que s'han desenvolupat al llarg de la història antiga, medieval i moderna amb les diverses identitats col·lectives que s'han anat construint fins a l'actualitat, reflexionant sobre els múltiples significats que adopten i les seves aportacions a la cultura humana universal.

7.2. Identificar l'origen històric de diferents identitats col·lectives que s'han desenvolupat a Espanya, interpretant l'ús que s'ha fet de les mateixes i mostrant una actitud de respecte cap als diferents sentits de pertinença, promovent la solidaritat i la cohesió social.

7.3. Assenyalar els fonaments de la idea d'Europa a través de les diferents experiències històriques del passat i identificar el llegat històric, institucional, artístic i cultural com a patrimoni comú de la ciutadania europea.

7.4. Valorar, protegir i conservar el patrimoni artístic, històric i cultural com a fonament de la identitat col·lectiva local, autonòmica, nacional, europea i universal, considerant-ho un bé per al gaudi recreatiu i cultural i un recurs per al desenvolupament dels pobles.

Competència específica 8

8.1. Conèixer i interpretar els comportaments demogràfics de la població, els canvis que ha experimentat i els seus cicles, identificant i analitzant els principals problemes i reptes als quals ens enfrontem en el món, a Espanya i a les Illes Balears.

8.2. Prendre consciència del cicle vital i analitzar com han canviat les seves característiques, necessitats i obligacions en diferents moments històrics, així com les arrels de la distribució per motius de gènere del treball domèstic, assumint les responsabilitats i compromisos propis de la seva edat en l'àmbit familiar, en l'entorn escolar i en la comunitat i valorant la riquesa que aporten les relacions intergeneracionals.

8.3. Relacionar els canvis en els estils de vida tradicional i contrastar-los amb els que són saludables i sostenibles en l'entorn, a través de comportaments respectuosos amb la salut pròpia, amb la dels altres i amb altres éssers vius, prenent consciència de la importància de promoure el propi desenvolupament personal.

Competència específica 9

9.1. Identificar i interpretar la connexió d'Espanya i les Illes Balears amb els grans processos històrics (de les èpoques antiga, medieval i moderna), valorant el que han suposat per a la seva evolució i assenyalant les aportacions dels seus habitants al llarg de la història.

9.2. Interpretar des de la perspectiva del desenvolupament sostenible i la ciutadania global els principals desafiaments del món actual, expressant la importància d'implantar-se en la recerca de solucions i en la manera de concretar-los des de la seva capacitat d'acció, tant local com global, valorant la contribució de l'Estat, les seves institucions i les associacions civils en programes i missions dirigits per organismes nacionals i internacionals per a l'assoliment de la pau, la seguretat integral, la convivència social i la cooperació entre els pobles.

Sabers bàsics

A. Reptes del món actual

- Ubicació espacial: representació de l'espai, orientació i escales. Utilització de recursos digitals i interpretació i elaboració de mapes, esquemes, imatges i representacions gràfiques. Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG).
- Emergència climàtica: elements i factors que condicionen el clima i l'impacte de les activitats humanes. Mètodes de recollida de dades meteorològiques i interpretació de gràfics. Riscos i catàstrofes climàtiques en el present, en el passat i en el futur. Vulnerabilitat, prevenció i resiliència de la població davant les catàstrofes naturals i els efectes del canvi climàtic.
- Biodiversitat. Dinàmiques i amenaces dels ecosistemes planetaris. Formes i processos de modificació de la superfície terrestre. Riquesa i valor del patrimoni natural. La influència humana en l'alteració dels ecosistemes en el passat i l'actualitat. Conservació i millora de l'entorn de les Illes Balears local i de l'entorn global.
- Tecnologies de la informació. Maneig i utilització de dispositius, aplicacions informàtiques i plataformes digitals. Cerca, tractament de la informació i elaboració de coneixement. Ús segur de les xarxes de comunicació.
- Societat del coneixement. Introducció als objectius i estratègies de les Ciències Socials i a l'ús dels seus procediments, termes i conceptes. Ús de plataformes digitals.

- Desafiaments demogràfics en el món actual. Causalitat i comparació en l'estudi de la diversitat social i cultural i de les estructures demogràfiques en diferents escales (local, regional, nacional, europea i planetària).
- Aglomeracions urbanes i ruralitat. Els reptes de la vida a la ciutat i el sosteniment del món rural. Maneres i estils de vida en el context de la globalització. Els problemes de la despoblació i la massificació.
- Competència i conflicte pels recursos i el territori. Mercats regionals, polítiques comercials i moviments migratoris. Tensions internacionals, xocs i aliances entre civilitzacions.
- Concentració i distribució de la riquesa. Formes i maneres de percebre i representar la desigualtat. Línies d'acció per a un repartiment just. La qüestió del mínim vital.
- Igualtat. Situacions discriminatòries de les nenes i de les dones en el món. Rols de gènere i la seva manifestació en tots els àmbits de la societat i la cultura.
- Objectius de Desenvolupament Sostenible. La visió dels dilemes del món actual en el context de les Illes Balears, com a punt de partida per al pensament crític i el desenvolupament de judicis propis.

B. Societats i territoris

- Mètodes bàsics de recerca per a la construcció del coneixement de la geografia i la història. Metodologies del pensament geogràfic i del pensament històric.
- Les fonts històriques i arqueològiques com a base per a la construcció del coneixement històric. Objectes i artefactes com a font per a la història i el llegat immaterial. El significat dels arxius, biblioteques i museus i del llegat històric i cultural de les Illes Balears com a patrimoni col·lectiu.
- Temps històric: construcció i interpretació de línies de temps a través de la linealitat, cronologia, simultaneïtat i durada.
- Anàlisi interdisciplinària de l'origen de l'ésser humà i del naixement de la societat. Grans migracions humanes i naixement de les primeres cultures. Primers pobladors de les Illes Balears.
- Condicionants geogràfics i interpretacions històriques del sorgiment de les civilitzacions. Les grans rutes comercials i les estratègies pel control dels recursos: talassocràcies i imperis, conquesta i colonització.
- Violència i conflictes armats. El creixement dels exèrcits i l'evolució de l'armament des dels hoplites als terços. Els civils durant les guerres.
- Complexitat social i naixement de l'autoritat: família, clan, tribu, casta, llinatge i estament. Desigualtat social i disputa pel poder des de la Prehistòria i l'Antiguitat fins a l'Edat Moderna. Formació d'oligarquies, la imatge del poder, i l'evolució de l'aristocràcia.
- Les persones invisibilitzades de la història: dones, esclaus i estrangers. Marginació, segregació, control i submissió en la història de la humanitat. Personatges femenins en la història. La resistència a l'opressió.

- L'organització política de l'ésser humà i les formulacions estatals en el món antic, medieval i modern: democràcies, repúbliques, imperis i regnes. Evolució de la teoria del poder.
- Les arrels clàssiques de la cultura occidental. La construcció de les identitats culturals, de la idea d'Europa, i de l'eurocentrisme, a través del pensament i de l'art. La influència de les civilitzacions jueva i islàmica en la cultura europea.
- El paper de la religió en l'organització social, la legitimació del poder i la formació d'identitats: politeisme, monoteisme i el sorgiment de les grans religions. Heretgies, persecucions i guerres de religió.
- La transformació humana del territori i la distribució desigual dels recursos i del treball. Evolució dels sistemes econòmics, dels cicles demogràfics, de les maneres de vida i dels models d'organització social. La lluita per la supervivència i l'estatus social des de la Prehistòria i l'Antiguitat fins a l'Edat Moderna.
- Interpretació del territori i del paisatge. La ciutat i el món rural al llarg de la història: polis, urbs, ciutats, viles i llogarets. La petjada humana i la protecció del patrimoni ambiental, històric, artístic i cultural.
- Viatges, descobriments i sistemes d'intercanvi en la formació d'una economia mundial. La disputa per l'hegemonia i la geopolítica en el naixement i evolució de la Modernitat.
- Espanya i les Illes Balears en el temps i la seva connexió amb els grans processos de la història de la humanitat. El llegat històric i el patrimoni cultural en la formació de les nostres identitats col·lectives.
- Significat i funció de les expressions artístiques i culturals en les diferents civilitzacions. Diversitat i riquesa cultural. Respecte i conservació del patrimoni material i immaterial.
- Ciència, medicina i avanços tecnològics. La lluita contra epidèmies i pandèmies. Racionalisme i empirisme en l'explicació de la realitat enfront de les supersticions.

C. Compromís cívic

- Dignitat humana i drets universals. Convenció sobre els Drets del Nen.
- Alteritat: respecte i acceptació de l'altre. Comportaments no discriminatoris i contraris a qualsevol actitud segregadora.
- Igualtat de gènere. Manifestacions i conductes no sexistes.
- Interès davant els reptes i problemes d'actualitat en l'entorn de les Illes Balears i en l'entorn global.
- Les xarxes socials. Seguretat i prevenció davant els regs i perills de l'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació.
- Convivència cívica i cultura democràtica. Incorporació i implicació en la societat civil. Participació en projectes comunitaris.
- Consciència ambiental. Respecte, protecció i cura dels éssers vius i del planeta.
- Conservació i defensa del patrimoni històric, artístic i cultural de les Illes Balears i de l'entorn global.

- Solidaritat, empatia i accions de suport a col·lectius en situacions de pobresa, vulnerabilitat i exclusió social.
- Identificació i gestió de les emocions i la seva repercussió en comportaments individuals i col·lectius.
- Cicles vitals, ús del temps lliure i hàbits de consum. Diferències i canvis en les formes de vida en les societats actuals i en les del passat.
- La contribució de l'Estat i les seves institucions a la pau, a la seguretat integra ciutadana i a la convivència social.
- Ciutadania europea. Idees i actituds en el projecte de construcció d'una identitat comuna. La seguretat i la cooperació internacional.
- Seguretat viària i mobilitat segura, saludable i sostenible.

CURSOS TERCER I QUART

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Elaborar continguts propis en diferents formats, mitjançant aplicacions i estratègies de recollida i representació de dades més complexes, usant i contrastant críticament fonts fiables, tant analògiques com digitals, del present i de la història contemporània, identificant la desinformació i la manipulació.

1.2. Establir connexions i relacions entre els coneixements i informacions adquirits, elaborant síntesis interpretatives i explicatives, mitjançant informes, estudis o dossiers informatius, que reflecteixin un domini i consolidació dels continguts tractats.

1.3. Transferir adequadament la informació i el coneixement per mitjà de narracions, pòsters, presentacions, exposicions orals, mitjans audiovisuals i altres productes digitals.

Competència específica 2

2.1. Generar productes originals i creatius mitjançant la reelaboració de coneixements previs a través d'eines de recerca que permetin explicar problemes presents i passats de la humanitat a distintes escales temporals i espacials, del local al global, utilitzant conceptes, situacions i dades rellevants.

2.2. Produir i expressar judicis i arguments personals i criteris de forma oberta i respectuosa, fent patent la pròpia identitat i enriquint el patrimoni comú en el context del món actual, els seus reptes i els seus conflictes, des d'una perspectiva sistèmica i global.

Competència específica 3

3.1. Realitzar propostes que contribueixin a l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, aplicant mètodes i projectes de recerca, incidint en l'ús de mapes i altres representacions gràfiques, així com de mitjans accessibles d'interpretació d'imatges.

3.2 Entendre i afrontar, des d'un enfocament ecosocial, problemes i desafiaments passats, actuals o futurs de les societats contemporànies tenint en compte les seves relacions d'interdependència i ecodependència.

3.3 Utilitzar seqüències cronològiques complexes en les que identificar, comparar i relacionar fets i processos en diferents períodes i llocs històrics (simultaneïtat, durada, causalitat), utilitzant termes i conceptes específics de l'àmbit de la història i de la geografia.

3.4 Analitzar processos de canvi històric i comparar casos de la història i la geografia a través de l'ús de fonts d'informació diverses, tenint en compte les transformacions de curta i llarga durada (conjuntura i estructura), les continuïtats i permanències en diferents períodes i llocs.

Competència específica 4

4.1. Identificar els elements de l'entorn i comprendre el seu funcionament com un sistema complex per mitjà de l'anàlisi multicausal de les seves relacions naturals i humanes, presents i passades, valorant el grau de conservació i d'equilibri dinàmic.

4.2. Idear i adoptar, quan sigui possible, comportaments i accions que contribueixin a la conservació i millora de l'entorn natural, rural i urbà, a través del respecte a tots els éssers vius, mostrant comportaments orientats a l'assoliment d'un desenvolupament sostenible d'aquests entorns, i defensant l'accés universal, just i equitatiu als recursos que ens ofereix el planeta.

Competència específica 5

5.1. Conèixer, valorar i exercir responsabilitats, drets i deures i actuar en favor del seu desenvolupament i afirmació a través del coneixement del nostre ordenament jurídic i constitucional, de la comprensió i posada en valor de la nostra memòria democràtica i dels aspectes fonamentals que la conformen, de la contribució dels homes i dones a aquesta, i la defensa dels nostres valors constitucionals.

5.2. Reconèixer moviments i causes que generin una consciència solidària, promoguin la cohesió social, i treballin per a l'eliminació de la desigualtat, especialment la motivada per qüestió de gènere, i per al ple desenvolupament de la ciutadania, mitjançant la mobilització de coneixements i estratègies de participació, treball en equip, mediació i resolució pacífica de conflictes.

Competència específica 6

6.1. Rebutjar actituds discriminatòries i reconèixer la riquesa de la diversitat, a partir de l'anàlisi de la relació entre els aspectes geogràfics, històrics, ecosocials i culturals que han conformat la societat globalitzada i multicultural actual, i del coneixement de l'aportació dels moviments en defensa dels drets de les minories i en favor de la inclusivitat i la igualtat real, especialment de les dones.

6.2. Contribuir al benestar individual i col·lectiu a través del disseny, exposició i posada en pràctica d'iniciatives orientades a promoure un compromís actiu amb els valors comuns, la millora de l'entorn i el servei a la comunitat.

Competència específica 7

7.1. Reconèixer els trets que van conformant la identitat pròpia i dels altres, la riquesa de les identitats múltiples en relació amb diferents escales espacials, a través de la recerca i l'anàlisi dels seus fonaments geogràfics, històrics, artístics, ideològics i lingüístics, i el reconeixement de les seves expressions culturals.

7.2. Conèixer i contribuir a conservar el patrimoni material i immaterial comú, respectant els sentiments de pertinença i adoptant compromisos amb principis i accions orientades a la cohesió i la solidaritat territorial de la comunitat política, els valors de l'europeisme i de la Declaració Universal dels Drets Humans.

Competència específica 8

8.1. Adoptar un paper actiu i compromès amb l'entorn, d'acord amb aptituds, aspiracions, interessos i valors propis, a partir de l'anàlisi crítica de la realitat econòmica, de la distribució i gestió del treball, i l'adopció d'hàbits responsables, saludables, sostenibles i respectuosos amb la dignitat humana i la d'altres éssers vius, així com de la reflexió ètica davant els usos de la tecnologia i la gestió del temps lliure.

8.2 Reconèixer les iniciatives de la societat civil, reflectides en associacions i entitats socials, adoptant actituds de participació i transformació en l'àmbit local i comunitari i a través de les relacions intergeneracionals.

Competència específica 9

9.1. Interpretar i explicar de forma argumentada la connexió d'Espanya amb els grans processos històrics de l'època contemporània, valorant el que han suposat per a l'evolució i assenyalant les aportacions dels seus habitants al llarg de la història, així com les aportacions de l'Estat, les seves institucions i les Illes Balears a la cultura europea i mundial.

9.2 Contribuir a la consecució d'un món més segur, just, solidari i sostenible, a través de l'anàlisi dels principals conflictes del present i el reconeixement de les institucions de l'Estat i de les associacions civils que garanteixen la seguretat integral i la convivència social, així com els compromisos internacionals del nostre país en favor de la pau, la seguretat, la cooperació, la sostenibilitat, els valors democràtics i els Objectius de Desenvolupament Sostenible.

Sabers bàsics

A. Reptes del món actual

- Objectius de Desenvolupament Sostenible. Emergència climàtica i sostenibilitat. Relació entre factors naturals i antròpics en la Terra. Globalització, moviments migratoris i interculturalitat. Els avanços tecnològics i la consciència ecosocial. Conflictes ideològics i culturals.
- Societat de la informació. Cerca, tractament de la informació, ús de dades en entorns digitals i avaluació de la fiabilitat de les fonts. El problema de la desinformació. Ús específic del lèxic relatiu als àmbits històric, artístic i geogràfic.
- Cultura mediàtica. Tècniques i mètodes de les Ciències Socials: anàlisi de texts, interpretació i elaboració de mapes, esquemes i síntesis, representació de gràfics i interpretació d'imatges a través de mitjans digitals accessibles. Tecnologies de la informació geogràfica.
- El global i el local. La recerca en Ciències Socials, l'estudi multicausal i l'anàlisi comparada de l'espai natural, rural i urbà, la seva evolució i els reptes del futur. Anàlisi i interpretació de conceptes espacials: localització, escala, connexió i proximitat espacial.
- Estructures econòmiques en el món actual, canvis en els sectors productius i funcionament dels mercats. Dilemes i incerteses davant el creixement, l'ocupació i la sostenibilitat. La balearització.
- Geopolítica i principals conflictes en el present. Genocidis i crims contra la humanitat. Guerres, terrorisme i altres formes de violència política. Aliances i institucions internacionals, mediació i missions de pau. Ingerència humanitària i Justícia Universal.
- Desigualtat i injustícia en el context de les Illes Balears i en el context global. Solidaritat, cohesió social i cooperació per al desenvolupament.
- Igualtat de gènere i formes de violència contra les dones. Actituds i comportaments sexistes.
- Diversitat social, cultural i de gènere. Migracions, multiculturalitat i mestissatge en societats obertes. Noves formes d'identificació cultural.

B. Societats i territoris

- Mètodes de recerca en l'àmbit de la Geografia i de la Història. Metodologies del pensament històric i del pensament geogràfic.

- Les fonts històriques com a base per a la construcció del coneixement sobre el passat contemporani. Contrast entre interpretacions d'historiadors.
- Temps històric: construcció i interpretació de línies de temps a través de la linealitat, cronologia, simultaneïtat i durada.
- Consciència històrica. Elaboració de judicis propis i argumentats davant problemes d'actualitat contextualitzats històricament. Defensa i exposició crítica dels mateixos a través de presentacions i debats.
- La transformació política dels éssers humans de la servitud a la ciutadania. Transicions, revolucions i resistències: permanències i canvis en l'època contemporània. La conquesta dels drets individuals i col·lectius en l'època contemporània. Origen, evolució i adaptació dels sistemes liberals a Espanya i en el món a través de les fonts.
- Relacions multicausals en la construcció de la democràcia i els orígens del totalitarisme: la lluita per la llibertat, la igualtat i els drets humans. L'acció dels moviments socials en el món contemporani. Processos d'evolució i involució: la perspectiva emancipadora de la interpretació del passat.
- Interpretació del sistema capitalista des dels seus orígens fins a l'actualitat. Colonialisme, imperialisme i noves subordinacions econòmiques i culturals.
- La transformació humana del territori i la distribució desigual dels recursos i del treball. Evolució dels sistemes econòmics, dels cicles demogràfics, de les maneres de vida i dels models d'organització social. La lluita pels drets laborals i socials: l'estat del benestar.
- Les relacions internacionals i estudi crític i comparatiu de conflictes i violències de la primera meitat del segle XX. L'Holocaust.
- Els fonaments geoestratègics des de la segona meitat del segle XX fins a l'actualitat, la política de blocs, els conflictes de la descolonització i el nou ordre mundial. El paper dels organismes internacionals.
- L'Estat espanyol davant la modernitat. Estratègies per a la identificació dels fonaments del procés de transformació de l'Estat espanyol contemporània i contextualització i explicació dels aspectes polítics, econòmics, socials i culturals en la formació d'una identitat multicultural compartida.
- Les formacions identitàries: ideologies, nacionalismes i moviments supranacionals. Ciutadania europea i cosmopolita.
- Interpretació del territori i del paisatge. De l'exode rural a la concentració urbana. El repte demogràfic a Espanya i a les Illes Balears. El problema de la despoblació rural i la massificació. Ordenació del territori i transformació de l'espai a les Illes Balears. La petjada humana i la protecció del medi natural.
- L'acció dels moviments feministes i sufragistes en la lluita per la igualtat de gènere. Dones rellevants de la història contemporània.
- Les transformacions científiques i tecnològiques. Dimensió ètica de la ciència i la tecnologia. Canvis culturals i moviments socials. Els mitjans de comunicació i les xarxes socials.
- El naixement de les noves expressions artístiques i culturals contemporànies i la seva relació amb les arts clàssiques. La diversitat cultural en el món actual. Respecte i conservació del patrimoni material i immaterial.

- El procés de construcció europea. Integració econòmica, monetària i ciutadana. Les institucions europees. El futur d'Europa.
- La llei com a contracte social. De la Constitució de 1812 a la Constitució de 1978. Ordenament normatiu autonòmic, constitucional i supranacional com a garant del desenvolupament de drets i llibertats per a l'exercici de la ciutadania.
- La memòria democràtica a les Illes Balears. Experiències històriques doloroses del passat recent i reconeixement i reparació a les víctimes de la violència. El principi de Justícia Universal.

C. Compromís cívic local i global

- Dignitat humana i drets universals. Declaració Universal dels Drets Humans.
- Diversitat social i multiculturalitat. Integració i cohesió social.
- Responsabilitat ecosocial. Compromís i acció davant els Objectius del Desenvolupament Sostenible. La joventut com a agent de canvi per al desenvolupament sostenible.
- Implicació en la defensa i protecció del medi ambient. Acció i posició davant l'emergència climàtica.
- Ciutadania ètica digital. Nous comportaments en la societat de la informació.
- Compromís cívic i participació ciutadana. Mediació i gestió pacífica de conflictes i suport a les víctimes de la violència i del terrorisme.
- Servei a la comunitat. La corresponsabilitat en les cures. Les relacions intergeneracionals. La responsabilitat col·lectiva i individual. L'associacionisme i el voluntariat. Entorns i xarxes socials.
- El patrimoni com a bé i com a recurs. Posada en valor, difusió i gestió de la riquesa patrimonial de les Illes Balears.
- Cohesió social i integració. Mesures i accions en favor de la igualtat i de la plena inclusió.
- La igualtat real de dones i homes. La discriminació per motiu de diversitat sexual i de gènere. La conquesta de drets en les societats democràtiques contemporànies.
- Institucions de l'Estat i de l'àmbit autonòmic de les Illes Balears que garanteixen la seguretat integral i la convivència social. Els compromisos internacionals del nostre país en favor de la pau, la seguretat i la cooperació internacional.
- Les emocions i el context cultural. La perspectiva històrica del component emocional.
- Ocupació i treball en la societat de la informació, aprenentatge permanent i al llarg de tota la vida.
- Els valors de l'uropeisme. Fórmules de participació en programes educatius europeus.

Igualtat de Gènere

La matèria d'Igualtat de Gènere contribueix a assolir un dret indiscutible en les societats democràtiques: el dret a la igualtat d'oportunitats. En l'àmbit educatiu, la igualtat es concreta en el model escolar de la coeducació, una manera d'educar per a l'equitat de condicions, tracte, oportunitats i la no discriminació per raó de sexe, gènere, identitats o orientacions sexuals. En definitiva, un mode de veure, projectar i propiciar una educació sense biaix de gènere, que reconeix les potencialitats i individualitats de tots els alumnes.

A més a més, un dels seus principis és la prevenció de conductes violentes en tots els nivells, especialment de la violència masclista, i el desenvolupament d'un model de relacions afectivosexuals no patriarcal i jerarquitzades, a favor d'unes altres en què es revaloritzin els afectes, la cura, el plaer mutu i compartit, i altres sexualitats no heteronormatives. La pornografia, la tracta i l'explotació sexual són violències masclistes. Amb l'objectiu de promoure la igualtat de tracte i la prevenció de la violència sexual resulta fonamental el tractament d'aquestes matèries dins l'àmbit educatiu.

En aquest sentit, la coeducació no tan sols és pertinent sinó totalment necessària per donar resposta als reptes que les societats del segle XXI demanen a l'escola. Una escola que, a poc a poc, està abandonant el model mixt i androcèntric del tot insuficient per assolir la igualtat real entre les persones. De fet, l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible número cinc fa referència justament a la consecució de la igualtat de gènere. Per tant, aquesta matèria contribueix de ple a la consecució d'aquest objectiu.

La dimensió dels afectes i les emocions, lligat indiscutiblement a la sexualitat de la població més jove, ha de ser implementada a l'escola pública amb el suport de les institucions i altres agents de socialització. Necessitam una societat amb persones compromeses amb la justícia social, que posin a primera plana les cures, els afectes, la sensibilitat, l'empatia i la solidaritat. L'escola té el deure d'educar, és a dir, visibilitzar, conscienciar i transformar per mitjà de les connexions de les experiències personals afectives, sexuals i relacionals i les grans estructures socials i polítiques que les configuren. La matèria contribueix a construir una mirada crítica que faci possible un canvi de paradigma que superi discriminacions de gènere estructuralment establertes i normalitzades que sustenten i perpetuen unes condicions de vida per a les dones, inacceptables en una societat democràtica, tal com estableix el Pla de Coeducació de les Illes Balears.

Pel que fa als saber bàsics, s'ha de recalcar la importància de conèixer, identificar i reflexionar sobre conceptes claus com sexe, gènere, estereotips, sexisme, identitat i orientació sexual, entre altres. A partir d'aquí, saber identificar els diferents tipus de violències cap a les dones i cap al col·lectiu LGTBIQ+ al llarg de la història i en l'actualitat.

D'altra banda, també, s'ha de visibilitzar el paper de la dona i del col·lectiu LGTBIQ+ amb nous referents de diferents àmbits de la cultura, literatura, ciència, tecnologia, música...

Quant a l'educació sexual integral, és imprescindible treballar l'autoestima, l'autoconeixement, l'autoacceptació i els principis ètics de les relacions per tal de poder dur a terme relacions sanes, igualitàries i respectuoses.

Tots aquests sabers s'han de concretar en diferents situacions d'aprenentatge que reflecteixin la realitat, fet que ajudarà a comprendre-la i canviar-la a fi de fer una societat més justa i igualitària.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

1. Comprendre com funciona el sistema sexe-gènere, com a constructe social que ha configurat els models de masculinitat i feminitat, per afavorir un desenvolupament integral i autònom de la personalitat, plural i respectuós, que qüestioni els estereotips de gènere.

El sistema sexe-gènere és una classificació binària que organitza la societat d'acord amb dos sexes, mascle i femella, al que corresponen també dos models hegemònics de comportament social: masculí i femení. El sexe es refereix a les característiques biològiques (fisiològiques, anatòmiques, hormonals, etc.) de les persones, mentre que el gènere indica les atribucions o expectatives socials, culturals i històriques que s'associen a cada sexe. Aquest binomi és un concepte clau per entendre com es configuren els fonaments identitaris de les persones i com es generen desigualtats, atès que, històricament, s'ha assignat una condició inferior a allò que considera com a femení. En conseqüència, l'educació ha d'anar encaminada a l'eradicació de les desigualtats de gènere i a la potenciació de les capacitats, tant individuals com grupals.

Donat que els diferents agents socialitzadors transmeten i perpetuen els rols i prejudicis sexistes, aquesta competència permet als alumnes identificar-los, a més d'adquirir els coneixements i les eines fonamentals per qüestionar els estereotips de gènere. També afavoreix la comprensió de com funcionen els mecanismes de socialització diferencial i la identificació de les discriminacions que se'n deriven com ara la divisió sexual del treball, el sexisme, l'androcentrisme i el masclisme.

Finalment, aquesta competència fonamenta les bases perquè els alumnes integrin estratègies personals que contrarestin els efectes de les normes de gènere i pugui desafiar-les, en les diferents situacions de la vida personal, social i afectiva i les desenvolupi de manera íntegra i autònoma, independentment del seu sexe.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL2, CCL5, CD2, CPSAA3, CC3 i CCEC3.

2. Reflexionar sobre la importància de les relacions igualitàries entre homes i dones en la societat actual, per tal d'identificar creences, comportaments i actituds que generin violència cap a les dones, adoptant una postura crítica, de denúncia i de transformació social.

Conèixer la desigualtat que hi ha entre homes i dones a la nostra societat és una primera passa per revertir aquest model patriarcal i assolir relacions igualitàries, deixant de banda tota mena de violència cap a la dona (física, psicològica, institucional, econòmica...). Per poder fer-ho, però, primer és essencial reconèixer l'estructura patriarcal i cada una de les violències a què està sotmesa la dona, des de la més imperceptible i moltes vegades acceptades socialment, fins a les violències més evidents. L'iceberg de les violències masclistes és una eina molt eficaç, visual i directa, d'evidenciar les violències estructurals cap a les dones, i no només la violència dins la parella. El món en què viuen les i els nostres adolescents, i la societat en general, sovint normalitza les violències estructurals -sobretot les menys visibles- i, fins i tot, les pot arribar a promoure.

Amb aquesta competència, els alumnes podran reflexionar sobre un diferent model relacional basat en la igualtat i podrà disposar de les eines tant emocionals com racionals per a detectar les violències masclistes, i així fer la primera passa per erradicar-les.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL2, CCL3, CD3, CPSAA2, CC2, CC3 i CCEC4.

3. Identificar les situacions d'invisibilitat i marginalitat que ha patit històricament i que encara avui dia pateix la dona, per tal d'integrar la seva contribució al patrimoni cultural, social i científic, com a protagonistes del passat, del present i del futur.

Les dones, al llarg de la història, han estat transmissores de coneixement i valors. Dones filòsofes, escriptores, matemàtiques, astrònoms, historiadores, polítiques, científiques... han existit i deixat la seva saviesa a l'abast de les generacions futures. Però la majoria d'elles han romàs allunyades del corpus cultural oficial, i limitades a l'esfera domèstica, malgrat la seva aportació imprescindible i fonamental per a l'evolució de les societats humanes. El biaix androcèntric que impregna la societat i cultura contemporànies, i que té una tradició injustament arrelada, ha impedit durant segles posar a la mateixa alçada, i en igualtat de condicions, el reconeixement de les contribucions de les dones al saber universal.

Aquesta competència específica permet que els alumnes reconguin aquesta invisibilització com a un tipus de violència, i possibilita que pugui adonar-se de la discriminació que ha patit la dona al llarg de la història. A partir d'aquí, els

alumnes treballaran la seva contribució i s'analitzaran casos particulars de diferents àmbits (ciència, literatura, societat...), per tal de donar-les a conèixer i, sobretot, valorar i reflectir el paper real que han tingut, tenen i tindran dins la cultura i la societat.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL2, CCL3, CCL5, CD1, CPSAA1, CC1 i STEM3.

4. Donar a conèixer les característiques de l'educació sexual integral, per tal de contribuir a la salut i el benestar del jovent, per afavorir així unes relacions afectives sanes i igualitàries.

Assegurar l'accés a una educació sexual integral és un deute que l'escola pública tenia pendent, atès que la sexualitat forma part de la nostra identitat i està amb nosaltres des que naixem. És per això que l'hem de treballar des de la naturalitat i defugint els tabús.

Amb aquesta competència es pretén acompanyar el nostres alumnes a reconèixer els canvis del cos, conèixer les diferents identitats i orientacions sexuals existents i a respectar-les, saber identificar emocions i sentiments, comprendre la importància de l'assertivitat i l'autoestima, conèixer les diferents pràctiques i afectes sexuals, així com tenir relacions afectives basades en la responsabilitat, el desig, el plaer compartit i el bon tracte.

Les relacions afectives formen part de les seves vivències i per això és necessari identificar quines són les bones maneres de relacionar-se, des de l'autoconeixement per tal d'arribar a establir vincles basats en la igualtat i el respecte.

Per tot això, l'educació sexual integral es converteix en una eina imprescindible que posa el seu punt de mira en el coneixement global de les persones i en el treball de les relacions afectives sanes.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL2, CD3, CPSAA1, CPSAA2, CC2 i CC3.

5. Conèixer la diversitat afectiva, sexual i de gènere, per tal de garantir-ne el respecte cap a les diferents identitats i l'orientació sexual de les persones.

Les discriminacions cap a les persones LGTBIQ+ són un fet que abasta molts d'àmbits. Les trobam tant a l'esfera privada com a la pública, malgrat el camí del col·lectiu perquè la societat accepti la diversitat, i per defensar els drets humans universals. En l'actualitat, continuam assistint a expressions i actes LGTBIQ-fòbics. Aquestes manifestacions tenen una base estructural, en què el model cis-heterosexual de la societat actual és la norma, i la dissidència de gènere i

orientació sexuals són silenciades i invisibilitzades. En l'àmbit educatiu, aquest silenci i invisibilització obliga a molts alumnes gais, lesbianes i transsexuals a «amagar-se» i a no poder expressar-se en llibertat. Així, pateixen rebuig i burles en molts de casos i això dificulta el ple desenvolupament de la seva personalitat. L'homosexualitat, el lesbianisme, la transsexualitat, la intersexualitat i els cossos no normatius han de ser respectats i visibilitzats, per tal de no oblidar que les diversitats són múltiples i tenen diferents matisos.

Aquesta competència permet que els alumnes s'acostin a la història del moviment LGTBIQ+, que va marcar l'inici d'una sèrie de lluites socials i polítiques que han aconseguit visibilitzar experiències, desigs, sabers i malestars, negats i patologitzats durant molt de temps. Així mateix, el coneixement de conceptes bàsics com ara: corporalitat, identitat de gènere, orientació sexual, expressió de gènere és la primera passa per fer front a les agressions, les discriminacions i l'assetjament escolar, però també per rompre estigmes i tabús, afavorir la cura i la inclusió de la diversitat. En aquest sentit, és imprescindible oferir als alumnes l'oportunitat de visibilitzar referents culturals LGTBIQ+ que propiciïn la creació de nous imaginaris amb els quals identificar-se i empatitzar.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL2, CCL3, CD1, CPSAA2, CC1, CC3 i CCEC3.

Críteris d'avaluació

Competència específica 1

- 1.1. Comprendre el procés de socialització diferencial en la construcció de les identitats de gènere, compartint conceptes i identificant els diversos agents de socialització per afavorir així models de feminitat i masculinitat no hegemònics.
- 1.2. Detectar i analitzar críticament els mandats i imatges estereotipades de les dones i els homes a la vida quotidiana, a les professions, als mitjans de comunicació i a les xarxes socials, declinant prejudicis i estereotips misògins i androcèntrics.
- 1.3. Transferir els aprenentatges a la mateixa realitat personal i social, utilitzant un llenguatge inclusiu, mostrant actituds de respecte i igualtat en les relacions interpersonals i rebutjant la discriminació per qüestions de sexe o gènere.

Competència específica 2

- 2.1. Identificar, detectar i rebutjar comportaments i actituds que puguin suposar qualsevol mena de violència vers les dones, manifestant així respecte i solidaritat cap a les víctimes de violència masclista.
- 2.2. Analitzar diferents fonts d'informació amb perspectiva de gènere, generant d'aquesta manera una argumentació pròpia que pugui afavorir el pensament crític.

2.3. Realitzar accions transformadores que puguin revertir les violències masclistes, mostrant actituds d'implicació i canvi cap a una societat més igualitària.

Competència específica 3

- 3.1. Valorar el paper de les dones al llarg de la història, identificant-ne els diferents moments en què el moviment feminista ha contribuït al desenvolupament dels sistemes democràtics.
- 3.2. Conèixer dones referents en tots els àmbits, reparant el silenci que la història ha construït i visibilitzant un present amb igualtat d'oportunitats.
- 3.3. Reconèixer les diferents situacions discriminatòries que ha patit i pateix la dona, relacionant-les amb múltiples variables (econòmiques, polítiques, socials, culturals...).

Competència específica 4

- 4.1. Desenvolupar el coneixement i la curiositat sobre el mateix cos, per tal d'aprofundir en els canvis físics, emocionals i socials que es produeixen durant l'adolescència.
- 4.2. Identificar les característiques personals que contribueixen al desenvolupament humà, per tal de legitimar les diferents maneres de ser, estar i estimar, sempre des de la responsabilitat afectiva.
- 4.3. Conèixer com afecta la pornografia i el sistema prostitucional a les relacions afectivosexuals, desplegant una mirada crítica cap aquesta realitat.

Competència específica 5

- 5.1. Comprendre conceptes bàsics que estiguin relacionats amb la identitat, l'expressió i l'orientació de les persones, obtenint així una terminologia comuna, que pot afavorir l'autoconeixement.
- 5.2. Valorar el paper de les persones LGTBIQ+ al llarg de la història, entenent les causes i conseqüències de la seva invisibilització i la importància de tenir referents en el present.
- 5.3. Identificar, detectar i rebutjar comportaments i actituds que puguin suposar qualsevol mena de violència cap a les persones LGTBIQ+, tenint present la importància de la convivència i el respecte cap a totes les persones.

Sabers bàsics

A. La construcció social sexe-gènere

- Conceptes clau: sistema sexe-gènere, socialització de gènere, estereotip de gènere, sexisme, masclisme, patriarcat, feminisme

B. Les violències cap a les dones

— L'iceberg de les violències masclistes

C. La visibilització de la dona

— La història del moviment feminista

— Nous referents

— Interseccionalitat i feminisme

D. Educació sexual integral

— Els canvis físics, emocionals i socials a l'adolescència

— Autoestima i autoconcepte

— Relacions sanes i igualitàries: la responsabilitat afectiva

— Pornografia i prostitució: sexualitat, poder i domini patriarcal

E. La diversitat afectivosexual i de gènere

— Conceptes clau: corporalitat, identitat de gènere, orientació sexual, expressió de gènere, LGTBIQ+

— La història del moviment LGTBIQ+

— LGTBI-fòbia

— Nous referents

Introducció a la Filosofia (optativa 3r ESO)

La filosofia es va començar a practicar com un exercici del pensament fa més de dos mil anys a les places públiques de les ciutats gregues. Amb el debat i l'argumentació filosòfics van néixer la democràcia i els primers qüestionaments dels prejudicis més antics de la humanitat. Debatre, argumentar, dialogar i qüestionar són els verbs constitutius de la Filosofia i, per tant, les accions bàsiques d'una Introducció a la Filosofia. Els i les primeres filòsofes van obrir horitzons mentals iniciant els camins de la ciència, l'ètica, el dret, la política, l'educació,... Per tant, en una etapa madurativa on la passivitat o la rebel·lió de l'adolescència comença a manifestar-se plenament és important que existeixi una formació filosòfica, sense la qual no és possible el progrés humanitzador i democràtic de la nostra societat. Una introducció a la Filosofia ha de permetre que l'aula es converteixi en una comunitat de diàleg on es valora el pensament rigorós, crític i respectuós en el marc pedagògic iniciat per Matthew Lipman (1985) amb el seu programa "Phylosophy for children", concretat a casa nostra amb el projecte Filosofia 3/18. Aquest enfocament permet descobrir la filosofia a partir de la seva utilitat en la vida futura de l'alumnat, a partir de determinades situacions d'aprenentatge, i afavorir les comprensions dels sabers bàsics a la vida real.

Aquesta matèria, d'acord amb els objectius educatius i el Perfil de sortida de l'alumnat al final de l'ensenyament bàsic, implica mobilitzar el conjunt de coneixements, destreses, actituds i valors que permeten als alumnes raonar de forma crítica, creativa i rigorosa les grans qüestions personals, socials, educatives i professionals, tant a nivell local com a nivell global.

La matèria d'Introducció a la Filosofia suposa una introducció a l'aprofundiment i desenvolupament de cinc àmbits competencials fonamentals. Aquesta tasca requereix el desenvolupament de les dues competències específiques següents, la primera referida al maneig i producció crítica i rigorosa d'informació en l'ús i reconeixement d'arguments sòlids, i la segona referida a la pràctica del diàleg com a procés cooperatiu de coneixement. La pràctica del diàleg, com a constitutiu de l'exercici filosòfic, implica a la vegada el reconeixement del caràcter plural i no dogmàtic de les idees i teories filosòfiques. La tercera se centra en el desenvolupament de la capacitat de sorprendre's i fer preguntes com a fonamentació del marc propi del pensament filosòfic. Aquesta competència fa referència a la comprensió de la naturalesa constitutivament problemàtica de la pròpia existència humana, així com a la reflexió imprescindible per intentar comprendre-la, explicar-la i orientar-la. La quarta fa referència a l'ús teòric de la raó, com a capacitat del saber, de conèixer, entendre, qüestionar la realitat que envolta l'alumnat. I finalment, el cinquè fa referència a l'ús pràctic de la raó com a capacitat d'orientar èticament la pròpia vida, la gestió emocional, l'ús pràctic de la raó amb la mirada posada en la intencionalitat de promoure i contribuir a una societat més justa, respectuosa amb els Drets humans, amb la cura, en tots els àmbits fins i tot l'econòmic, amb la qüestió distributiva, amb la mirada posada a

contribuir per possibilitar una societat plural i diversa, igualitària, inclusiva, sostenible ecològicament i, finalment, l'ús pràctic de la raó per convidar a valorar de forma crítica la bellesa i la creativitat artística.

Quant als criteris d'avaluació, aquests es formulen en relació directa a cadascuna de les cinc competències específiques, i s'han d'entendre com a eines de diagnòstic i millora en relació amb el nivell d'acompliment que se n'espera. Els criteris d'avaluació tenen un clar enfocament competencial, i han d'atendre tant als processos com als productes de l'aprenentatge, la qual cosa exigeix l'ús d'instruments d'avaluació variats i ajustables a diferents contextos i situacions d'aprenentatge.

Els sabers bàsics de la matèria es distribueixen en tres blocs. Aquests fan referència a màximes o imatges de diferents filòsofes i filòsofs com a punt de partida per a la reflexió filosòfica. No s'han d'entendre com a continguts que s'han d'estudiar, sinó com a suggeriments per a la reflexió, l'argumentació i el debat que permetin conèixer la vida i el pensament d'aquests o d'altres filòsofes o filòsofs. El primer bloc, anomenat el pensament filosòfic, pretén incentivar la recerca de les característiques de la reflexió de la filosofia. Aquest bloc està dedicat a la naturalesa de la pròpia activitat filosòfica i el seu arrelament entorn dels problemes de la condició humana. El segon bloc, anomenat l'ús teòric de la raó, cal desplegar-lo en l'anàlisi de qüestions bàsiques sobre el coneixement i la realitat. I el tercer, dedicat a l'ús pràctic de la raó se centra en l'anàlisi dels problemes relatius a l'ètica, la filosofia política i l'estètica. Aquesta distribució de blocs i sabers és complementària a la que es realitza a 1r de Batxillerat, de caràcter temàtic, i a 2n de Batxillerat, de caràcter històric. Per això, pensant especialment que hi ha alumnat que no tindrà més formació filosòfica que aquesta, s'ha de cercar un equilibri i el diàleg entre diferents plantejaments i corrents per desvetllar l'actitud filosòfica en el desenvolupament de les competències específiques ja enunciades. Els noms que es presenten intenten reparar aquelles situacions que, com la marginació i ocultació històrica de la dona, o els prejudicis culturals de caràcter etnocèntric i antropocèntric, afecten fins avui el desenvolupament de la disciplina. A partir d'aquests sabers mínims, i segons l'autonomia del centre en el desplegament del currículum, es fa necessari completar les visions amb altres autores i autors o altres reflexions dels que han estat seleccionats. Al mateix temps, la programació de la matèria haurà de considerar la naturalesa dialògica, participativa, interdisciplinària, creativa i compromesa amb problemes de rellevància que posseeix en si mateixa l'activitat filosòfica, orientant-la cap a l'assoliment de l'autonomia personal i l'exercici crític i alhora orientant-la cap a l'assoliment d'aspectes referents a la globalització com els relacionats amb la sensibilitat per la qüestió ecològica i social que és responsabilitat de tota la ciutadania.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Usar i valorar adequadament arguments i estructures argumentals, a partir de la seva anàlisi tant formal com informal, per produir i apreciar discursos, expressions o reflexions, personals o col·lectives, orals i escrites, de forma rigorosa, i evitar així modes dogmàtics, fonamentalistes fal·laços i esbiaixats de sostenir opinions o hipòtesis incoherents.**

El domini conscient dels procediments d'argumentació és condició necessària per pensar i comunicar-se amb rigor i efectivitat en tots els àmbits de la vida, així com per a la formació del propi judici i el desenvolupament de l'autonomia personal, social i professional de l'alumnat. L'argumentació és, d'una banda, una competència clarament transversal, com ho poden ser el mateix llenguatge o certes nocions bàsiques de càlcul; però, atesa la seva importància i valor per a qualsevol altre tipus d'aprenentatge, el seu ensenyament, tal com el llenguatge o el càlcul, ha de ser tematitzat en un espai educatiu propi. L'àmbit apropiat per excel·lència per a l'ensenyament i aprenentatge dels procediments d'argumentació és la filosofia, ja que és on es tracten de forma substantiva, exhaustiva i problematitzada, els fonaments, condicions, normes, tipus, propietats i límits de l'argumentació, tant formal com informal. L'objectiu és que l'alumnat aprengui a produir i reconèixer arguments lògicament i retòricament correctes i ben fonamentats, així com detectar fal·làcies, biaixos i prejudicis en diferents entorns comunicatius i, especialment, en la pràctica del diàleg filosòfic, exercitant-se en aquelles virtuts que li són pròpies i que el distingeixen del simple discurs persuasiu: la investigació cooperativa, el compromís amb la veritat, i el reconeixement respectuós de totes les idees i posicions racionalment sostenibles.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors següents: CCL1, CCL5, CP1, STEM4, CPSAA1, CPSAA3, CPSAA4, CC3.

- 2. Practicar l'exercici del diàleg filosòfic de manera rigorosa, crítica, tolerant i empàtica, interioritzant les pautes ètiques i formals que requereix, mitjançant la participació en activitats grupals i a través del plantejament dialògic de les qüestions filosòfiques, per promoure el contrast i l'intercanvi d'idees i l'exercici d'una ciutadania activa i democràtica.**

El model dialògic gaudeix, des seus començaments, d'una indubtable preeminència com a mètode de filosofar i com a referent essencial de l'exercici de la ciutadania democràtica. És aquesta, doncs, una de les competències més rellevants entre les que podem dir que la filosofia constitueix una autèntica educació cívica. El diàleg filosòfic uneix diverses virtuts que en poques ocasions apareixen juntes: l'exigència de rigor racional juntament amb l'acceptació del pluralisme ideològic i l'actitud respectuosa i empàtica envers aquelles persones amb qui dissentim, sense deixar de cercar i trobar junts una posició comú, i sense que la dissensió s'entengui necessàriament com a conflicte més que com a complementarietat. La pràctica del diàleg filosòfic representa, per altra banda, un

procés anàleg al del propi aprenentatge des de gairebé qualsevol punt de vista pedagògic que incideixi en els aspectes motivacionals, l'aprenentatge actiu i significatiu, l'ensenyament per indagació o descobriment, el treball col·laboratiu, o la formació al llarg de la vida. En general, la pràctica del diàleg integra constructivament els elements de la incertesa i de la crítica, que permetent descobrir plantejaments nous i superadors, i es regeix pels principis de cooperació, honestat i generositat hermenèutica, així com pel seu caràcter obert i inconclús, encara que no menys efectiu per a la indagació filosòfica i l'exercici actiu i democràtic de la ciutadania.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors següents: CCL1, CCL5, CP1, STEM3, CPSAA3, CPSAA4, CC2, CC3, CCEC1.

3. Identificar problemes i formular preguntes sobre el fonament, el valor i el sentit de la realitat i l'existència humana, a partir de l'anàlisi i la interpretació d'imatges, màximes, texts breus, audiovisuals, cinema, lectura de llibres, música, art i altres formes d'expressió filosòfica i cultural, per reconèixer la radicalitat i la transcendència d'aquestes qüestions, així com la necessitat d'afrontar-les per desenvolupar una vida reflexiva i conscient de si mateixa.

L'activitat filosòfica arrenca amb l'actitud de sorpresa davant el fet mateix de l'existència i les diverses preguntes que, un cop posades en dubte les creences comunes, cal plantejar sobre la seva entitat, el seu valor i el seu sentit. Aquesta actitud de dubte i sorpresa, malgrat que, per poc que es provoqui, es desenvolupa de forma quasi natural a l'adolescència, requereix una base formal i metodològica, un llenguatge específic, i una tradició cultural que faciliti a l'alumnat l'expressió i l'anàlisi del que l'inquieta. Per això, la conveniència que les grans preguntes sobre la realitat, de la pròpia entitat i identitat humana, i de les seves relacions teòriques, pràctiques i estètiques amb l'entorn, a més de revelar-se a través de la mateixa experiència problemàtica del món, siguin reconegudes i analitzades en imatges, màximes, texts i altres mitjans escollits d'expressió filosòfica o més àmpliament cultural (científica, artística, religiosa...). L'objectiu primordial és que l'alumnat compregui i experimenti la importància d'una vida reflexiva, crítica i plenament conscient de si mateix.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors següents: CCL1, CCL2, CD1, CD2, CD4, CPSAA1, CPSAA2, CPSAA3, CPSAA4, CC1, CCEC1.

4. Reconèixer el caràcter plural de les concepcions, idees i arguments entorn de cadascun dels problemes fonamentals de la filosofia, en tant que ús teòric de la raó. Això és, analitzar críticament i dialècticament diverses tesis i màximes filosòficament rellevants i relatives al coneixement de la realitat, per generar una concepció complexa i no dogmàtica d'aquestes qüestions i idees, promovent una actitud oberta,

tolerant, amb capacitat de consens i compromesa amb la resolució racional i pacífica dels conflictes.

La tasca d'indagació filosòfica, tant històricament com actualment, i a diferència del que passa en altres àmbits de coneixement, es presenta radicalment oberta i disputada en totes les seves àrees. És aquesta una ocasió per a l'exercici d'un diàleg racional obert i constructiu, per exercir una forma complexa i sistemàtica de pensament profund, capaç de qüestionar-se la realitat. El diàleg i la investigació al voltant de les preguntes fonamentals de la filosofia han de radicar en un coneixement profund d'aquelles idees i hipòtesis filosòfiques que formen part del patrimoni cultural comú i que també ho han de ser del bagatge intel·lectual de la ciutadania. Aquestes concepcions i idees, formulades i discutides al llarg del temps pels principals pensadors i pensadores de la història, són part insubstituïble de la nostra identitat, del substrat ideològic i argumental de les doctrines econòmiques, polítiques, científiques o religioses vigents en la nostra cultura. Conèixer-les, criticar-les i apreciar-les amb rigor i profunditat és fer un ús teòric de la raó. Una condició per a l'anàlisi dels problemes filosòfics i, en certa mesura, de qualsevol altra qüestió d'ordre cultural, ètic i polític, com també del coneixement d'un mateix. És, doncs, aquesta competència, juntament amb la descrita anteriorment i relativa al diàleg, la que millor i més profundament pot proporcionar a l'alumnat una educació fonamental per a l'exercici de la ciutadania democràtica.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors següents: CCL1, CCL3, CCL5, STEM1, STEM2, CD 1, CD3, CPSAA3, CPSAA4, CC1, CC2, CC3.

5. Analitzar problemes ètics i polítics mitjançant l'exposició crítica i dialèctica de totes les posicions filosòficament pertinents en la interpretació i resolució dels mateixos, per desenvolupar el judici propi i l'autonomia moral. Desenvolupar la sensibilitat i comprensió crítica de l'art i altres manifestacions amb valor estètic, per contribuir a l'educació amb cura dels sentiments i la gestió de les emocions estètiques, per generar una actitud reflexiva pel que fa al llenguatge de les imatges.

Una de les característiques distintives de la filosofia és la seva dimensió pràctica, per la qual cosa cerca clarificar i proposar raonadament aquells principis i criteris que han de governar les nostres accions, tant individuals com col·lectives, ajustant-les als ideals, sempre en revisió crítica, de bondat i justícia. L'ètica i la filosofia política, com les dues principals disciplines pràctiques de la filosofia, exigeixen, de forma anàloga, un aprenentatge teoricopràctic, per analitzar problemes i qüestions fonamentals d'actualitat. Aquests poden ser els relacionats amb l'assoliment de la cohesió social, la lluita contra la desigualtat i la fam, la ciutadania global, l'efectiva igualtat de gènere, la sostenibilitat ecosocial o el compliment dels drets humans, el control digital, entre d'altres. L'ètica i la filosofia política exigeixen sotmetre a l'anàlisi dialèctica totes les concepcions racionalment plausibles i, així, tots els sistemes concebibles de valors. Al mateix

temps, en el desenvolupament de la sensibilitat i la facultat d'apreciació estètica permet aprofundir en el caràcter emocional que podem atribuir al ple exercici de la racionalitat a l'anàlisi dels objectes i fenòmens estètics. En aquest sentit, la pràctica filosòfica pot ser, aquí, un vehicle idoni per promoure una relació harmoniosa entre raons i emocions, contribuint a una autèntica educació sentimental. D'altra banda, l'exercici del saber filosòfic sobre la bellesa i les seves mediacions estètiques proporciona un marc d'investigació i reflexió crítica sobre les funcions no només expressives, sinó també representatives, reflexives i transformadores i de control social sobre la pregnància actual de la cultura audiovisual i de la imatge digital, necessàries d'un pensament crític com és la filosofia.

Aquesta competència específica es connecta amb els descriptors següents: CCL1, CCL3, CCL5, STEM1, STEM2, CD 1, CD3, CPSAA1, CPSAA2, CPSAA3, CC1, CC2, CC3, CE1, CEEC1, CEEC2.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Produir i avaluar discursos argumentatius, orals i escrits, sobre qüestions i problemes filosòfics, demostrant un ús correcte de normes i pautes lògiques, retòriques i argumentatives.

1.2. Detectar i evitar modes dogmàtics, fal·laços i esbiaixats de sostenir opinions i hipòtesis, i exercitar les virtuts argumentatives, demostrant comprensió de la naturalesa d'aquestes fal·làcies i biaixos, així com de la necessitat de sotmetre la pràctica argumentativa a principis ètics com ara la cooperació, el compromís amb la veritat, el respecte a la pluralitat i el rebuig de tota actitud vexatòria, discriminatòria o arbitrària.

Competència específica 2

2.1. Promoure el contrast i l'intercanvi d'idees i l'exercici d'una ciutadania activa i democràtica a través de l'exercici de la participació en activitats grupals i del diàleg racional, respectuós, obert, constructiu i compromès amb la veritat sobre qüestions i problemes rellevants filosòficament.

Competència específica 3

3.1. Reconèixer la radicalitat i transcendència dels problemes filosòfics mitjançant el reconeixement i l'anàlisi d'aquests en texts i altres mitjans d'expressió filosòfica o més àmpliament cultural.

3.2. Desenvolupar una actitud indagadora, autònoma i activa en l'àmbit de la reflexió filosòfica, mitjançant el disseny, l'elaboració i la comunicació pública de productes originals, com ara treballs de recerca o altres.

Competència específica 4

4.1. Generar una concepció complexa i no dogmàtica dels problemes filosòfics mitjançant l'anàlisi crítica de tesis filosòfiques diferents i oposades, que en promoguin la comprensió i la necessitat de pensar-les i expressar-les com a moments d'un procés dinàmic i sempre obert de reflexió i diàleg filosòfic.

4.2. Generar una concepció complexa, rigorosa i crítica de la riquesa i influència del pensament filosòfic identificant i analitzant les idees i teories filosòfiques principals en texts o documents pertanyents a qualsevol àmbit cultural, així com en relació amb experiències, accions o esdeveniments comuns i d'actualitat.

Competència específica 5

5.1. Desenvolupar el propi judici i l'autonomia moral mitjançant l'anàlisi filosòfic de problemes ètics i polítics fonamentals, tant de la història del pensament com d'actualitat, considerant les diferents posicions en competició, i elaborant, argumentant, exposant i sometent el diàleg amb les altres pròpies tesis al respecte.

5.2. Generar un equilibri adequat entre l'aspecte racional i emotiu en la consideració dels problemes filosòfics, especialment els referits a l'àmbit de l'estètica, a través de la reflexió expressa al voltant de l'experiència, en general, de l'art, i l'anàlisi del paper de les imatges i el llenguatge audiovisual a la cultura contemporània.

Sabers bàsics

A. El saber filosòfic:

— Filòsof:

- Pitàgores i Teano: el terme «filosofia» i les olimpíades.
- Hipàtia d'Alexandria: "Defensa el teu dret a pensar, perquè fins i tot pensar de manera errònia és millor que no pensar."
- Kant: "Aude Sapere!" (Atreveix-te a pensar).
- Marina Garcés: "La filosofia no és un abric, és la pell; no és un vestit, és la carn; no és un paper, és una forma de vida."

— Antropologia:

- Diotima de Mantinea: "L'amor és filòsof."

- Sòcrates: "Coneix-te a tu mateix."
- Agustí d'Hipona: "Estima i fes el que vulguis."
- Simone Weil: "Allò que degrada a la intel·ligència, degrada tot l'ésser humà."
- Victoria Camps: "Les emocions mostren la vulnerabilitat essencial de l'ésser humà."

B. L'ús teòric de la raó

— Realitat:

- Heràclit d'Efes: "No ens podem banyar dues vegades al mateix riu."
- Parmènides d'Elea: "És necessari dir i pensar que el ser és, i el no-ser no és."
- Plató i el mite de la caverna.
- Anselm de Canterbury: "Crec per entendre, entenc per creure."
- Karl Marx: "La religió és l'opi del poble."

— Coneixement:

- Ramon Llull i l'arbre de la ciència.
- Hildegard von Bingen: "No podem viure en un món que és interpretat per nosaltres per altres persones."
- Thomas Kuhn: "Les crisis del nostre temps són l'impuls necessari per a la revolució en marxa."
- Martha Nussbaum: "El coneixement no és garantia de bon comportament, però la ignorància és una garantia virtual de mal comportament."
- Zygmunt Bauman: "En l'era de la informació, la invisibilitat és equivalent a la mort."

— Llenguatge:

- Ludwig Wittgenstein: "Els límits del meu llenguatge són els límits del meu món."
- Ramon Llull: "Si no ens entenem per llenguatge, entenguem-nos per amor."
- Celia Amorós: "És sabut que qui té el poder dona nom a les coses (i a les persones)"

C. L'ús pràctic de la raó

— Ètica:

- Epicur de Samos: "El plaer és el principi i la fi de la vida feliç".
- Hipàrquia de Maronea i la vida dels cans.

- Aristòtil: "Sense amiatat no podem ser feliços."
- Cristina II de Suècia: "Cal gaudir o patir el present, oblidar el passat i resignar-se davant del futur."
- Immanuel Kant: "Actua de tal manera que tractis la humanitat, tant en la teva persona com en la de qualsevol altre, sempre com a fi i mai com a mitjà."
- Adela Cortina: "Renunciar als valors morals mínims seria com renunciar a la pròpia Humanitat."

— Política:

- Aspàsia de Milet: "La democràcia és la igualtat de tot ciutadà."
- Hobbes: "L'home és el llop de l'home."
- Isabel de Bohèmia: "Estem en l'edat correcta per fer coses incorrectes de forma correcta."
- Simone Weil: "L'home fa a les dones el que fa al planeta."
- Hannah Arendt: "Sota la tirania és més fàcil actuar que pensar."
- El panòptic de Foucault i el control social.
- Amelia Valcárcel: "Si la vida que et dissenyen no és habitable, canvia-la."
- Jürgen Habermas: "Empegueix-te de morir fins que no hagi aconseguit una victòria per a la humanitat."
- Marina Garcés: Aprendre a viure en comú.
- Joan Mascaró: "És una veritat gran, universal que l'home gran s'arrela dins el seu idioma i cultura i poble, i s'enfila dins els valors universals i, fins i tot, dins l'infinit".

— Feminisme:

- Judith Butler: "Sigui quina sigui la llibertat per la qual lluitem, ha de ser una llibertat basada en la igualtat."
- Silvia Federici: La resistència de les bruixes.
- Olympe de Gouges: "Digues-me qui t'ha donat el sobirà poder d'oprimir el meu sexe."
- Mary Wollstonecraft: "No desitjo que les dones tinguin poder sobre els homes, sinó sobre elles mateixes."
- Simon de Beauvoir: "No es neix dona, s'arriba a ser-ho."
- Angela Davis: "Les eines de l'amo no serveixen per desmuntar la casa de l'amo."

— Estètica:

- Friedrich Nietzsche: "Sense la música, la vida seria un error."
- Hans-Georg Gadamer: "L'obra d'art és un creixement en el ser."
- María Zambrano: "Filosòfica és la pregunta, i poètica la troballa."

Llatí

La matèria de Llatí a l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria constitueix una aproximació específica als diferents aspectes de la llengua, la cultura i la civilització llatines i la seva pervivència en el present. La singularitat de l'enfocament d'aquesta matèria ve condicionada per la seva doble naturalesa. D'una banda, per una part de l'alumnat suposa l'única presa de contacte, durant la seva escolarització obligatòria, amb determinats aspectes de la llengua, la cultura i la civilització llatines, que constitueixen les bases de la nostra societat actual. D'altra banda, ha de tenir caràcter d'ensenyament propedèutic per a l'alumnat que continuï els seus estudis en aquesta disciplina. Aquesta doble naturalesa requereix un esforç per descriure, contextualitzar i entendre la vigència de l'evident origen clàssic de la nostra identitat com a societat.

Aquesta matèria està organitzada entorn dels diferents aspectes de la llengua, la cultura i la civilització llatines, així com les estratègies que permeten establir una relació crítica entre aquests i el present, contribuint i fomentant el desenvolupament personal i social de l'alumnat i la transmissió de valors universals. D'aquesta manera, combina els aspectes estrictament lingüístics amb uns altres de caràcter literari, arqueològic, històric, social, cultural i polític. Els primers impliquen una reflexió profunda sobre el funcionament no tan sols de la llengua llatina, sinó també de la llengua d'ensenyament i d'aquelles que conformen el repertori lingüístic individual de l'alumnat. La inclusió de les llengües clàssiques en la Recomanació del Consell de 22 de maig de 2018 relativa a les competències clau per a l'aprenentatge permanent situa el llatí i el grec com a eines per a l'aprenentatge i la comprensió de llengües en general, contribuint i fomentant la diversitat lingüística i la relació entre les llengües des d'una perspectiva democràtica i lliure de prejudicis. D'altra banda, la matèria permet establir un diàleg amb el passat que ajudi a entendre el present des d'una perspectiva lingüística, però també des del punt de vista literari, arqueològic, històric, social, cultural i polític. En aquest diàleg tenen cabuda, a més, els processos de conservació, preservació i restauració del patrimoni cultural llatí, que ofereixen a l'alumnat la possibilitat de comprometre's amb el llegat de la civilització clàssica des d'una perspectiva sostenible i compromesa amb el futur.

Les competències específiques de Llatí en l'Educació Secundària Obligatòria recullen aquest diàleg entre present i passat al qual al·ludíem anteriorment, i es plantegen a partir de tres eixos principals: situar en el centre la reflexió humanista sobre el caràcter clàssic del llegat llatí, tant material com immaterial, fomentant la comprensió crítica del món actual; contribuir a la millora de la competència plurilingüe, afavorint la reflexió de l'alumnat sobre el funcionament de les llengües que conformen el seu repertori lingüístic; i oferir una introducció als rudiments i tècniques de la traducció com a procés fonamental per al coneixement de la cultura llatina i per a la transmissió de texts.

Els criteris d'avaluació estan dissenyats per comprovar el grau de consecució de les competències específiques, per això s'hi presenten vinculats, i inclouen aspectes relacionats amb els procediments, destreses i actituds que els alumnes han d'adquirir i desenvolupar en aquesta matèria.

Els sabers bàsics estan organitzats en quatre blocs. El primer, <<El present de la civilització llatina>>, recull els coneixements i experiències necessaris per al desenvolupament d'un esperit crític i un judici estètic, afavorint el desenvolupament de destreses per a la comprensió, l'anàlisi i la interpretació de texts literaris llatins i fomentant la lectura comparada d'obres rellevants de la cultura llatina en les seves diferents manifestacions amb obres de la tradició clàssica. El segon bloc, <<Llatí i plurilingüisme>>, posa l'accent en com el coneixement de la llengua llatina contribueix a un ús més precís de les llengües que constitueixen el repertori individual de l'alumnat, així com a l'adequat enteniment de la terminologia culta, científica i tècnica. A partir de l'estudi dels formants llatins, s'arriben a establir estratègies d'inferència de significats en les diferents llengües d'ensenyament i d'estudi mitjançant el reconeixement d'arrels, prefixos i sufixos de la llengua llatina. El tercer bloc, <<El text llatí i la traducció>>, integra tots els sabers implicats en la identificació i anàlisi dels elements bàsics de la llengua llatina com a sistema dins d'un context, organitzant-los entorn de la comprensió i a l'ús actiu de la llengua a partir de tasques senzilles de traducció i retroversió. El quart i últim bloc, <<Llegat i patrimoni>>, recull els coneixements, destreses i actituds que permeten l'aproximació a l'herència material i immaterial de la civilització llatina reconeixent i apreciament el seu valor com a font d'inspiració, com a tècnica i com a testimoni de la història.

Els sabers bàsics s'han de poder activar en els àmbits personal i educatiu, però també social i professional, tècnic i metodològic. En aquest sentit, la matèria de Llatí ofereix una oportunitat de combinar els diferents sabers per mitjà de situacions d'aprenentatge contextualitzades on l'alumnat pugui desenvolupar les seves destreses per a la traducció de la llengua llatina a la llengua d'ensenyament, al mateix temps que augmenta i millora el seu coneixement sobre la cultura de l'Antiguitat i la reflexió sobre la seva pervivència fins als nostres dies. Aquests aspectes es converteixen en una part central de l'ensenyament del llatí, a més de l'anàlisi crítica i la comprensió del present com un procés històric que troba els seus fonaments en la civilització clàssica.

El treball per mitjà de situacions d'aprenentatge ofereix, a més, la possibilitat de connectar Llatí amb altres matèries amb la finalitat d'assolir els objectius i d'adquirir les competències d'etapa. És en l'experiència d'aquesta complementarietat quan el treball és significatiu i rellevant per a l'alumnat. Juntament amb les relacions amb les matèries de l'àrea lingüística que ofereix l'enfocament plurilingüe, es recomana que l'adquisició de les competències específiques de Llatí es planifiqui tenint en compte les possibilitats de treball amb matèries no lingüístiques: la terminologia relacionada amb el cos humà i les seves malalties o la recerca sobre l'origen dels noms dels elements del sistema solar,

són exemples de possibles treballs col·laboratius. Finalment, per afavorir la construcció d'una ciutadania europea democràtica i lliure de prejudicis, des d'aquesta matèria hi ha la possibilitat de fer treball col·laboratiu a nivell transnacional en el marc dels programes europeus, treballant la cultura llatina com a punt de trobada de les diferents realitats que conformen l'actual identitat europea. D'aquesta manera, la matèria de Llatí ha de contribuir a l'adquisició de competències clau que conformen el Perfil de sortida del alumnes en acabar l'ensenyament bàsic que permeten als alumnes el seu màxim desenvolupament personal, social i que garanteixen que puguin exercir una ciutadania responsable i enfrontar-se als reptes i desafiaments del segle XXI.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

1. Valorar el paper de la civilització llatina en l'origen de la identitat europea, comparant i reconeixent les semblances i diferències entre llengües i cultures, per analitzar críticament el present.

La valoració del paper de la civilització llatina com a inici de la identitat europea suposa rebre informació expressada a través de fonts llatines, contrastar-la i analitzar-la, activant les estratègies adequades per poder reflexionar sobre la permanència d'aspectes lingüístics, històrics, polítics, culturals o socials de la civilització llatina en la nostra societat. Implica, per tant, entendre la cultura llatina i extreure aquells elements fonamentals que permeten reflexionar i revisar la singularitat de les maneres de vida i pensament antics, així com la seva proximitat a les maneres de vida i pensament actuals, per comparar les diferències i semblances entre llengües i cultures, confrontant creacions llatines amb la tradició clàssica de creacions posteriors.

L'anàlisi crítica del present requereix d'informació cotextual o contextual que permeti afegir elements i arguments a les hipòtesis de valoració per desenvolupar una consciència humanista i social oberta tant a les constants com a les variables culturals al llarg del temps. Tractar aquesta anàlisi des d'un punt de vista crític implica ser capaç de discernir aquella part del llegat romà que ens fa créixer com a societat d'aquella altra que ja no té cabuda en el món modern, manifestant una actitud de rebuig davant aspectes que denotin qualsevol tipus de discriminació. Els processos d'anàlisi requereixen contextos de reflexió i comunicació dialògics, respectuosos amb l'herència de l'Antiguitat clàssica i amb les diferències culturals que hi tenen el seu origen.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CP2, CP3, CC1, CCEC1.

2. Conèixer els aspectes bàsics de la llengua llatina, comparant-la amb les llengües d'ensenyament i amb altres llengües del repertori individual de l'alumnat, per valorar els trets comuns i apreciar la diversitat lingüística com a mostra de riquesa cultural.

La introducció als elements bàsics de l'etimologia i el lèxic de la llengua llatina des d'un enfocament plurilingüe d'adquisició de les llengües permet a l'alumnat transferir els coneixements i estratègies des de les llengües del seu repertori al llatí i viceversa, activant així les destreses necessàries per a la millora de l'aprenentatge de llengües noves i de la seva competència comunicativa i permetent tenir en compte els diferents nivells de coneixements lingüístics de l'alumnat, així com els diferents repertoris individuals. El caràcter del llatí com a llengua d'origen de diferents llengües modernes permet reconèixer i apreciar distintes varietats i perfils lingüístics contribuint a la identificació, valoració i respecte de la diversitat lingüística, dialectal i cultural per construir una cultura compartida.

Tot l'anterior promou una millor comprensió del funcionament de les llengües d'ensenyament, així com de les llengües que formen part del repertori lingüístic de l'alumnat, d'una banda, millorant la lectura comprensiva i l'expressió oral i escrita mitjançant el coneixement del vocabulari i les estructures gramaticals llatines i, per una altra, ajudant a desenvolupar habilitats lèxiques i semàntiques mitjançant l'adquisició d'estratègies d'inferència del significat del lèxic comú d'origen grecollatí, així com la comprensió del vocabulari culte, científic i tècnic a partir dels seus components etimològics. La comparació entre llengües requereix, així mateix, de la utilització de les regles fonamentals d'evolució fonètica del llatí a les llengües romàniques i la identificació de paraules derivades del llatí, tant patrimonials com cultismes, i expressions llatines en diferents contextos lingüístics. Aquesta competència implica una reflexió sobre la utilitat del llatí en el procés d'aprenentatge de noves llengües que es pot dur a terme a partir d'eines digitals com el Portafolis europeu de les llengües.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP2, CP3, STEM1, CE3.

3. Llegir i interpretar texts llatins, assumint l'aproximació als texts com un procés dinàmic i prenent consciència dels coneixements i experiències pròpies, per identificar el seu caràcter clàssic i fonamental.

La lectura de texts llatins pertanyents a diferents gèneres i èpoques constitueix un dels pilars de la matèria de llatí a quart curs. La comprensió i interpretació d'aquests texts necessita d'un context històric, cívica, social, lingüístic i cultural que haurà de ser producte de l'aprenentatge. El treball amb texts originals, en edició bilingüe, traduïts o adaptats, complets o a través de fragments seleccionats, permet parar esment a conceptes i termes bàsics en llatí que impliquen un coneixement lingüístic, lèxic i cultural, amb la finalitat de realitzar una lectura crítica i prendre consciència del seu valor fonamental en la construcció de la nostra identitat com a societat. La interpretació de texts llatins comporta, per tant, la comprensió i el reconeixement del seu caràcter fundacional per a la civilització occidental, assumint l'aproximació als texts com un procés dinàmic que

té en compte des del coneixement sobre el tema fins a l'aprenentatge i aplicació d'estratègies d'anàlisi i reflexió per donar sentit a la pròpia experiència, comprendre el món i la condició humana, així com desenvolupar la sensibilitat estètica. El coneixement de les creacions literàries i artístiques, dels períodes de la història de Roma i la seva organització política i social, i dels fets històrics i llegendaris de l'Antiguitat clàssica contribueix a fer més intel·ligibles les obres, identificant i valorant la seva pervivència en el nostre patrimoni cultural i els seus processos d'adaptació a diferents cultures i moviments literaris, culturals i artístics que han pres les seves referències de models antics.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CP1, CP2, STEM1, CPSAA4, CCEC1.

4. Comprendre texts originals llatins, traduint del llatí a la llengua d'ensenyament i desenvolupant estratègies d'accés al significat d'un enunciat senzill en llengua llatina, per aconseguir i justificar la traducció pròpia d'un passatge.

La traducció és l'operació fonamental en l'aprenentatge de les llengües clàssiques i és el procés pel qual una cultura, un grup o un individu assimila o s'apropia d'un missatge o una realitat que li és aliena, constituint una experiència de recerca que utilitza la lògica del pensament, afavoreix la memòria i potencia els hàbits de disciplina en l'estudi per promoure una capacitat àgil de raonament i aprenentatge. En aquest sentit, la traducció requereix de molts recursos i múltiples destreses i implica un aprenentatge específic, regular i progressiu al llarg de diversos cursos, que requereix i que activa els coneixements lingüístics i culturals de l'alumnat. La introducció al coneixement dels elements bàsics de la llengua llatina en la matèria de Llatí suposa el primer pas en l'establiment d'estratègies i mètodes de treball adequats que continuaran amb els estudis de la llengua llatina i la grega en Batxillerat. Aquest punt de partida consisteix a traduir passatges o texts d'un nivell adequat i de dificultat progressiva, suggerint o justificant la traducció a partir de la identificació, la relació i l'anàlisi d'elements morfològics i sintàctics de la llengua llatina i dels coneixements previs sobre el tema i el context que proporcionen els períodes més significatius de la història de Roma. A més de la traducció del llatí, en aquest curs s'inicia la producció, mitjançant retroversió, d'oracions simples utilitzant les estructures pròpies de la llengua llatina. D'aquesta manera l'alumne amplia el seu repertori lingüístic individual i reflexiona de manera crítica sobre els propis processos d'aprenentatge de llengües mitjançant l'ús de diversos recursos i eines analògiques i digitals.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CP2, CP3, CD2, STEM1.

5. Descobrir, conèixer i valorar el patrimoni cultural, arqueològic i artístic romà, apreciànt-lo i reconeixent-lo com a producte de la creació humana

i com a testimoniatge de la història, per identificar les fonts d'inspiració i distingir els processos de construcció, preservació, conservació i restauració, així com per garantir la seva sostenibilitat.

El patrimoni cultural, arqueològic i artístic romà, material i immaterial, present tant al nostre país com en països del nostre entorn, es concep aquí com a herència directa de la civilització llatina. El reconeixement de l'herència material requereix l'observació directa i indirecta del patrimoni, utilitzant diversos recursos, inclosos els que proporcionen les tecnologies de la informació i la comunicació. La presa de consciència de la importància del patrimoni material necessita del coneixement i la comprensió dels procediments de construcció –en el cas del patrimoni arqueològic– i de composició –en el cas dels suports d'escriptura–. A més, implica distingir entre els processos de preservació, conservació i restauració, incidint especialment en aquells aspectes que requereixen de la participació d'una ciutadania activa i compromesa amb el seu entorn i el seu propi llegat, d'acord amb la Convenció sobre la protecció del patrimoni mundial, cultural i natural de la UNESCO. Per part seva, el reconeixement de l'herència immaterial de la civilització clàssica llatina, des de la pràctica de l'oratòria en les institucions fins a les cerimònies privades o els espectacles d'entreteniment, contribueix a la comprensió d'aspectes clau de la nostra societat i la nostra cultura actuals.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP3, CD1, CD3, CC1, CC4, CCEC1, CCEC2.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

- 1.1. Descriure el significat de productes culturals del present, en el context dels desenvolupaments culturals a Europa, comparant les semblances i diferències amb l'Antiguitat llatina.
- 1.2. Valorar de manera crítica les maneres de vida, costums i actituds de la societat romana en comparació amb els de les nostres societats a partir del contingut de fonts llatines en diferents suports.
- 1.3. Identificar els períodes de la història de Roma, els esdeveniments i personatges, així com els aspectes de la civilització romana en el seu context històric, relacionant les dades amb referents actuals i aplicant els coneixements adquirits.

Competència específica 2

- 2.1. Valorar críticament i adequar-se a la diversitat lingüística i cultural a què dona origen el llatí, identificant i explicant semblances i diferències entre els elements lingüístics de l'entorn, relacionant-los amb els de la pròpia cultura i desenvolupant una cultura compartida i una ciutadania compromesa amb els valors democràtics.

- 2.2. Inferir significats de termes llatins aplicant els coneixements lèxics i fonètics d'altres llengües del repertori individual.
- 2.3. Ampliar el cabal lèxic i millorar l'expressió oral i escrita, incorporant llatínismes i locucions usuals d'origen llatí de manera coherent.
- 2.4. Produir definicions etimològiques de termes quotidians, científics i tècnics, reconeixent els elements llatins en diferents contextos lingüístics i establint, si escau, la relació semàntica entre un terme patrimonial i un cultisme.

Competència específica 3

- 3.1. Explicar de manera oral, escrita o multimodal el caràcter clàssic i humanista de les diverses manifestacions literàries i artístiques de la civilització llatina utilitzant un vocabulari correcte i una expressió adequada.
- 3.2. Reconèixer el sentit global i les idees principals i secundàries d'un text, contextualitzant-lo i identificant les referències històriques, socials, polítiques o religioses que hi apareixen, i servint-se de coneixements sobre personatges i esdeveniments històrics ja estudiats.
- 3.3. Interpretar de manera crítica el contingut de texts llatins de dificultat adequada, atès el context en el qual es van produir, connectant-los amb l'experiència pròpia i valorant com contribueixen a entendre les maneres de vida, costums i actituds de la nostra societat.

Competència específica 4

- 4.1. Analitzar els aspectes morfològics, sintàctics i lèxics elementals de la llengua llatina, identificant-los i comparant-los amb els de la llengua familiar.
- 4.2. Traduir texts breus i senzills amb termes adequats i expressió correcta en la llengua d'ensenyament, justificant la traducció i manifestant la correspondència entre l'anàlisi i la versió realitzada.
- 4.3. Produir mitjançant retroversió oracions simples utilitzant les estructures pròpies de la llengua llatina.

Competència específica 5

- 5.1. Explicar els elements de la civilització llatina, especialment els relacionats amb la mitologia clàssica, identificant-los com a font d'inspiració de manifestacions literàries i artístiques.
- 5.2. Reconèixer les petjades de la romanització en el patrimoni cultural i arqueològic de l'entorn, identificant els processos de preservació, conservació i restauració com un aspecte fonamental d'una ciutadania compromesa amb la sostenibilitat ambiental i la cura del seu llegat.
- 5.3. Exposar de manera oral, escrita o multimodal les conclusions obtingudes a partir de la recerca, individual o col·lectiva, del llegat material i immaterial de la civilització romana i la seva pervivència en el present a través de suports analògics i digitals, seleccionant informació, contrastant-la i organitzant-la a partir de criteris de validesa, qualitat i fiabilitat.

Sabers bàsics**A. El present de la civilització llatina.**

- Aspectes geogràfics, històrics, culturals, polítics i lingüístics de la civilització llatina presents en la noció actual d'Europa i de la seva cultura.
- Estratègies i eines per relacionar el passat i el present a partir dels coneixements adquirits.
- Obres fonamentals de la literatura llatina en el seu context i la seva pervivència a través de la tradició clàssica.
- Importància de la civilització llatina en la configuració, reconeixement i anàlisi crítica de la nostra identitat com a societat.
- Estratègies per comprendre, comentar i interpretar texts llatins a partir dels coneixements adquirits i de l'experiència pròpia.
- Lèxic llatí: evolució dels conceptes fonamentals de la civilització llatina fins a l'actualitat (*civis, populus, sacer, homo*, etc.).
- Importància dels texts clàssics llatins com a testimoniatge d'aquells aspectes constitutius de la nostra condició humana.
- El paper de l'humanisme i la seva presència en la societat actual.

B. Llatí i plurilingüisme.

- L'abecedari i la pronunciació del llatí, així com la seva permanència i influència en les llengües del repertori lingüístic individual de l'alumnat.
- Explicació dels canvis fonètics més freqüents des del llatí culte i el llatí vulgar.
- Identificació de paraules amb lexemes, sufixos i prefixos d'origen llatí en texts escrits en les llengües d'ensenyament.
- Procediments de composició i derivació llatins en l'elaboració de famílies de paraules.
- Iniciació al significat etimològic de les paraules.
- Estratègies bàsiques per inferir significats en lèxic especialitzat i de nova aparició a partir de la identificació de formants llatins.
- Llatínismes i locucions llatines més freqüents.
- Tècniques de reconeixement, organització i incorporació a la producció escrita, oral o multimodal de lèxic d'arrel comuna entre les diferents llengües del repertori lingüístic individual.
- Comparació entre llengües a partir del seu origen i parentius.
- Importància del llatí com a eina de millora de l'expressió escrita, oral i multimodal en les diferents llengües del repertori lingüístic individual.
- Eines analògiques i digitals per a l'aprenentatge i reflexió de la llengua llatina com a vincle i impuls per a l'aprenentatge d'altres llengües.

C. El text llatí i la traducció.

- Els casos i els seus principals valors sintàctics.

- La flexió nominal, pronominal i verbal.
- Estructures oracionals bàsiques. La concordança i l'ordre de paraules.
- Estratègies bàsiques per identificar, analitzar i traduir unitats lingüístiques (lèxic, morfosintaxi) a partir de la comparació de les llengües i varietats que conformen el repertori lingüístic personal.
- Recursos per a l'aprenentatge i estratègies bàsiques d'adquisició de llengües com ara Portafolis europeu de les llengües, glossaris o diccionaris.
- Reflexió i justificació de la traducció oferta.
- Retroversió d'oracions senzilles.
- Autoconfiança, autonomia i iniciativa. L'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.

D. Llegat i patrimoni.

- Pervivència del llegat material (llocs arqueològics, inscripcions, construccions monumentals i artístiques, etc.) i immaterial (mitologia clàssica, institucions polítiques, oratòria, dret, rituals i celebracions, etc.) de la cultura i la civilització llatines.
- La transmissió textual i els suports d'escriptura.
- Característiques del patrimoni cultural romà i del procés de romanització.
- Interès i iniciativa a participar en processos destinats a conservar, preservar i difondre el patrimoni arqueològic de l'entorn.
- Eines analògiques i digitals per a la comprensió, producció i coproducció oral, escrita i multimodal.
- Respecte de la propietat intel·lectual i drets d'autor sobre les fonts consultades i els continguts utilitzats.
- Estratègies i eines, analògiques i digitals, individuals i cooperatives, per a l'autoavaluació, la coavaluació i l'autoreparació.

Llengua Castellana i Literatura

L'eix del currículum de Llengua Castellana i Literatura el constitueixen les competències específiques relacionades amb la interacció oral i escrita adequada en els diferents àmbits i contextos i en funció de diferents propòsits comunicatius, així com amb el foment de l'hàbit lector, la interpretació de texts literaris i l'apropiació del patrimoni cultural. La reflexió explícita sobre el funcionament de la llengua ofereix les eines i el metallenguatge necessaris per desenvolupar la consciència lingüística i millorar els processos d'expressió, comprensió i recepció crítica.

L'objectiu de la matèria de Llengua Castellana i Literatura s'orienta tant a l'eficàcia comunicativa com a afavorir un ús ètic del llenguatge que posi les paraules al servei de la convivència democràtica, la resolució dialogada dels conflictes i la construcció de vincles personals i socials basats en el respecte i la igualtat de drets de totes les persones. D'aquesta manera, la matèria contribueix al desenvolupament de les competències recollides en el Perfil de sortida de l'alumnat al final de l'ensenyament bàsic.

Les competències específiques de Llengua Castellana i Literatura en l'Educació secundària obligatòria suposen una progressió respecte a les adquirides en l'Educació primària, de les quals caldrà partir en aquesta nova etapa, per evolucionar des d'un acompanyament guiat a un progressivament autònom. Aquesta progressió suposa, a més, una major diversitat i complexitat de les pràctiques discursives. Ara, l'atenció se centra en l'ús de la llengua en els àmbits educatiu i social, se subratlla el paper de les convencions literàries i del context històric en la comprensió dels texts literaris i es dona un paper més rellevant a la reflexió sobre el funcionament de la llengua i els seus usos.

La primera de les competències específiques de la matèria s'orienta al reconeixement de la diversitat lingüística i dialectal de l'entorn, d'Espanya i del món amb el propòsit d'afavorir actituds d'estima a aquesta diversitat, combatre prejudicis i estereotips lingüístics i estimular la reflexió interlingüística. Un segon grup de competències es refereix a la producció, comprensió i interacció oral i escrita, incorporant les formes de comunicació oferides per la tecnologia i atesos els diferents àmbits de comunicació: personal, educatiu, social i professional. Així, les competències específiques segona i tercera es relacionen amb la comunicació oral; la quarta, amb la comprensió lectora; i la cinquena, amb l'expressió escrita. L'aprenentatge de la lectura ha estat durant segles vinculat de manera gairebé exclusiva amb la lectura literària, encara que fa dècades que els enfocaments comunicatius subratllen la necessitat d'ensenyar a llegir tot tipus de texts, amb diferents propòsits de lectura. D'altra banda, saber llegir avui implica també navegar i cercar a la xarxa, seleccionar la informació fiable, elaborar-la i integrar-la en esquemes propis, etc. En resposta a això, la sisena competència específica posa el focus en l'alfabetització mediàtica i informacional, mentre que la setena i la vuitena es reserven per a la lectura literària, tant autònoma com guiada a l'aula.

La competència específica novena atén la reflexió sobre la llengua i els seus usos, mentre que la dècima, relativa a l'ètica de la comunicació, és transversal a totes elles.

Per a cada competència específica es formulen criteris d'avaluació que estableixen el nivell d'acompliment esperat en la seva adquisició. Aquests criteris tenen un clar enfocament competencial i atenen tant als processos com als productes, la qual cosa reclama l'ús d'eines i instruments d'avaluació variats i amb capacitat diagnòstica i de millora. S'espera que l'alumnat sigui capaç d'activar els sabers bàsics en situacions comunicatives reals pròpies dels diferents àmbits. D'aquí la importància de vertebrar la programació d'aula entorn d'un conjunt de situacions d'aprenentatge contextualitzades, significatives i rellevants, atenent la seva gradació i complementarietat, perquè al final de cada curs s'hagin treballat de manera proporcionada tots els sabers bàsics inclosos en el currículum.

Aquests sabers bàsics s'organitzen en quatre blocs. El primer, <<Les llengües i els seus parlants>>, es correspon de manera directa amb la primera competència específica. El segon bloc, <<Comunicació>>, integra els sabers implicats en la comunicació oral i escrita i l'alfabetització mediàtica i informacional, vertebrats entorn de la realització de tasques de producció, recepció i anàlisi crítica de texts. El tercer bloc, <<Educació literària>>, recull els sabers i experiències necessaris per consolidar l'hàbit lector, conformar la pròpia identitat lectora, desenvolupar habilitats d'interpretació de texts literaris i conèixer algunes obres rellevants de la literatura espanyola i universal, estimulant alhora l'escriptura creativa amb intenció literària. El quart bloc, <<Reflexió sobre la llengua>>, proposa la construcció guiada de conclusions sobre el sistema lingüístic a partir de la formulació d'hipòtesis, cerca de contraexemples, establiment de generalitzacions i contrast entre llengües, usant per això el metallenguatge específic. La mirada a la llengua com a sistema no ha de ser, per tant, un coneixement donat sinó un saber que els alumnes van construint al llarg de l'etapa a partir de preguntes o problemes que fan emergir la reflexió sobre el funcionament de la llengua i els seus usos.

Donat l'enfocament inequívocament global i competencial de l'educació lingüística, la gradació entre cursos no s'estableix tant mitjançant la distribució diferenciada de sabers, sinó en funció de la major o menor complexitat dels texts, de les habilitats de producció o interpretació requerides, del metallenguatge necessari per a la reflexió sobre els usos, o del grau d'autonomia conferit als estudiants.

Encara que en cada cas siguin necessàries una atenció i una intervenció específiques, l'oralitat i l'escriptura rares vegades es presenten per separat: llegim per preparar una intervenció oral, conversem i debatем després de la lectura d'un text, etc. I manegem texts, a més, que combinen la paraula parlada o escrita amb altres codis en missatges multimodals, imprescindibles en l'alfabetització del segle XXI. D'altra banda, llegir i escriure són activitats socials amb una dimensió

dialògica a la qual l'escola no pot donar l'esquena. Per tant, les situacions d'aprenentatge de la matèria de Llengua Castellana i Literatura han d'entrenar l'alumnat en l'ús d'estratègies que li permetran respondre als reptes de la societat actual, que demanda persones cultes, crítiques i ben informades; capaces de fer un ús eficaç i ètic de les paraules; respectuoses cap a les diferències; competents per exercir una ciutadania digital activa; amb capacitat per informar-se i transformar la informació en coneixement, i per aprendre per si mateixes, col·laborar i treballar en equip; creatives i amb iniciativa emprenedora; i compromeses amb el desenvolupament sostenible i la salvaguarda del patrimoni artístic i cultural, la defensa dels drets humans, així com, la convivència igualitària, inclusiva, pacífica i democràtica.

El treball interdisciplinari és imprescindible perquè l'alumnat s'apropii dels gèneres discursius específics de cada matèria. Per això, totes les matèries han de contribuir a la millora en els processos de producció i recepció oral, escrita i multimodal, així com tot el que té a veure amb l'alfabetització mediàtica i informacional. En aquest sentit, la biblioteca escolar és una peça clau com a espai cultural, d'indagació i d'aprenentatge, així com a centre neuràlgic de recursos, formació i coordinació.

Finalment, la diversitat lingüística de la major part dels contextos escolars i la innegable necessitat d'una educació plurilingüe per a tot l'alumnat conviden al tractament integrat de les llengües com un vessant excel·lent per estimular la reflexió interlingüística i aproximar-se als usos socials reals, en els quals sovint s'han de manejar simultàniament dues o més llengües.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Descriure i apreciar la diversitat lingüística del món a partir del reconeixement de les llengües de l'alumnat i la realitat plurilingüe i pluricultural d'Espanya, analitzant l'origen i desenvolupament sociohistòric de les seves llengües i les característiques de les principals varietats dialectals de l'espanyol, per afavorir la reflexió interlingüística, per tal de combatre els estereotips i prejudicis lingüístics i per valorar aquesta diversitat com a font de riquesa cultural.**

La diversitat lingüística constitueix una característica fonamental d'Espanya, on es parlen diverses llengües i dialectes. A més, a les nostres aules conviuen persones que utilitzen llengües o varietats dialectals diferents de la llengua o llengües d'aprenentatge, incloses les llengües de signes. Les classes de llengües han d'acollir aquesta diversitat lingüística de l'alumnat amb la intenció no solament d'evitar els prejudicis lingüístics i abraçar els significats culturals que comporta tal riquesa de codis verbals, sinó d'aprofundir també en el coneixement del funcionament de les llengües i les seves varietats. Del que es tracta, per tant, és d'afavorir el coneixement de l'origen i el desenvolupament històric i sociolingüístic de les llengües d'Espanya i apropar els alumnes a algunes nocions

bàsiques d'aquestes i d'altres llengües presents en l'entorn, així com familiaritzar-los amb l'existència de les llengües de signes. El castellà és una llengua amb una enorme diversitat dialectal. Cap de les seves varietats geogràfiques ha de ser considerada més correcta que una altra, ja que cadascuna té la seva norma culta. Cal, per tant, que els alumnes utilitzin amb propietat la seva varietat dialectal, distingint entre les característiques que obeeixen a la diversitat geogràfica de les llengües d'altres trets relacionats amb el sociolecte o amb els diversos registres amb els quals un parlant s'adequa a diferents situacions comunicatives. Tot això amb la finalitat última de promoure l'exercici d'una ciutadania sensibilitzada, informada i compromesa amb els drets lingüístics individuals i col·lectius.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL5, CP2, CP3, CC1, CC2, CCEC1, CCEC3.

2. Comprendre i interpretar texts orals i multimodals recollint el sentit general i la informació més rellevant, identificant el punt de vista i la intenció de l'emissor i valorant la seva fiabilitat, la seva forma i el seu contingut, per construir coneixement, per formar-se opinió i per eixamplar les possibilitats de gaudi i oci.

Desenvolupar les estratègies de comprensió oral implica entendre que la comunicació no és sinó un constant procés d'interpretació d'intencions en el qual entren en joc el coneixement compartit entre emissor i receptor i tots aquells elements contextuais i cotextuals que permeten anar més enllà del significat del text i interpretar el seu sentit. Si fins fa relativament poc la comunicació oral era sempre de caràcter síncron, les tecnologies de la informació i la comunicació han eixamplat les possibilitats de la comunicació asíncrona i han obert l'accés des de l'escola a entorns comunicatius de caràcter públic. L'escola pot i ha d'incorporar una infinitat de pràctiques discursives pròpies de diferents àmbits que siguin significatives per a l'alumnat i que abordin temes de rellevància social.

La comprensió i interpretació de missatges orals requereix destreses específiques que han de ser també objecte d'ensenyament i aprenentatge: des de les més bàsiques —anticipar el contingut, retenir informació rellevant en funció del propi objectiu, distingir entre fets i opinions o captar el sentit global i la relació entre les parts del discurs— a les més avançades —identificar la intenció de l'emissor, analitzar procediments retòrics, detectar fal·làcies argumentatives o valorar la fiabilitat, la forma i el contingut del text—. En l'àmbit social, el desenvolupament escolar de les habilitats d'interpretació de missatges orals ha de tenir en compte la profusió de texts de caràcter multimodal que reclamen una específica alfabetització audiovisual i mediàtica per fer front als riscos de manipulació i desinformació.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CP2, STEM1, CD2, CD3, CPSAA4, CC3.

3. Produir texts orals i multimodals amb fluïdesa, coherència, cohesió i registre adequat, ateses les convencions pròpies dels diferents gèneres discursius, i participar en interaccions orals amb actitud cooperativa i respectuosa, tant per construir coneixement i establir vincles personals com per intervenir de manera activa i informada en diferents contextos socials.

El desenvolupament de la competència comunicativa de l'alumnat passa necessàriament per l'atenció als usos orals, que han de ser tant vehicle d'aprenentatge com objecte de coneixement. Les classes de llengua i literatura han d'oferir contextos diversificats i significatius on l'alumnat pugui prendre la paraula i conversar en diàlegs pedagògicament orientats i estimular la construcció de coneixements que facin possible la reflexió sobre els usos tant formals com informals, tant espontanis com planificats.

La interacció oral requereix conèixer les estratègies per prendre i cedir la paraula, desplegar actituds d'escolta activa, expressar-se amb fluïdesa, claredat i en el to i registre adequats, així com posar en joc les estratègies de cortesia lingüística i de cooperació conversacional. La producció oral de caràcter formal, monologada o dialogada, ofereix marge per a la planificació i comparteix per tant estratègies amb el procés d'escriptura. Atesa la situació comunicativa, amb el seu major o menor grau de formalitat, la relació entre els interlocutors, el propòsit comunicatiu i el canal, els gèneres discursius —motlles en què han cristal·litzat les pràctiques comunicatives pròpies dels diferents àmbits— ofereixen pautes per estructurar el discurs i per adequar el registre i el comportament no verbal. Les tecnologies de la informació i la comunicació faciliten nous formats per a la comunicació oral multimodal, tant síncrona com asíncrona, i afavoreixen també el registre de les aportacions orals de l'alumnat per a la seva difusió en contextos reals i la seva posterior anàlisi, revisió i avaluació (autoavaluació i coavaluació).

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL3, CCL5, CP2, STEM1, CD2, CD3, CC2, CE1.

4. Comprendre, interpretar i valorar, amb sentit crític i diferents propòsits de lectura, tot reconeixent el sentit global i les idees principals i secundàries, identificant la intenció de l'emissor, reflexionant sobre el contingut i la forma i avaluant la seva qualitat i fiabilitat, per tal de donar resposta a necessitats i interessos comunicatius diversos per construir coneixement.

Desenvolupar la competència lectora implica incidir en la motivació, el compromís, les pràctiques de lectura i el coneixement i ús de les estratègies que han de desplegar-se abans, durant i després de l'acte lector, a fi que els alumnes esdevinguin lectors competents, autònoms i crítics davant qualsevol tipus de text, sàpiguen avaluar la seva qualitat i fiabilitat i hi trobin la resposta a diferents propòsits de lectura en tots els àmbits de la seva vida. Comprendre un text

implica captar el seu sentit global i la informació més rellevant en funció del propòsit de lectura, integrar la informació explícita i realitzar les inferències necessàries que permetin reconstruir la relació entre les seves parts, formular hipòtesis sobre la intenció comunicativa subjacent a aquests texts, i reflexionar sobre la seva forma i contingut. Per això, convé acompanyar els processos lectors dels estudiants de manera detinguda a l'aula, tenint en compte a més que l'alfabetització del segle XXI passa necessàriament per l'ensenyament de la lectura dels hipertexts d'internet. Les classes de llengües han de diversificar els àmbits als quals pertanyen els texts escrits i crear contextos significatius per treballar-hi a l'aula, cercant la gradació i complementarietat en la complexitat dels texts (extensió, estructura, llenguatge, tema, etc.) i les tasques proposades. Es fa aquí imprescindible el treball coordinat amb altres matèries del currículum, donada l'especificitat dels gèneres discursius associats a cada àrea de coneixement, així com amb les altres llengües curriculars, especialment amb la matèria de llengua catalana i literatura.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CCL3, CCL5, CP2, STEM4, CD1, CPSAA4, CC3.

5. Produir texts escrits i multimodals coherents, cohesionats, adequats i correctes ateses les convencions pròpies del gènere discursiu triat, per construir coneixement i per donar resposta de manera informada, eficaç i creativa a demandes comunicatives concretes.

Saber escriure significa avui saber fer-ho en diferents suports i formats, molts d'aquests de caràcter hipertextual i multimodal, i requereix el coneixement i apropiació dels motlles en què han cristal·litzat les pràctiques comunicatives escrites pròpies dels diferents àmbits d'ús: els gèneres discursius. D'aquí ve que l'ensenyament-aprenentatge de l'escriptura reclami una acurada i sostinguda intervenció a l'aula. L'elaboració d'un text escrit és fruit, fins i tot en les seves formes més espontànies, d'un procés que té almenys quatre moments: la planificació —determinació del propòsit comunicatiu i el destinatari i anàlisi de la situació comunicativa, a més de la lectura i anàlisi de models—, la textualització, la revisió —que pot ser autònoma però també compartida amb altres alumnes o guiada pel professorat— i l'edició del text final.

En l'àmbit educatiu, s'ha de posar l'èmfasi en els usos de l'escriptura per a la presa d'anotacions, esquemes, mapes conceptuals o resums, i en l'elaboració de texts de caràcter acadèmic. La composició del text escrit ha d'atendre tant la selecció i organització de la informació (coherència), la relació entre les seves parts i les seves marques lingüístiques (cohesió), l'elecció del registre (adequació), com a la correcció gramatical i ortogràfica i la propietat lèxica. Requereix també adoptar decisions sobre el to de l'escrit, la inscripció de les persones (emissor i destinataris) en el discurs, i sobre el llenguatge i l'estil, per la qual cosa la vinculació entre la reflexió explícita sobre el funcionament de la llengua i la seva projecció en els usos és inseparable.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL3, CCL5, STEM1, CD2, CD3, CPSAA5, CC2.

6. Seleccionar i contrastar informació procedent de diferents fonts de manera progressivament autònoma, avaluant la seva fiabilitat i pertinència en funció dels objectius de lectura i evitant els riscos de manipulació i desinformació, i integrar-la i transformar-la en coneixement per comunicar-la, adoptant un punt de vista crític i personal al mateix temps que respectuós amb la propietat intel·lectual.

L'accés a la informació no garanteix per si mateix el coneixement, entès com a principi estructurador de la societat moderna i eina essencial per fer front als reptes del segle XXI. Per això és imprescindible que els alumnes adquireixin habilitats i destreses per transformar la informació en coneixement, reconeixent quan es necessita, on cercar-la, com gestionar-la, avaluar-la i comunicar-la, adoptant un punt de vista crític i personal, i evidenciant una actitud ètica i responsable tant amb la propietat intel·lectual com amb la identitat digital.

S'ha de procurar que l'alumne, individualment o de manera cooperativa, consulti fonts d'informació variades, fiables i segures en contextos socials o acadèmics per a la realització de treballs o projectes d'investigació, ja sigui sobre temes del currículum o entorn d'aspectes importants de l'actualitat social, científica o cultural. Aquests processos d'investigació han de tendir a l'abordatge progressivament autònom de la seva planificació i del respecte a les convencions establertes en la presentació de les produccions pròpies amb les quals es divulga el coneixement adquirit: organització en epígrafs; procediments de cita, notes, bibliografia i bibliografia web; combinació ajustada de diferents codis comunicatius en els missatges multimodal, etc. És imprescindible també el desenvolupament de la creativitat i l'adequació al context en la difusió del seu nou aprenentatge. L'aula, juntament amb la biblioteca virtual o escolar, entesa com un espai creatiu d'aprenentatge i com a centre neuràlgic de recursos, formació i coordinació, seran l'entorn ideal per a l'adquisició d'aquesta competència.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL3, CD1, CD2, CD3, CD4, CPSAA4, CC2, CE3.

7. Seleccionar i llegir de manera progressivament autònoma obres diverses com a font de plaer i coneixement, configurant un itinerari lector que evolucioni quant a diversitat, complexitat i qualitat de les obres, i compartir experiències de lectura per construir la pròpia identitat lectora i per gaudir de la dimensió social de la lectura.

Desenvolupar aquesta competència implica recórrer un camí de progrés planificat, que passa per la dedicació d'un temps periòdic i constant de lectura

individual, acompanyat d'estratègies i bastiments adequats per configurar l'autonomia i la identitat lectora, que es desenvoluparà al llarg de tota la vida.

És essencial la configuració d'un corpus de texts adequat, format per obres de qualitat que possibilitin tant la lectura autònoma com l'enriquiment de l'experiència personal de lectura, i que inclogui el contacte amb formes literàries actuals impreses i digitals, així com amb pràctiques culturals emergents. Al costat d'això, és recomanable treballar per configurar una comunitat de lectors amb referents compartits; establir estratègies que ajudin cada lector a seleccionar els texts del seu interès, apropiat-se'n i compartir la seva experiència personal de lectura, i establir contextos en els quals apareguin motius per llegir que parteixin de reptes d'indagació sobre les obres i que proposin maneres de vincular afectivament als lectors amb els texts. A mesura que la competència es vagi afermant, serà possible reduir progressivament l'acompanyament docent i establir relacions entre lectures més i menys complexes, així com entre formes de lectura pròpies de la modalitat autònoma i de la modalitat guiada.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL4, CD3, CPSAA1, CCEC1, CCEC2, CCEC3.

8. Llegir, interpretar i valorar obres o fragments literaris del patrimoni nacional i universal, utilitzant un metallenguatge específic i mobilitzant l'experiència biogràfica i els coneixements literaris i culturals que permetin establir vincles entre texts diversos i amb altres manifestacions artístiques per tal de conformar un mapa cultural, per eixamplar les possibilitats de gaudi de la literatura i per crear texts d'intenció literària.

Aquesta competència ha de facilitar el trànsit des d'una lectura identificativa o argumental de les obres a una altra que propiciï una fruïció més conscient i elaborada i que obri les portes a texts inicialment allunyats de l'experiència immediata de l'alumnat. Per això és necessari desenvolupar habilitats d'interpretació que afavoreixin l'accés a obres cada vegada més complexes, la verbalització de judicis de valor cada vegada més argumentats i la construcció d'un mapa cultural que conjugui els horitzons nacionals amb els europeus i universals i les obres literàries amb altres manifestacions artístiques. Constatar la pervivència d'universals temàtics i formals que travessen èpoques i contextos culturals implica privilegiar un enfocament intertextual. Propiciar la creació de texts d'intenció literària afavoreix l'apropiació de les convencions formals dels diversos gèneres. Dos són els eixos proposats per al desenvolupament d'aquesta competència. En primer lloc, la lectura guiada i compartida a l'aula d'obres que presentin una certa resistència per a l'alumnat, però que permetin, amb la mediació docent, no sols el seu gaudi sinó també l'apropiació dels seus elements rellevants. En segon lloc, la inscripció d'aquestes obres en itineraris temàtics o de gènere integrats per texts literaris i no literaris de diferents èpoques i contextos, la lectura comparada dels quals atengui l'evolució dels temes, tòpics i formes

estètiques i ajudi a establir vincles entre l'horitzó de producció i l'horitzó actual de recepció. El disseny d'itineraris —en els quals ha d'haver-hi representació d'autores i autors— reclama una planificació consensuada al llarg de l'etapa per assegurar la progressió i la complementarietat necessàries que permetin l'adquisició gradual de les competències interpretatives.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL4, CC1, CCEC1, CCEC2, CCEC3, CCEC4.

9. Mobilitzar el coneixement sobre l'estructura de la llengua i els seus usos i reflexionar de manera progressivament autònoma sobre les eleccions lingüístiques i discursives, amb la terminologia adequada, per desenvolupar la consciència lingüística, per augmentar el repertori comunicatiu i per millorar les destreses tant de producció oral i escrita com de comprensió i interpretació crítica.

L'estudi sistemàtic de la llengua, perquè sigui útil, ha de promoure, d'una banda, la competència metalingüística de l'alumnat, és a dir, la seva capacitat de raonament, argumentació, observació i anàlisi i, per una altra, ha d'estar vinculat als usos reals propis dels parlants, mitjançant texts orals, escrits i multimodals contextualitzats. La reflexió metalingüística ha de partir del coneixement intuïtiu de l'alumnat com a usuari de la llengua i establir ponts amb el coneixement sistemàtic des d'edats primerenques, primer amb un llenguatge comú, més pròxim a la realitat de l'escolar, per, posteriorment, anar introduint de manera progressiva la terminologia específica. A més, ha d'integrar els nivells fonètic, fonològic, morfosintàctic, semàntic i pragmàtic en l'estudi de les formes lingüístiques.

Es tracta, per tant, de tractar l'aprenentatge de la gramàtica com un procés sostingut al llarg de l'etapa en què el rellevant no és tant l'aprenentatge de taxonomies, com la reflexió entorn al sistema lingüístic i la formulació inductiva –i, per tant, provisional– de conclusions. Per això cal partir de l'observació del significat i la funció que les formes lingüístiques adquireixen en el discurs, per tal d'arribar a la generalització i a la sistematització a partir de l'observació d'enunciats, el contrast entre oracions, la formulació d'hipòtesi i de regles, l'ús de contraexemples o la connexió amb altres fenòmens lingüístics. En definitiva, es pretén estimular la reflexió metalingüística i interlingüística perquè l'alumne pugui pensar i parlar sobre la llengua de manera que aquest coneixement reverteixi en una millora de les produccions pròpies i en una millor comprensió i interpretació crítica de les produccions alienes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL2, CP2, STEM1, STEM2, CPSAA5.

10. Posar les pròpies pràctiques comunicatives al servei de la convivència democràtica, la resolució dialogada dels conflictes i la igualtat de drets

**de totes les persones, utilitzant un llenguatge no discriminatori i
bandejant els abusos de poder a través de la paraula per afavorir un ús
no tan sols eficaç sinó també ètic i democràtic del llenguatge.**

Adquirir aquesta competència implica no tan sols que els estudiants siguin eficaços a l'hora de comunicar-se, sinó que posin les paraules al servei d'uns objectius que no es desentenguin de la indefugible dimensió ètica de la comunicació.

En l'àmbit de la comunicació personal, l'educació lingüística ha d'ajudar a forjar relacions interpersonals basades en l'empatia i el respecte, brindant eines per a l'escolta activa, la comunicació assertiva, la deliberació argumentada i la resolució dialogada dels conflictes. Erradicar els usos discriminatoris i manipuladors del llenguatge, així com els abusos de poder a través de la paraula és un imperatiu ètic. En els àmbits educatiu, social i professional, l'educació lingüística ha de capacitar per prendre la paraula en l'exercici d'una ciutadania activa i compromesa en la construcció de societats més equitatives, més democràtiques i més responsables en relació als grans desafiaments que com a humanitat tenim plantejats: la sostenibilitat del planeta i l'erradicació de les infinites violències i de les creixents desigualtats.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL5, CP3, CD3, CPSAA3, CC1, CC2, CC3.

CURSOS PRIMER I SEGON

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Reconèixer les llengües d'Espanya i les varietats dialectals de l'espanyol, amb atenció especial a la del propi territori, identificant algunes nocions bàsiques de les llengües, tant d'Espanya com les que formen els repertoris lingüístics dels alumnes, i contrastant alguns dels seus trets en manifestacions orals, escrites i multimodals.

1.2. Identificar prejudicis i estereotips lingüístics adoptant una actitud de respecte i valoració de la riquesa cultural, lingüística i dialectal, a partir de l'observació de la diversitat lingüística de l'entorn.

Competència específica 2

2.1. Comprendre el sentit global, l'estructura, la informació més rellevant en funció de les necessitats comunicatives i la intenció de l'emissor en texts orals i multimodals senzills de diferents àmbits, analitzant la interacció entre els diferents codis.

2.2. Valorar la forma i el contingut de texts orals i multimodals senzills, avaluant la seva qualitat, la seva fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat, així com l'eficàcia dels procediments comunicatius emprats.

Competència específica 3

3.1. Realitzar narracions i exposicions orals senzilles amb diferent grau de planificació sobre temes d'interès personal, social i educatiu ajustant-se a les convencions pròpies dels diversos gèneres discursius, amb fluïdesa, coherència, cohesió i correcció, emprant el registre adequat, en diferents suports i utilitzant de manera eficaç recursos verbals i no verbals.

3.2. Participar en interaccions orals informals, en el treball en equip i en situacions orals formals de caràcter dialogat, de manera activa i adequada, amb actituds d'escolta activa i fent ús d'estratègies de cooperació conversacional i cortesia lingüística.

Competència específica 4

4.1. Comprendre i interpretar el sentit global, l'estructura, la informació més rellevant i la intenció de l'emissor en texts escrits i multimodals senzills de diferents àmbits que responguin a diferents propòsits de lectura, realitzant les inferències necessàries.

4.2. Valorar la forma i el contingut de texts senzills avaluant la seva qualitat, la seva fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat, així com l'eficàcia dels procediments comunicatius emprats.

Competència específica 5

5.1. Planificar la redacció de texts escrits i multimodals senzills, atesa la situació comunicativa, el destinatari, el propòsit i el canal; redactar esborranys i revisar-los amb ajuda del diàleg entre iguals i instruments de consulta, i presentar un text final coherent, cohesionat, correcte i amb el registre adequat.

5.2. Incorporar procediments bàsics per enriquir els texts, atenent aspectes discursius, lingüístics i d'estil, amb precisió lèxica i correcció ortogràfica i gramatical.

Competència específica 6

6.1. Localitzar, seleccionar i contrastar informació de manera guiada procedent de diferents fonts, calibrant la seva fiabilitat i pertinència en funció dels objectius de lectura; organitzar-la i integrar-la en esquemes propis, i reelaborar-la i comunicar-

la de manera creativa adoptant un punt de vista crític i respectant els principis de propietat intel·lectual.

6.2. Elaborar treballs de recerca de manera guiada en diferents suports sobre diversos temes d'interès acadèmic, personal o social a partir de la informació seleccionada.

6.3. Adoptar hàbits d'ús crític, segur, sostenible i saludable de les tecnologies digitals en relació a la cerca i la comunicació de la informació.

Competència específica 7

7.1. Triar i llegir texts a partir de preseleccions guiant-se pels propis gustos, interessos i necessitats i deixant constància del propi itinerari lector i de l'experiència de lectura.

7.2. Compartir l'experiència de lectura en suports diversos relacionant el sentit de l'obra amb la pròpia experiència biogràfica i lectora.

Competència específica 8

8.1. Explicar i argumentar, amb l'ajuda de pautes i models, la interpretació de les obres llegides a partir de l'anàlisi de les relacions internes dels seus elements constitutius amb el sentit de l'obra, atesa la configuració dels gèneres i subgèneres literaris.

8.2. Establir de manera guiada vincles argumentats entre els texts llegits i altres texts escrits, orals o multimodals, així com amb altres manifestacions artístiques i culturals en funció de temes, tòpics, estructures, llenguatge i valors ètics i estètics, mostrant la implicació i la resposta personal del lector en la lectura.

8.3. Crear texts personals o col·lectius amb intenció literària i consciència d'estil, en diferents suports i amb ajuda d'altres llenguatges artístics i audiovisuals, a partir de la lectura d'obres o fragments significatius en els quals s'emprin les convencions formals dels diversos gèneres i estils literaris.

Competència específica 9

9.1. Revisar els texts propis de manera guiada i fer propostes de millora argumentant els canvis a partir de la reflexió metalingüística i interlingüística i amb un metallenguatge específic.

9.2. Explicar i argumentar la interrelació entre el propòsit comunicatiu i les eleccions lingüístiques de l'emissor, així com els seus efectes en el receptor, utilitzant el coneixement explícit de la llengua i un metallenguatge específic.

9.3. Formular generalitzacions sobre aspectes bàsics del funcionament de la llengua a partir de l'observació, la comparació i la transformació d'enunciats, així com de la formulació d'hipòtesis i la recerca de contraexemples utilitzant un metallenguatge específic i consultant de manera guiada diccionaris, manuals i gramàtiques.

Competència específica 10

10.1. Identificar i bandejar els usos discriminadors de la llengua, els abusos de poder a través de la paraula i els usos manipuladors del llenguatge a partir de la reflexió i l'anàlisi dels elements lingüístics, textuals i discursius utilitzats, així com dels elements no verbals que regeixen la comunicació entre les persones.

10.2. Utilitzar estratègies per a la resolució dialogada dels conflictes i la cerca de consensos tant en l'àmbit personal com educatiu i social.

Sabers bàsics

A. Les llengües i els seus parlants.

- Observació de la pròpia biografia lingüística i de la diversitat lingüística del centre. Les famílies lingüístiques i les llengües del món.
- Les llengües d'Espanya: origen, distribució geogràfica i nocions bàsiques. Diferències entre plurilingüisme i diversitat dialectal. Aproximació a les llengües de signes.
- Comparació de trets de les principals varietats dialectals de l'espanyol, amb especial atenció a la del propi territori.
- Iniciació a la reflexió interlingüística.
- Estratègies d'identificació de prejudicis i estereotips lingüístics i exploració de maneres d'evitar-los.

B. Comunicació

Estratègies de producció, comprensió i anàlisi crítica de texts orals, escrits i multimodals de diferents àmbits amb atenció conjunta als següents aspectes:

B.1. Context

Components del fet comunicatiu: grau de formalitat de la situació i caràcter públic o privat; distància social entre els interlocutors; propòsits comunicatius i interpretació d'intencions; canal de comunicació i elements no verbals de la comunicació.

B.2. Gèneres discursius

- Seqüències textuais bàsiques, amb especial atenció a les narratives, descriptives, dialogades i expositives.
- Propietats textuais: coherència, cohesió, adequació i correcció.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit personal: la conversa.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit educatiu.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit social. Xarxes socials i mitjans de comunicació. Etiqueta digital. Riscs de desinformació, manipulació i vulneració de la privacitat en la xarxa. Anàlisi de la imatge i elements paratextuals dels texts icònics, verbals i multimodals.

B.3. Processos

- Interacció oral i escrita de caràcter informal: prendre i deixar la paraula. Cooperació conversacional i cortesia lingüística. Escolta activa, assertivitat i resolució dialogada dels conflictes.
- Comprensió oral: sentit global del text i relació entre les seves parts, selecció i retenció de la informació rellevant. Detecció d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i no verbal.
- Producció oral formal: planificació i cerca d'informació, textualització i revisió. Adequació a l'audiència i al temps d'exposició. Elements no verbals. Trets discursius i lingüístics de l'oralitat formal.
- Comprensió lectora: sentit global del text i relació entre les seves parts. La intenció de l'emissor. Detecció d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i icònic.
- Producció escrita: planificació, textualització, revisió i edició en diferents suports. Usos de l'escriptura per a l'organització del pensament: presa de notes, esquemes, mapes conceptuals, definicions, resums, etc.
- Alfabetització mediàtica i informacional: cerca i selecció de la informació amb criteris de fiabilitat, qualitat i pertinència; anàlisi, valoració, reorganització i síntesi de la informació en esquemes propis i transformació en coneixement; comunicació i difusió creativa i respectuosa amb la propietat intel·lectual. Utilització de plataformes virtuals per a la realització de projectes escolars.

B.4. Reconeixement i ús discursiu dels elements lingüístics.

- Recursos lingüístics per mostrar la implicació de l'emissor en els texts: formes de dixis (personal, temporal i espacial) i procediments de modalització.
- Recursos lingüístics per tal d'adequar el registre a la situació de comunicació.
- Mecanismes de cohesió. Connectors textuais temporals, explicatius, d'ordre i de contrast. Mecanismes de referència interna gramaticals (substitucions pronominals i adverbials) i lèxics (repeticions, sinònims, hiperònims i el·lipsis).
- Ús coherent de les formes verbals en els texts. Els temps del pretèrit en la narració. Correlació temporal en el discurs relatat.
- Correcció lingüística i revisió ortogràfica i gramatical dels texts. Ús de diccionaris, manuals de consulta i de correctors ortogràfics en suport analògic o digital.

- Els signes bàsics de puntuació com a mecanisme organitzador del text escrit. La seva relació amb el significat.

C. Educació literària

C.1. Lectura autònoma

Implicació en la lectura d'obres de forma progressivament autònoma a partir d'una preselecció de texts variats i reflexió sobre els texts llegits i sobre la pràctica de lectura, atenent els següents sabers:

- Criteris i estratègies per a la selecció d'obres variades de manera orientada a partir de l'exploració guiada de la biblioteca escolar i pública disponible.
- Presa de consciència progressiva dels propis gustos i identitat lectora.
- Participació activa en actes culturals vinculats amb el circuit literari i lector.
- Expressió de l'experiència lectora amb suports d'exemples i fent servir progressivament un metallenguatge específic. Apropiació dels texts llegits a través de diferents formes de recreació.
- Mobilització de l'experiència personal i lectora com a manera d'establir vincles entre l'obra llegida i aspectes de l'actualitat, així com amb altres texts i manifestacions artístiques i culturals.
- Estratègies per a la recomanació de les lectures, en suports variats o bé oralment entre iguals.

C.2. Lectura guiada

Lectura d'obres i fragments rellevants de la literatura juvenil contemporània i del patrimoni literari universal, inscrites en itineraris temàtics o de gènere, que travessin èpoques, contextos culturals i moviments artístics, atenent els següents sabers:

- Estratègies per a la construcció compartida de la interpretació de les obres a través de converses literàries, amb la incorporació progressiva de metallenguatge específic.
- Relació entre els elements constitutius del gènere literari i la construcció del sentit de l'obra. Anàlisi bàsica del valor dels recursos expressius i dels seus efectes en la recepció.
- Relació i comparació dels texts llegits amb altres texts, amb altres manifestacions artístiques i culturals i amb les noves formes de ficció en funció de temes, tòpics, estructures i llenguatges.
- Expressió pautada a través de processos i suports diversificats, de la interpretació i valoració personal d'obres i fragments literaris.
- Lectura amb perspectiva de gènere.
- Lectura expressiva, dramatització i recitació dels texts atesos els processos de comprensió, apropiació i oralització implicats.

- Creació de texts a partir de l'apropiació de les convencions del llenguatge literari i en referència a models donats (imitació, transformació, continuació, etc.).

D. Reflexió sobre la llengua

Elaboració de conclusions pròpies sobre el funcionament del sistema lingüístic amb un llenguatge específic a partir de l'observació, comparació i classificació d'unitats comunicatives i del contrast entre llengües, atenent els següents sabers bàsics:

- Diferències rellevants i interseccions entre llengua oral i llengua escrita atenent aspectes sintàctics, lèxics i pragmàtics.
- Aproximació a la llengua com a sistema i a les seves unitats bàsiques tenint en compte els diferents nivells: el so i sistema d'escriptura, les paraules (forma i significat), la seva organització en el discurs (ordre de les paraules, components de les oracions o connexió entre els significats).
- Distinció entre la forma (categoria gramatical) i la funció de les paraules (funcions sintàctiques), i coneixement dels procediments lèxics (afixos) i sintàctics per al canvi de categoria.
- Relació entre els esquemes semàntic i sintàctic de l'oració simple. Observació i transformació d'enunciats d'acord amb aquests esquemes i ús de la terminologia sintàctica necessària. Ordre de les paraules i concordança.
- Procediments d'adquisició i formació de paraules. Reflexió sobre els canvis en el seu significat, les relacions semàntiques entre paraules i els seus valors denotatius i connotatius en funció del context i el propòsit comunicatiu.
- Estratègies d'ús progressivament autònom de diccionaris i manuals de gramàtica. per obtenir informació gramatical bàsica.

CURSOS TERCER I QUART

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Reconèixer i valorar les llengües d'Espanya i les varietats dialectals de l'espanyol, amb atenció especial a la del propi territori, a partir de l'explicació del seu origen i el seu desenvolupament històric i sociolingüístic, contrastant aspectes lingüístics i discursius de les diferents llengües, així com trets dels dialectes de l'espanyol, diferenciant-los dels trets sociolectals i de registre, en manifestacions orals, escrites i multimodals.

1.2. Identificar i qüestionar prejudicis i estereotips lingüístics adoptant una actitud de respecte i valoració de la riquesa cultural, lingüística i dialectal, a partir de l'anàlisi de la diversitat lingüística en l'entorn social pròxim i de l'exploració i

reflexió entorn dels fenòmens del contacte entre llengües i de la indagació dels drets lingüístics individuals i col·lectius.

Competència específica 2

2.1. Comprendre el sentit global, l'estructura, la informació més rellevant en funció de les necessitats comunicatives i la intenció de l'emissor en texts orals i multimodals d'una certa complexitat de diferents àmbits, analitzant la interacció entre els diferents codis.

2.2. Valorar la forma i el contingut de texts orals i multimodals d'una certa complexitat, avaluant la seva qualitat, la seva fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat, així com l'eficàcia dels procediments comunicatius emprats.

Competència específica 3

3.1. Realitzar exposicions i argumentacions orals d'una certa extensió i complexitat amb diferent grau de planificació sobre temes d'interès personal, social, educatiu i professional ajustant-se a les convencions pròpies dels diversos gèneres discursius, amb fluïdesa, coherència, cohesió, correcció i el registre adequat en diferents suports, utilitzant de manera eficaç recursos verbals i no verbals.

3.2. Participar de manera activa i adequada en interaccions orals informals, en el treball en equip i en situacions orals formals de caràcter dialogat, amb actituds d'escolta activa i estratègies de cooperació conversacional i cortesia lingüística.

Competència específica 4

4.1. Comprendre i interpretar el sentit global, l'estructura, la informació més rellevant i la intenció de l'emissor de texts escrits i multimodals d'una certa complexitat que responguin a diferents propòsits de lectura, realitzant les inferències necessàries.

4.2. Valorar críticament el contingut i la forma de texts d'una certa complexitat avaluant la seva qualitat i fiabilitat, així com l'eficàcia dels procediments lingüístics emprats.

Competència específica 5

5.1. Planificar la redacció de texts escrits i multimodals d'una certa extensió atesa la situació comunicativa, el destinatari, el propòsit i canal; redactar esborranys i revisar-los amb ajuda del diàleg entre iguals i instruments de consulta; i presentar un text final coherent, cohesionat i amb el registre adequat.

5.2. Incorporar procediments per enriquir els texts atenent aspectes discursius, lingüístics i d'estil, amb precisió lèxica i correcció ortogràfica i gramatical.

Competència específica 6

6.1. Localitzar, seleccionar i contrastar de manera progressivament autònoma informació procedent de diferents fonts, calibrant la seva fiabilitat i pertinència en funció dels objectius de lectura; organitzar-la i integrar-la en esquemes propis, i reelaborar-la i comunicar-la de manera creativa adoptant un punt de vista crític respectant els principis de propietat intel·lectual.

6.2. Elaborar treballs de recerca de manera progressivament autònoma en diferents suports sobre diversos temes d'interès acadèmic, personal o social a partir de la informació seleccionada.

6.3. Adoptar hàbits d'ús crític, segur, sostenible i saludable de les tecnologies digitals en relació a la recerca i la comunicació de la informació.

Competència específica 7

7.1. Llegir de manera autònoma texts seleccionats en funció dels propis gustos, interessos i necessitats, i deixar constància del progrés del propi itinerari lector i cultural explicant els criteris de selecció de les lectures, les formes d'accés a la cultura literària i l'experiència de lectura.

7.2. Compartir l'experiència de lectura en suports diversos relacionant el sentit de l'obra amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i cultural.

Competència específica 8

8.1. Explicar i argumentar la interpretació de les obres llegides a partir de l'anàlisi de les relacions internes dels seus elements constitutius amb el sentit de l'obra i de les relacions externes del text amb el seu context social i històric, atesa la configuració i evolució dels gèneres i subgèneres literaris.

8.2. Establir de manera progressivament autònoma vincles argumentats entre els texts llegits i altres texts escrits, orals o multimodals, així com altres manifestacions artístiques i culturals en funció de temes, tòpics, estructures, llenguatge i valors ètics i estètics, mostrant la implicació i la resposta personal del lector en la lectura.

8.3. Crear texts personals o col·lectius amb intenció literària i consciència d'estil, en diferents suports i amb ajuda d'altres llenguatges artístics i audiovisuals, a partir de la lectura d'obres o fragments significatius en els quals s'emprin les convencions formals dels diversos gèneres i estils literaris.

Competència específica 9

9.1. Revisar els texts propis de manera progressivament autònoma i fer propostes de millora argumentant els canvis a partir de la reflexió metalingüística i interlingüística amb el metallenguatge específic.

9.2. Explicar i argumentar la interrelació entre el propòsit comunicatiu i les eleccions lingüístiques de l'emissor, així com els seus efectes en el receptor, utilitzant el coneixement explícit de la llengua i el metallenguatge específic.

9.3. Formular generalitzacions sobre alguns aspectes del funcionament de la llengua a partir de l'observació, la comparació i la transformació d'enunciats, així com de la formulació d'hipòtesi i la recerca de contraexemples, utilitzant el metallenguatge específic i consultant de manera progressivament autònoma diccionaris, manuals i gramàtiques.

Competència específica 10

10.1. Identificar i bandejar els usos discriminatoris de la llengua, els abusos de poder a través de la paraula i els usos manipuladors del llenguatge a partir de la reflexió i l'anàlisi dels elements lingüístics, textuals i discursius utilitzats, així com dels elements no verbals de la comunicació.

10.2. Utilitzar estratègies per a la resolució dialogada dels conflictes i la recerca de consensos, tant en l'àmbit personal com educatiu i social.

Sabers bàsics

A. Les llengües i els seus parlants.

- Anàlisi de la biografia lingüística pròpia i de la diversitat lingüística del centre i de la localitat.
- Desenvolupament social i històric de les llengües d'Espanya.
- Comparació de trets de les principals varietats dialectals de l'espanyol, amb especial atenció a la del propi territori.
- Desenvolupament de la reflexió interlingüística.
- Diferències entre els trets propis de les varietats dialectals (fònics, gramaticals i lèxics) i els relatius als sociolectes i els registres.
- Exploració i qüestionament de prejudicis i estereotips lingüístics. Els fenòmens del contacte entre llengües: bilingüisme, préstecs, interferències. Diglòssia lingüística i diglòssia dialectal.
- Indagació entorn dels drets lingüístics i la seva expressió en lleis i declaracions institucionals.

B. Comunicació

Estratègies de producció, comprensió i anàlisi crítica de texts orals, escrits i multimodals de diferents àmbits amb atenció conjunta als següents aspectes:

B.1. Context: components del fet comunicatiu

Components del fet comunicatiu: grau de formalitat de la situació i caràcter públic o privat; distància social entre els interlocutors; propòsits comunicatius i interpretació d'intencions; canal de comunicació i elements no verbals de la comunicació.

B.2. Els gèneres discursius

- Seqüències textuais bàsiques, amb especial atenció a les expositives i argumentatives.
- Propietats textuais: coherència, cohesió, adequació i correcció.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit personal: la conversa, amb especial atenció als actes de parla que amenacen la imatge de l'interlocutor (la discrepància, la queixa, l'ordre, la reprovació).
- Gèneres discursius propis de l'àmbit educatiu.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit social. Xarxes socials i mitjans de comunicació. Etiqueta digital i riscos de desinformació, manipulació i vulneració de la privacitat a la xarxa. Anàlisi de la imatge i dels elements paratextuals dels texts icònics, verbals i multimodals.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit professional: el *curriculum vitae*, la carta de motivació i l'entrevista de treball.

B.3. Processos

- Interacció oral i escrita de caràcter informal i formal: cooperació conversacional i cortesia lingüística. Escolta activa, assertivitat i resolució dialogada dels conflictes.
- Comprensió oral: sentit global del text i relació entre les seves parts, selecció i retenció de la informació rellevant. La intenció de l'emissor. Detecció d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i no verbal. Valoració de la forma i el contingut del text.
- Producció oral formal: planificació i cerca d'informació, textualització i revisió. Adequació a l'audiència i al temps d'exposició. Elements no verbals. Trets discursius i lingüístics de l'oralitat formal. La deliberació oral argumentada.
- Comprensió lectora: sentit global del text i relació entre les seves parts. La intenció de l'emissor. Detecció d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i icònic. Valoració de la forma i el contingut del text.
- Producció escrita. Planificació, redacció, revisió i edició en diferents suports. Usos de l'escriptura per a l'organització del pensament: presa de notes, esquemes, mapes conceptuals, definicions, resums, etc.
- Alfabetització mediàtica i informacional: Cerca i selecció de la informació amb criteris de fiabilitat, qualitat i pertinència; anàlisi, valoració, reorganització i

síntesi de la informació en esquemes propis i transformació en coneixement; comunicació i difusió de manera creativa i respectuosa amb la propietat intel·lectual. Utilització de plataformes virtuals per a la realització de projectes escolars.

B.4. Reconeixement i ús discursiu dels elements lingüístics.

- L'expressió de la subjectivitat en texts de caràcter expositiu i argumentatiu. Identificació i ús de les variacions de les formes díctiques (fórmules de confiança i cortesia) en relació amb les situacions de comunicació.
- Recursos lingüístics per adequar el registre a la situació de comunicació.
- Procediments explicatius bàsics: l'aposició i les oracions de relatiu.
- Mecanismes de cohesió. Connectors textuais distributius, d'ordre, contrast, explicació, causa, conseqüència, condició i hipòtesi. Mecanismes de referència interna, gramaticals i lèxics (nominalitzacions i hiperònims de significat abstracte).
- Ús coherent de les formes verbals en els texts. Correlació temporal en la coordinació i subordinació d'oracions, i en el discurs relatat.
- Correcció lingüística i revisió ortogràfica i gramatical dels texts. Ús de diccionaris, manuals de consulta i de correctors ortogràfics en suport analògic o digital.
- Els signes de puntuació com a mecanisme organitzador del text escrit. La seva relació amb el significat.

C. Educació literària

C.1. Lectura autònoma

Implicació en la lectura d'obres de forma progressivament autònoma a partir d'una preselecció de texts variats i reflexió sobre els texts llegits i sobre la pràctica de lectura, atenent els següents sabers:

- Criteris i estratègies per a la selecció d'obres variades que incloguin autors i autors a partir de la utilització autònoma de la biblioteca escolar i pública disponible.
- Participació activa en actes culturals vinculats amb el circuit literari i lector.
- Presa de consciència i verbalització dels propis gustos i identitat lectora.
- Expressió de l'experiència lectora, emprant progressivament metallenguatge específic. Apropiació dels texts llegits a través de diferents formes de recreació.
- mobilització de l'experiència personal, lectora i cultural per establir vincles de manera argumentada entre l'obra llegida i aspectes de l'actualitat, així com amb altres texts i manifestacions artístiques i culturals.
- Estratègies per a la recomanació de les lectures en suports variats o bé oralment entre iguals, emmarcant de manera bàsica les obres en els gèneres i subgèneres literaris.

C.2. Lectura guiada

Lectura d'obres i fragments rellevants de la literatura del patrimoni literari castellà i universal i de la literatura actual inscrites en itineraris temàtics o de gènere, que travessin èpoques, contextos culturals i moviments artístics, atenent els següents sabers:

- Estratègies de construcció compartida de la interpretació de les obres, a través de converses literàries, amb la incorporació progressiva de metallenguatge específic.
- Relació entre els elements constitutius del gènere literari i la construcció del sentit de l'obra. Efectes dels seus recursos expressius en la recepció.
- Estratègies d'utilització d'informació sociohistòrica, cultural i artística bàsica per construir la interpretació de les obres literàries.
- Relació i comparació dels textos llegits amb altres texts orals, escrits o multimodals, amb altres manifestacions artístiques i culturals i amb les noves formes de ficció en funció de temes, tòpics, estructures i llenguatges. Elements de continuïtat i ruptura.
- Estratègies per interpretar obres i fragments literaris a partir de la integració dels diferents aspectes analitzats i atesos els valors culturals, ètics i estètics presents en els texts. Lectura amb perspectiva de gènere.
- Processos d'indagació entorn de les obres llegides que promoguin l'interès per construir la interpretació de les obres i establir connexions entre texts.
- Lectura expressiva, dramatització i recitació dels texts atesos els processos de comprensió, apropiació i oralització implicats.
- Creació de texts a partir de l'apropriació de les convencions del llenguatge literari i en referència a models donats (imitació, transformació, continuació, etc.).

D. Reflexió sobre la llengua

Elaboració de conclusions pròpies sobre el funcionament del sistema lingüístic amb un llenguatge específic a partir de l'observació, comparació i classificació d'unitats comunicatives i del contrast entre llengües, atenent els següents sabers:

- Diferències rellevants i interseccions entre llengua oral i llengua escrita atenent aspectes sintàctics, lèxics i pragmàtics.
- Reconeixement de la llengua com a sistema i de les seves unitats bàsiques tenint en compte els diferents nivells: el so i sistema d'escriptura, les paraules (forma i significat), la seva organització en el discurs (ordre de les paraules, components de les oracions o connexió entre els significats).
- Distinció entre la forma (categoria gramatical) i la funció de les paraules (funcions sintàctiques de l'oració simple) i consolidació dels procediments lèxics (afixos) i sintàctics per al canvi de categoria.

- Relació entre els esquemes semàntic i sintàctic de l'oració simple. Observació i transformació d'enunciats d'acord amb aquests esquemes i ús de la terminologia sintàctica necessària.
- Procediments d'adquisició i formació de paraules. Reflexió sobre els canvis en el seu significat, les relacions semàntiques entre paraules i els seus valors denotatius i connotatius en funció del context i el propòsit comunicatiu.
- Estratègies d'ús progressivament autònom de diccionaris i manuals de gramàtica. per obtenir informació gramatical bàsica.

Llengua Catalana i Literatura

L'eix del currículum de Llengua Catalana i Literatura el constitueixen les competències específiques relacionades amb la interacció oral i escrita adequada en els diferents àmbits i contextos i en funció de diferents propòsits comunicatius, així com amb el foment de l'hàbit lector, la interpretació de texts literaris i l'apropiació del patrimoni cultural. La reflexió explícita sobre el funcionament de la llengua ofereix les eines i el metallenguatge necessaris per desenvolupar la consciència lingüística i millorar els processos d'expressió, comprensió i recepció crítica.

L'objectiu de la matèria de Llengua Catalana i Literatura s'orienta tant a l'eficàcia comunicativa com a afavorir un ús ètic del llenguatge que posi les paraules al servei de la convivència democràtica, la resolució dialogada dels conflictes i la construcció de vincles personals i socials basats en el respecte i la igualtat de drets de totes les persones. D'aquesta manera, la matèria contribueix al desenvolupament de les competències recollides en el perfil de sortida dels alumnes en acabar l'ensenyament bàsic.

Les competències específiques de Llengua Catalana i Literatura en l'educació secundària obligatòria suposen una progressió respecte a les adquirides a l'educació primària, de les quals caldrà partir en aquesta nova etapa, per evolucionar des d'un acompanyament guiat a un progressivament autònom. Aquesta progressió suposa, a més, una major diversitat i complexitat de les pràctiques discursives. Ara, l'atenció se centra en l'ús de la llengua en els àmbits educatiu i social, se subratlla el paper de les convencions literàries i del context històric en la comprensió dels texts literaris i es dona un paper més rellevant a la reflexió sobre el funcionament de la llengua i els seus usos.

La primera de les competències específiques de la matèria s'orienta al reconeixement de la diversitat lingüística i dialectal de l'entorn dels alumnes amb el propòsit d'afavorir actituds d'estima a aquesta diversitat, combatre prejudicis i estereotips lingüístics i estimular la reflexió interlingüística. Un segon grup de competències es refereix a la producció, comprensió i interacció oral i escrita, incorporant les formes de comunicació oferides per la tecnologia i atesos els diferents àmbits de comunicació: personal, educatiu, social i professional. Així, les competències específiques segona i tercera es relacionen amb la comunicació oral; la quarta, amb la comprensió lectora, i la cinquena, amb l'expressió escrita. L'aprenentatge de la lectura ha estat durant segles vinculat de manera gairebé exclusiva amb la lectura literària, encara que fa dècades que els enfocaments comunicatius subratllen la necessitat d'ensenyar a llegir tot tipus de texts, amb diferents propòsits de lectura. D'altra banda, saber llegir avui implica també navegar i cercar a la xarxa, seleccionar la informació fiable, elaborar-la i integrar-la en esquemes propis, etc. En resposta a això, la sisena competència específica posa el focus en l'alfabetització mediàtica i informacional, mentre que la setena i la vuitena es reserven per a la lectura literària, tant autònoma com guiada a l'aula.

La competència específica novena atén la reflexió sobre la llengua i els seus usos, mentre que la desena, relativa a l'ètica de la comunicació, és transversal a totes elles.

Per a cada competència específica es formulen criteris d'avaluació que estableixen el nivell d'acompliment esperat en la seva adquisició. Aquests criteris tenen un clar enfocament competencial i atenen tant als processos com als productes, la qual cosa reclama l'ús d'eines i instruments d'avaluació variats i amb capacitat diagnòstica i de millora. S'espera que els alumnes siguin capaços d'activar els sabers bàsics en situacions comunicatives reals pròpies dels diferents àmbits. D'aquí la importància de vertebrar la programació d'aula entorn d'un conjunt de situacions d'aprenentatge contextualitzades, significatives i rellevants, atenent la seva gradació i complementarietat, perquè en acabar cada curs s'hagin treballat de manera proporcionada tots els sabers bàsics inclosos en el currículum.

Aquests sabers bàsics s'organitzen en quatre blocs. El primer, <<Les llengües i els seus parlants>>, es correspon de manera directa amb la primera competència específica. El segon bloc, <<Comunicació>>, integra els sabers implicats en la comunicació oral i escrita i l'alfabetització mediàtica i informacional, vertebrats entorn de la realització de tasques de producció, recepció i anàlisi crítica de texts. El tercer bloc, <<Educació literària>>, recull els sabers i experiències necessaris per consolidar l'hàbit lector, conformar la pròpia identitat lectora, desenvolupar habilitats d'interpretació de texts literaris i conèixer algunes obres rellevants de la literatura catalana i universal, estimulants alhora l'escriptura creativa amb intenció literària. El quart bloc, <<Reflexió sobre la llengua>>, proposa la construcció guiada de conclusions sobre el sistema lingüístic a partir de la formulació d'hipòtesis, recerca de contraexemples, establiment de generalitzacions i contrast entre llengües, fent servir el metallenguatge específic. La mirada a la llengua com a sistema no ha de ser, per tant, un coneixement donat sinó un saber que els alumnes van construint al llarg de l'etapa a partir de preguntes i problemes que fan emergir la reflexió sobre el funcionament de la llengua i els seus usos.

Atès l'enfocament inequívocament global i competencial de l'educació lingüística, la gradació entre cursos no s'estableix tant mitjançant la distribució diferenciada de sabers, sinó en funció de la major o menor complexitat dels texts, de les habilitats de producció o interpretació requerides, del metallenguatge necessari per a la reflexió sobre els usos, o del grau d'autonomia conferit als estudiants. Encara que en cada cas siguin necessàries una atenció i una intervenció específiques, l'oralitat i l'escriptura poques vegades es presenten per separat: llegim per preparar una intervenció oral, podem conversar i debatre després de la lectura d'un text, etc. I fem servir texts, a més, que combinen la paraula parlada o escrita amb altres codis en missatges multimodals, imprescindibles en l'alfabetització del segle XXI. D'altra banda, llegir i escriure són activitats socials amb una dimensió dialògica a la qual l'escola no pot donar l'esquena. Per tant, les situacions d'aprenentatge de la matèria de llengua catalana i literatura han d'entrenar els alumnes en l'ús d'estratègies que li permetin respondre als reptes

de la societat actual, que demana persones cultes, crítiques i ben informades; capaces de fer un ús eficaç i ètic de les paraules; respectuoses amb les diferències; competents per exercir una ciutadania digital activa; amb capacitat per informar-se i transformar la informació en coneixement, i per aprendre per si mateixes, col·laborar i treballar en equip; creatives i amb iniciativa emprenedora; i compromeses amb el desenvolupament sostenible i la salvaguarda del patrimoni artístic i cultural, la defensa dels drets humans, així com la convivència igualitària, inclusiva, pacífica i democràtica.

El treball interdisciplinari és imprescindible perquè els alumnes s'apropiïn dels gèneres discursius específics de cada disciplina. Per aquest motiu, totes les matèries han de contribuir a la millora en els processos de producció i recepció oral, escrita i multimodal, ha de contribuir a la millora de totes les matèries, així com tot el que té a veure amb l'alfabetització mediàtica i informacional. En aquest sentit, la biblioteca, sigui virtual o escolar, és una peça clau com a espai cultural, d'indagació i d'aprenentatge, també com a centre neuràlgic de recursos, formació i coordinació.

Finalment, la diversitat lingüística de la major part dels contextos escolars i la innegable necessitat d'una educació plurilingüe per a tots els alumnes conviden al tractament integrat de les llengües com una via excel·lent per estimular la reflexió interlingüística i aproximar-se als usos socials reals, en els quals sovint s'han de manejar simultàniament dues o més llengües.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

1. Descriure i valorar la diversitat lingüística del món a partir del reconeixement de les llengües dels alumnes i la realitat plurilingüe i pluricultural del seu entorn, per afavorir la reflexió interlingüística, per combatre els estereotips i prejudicis lingüístics i valorar aquesta diversitat com a font de riquesa cultural.

La diversitat lingüística constitueix una característica fonamental de la nostra societat, on es parlen diverses llengües. A més, a les nostres aules conviuen persones que utilitzen llengües diferents de la llengua o llengües d'aprenentatge, incloses les llengües de signes. Les classes de llengües han d'acollir aquesta diversitat lingüística dels alumnes amb la intenció no solament d'evitar els prejudicis lingüístics i abraçar els significats culturals que comporta tal riquesa de codis verbals, sinó d'aprofundir també en el coneixement del funcionament de les llengües i les seves varietats. Es tracta d'afavorir el coneixement de l'origen i el desenvolupament històric i sociolingüístic de les llengües de l'entorn i apropar els alumnes a algunes nocions bàsiques, així com familiaritzar-los amb l'existència de les llengües de signes.

Tot i la varietat lingüística de la llengua catalana, cal que l'alumne en conegui la norma estàndard. Partint d'aquí s'ha de promoure l'exercici d'una ciutadania

sensibilitzada, informada i compromesa amb els drets lingüístics individuals i col·lectius.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL5, CP2, CP3, CC1, CC2, CCEC1, CCEC3.

2. Comprendre i interpretar texts orals i multimodals recollint el sentit general i la informació més rellevant, identificant el punt de vista i la intenció de l'emissor i valorant la seva fiabilitat, la seva forma i el seu contingut, per construir coneixement, per formar-se opinió i per eixamplar les possibilitats de gaudi i oci.

Desenvolupar les estratègies de comprensió oral implica entendre que la comunicació no és sinó un constant procés d'interpretació d'intencions en el qual entren en joc el coneixement compartit entre emissor i receptor i tots aquells elements contextuais i cotextuals que permeten anar més enllà del significat del text i interpretar el seu sentit. Si fins fa relativament poc, la comunicació oral era sempre de caràcter síncron, les tecnologies de la informació i la comunicació han eixamplat les possibilitats de la comunicació asíncrona i han obert l'accés des de l'escola a entorns comunicatius de caràcter públic. L'escola pot i ha d'incorporar una infinitat de pràctiques discursives pròpies de diferents àmbits d'ús que siguin significatives per als alumnes i que tractin temes de rellevància social.

La comprensió i interpretació de missatges orals requereix destreses específiques que han de ser també objecte d'ensenyament i aprenentatge: des de les més bàsiques -anticipar el contingut, retenir informació rellevant en funció del propi objectiu, distingir entre fets i opinions o captar el sentit global i la relació entre les parts del discurs- a les més avançades -identificar la intenció de l'emissor, analitzar procediments retòrics, detectar fal·làcies argumentatives o valorar la fiabilitat, la forma i el contingut del text-. En l'àmbit social, el desenvolupament escolar de les habilitats d'interpretació de missatges orals ha de tenir en compte la profusió de texts de caràcter multimodal que reclamen una específica alfabetització audiovisual i mediàtica per fer front als riscos de manipulació i desinformació.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL2, CP2, STEM1, CD2, CD3, CPSAA4, CC3.

3. Produir texts orals i multimodals amb fluïdesa, coherència, cohesió i el registre adequat, ateses les convencions pròpies dels diferents gèneres discursius, i participar en interaccions orals amb actitud cooperativa i respectuosa, tant per construir coneixement i establir vincles personals com per intervenir de manera activa i informada en diferents contextos socials.

El desenvolupament de la competència comunicativa dels alumnes passa necessàriament per l'atenció als usos orals, que han de ser tant vehicle

d'aprenentatge com objecte de coneixement. Les classes de llengua i literatura han d'oferir contextos diversificats i significatius on els alumnes puguin prendre la paraula i conversar en diàlegs pedagògicament orientats, i estimular la construcció de coneixements que facin possible la reflexió sobre els usos tant formals com informals, tant espontanis com planificats.

La interacció oral requereix conèixer les estratègies per prendre i cedir la paraula, desplegar actituds d'escolta activa, expressar-se amb fluïdesa, claredat i en el to i registre adequats, així com posar en joc les estratègies de cortesia lingüística i de cooperació conversacional. La producció oral de caràcter formal, monologada o dialogada, ofereix marge per a la planificació, i comparteix, per tant, estratègies amb el procés d'escriptura. Atesa la situació comunicativa, amb el seu major o menor grau de formalitat, la relació entre els interlocutors, el propòsit comunicatiu i el canal, els gèneres discursius -moltes en què han cristal·litzat les pràctiques comunicatives pròpies dels diferents àmbits- ofereixen pautes per estructurar el discurs i per adequar el registre i el comportament no verbal. Les tecnologies de la informació i la comunicació faciliten nous formats per a la comunicació oral multimodal, tant síncrona com asíncrona, i afavoreixen també el registre de les aportacions orals dels alumnes per a la seva difusió en contextos reals i la seva posterior anàlisi, revisió i avaluació (autoavaluació i coavaluació).

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL3, CCL5, CP2, STEM1, CD2, CD3, CC2, CE1.

4. Comprendre, interpretar i valorar texts escrits, amb sentit crític i diferents propòsits de lectura, tot reconeixent el sentit global i les idees principals i secundàries, identificant la intenció de l'emissor, reflexionant sobre el contingut i la forma i avaluant la seva qualitat i fiabilitat per donar resposta a necessitats i interessos comunicatius diversos i per construir coneixement.

Desenvolupar la competència lectora implica incidir en la motivació, el compromís, les pràctiques de lectura i el coneixement i ús de les estratègies que s'han de desplegar abans, durant i després de l'acte lector, per tal que els alumnes esdevinguin lectors competents, autònoms i crítics davant tot tipus de texts, sàpiguen avaluar la seva qualitat i fiabilitat i hi trobin la resposta a diferents propòsits de lectura en tots els àmbits de la seva vida.

Comprendre un text implica captar el seu sentit global i la informació més rellevant en funció del propòsit de lectura, integrar la informació explícita i realitzar les inferències necessàries que permetin reconstruir la relació entre les seves parts, formular hipòtesis sobre la intenció comunicativa subjacent a aquests texts, i reflexionar sobre la seva forma i contingut. Per això, convé acompanyar els processos lectors dels estudiants de manera detinguda a l'aula, tenint en compte a més que l'alfabetització del segle XXI passa necessàriament per l'ensenyament de la lectura dels hipertexts d'internet. Les classes de llengües han de diversificar els àmbits als quals pertanyen els texts escrits i crear contextos significatius per

treballar-los a l'aula, cercant la gradació i complementarietat en la complexitat dels texts (extensió, estructura, llenguatge, tema, etc.) i les tasques proposades. Es fa aquí imprescindible el treball coordinat amb altres matèries del currículum, donada l'especificitat dels gèneres discursius associats a cada àrea de coneixement, així com amb les altres llengües curriculars, especialment amb la matèria de llengua castellana i literatura.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL2, CCL3, CCL5, CP2, STEM4, CD1, CPSAA4, CC3.

5. Produir texts escrits i multimodals coherents, cohesionats, adequats i correctes ateses les convencions pròpies del gènere discursiu triat, per construir coneixement i per donar resposta de manera informada, eficaç i creativa a demandes comunicatives concretes.

Saber escriure significa avui saber fer-ho en diferents suports i formats, molts d'aquests de caràcter hipertextual i multimodal, i requereix el coneixement i apropiació dels motlles en què han cristal·litzat les pràctiques comunicatives escrites pròpies dels diferents àmbits d'ús: els gèneres discursius. D'aquí ve que l'ensenyament-aprenentatge de l'escriptura reclami una acurada i sostinguda intervenció a l'aula. L'elaboració d'un text escrit és fruit, fins i tot en les seves formes més espontànies, d'un procés que té, almenys, quatre moments: la planificació -determinació del propòsit comunicatiu i el destinatari i anàlisi de la situació comunicativa, a més de la lectura i anàlisi de models-, la textualització, la revisió -que pot ser autònoma però també compartida amb altres alumnes o guiada pel professor- i l'edició del text final.

En l'àmbit educatiu, s'ha de posar l'èmfasi en els usos de l'escriptura per a la presa d'anotacions, esquemes, mapes conceptuals o resums, i en l'elaboració de texts de caràcter acadèmic. La composició del text escrit ha d'atendre tant a la selecció i organització de la informació (coherència), la relació entre les seves parts i les seves marques lingüístiques (cohesió), l'elecció del registre (adequació), com a la correcció gramatical i ortogràfica i la propietat lèxica. Requereix també adoptar decisions sobre el to de l'escrit, la inscripció de les persones (emissor i destinataris) en el discurs i sobre el llenguatge i l'estil, per la qual cosa la vinculació entre la reflexió explícita sobre el funcionament de la llengua i la seva projecció en els usos és inseparable.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL3, CCL5, STEM1, CD2, CD3, CPSAA5, CC2.

6. Seleccionar i contrastar informació procedent de diferents fonts de manera progressivament autònoma, avaluant la seva fiabilitat i pertinència en funció dels objectius de lectura i evitant els riscos de manipulació i desinformació, i integrar-la i transformar-la en

coneixement per comunicar-la, adoptant un punt de vista crític i personal al mateix temps que respectuós amb la propietat intel·lectual.

L'accés a la informació no garanteix per si mateix el coneixement, entès com a principi estructurador de la societat moderna i eina essencial per fer front als reptes del segle XXI. Per això és imprescindible que l'alumne adquireixi habilitats i destreses per transformar la informació en coneixement, reconeixent quan es necessita, on cercar-la, com gestionar-la, avaluar-la i comunicar-la, adoptant un punt de vista crític i personal, i evidenciant una actitud ètica i responsable amb la propietat intel·lectual i amb la identitat digital.

S'ha de procurar que els alumnes, individualment o de forma col·lectiva, consultin fonts d'informació variades, fiables i segures, en contextos socials o acadèmics per a la realització de treballs o projectes d'investigació, ja sigui sobre temes del currículum o entorn d'aspectes importants de l'actualitat social, científica o cultural. Aquests processos d'investigació han de tendir a l'escomesa progressivament autònoma de la seva planificació i del respecte a les convencions establertes en la presentació de les produccions pròpies amb què es divulga el coneixement adquirit: organització en epígrafs; procediments de cita, notes, bibliografia i biografia web; combinació ajustada de diferents codis comunicatius en els missatges multimodals, etc. És imprescindible també el desenvolupament de la creativitat i l'adequació al context en la difusió del seu nou aprenentatge. L'aula, juntament amb la biblioteca virtual o escolar, entesa com un espai creatiu d'aprenentatge, seran els entorns ideals per a l'adquisició d'aquesta competència.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL3, CD1, CD2, CD3, CD4, CPSAA4, CC2, CE3.

7. Seleccionar i llegir de manera progressivament autònoma obres diverses com a font de plaer i coneixement, configurant un itinerari lector que evolucioni quant a diversitat, complexitat i qualitat de les obres, i compartir experiències de lectura per construir la pròpia identitat lectora i per gaudir de la dimensió social de la lectura.

Desenvolupar aquesta competència implica recórrer un camí de progrés planificat, que passa per la dedicació d'un temps periòdic i constant de lectura individual, acompanyat de la lectura del professor d'aula com a model lector. S'han de donar estratègies i bastiments adequats per configurar l'autonomia i la identitat lectora, que es desenvoluparà al llarg de tota la vida.

És essencial la configuració d'un corpus de texts adequat, format per obres de qualitat que possibilitin tant la lectura autònoma com l'enriquiment de l'experiència personal de lectura, i que inclogui el contacte amb formes literàries actuals impreses i digitals, així com amb pràctiques culturals emergents. Al mateix temps, és recomanable treballar per configurar una comunitat de lectors amb referents compartits; establir estratègies que ajudin a cada lector a seleccionar els

texts del seu interès, apropiar-se'n i compartir la seva experiència personal de lectura i establir contextos en què apareguin motius per llegir que parteixin de reptes d'indagació sobre les obres i que proposin maneres de vincular afectivament els lectors amb els texts. A mesura que la competència es vagi afermant, serà possible reduir progressivament l'acompanyament, el model del lector docent i establir relacions entre lectures més o menys complexes, així com entre formes de lectura pròpies de la modalitat autònoma i de la modalitat guiada.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL4, CD3, CPSAA1, CCEC1, CCEC2, CCEC3.

8. Llegir, interpretar i valorar obres o fragments literaris de la literatura catalana i universal, utilitzant un metallenguatge específic i mobilitzant l'experiència biogràfica i els coneixements literaris i culturals que permetin establir vincles entre texts diversos i amb altres manifestacions artístiques per conformar un mapa cultural, per eixamplar les possibilitats de gaudi de la literatura i per crear texts d'intenció literària.

Aquesta competència ha de facilitar el trànsit des d'una lectura identificativa o argumental de les obres a una altra que propiciï gaudir de manera més conscient i elaborada i que obri les portes a texts inicialment allunyats de l'experiència immediata dels alumnes. Per això és necessari desenvolupar habilitats d'interpretació que afavoreixin l'accés a obres cada vegada més complexes, la verbalització de judicis de valor cada vegada més argumentats i la construcció d'un mapa cultural que conjugui els horitzons nacionals amb els europeus i universals i les obres literàries amb altres manifestacions artístiques. Constatar la pervivència d'universals temàtics i formals que travessen èpoques i contextos culturals implica afavorir un enfocament intertextual. Propiciar la creació de texts d'intenció literària afavoreix l'apropiació de les convencions formals dels diversos gèneres.

Dos són els eixos proposats per al desenvolupament d'aquesta competència. En primer lloc, la lectura guiada i compartida a l'aula d'obres que presentin una certa resistència per als alumnes, però que permetin, amb el model de lectura en veu alta del professor d'aula, no tan sols el seu gaudi sinó també l'apropiació dels seus elements rellevants. En segon lloc, la inscripció d'aquestes obres en itineraris temàtics o de gènere integrats per texts literaris i no literaris de diferents èpoques i contextos, la lectura comparada dels quals atengui l'evolució dels temes, tòpics i formes estètiques i ajudi a establir vincles entre l'horitzó de producció i l'horitzó actual de recepció. El disseny d'itineraris -en els quals hi ha d'haver representació d'autores i autors- reclama una planificació consensuada al llarg de l'etapa per tal d'assegurar la progressió i la complementarietat necessàries que permetin l'adquisició gradual de les competències interpretatives.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL4, CC1, CCEC1, CCEC2, CCEC3, CCEC4.

9. Mobilitzar el coneixement sobre l'estructura de la llengua i els seus usos i reflexionar de manera progressivament autònoma sobre les eleccions lingüístiques i discursives, amb la terminologia adequada, per tal de desenvolupar la consciència lingüística, per augmentar el repertori comunicatiu i per millorar les destreses tant de producció oral i escrita com de comprensió i interpretació crítica.

L'estudi sistemàtic de la llengua, perquè sigui útil, ha de promoure, d'una banda, la competència metalingüística dels alumnes, és a dir, la seva capacitat de raonament, argumentació, observació i anàlisi i, de l'altra, ha d'estar vinculat als usos reals propis dels parlants, mitjançant texts orals, escrits i multimodals contextualitzats. La reflexió metalingüística ha de partir del coneixement intuïtiu dels alumnes com a usuaris de la llengua i establir ponts amb el coneixement sistemàtic des d'edats primerenques, primer amb un llenguatge comú, més proper a la realitat de l'escolar, per posteriorment anar introduint de manera progressiva la terminologia específica. A més, ha d'integrar els nivells fonètic, fonològic, morfosintàctic, semàntic i pragmàtic en l'estudi de les formes lingüístiques.

Es tracta, per tant, d'abordar l'aprenentatge de la gramàtica com un procés sostingut al llarg de l'etapa, en què el rellevant, no és tant l'aprenentatge de taxonomies, com la reflexió entorn al sistema lingüístic i la formulació inductiva –i, per tant, provisional– de conclusions al seu voltant. Per això cal partir de l'observació del significat i la funció que les formes lingüístiques adquireixen en el discurs, per tal d'arribar a la generalització i a la sistematització a partir de l'observació d'enunciats, el contrast entre oracions, la formulació d'hipòtesis i de regles, l'ús de contraexemples o la connexió amb altres fenòmens lingüístics. En definitiva, es pretén estimular la reflexió metalingüística i interlingüística perquè els alumnes puguin pensar i parlar sobre la llengua de manera que aquest coneixement reverteixi en una millora de les produccions pròpies i en una millor comprensió i interpretació crítica de les produccions alienes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL2, CP2, STEM1, STEM2, CPSAA5.

10. Posar les pròpies pràctiques comunicatives al servei de la convivència democràtica, la resolució dialogada dels conflictes i la igualtat de drets de totes les persones, utilitzant un llenguatge no discriminatori i bandejant els abusos de poder a través de la paraula per afavorir un ús no tan sols eficaç, sinó també ètic i democràtic del llenguatge.

Adquirir aquesta competència implica no tan sols que els estudiants siguin eficaços a l'hora de comunicar-se, sinó que posin les paraules al servei d'uns

objectius que no es desentenguin de la indefugible dimensió ètica de la comunicació.

En l'àmbit de la comunicació personal, l'educació lingüística ha d'ajudar a forjar relacions interpersonals basades en l'empatia i el respecte, lliurant eines per a l'escolta activa, la comunicació assertiva, la deliberació argumentada i la resolució dialogada dels conflictes. Erradicar els usos discriminatoris i manipuladors del llenguatge, així com els abusos de poder a través de la paraula és un imperatiu ètic. En els àmbits educatiu, social i professional, l'educació lingüística ha de capacitar per prendre la paraula en l'exercici d'una ciutadania activa i compromesa en la construcció de societats més equitatives, més democràtiques i més responsables en relació als grans desafiaments que com a humanitat tenim plantejats: la sostenibilitat del planeta i l'erradicació de les infinites violències i de les creixents desigualtats.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CCL5, CP3, CD3, CPSAA3, CC1, CC2, CC3.

CURSOS PRIMER I SEGON

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

- 1.1. Reconèixer les llengües de l'entorn dels alumnes i contrastar alguns dels seus trets en manifestacions orals, escrites i multimodals.
- 1.2. Identificar prejudicis i estereotips lingüístics adoptant una actitud de respecte i valoració de la riquesa cultural i lingüística, a partir de l'observació de la diversitat lingüística de l'entorn.

Competència específica 2

- 2.1. Comprendre el sentit global, l'estructura, la informació més rellevant en funció de les necessitats comunicatives i la intenció de l'emissor en texts orals i multimodals senzills de diferents àmbits, analitzant la interacció entre els diferents codis.
- 2.2. Valorar la forma i el contingut de texts orals i multimodals senzills, avaluant la seva qualitat, la seva fiabilitat i idoneïtat del canal utilitzat, així com l'eficàcia dels procediments comunicatius emprats.

Competència específica 3

- 3.1. Realitzar narracions i exposicions orals senzilles amb diferent grau de planificació sobre temes d'interès personal, social i educatiu ajustant-se a les convencions pròpies dels diversos gèneres discursius, amb fluïdesa, coherència,

cohesió i correcció, tot emprant el registre adequat, en diferents suports i utilitzant de manera eficaç recursos verbals i no verbals.

3.2. Participar en interaccions orals informals, en el treball en equip i en situacions orals formals de caràcter dialogat de forma activa i adequada, amb actituds d'escolta activa i fent ús d'estratègies de cooperació conversacional i cortesia lingüística.

Competència específica 4

4.1. Comprendre i interpretar el sentit global, l'estructura, la informació més rellevant i la intenció de l'emissor en texts escrits i multimodals senzills de diferents àmbits que responguin a diferents propòsits de lectura, realitzant les inferències necessàries.

4.2. Valorar la forma i el contingut de texts senzills avaluant la seva qualitat, la seva fiabilitat i idoneïtat del canal utilitzat, així com l'eficàcia dels procediments comunicatius emprats.

Competència específica 5

5.1. Planificar la redacció de texts escrits i multimodals senzills, atesa la situació comunicativa, el destinatari, el propòsit i el canal; redactar esborranys i revisar-los amb ajuda del diàleg entre iguals i instruments de consulta, i presentar un text final coherent, cohesionat, correcte i amb el registre adequat.

5.2. Incorporar procediments bàsics per tal d'enriquir els texts, atenent aspectes discursius, lingüístics i d'estil, amb precisió lèxica i correcció ortogràfica i gramatical.

Competència específica 6

6.1. Localitzar, seleccionar i contrastar informació de manera guiada procedent de diferents fonts, calibrant la seva fiabilitat i pertinència en funció dels objectius de lectura; organitzar-la i integrar-la en esquemes propis, i reelaborar-la, comunicar-la de manera creativa i adoptant un punt de vista crític i respectant els principis de propietat intel·lectual.

6.2. Elaborar treballs de recerca de manera guiada en diferents suports sobre diversos temes d'interès acadèmic, personal o social a partir de la informació seleccionada.

6.3. Adoptar hàbits d'ús crítics, segurs, sostenibles i saludables de les tecnologies digitals en relació a la cerca i la comunicació de la informació.

Competència específica 7

7.1. Triar i llegir texts a partir de preseleccions guiant-se pels propis gustos, interessos i necessitats, deixant constància del propi itinerari lector i de l'experiència de lectura.

7.2. Compartir l'experiència de lectura en suports diversos relacionant el sentit de l'obra amb la pròpia experiència biogràfica i lectora.

Competència específica 8

8.1. Explicar i argumentar, amb l'ajuda de pautes i models, la interpretació de les obres llegides a partir de l'anàlisi de les relacions internes dels seus elements constitutius amb el sentit de l'obra, atesa la configuració dels gèneres i subgèneres literaris.

8.2. Establir de manera guiada vincles argumentats entre els texts llegits i altres texts escrits, orals o multimodals, així com altres manifestacions artístiques i culturals en funció de temes, tòpics, estructures, llenguatge i valors ètics i estètics, mostrant la implicació i la resposta personal del lector en la lectura.

8.3. Crear texts personals o col·lectius amb intenció literària i consciència d'estil, en diferents suports i amb ajuda d'altres llenguatges artístics i audiovisuals, a partir de la lectura d'obres o fragments significatius en els quals s'emprin les convencions formals dels diversos gèneres i estils literaris.

Competència específica 9

9.1. Revisar els texts propis de manera guiada i fer propostes de millora argumentant els canvis a partir de la reflexió metalingüística i interlingüística i amb un metallenguatge específic.

9.2. Explicar i argumentar la interrelació entre el propòsit comunicatiu i les eleccions lingüístiques de l'emissor, així com els seus efectes en el receptor, utilitzant el coneixement explícit de la llengua i un metallenguatge específic.

9.3. Formular generalitzacions sobre aspectes bàsics del funcionament de la llengua a partir de la manipulació, la comparació i la transformació d'enunciats, així com de la formulació d'hipòtesis i la cerca de contraexemples utilitzant un metallenguatge específic i consultant de manera guiada diccionaris, manuals i gramàtiques.

Competència específica 10

10.1. Identificar i bandejar els usos discriminatoris de la llengua, els abusos de poder a través de la paraula i els usos manipuladors del llenguatge a partir de la reflexió i l'anàlisi dels elements lingüístics, textuais i discursius utilitzats, així com dels elements no verbals que regeixen la comunicació entre les persones.

10.2. Utilitzar estratègies per a la resolució dialogada dels conflictes i la cerca de consensos tant en l'àmbit personal com educatiu i social.

Sabers bàsics

A. Les llengües i els seus parlants.

- Observació de la pròpia biografia lingüística i de la diversitat lingüística del centre. Les famílies lingüístiques i les llengües del món.
- Les llengües de l'entorn: origen, distribució geogràfica i nocions bàsiques. Diferències entre plurilingüisme i diversitat dialectal. Aproximació a les llengües de signes.
- Coneixement del domini lingüístic i de la unitat de la llengua catalana.
- Iniciació a la reflexió interlingüística, a la reflexió de les llengües i els estats, les llengües oficials i els factors que les condicionen, llengües minoritàries.
- Estratègies d'identificació de prejudicis i estereotips lingüístics i exploració de maneres d'evitar-los.

B. Comunicació.

Estratègies de producció, comprensió i anàlisi crítica de texts orals, escrits i multimodals de diferents àmbits amb atenció conjunta als següents aspectes:

B.1. Context

- Components del fet comunicatiu: grau de formalitat de la situació i caràcter públic o privat; distància social entre els interlocutors; propòsits comunicatius i interpretació d'intencions; canal de comunicació i elements no verbals de la comunicació.

B.2. Gèneres discursius

- Seqüències textuais bàsiques, amb especial atenció a les narratives, descriptives, dialogades i expositives.
- Propietats textuais: coherència, cohesió, adequació i correcció.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit personal: la conversa.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit educatiu.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit social. Xarxes socials i mitjans de comunicació. Etiqueta digital. Riscs de desinformació, manipulació i vulneració de la privacitat en la xarxa. Anàlisi de la imatge i elements paratextuals dels texts icònics, verbals i multimodals.

B.3. Processos

- Interacció oral i escrita de caràcter informal; prendre i deixar la paraula. Cooperació conversacional i cortesia lingüística. Escolta activa, assertivitat i resolució dialogada dels conflictes.
- Comprensió oral: sentit global del text i relació entre les seves parts, selecció i retenció de la informació rellevant. Detecció d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i no verbal.
- Producció oral formal; planificació i cerca d'informació, textualització i revisió. Adequació a l'audiència i al temps d'exposició. Elements no verbals. Trets discursius i lingüístics de l'oralitat formal.

- Comprensió lectora: sentit global del text i relació entre les seves parts. La intenció de l'emissor. Detecció d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i icònic.
- Producció escrita; planificació, textualització, redacció, revisió i edició en diferents suports. Usos de l'escriptura per a l'organització del pensament: presa de notes, esquemes, mapes conceptuals, definicions, resums, etc.
- Alfabetització mediàtica i informacional: recerca i selecció de la informació amb criteris de fiabilitat, qualitat i pertinència; anàlisi, valoració, reorganització i síntesi de la informació en esquemes propis i transformació en coneixement; comunicació i difusió creativa i respectuosa amb la propietat intel·lectual. Utilització de plataformes virtuals per a la realització de projectes escolars.

B4. Reconeixement i ús discursiu dels elements lingüístics.

- Recursos lingüístics per mostrar la implicació de l'emissor en els texts: formes de dixis (personal, temporal i espacial) i procediments de modalització.
- Recursos lingüístics per tal d'adequar el registre a la situació de comunicació.
- Mecanismes de cohesió. Connectors textuais temporals, explicatius, d'ordre i de contrast. Mecanismes de referència interna gramaticals (substitucions pronominals i adverbials) i lèxics (repeticions, sinònims, hiperònims i el·lipsis).
- Ús coherent de les formes verbals en els texts. Els temps del pretèrit en la narració. Correlació temporal en el discurs relatat.
- Correcció lingüística i revisió ortogràfica i gramatical dels texts. Ús de diccionaris, manuals de consulta i de correctors ortogràfics en suport analògic o digital.
- Els signes bàsics de puntuació com a mecanisme organitzador del text escrit. La seva relació amb el significat.

C. Educació literària.

C.1. Lectura autònoma

- Implicació en la lectura d'obres de manera progressivament autònoma a partir d'una preselecció de texts variats i reflexió sobre els texts i sobre la pràctica de lectura, fent referència als següents sabers:
 - Criteris i estratègies per a la selecció d'obres variades de manera orientada a partir de l'exploració guiada de la biblioteca virtual, escolar i pública disponible.
 - Presa de consciència progressiva dels propis gustos i identitat lectora.
 - Participació activa en actes culturals vinculats amb el circuit literari lector.
 - Expressió de l'experiència lectora, amb suport d'exemples i fent servir, progressivament, un metallenguatge específic. Apropiació dels texts llegits a través de diferents formes de recreació.

- Mobilització de l'experiència personal i lectora com a forma d'establir vincles entre l'obra llegida i aspectes de l'actualitat, així com amb altres texts i manifestacions artístiques i culturals.
- Estratègies per a la recomanació de les lectures, en suports variats o bé oralment entre iguals.

C.2. Lectura guiada

— Lectura d'obres i fragments rellevants de la literatura juvenil contemporània i del patrimoni literari universal, inscrites en itineraris temàtics o de gènere que travessen èpoques, contextos culturals i moviments artístics, fent referència als següents sabers:

- Estratègies per a la construcció compartida de la interpretació de les obres a través de converses literàries, amb la incorporació progressiva de metallenguatge específic.
- Relació entre els elements constitutius del gènere literari i la construcció del sentit de l'obra. Anàlisi bàsica del valor dels recursos expressius i dels seus efectes en la recepció.
- Relació i comparació dels texts llegits amb altres texts, amb altres manifestacions artístiques i culturals i amb les noves formes de ficció en funció de temes, tòpics, estructures i llenguatges.
- Expressió pautada, a través de processos i suports diversificats, de la interpretació i valoració personal d'obres i fragments literaris.
- Lectura amb perspectiva de gènere.
- Lectura expressiva, dramatització i recitació dels texts atesos els processos de comprensió, apropiació i oralització implicats.
- Creació de texts a partir de l'apropriació de les convencions del llenguatge literari i en referència a models donats (imitació, transformació, continuació, etc.).

D. Reflexió sobre la llengua

— Elaboració de conclusions pròpies sobre el funcionament del sistema lingüístic, amb un llenguatge específic a partir de l'observació, comparació i classificació d'unitats comunicatives i del contrast entre llengües, fent referència als següents sabers:

- Diferències rellevants i interseccions entre llengua oral i llengua escrita atenent aspectes sintàctics, lèxics i pragmàtics.
- Aproximació a la llengua com a sistema i a les seves unitats bàsiques tenint en compte els diferents nivells: el so i sistema d'escriptura, les paraules (forma i significat), la seva organització en el discurs (ordre de les paraules, components de les oracions o connexió entre els significats).

- Distinció entre la forma (categoria gramatical) i la funció de les paraules (funcions sintàctiques), i coneixement dels procediments lèxics (afixos) i sintàctics per al canvi de categoria.
- Relació entre els esquemes semàntic i sintàctic de l'oració simple. Observació i transformació d'enunciats d'acord amb aquests esquemes i ús de la terminologia sintàctica necessària. Ordre de les paraules i concordança.
- Procediments d'adquisició i formació de paraules. Reflexió sobre els canvis en el seu significat, les relacions semàntiques entre paraules i els seus valors denotatius i connotatius en funció del context i el propòsit comunicatiu.
- Estratègies d'ús progressivament autònom de diccionaris i manuals de gramàtica. per obtenir informació gramatical bàsica.

CURSOS TERCER I QUART

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Reconèixer i valorar les llengües d'Espanya, amb atenció especial a la llengua catalana, a partir de l'explicació del seu origen i el seu desenvolupament històric i sociolingüístic.

1.2. Identificar i qüestionar prejudicis i estereotips lingüístics adoptant una actitud de respecte i valoració de la riquesa cultural, lingüística i dialectal, a partir de l'anàlisi de la diversitat lingüística en l'entorn social pròxim i de l'exploració i reflexió entorn dels fenòmens del contacte entre llengües i de la indagació dels drets lingüístics individuals i col·lectius.

Competència específica 2

2.1. Comprendre el sentit global, l'estructura, la informació més rellevant en funció de les necessitats comunicatives i la intenció de l'emissor en texts orals i multimodals d'una certa complexitat de diferents àmbits, analitzant la interacció entre els diferents codis.

2.2. Valorar la forma i el contingut de texts orals i multimodals d'una certa complexitat, avaluant la seva qualitat, la seva fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat, així com l'eficàcia dels procediments comunicatius emprats.

Competència específica 3

3.1. Realitzar exposicions i argumentacions orals d'una certa extensió i complexitat amb diferent grau de planificació sobre temes d'interès personal, social, educatiu i professional ajustant-se a les convencions pròpies dels diversos gèneres discursius, amb fluïdesa, coherència, cohesió, correcció i el registre

adequat en diferents suports, utilitzant de manera eficaç recursos verbals i no verbals.

3.2. Participar de manera activa i adequada en interaccions orals informals, en el treball en equip i en situacions orals formals de caràcter dialogat, amb actituds d'escolta activa i estratègies de cooperació conversacional i cortesia lingüística.

Competència específica 4

4.1. Comprendre i interpretar el sentit global, l'estructura, la informació més rellevant i la intenció de l'emissor de texts escrits i multimodals d'una certa complexitat que responguin a diferents propòsits de lectura, realitzant les inferències necessàries.

4.2. Valorar críticament el contingut i la forma de texts d'una certa complexitat avaluant la seva qualitat i fiabilitat, així com l'eficàcia dels procediments lingüístics emprats.

Competència específica 5

5.1. Planificar la redacció de texts escrits i multimodals d'una certa extensió atesa la situació comunicativa, el destinatari, el propòsit i canal; redactar esborranys i revisar-los amb l'ajuda del diàleg entre iguals i instruments de consulta, i presentar un text final coherent, cohesionat i amb el registre adequat.

5.2. Incorporar procediments per enriquir els texts atenent aspectes discursius, lingüístics i d'estil, amb precisió lèxica i correcció ortogràfica i gramatical.

Competència específica 6

6.1. Localitzar, seleccionar i contrastar, de manera progressivament autònoma, informació procedent de diferents fonts, calibrant la seva fiabilitat i pertinència en funció dels objectius de lectura; organitzar-la i integrar-la en esquemes propis, i reelaborar-la i comunicar-la de manera creativa adoptant un punt de vista crític respectant els principis de propietat intel·lectual.

6.2. Elaborar treballs de recerca, de manera progressivament autònoma, en diferents suports sobre diversos temes d'interès acadèmic, personal o social a partir de la informació seleccionada.

6.3. Adoptar hàbits d'ús crític, segur, sostenible i saludable de les tecnologies digitals en relació a la cerca i la comunicació de la informació.

Competència específica 7

7.1. Llegir de manera autònoma texts seleccionats en funció dels propis gustos, interessos i necessitats, i deixar constància del progrés del propi itinerari lector i cultural explicant els criteris de selecció de les lectures, les formes d'accés a la cultura literària i l'experiència de lectura.

7.2. Compartir l'experiència de lectura en suports diversos relacionant el sentit de l'obra amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i cultural.

Competència específica 8

8.1. Explicar i argumentar la interpretació de les obres llegides a partir de l'anàlisi de les relacions internes dels seus elements constitutius amb el sentit de l'obra i de les relacions externes del text amb el seu context social i històric, atesa la configuració i evolució dels gèneres i subgèneres literaris.

8.2. Establir de manera progressivament autònoma vincles argumentats entre els texts llegits i altres texts escrits, orals o multimodals així com altres manifestacions artístiques i culturals en funció de temes, tòpics, estructures, llenguatge i valors ètics i estètics, mostrant la implicació i la resposta personal del lector en la lectura.

8.3. Crear texts personals o col·lectius amb intenció literària i consciència d'estil, en diferents suports i amb ajuda d'altres llenguatges artístics i audiovisuals, a partir de la lectura d'obres o fragments significatius en els quals s'emprin les convencions formals dels diversos gèneres i estils literaris.

Competència específica 9

9.1. Revisar els texts propis de manera progressivament autònoma i fer propostes de millora argumentant els canvis a partir de la reflexió metalingüística i interlingüística amb el metallenguatge específic.

9.2. Explicar i argumentar la interrelació entre el propòsit comunicatiu i les eleccions lingüístiques de l'emissor, així com els seus efectes en el receptor, utilitzant el coneixement explícit de la llengua i el metallenguatge específic.

9.3. Formular generalitzacions sobre alguns aspectes del funcionament de la llengua a partir de l'observació, la comparació i transformació d'enunciats, així com de la formulació d'hipòtesis i la recerca de contraexemples, utilitzant el metallenguatge específic i consultant de manera progressivament autònoma diccionaris, manuals i gramàtiques.

Competència específica 10

10.1. Identificar i bandejar els usos discriminatoris de la llengua, els abusos de poder a través de la paraula i els usos manipuladors del llenguatge a partir de la reflexió i l'anàlisi dels elements lingüístics, textuais i discursius utilitzats, així com dels elements no verbals de la comunicació.

10.2. Utilitzar estratègies per a la resolució dialogada dels conflictes i la recerca de consensos, tant en l'àmbit personal com educatiu i social.

Sabers bàsics

A. Les llengües i els seus parlants.

— Anàlisi de la biografia lingüística pròpia i de la diversitat lingüística del centre i de la localitat.

- Desenvolupament social i històric de la llengua catalana.
- Anàlisi de les varietats de la llengua catalana. Factors històrics i geogràfics explicatius de les varietats.
- Desenvolupament de la reflexió interlingüística.
- Diferències entre els trets propis de les varietats geogràfiques i els relatius als sociolectes i els registres.
- Exploració i qüestionament de prejudicis i estereotips lingüístics. Els fenòmens del contacte entre llengües: bilingüisme, préstecs, interferències. Diglossia lingüística i diglossia dialectal. Conflicte lingüístic.
- Indagació entorn dels drets lingüístics i la seva expressió en lleis i declaracions institucionals.

B. Comunicació

Estratègies de producció, comprensió i anàlisi crítica de texts orals, escrits i multimodals de diferents àmbits amb atenció conjunta als següents aspectes:

B.1. Context: components del fet comunicatiu

- Components del fet comunicatiu: grau de formalitat de la situació i caràcter públic o privat; distància social entre els interlocutors; propòsits comunicatius i interpretació d'intencions; canal de comunicació i elements no verbals de la comunicació.

B.2. Els gèneres discursius

- Seqüències textuais bàsiques, amb especial atenció a les expositives i argumentatives.
- Propietats textuais: coherència, cohesió, adequació i correcció.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit personal: la conversa, amb especial atenció als actes de parla que amenacen la imatge de l'interlocutor (la discrepància, la queixa, l'ordre, la reprovació).
- Gèneres discursius propis de l'àmbit educatiu.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit social. Xarxes socials i mitjans de comunicació. Etiqueta digital i riscos de desinformació, manipulació i vulneració de la privacitat a la xarxa. Anàlisi de la imatge i dels elements paratextuals dels texts icònics, verbals i multimodals.
- Gèneres discursius propis de l'àmbit professional: el *curriculum vitae*, la carta de motivació i l'entrevista de treball.

B.3. Processos

- Interacció oral i escrita de caràcter informal i formal: cooperació conversacional i cortesia lingüística. Escolta activa, assertivitat i resolució dialogada dels conflictes.

- Comprensió oral: sentit global del text i relació entre les seves parts, selecció i retenció de la informació rellevant. La intenció de l'emissor. Detecció d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i no verbal. Valoració de la forma i el contingut del text.
- Producció oral formal: planificació i cerca d'informació, textualització i revisió. Adequació a l'audiència i al temps d'exposició. Elements no verbals. Trets discursius i lingüístics de l'oralitat formal. La deliberació oral argumentada.
- Comprensió lectora: sentit global del text i relació entre les seves parts. La intenció de l'emissor. Detecció d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i icònic. Valoració de la forma i el contingut del text.
- Producció escrita: planificació, textualització, revisió i edició en diferents suports. Usos de l'escriptura per a l'organització del pensament: presa de notes, esquemes, mapes conceptuals, definicions, resums, etc.
- Alfabetització mediàtica i informacional: Cerca i selecció de la informació amb criteris de fiabilitat, qualitat i pertinència; anàlisi, valoració, reorganització i síntesi de la informació en esquemes propis i transformació en coneixement; comunicació i difusió de manera creativa i respectuosa amb la propietat intel·lectual. Utilització de plataformes virtuals per a la realització de projectes escolars.

B.4. Reconeixement i ús discursiu dels elements lingüístics.

- L'expressió de la subjectivitat en texts de caràcter expositiu i argumentatiu. Identificació i ús de les variacions de les formes dítiques (fórmules de confiança i cortesia) en relació amb les situacions de comunicació.
- Recursos lingüístics per adequar el registre a la situació de comunicació.
- Procediments explicatius bàsics: l'aposició i les oracions de relatiu.
- Mecanismes de cohesió. Connectors textuais distributius, d'ordre, contrast, explicació, causa, conseqüència, condició i hipòtesi. Mecanismes de referència interna, gramaticals i lèxics (nominalitzacions i hiperònims de significat abstracte).
- Ús coherent de les formes verbals en els texts. Correlació temporal en la coordinació i subordinació d'oracions, i en el discurs relatiu.
- Correcció lingüística i revisió ortogràfica i gramatical dels texts. Ús de diccionaris, manuals de consulta i de correctors ortogràfics en suport analògic o digital.
- Els signes de puntuació com a mecanisme organitzador del text escrit. La seva relació amb el significat.

C. Educació literària

C.1. Lectura autònoma

- Implicació en la lectura d'obres de forma progressivament autònoma a partir d'una preselecció de texts variats i reflexió sobre els texts llegits i sobre la pràctica de lectura, fent referència als següents sabers:

- Criteris per a la selecció d'obres variades a partir de la utilització autònoma de la biblioteca digital, escolar i pública disponible.
- Participació activa en actes culturals vinculats amb el circuit literari i lector.
- Presa de consciència i verbalització dels propis gustos i identitat lectora.
- Expressió de l'experiència lectora, fent servir progressivament metallenguatge específic. Apropiació dels texts llegits.
- Mobilització de l'experiència personal, lectora i cultural per establir vincles de manera argumentada entre l'obra llegida i aspectes de l'actualitat, així com amb altres texts i manifestacions artístiques i culturals.
- Estratègies per a la recomanació de les lectures en suports variats o bé oralment entre iguals, emmarcant de manera bàsica les obres en els gèneres i subgèneres literaris.

C.2. Lectura guiada

— Lectura d'obres i fragments rellevants de la literatura del patrimoni literari català i universal i de la literatura actual inscrites en itineraris temàtics o de gènere, que travessen èpoques, contextos culturals i moviments artístics, fent referència als següents sabers:

- Estratègies de construcció compartida de la interpretació de les obres a través de converses literàries, amb la incorporació progressiva de metallenguatge específic.
- Relació entre els elements constitutius del gènere literari i la construcció del sentit de l'obra. Efectes dels seus recursos expressius en la recepció.
- Estratègies d'utilització d'informació social, històrica, cultural i artística bàsica per construir la interpretació de les obres literàries.
- Relació i comparació dels texts llegits amb altres texts orals, escrits o multimodals, amb altres manifestacions artístiques i culturals i amb les noves formes de ficció en funció de temes, tòpics, estructures i llenguatges. Elements de continuïtat i ruptura.
- Estratègies per interpretar obres i fragments literaris a partir de la integració dels diferents aspectes analitzats i atesos els valors culturals, ètics i estètics presents en els texts. Lectura amb perspectiva de gènere.
- Processos d'indagació entorn de les obres llegides que promoguin l'interès per construir la interpretació de les obres i establir connexions entre texts.
- Lectura expressiva, dramatització i recitació dels texts atesos els processos de comprensió, apropiació i oralització implicats.
- Creació de texts a partir de l'apropriació de les convencions del llenguatge literari i en referència a models donats (imitació, transformació, continuació, etc.).

D. Reflexió sobre la llengua

- Elaboració de conclusions pròpies sobre el funcionament del sistema lingüístic, amb un llenguatge específic a partir de l'observació, comparació i classificació d'unitats comunicatives del contrast entre llengües, fent referència als següents sabers:
- Diferències rellevants i interseccions entre llengua oral i llengua escrita atenent aspectes sintàctics, lèxics i pragmàtics.
 - Reconeixement de la llengua com a sistema i de les seves unitats bàsiques tenint en compte els diferents nivells: el so i sistema d'escriptura, les paraules (forma i significat), la seva organització en el discurs (ordre de les paraules, components de les oracions o connexió entre els significats).
 - Distinció entre la forma (categoria gramatical) i la funció de les paraules (funcions sintàctiques de l'oració simple) i consolidació dels procediments lèxics (afixos) i sintàctics per al canvi de categoria.
 - Relació entre els esquemes semàntic i sintàctic de l'oració simple. Observació i transformació d'enunciats d'acord amb aquests esquemes i ús de la terminologia sintàctica necessària.
 - Procediments d'adquisició i formació de paraules. Reflexió sobre els canvis en el seu significat, les relacions semàntiques entre paraules i els seus valors denotatius i connotatius en funció del context i el propòsit comunicatiu.
 - Estratègies d'ús progressivament autònom de diccionaris i manuals de gramàtica, per obtenir informació gramatical bàsica.

Llengua Estrangera

La ràpida evolució de les societats actuals i les seves múltiples interconnexions exigeixen el desenvolupament d'aquelles competències que ajudin els individus a practicar una ciutadania independent, activa i compromesa amb la realitat contemporània, cada vegada més global, intercultural i plurilingüe. Tal com assenyala el Marc de Referència de Competències per a la Cultura Democràtica, en les actuals societats, culturalment diverses, els processos democràtics requereixen del diàleg intercultural. Per tant, la comunicació en diferents llengües resulta clau en el desenvolupament d'aquesta cultura democràtica. En la idea d'un Espai Europeu d'Educació, la comunicació en més d'una llengua evita que l'educació i la formació es vegin obstaculitzades per les fronteres i afavoreix la internacionalització i la mobilitat, a més de permetre el descobriment d'altres cultures ampliant les perspectives dels alumnes.

La matèria de Llengua Estrangera contribueix a l'adquisició de les distintes competències clau que conformen el Perfil de sortida dels alumnes al final de l'educació bàsica i, de forma directa, participa en la consecució de la competència plurilingüe, que implica l'ús de diferents llengües de manera apropiada i eficaç per a l'aprenentatge i la comunicació. El plurilingüisme integra no només la dimensió comunicativa, sinó també els aspectes històrics i interculturals que condueixen els alumnes a conèixer, valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural i contribueixen al fet que pugui exercir una ciutadania independent, activa i compromesa amb una societat democràtica. D'acord amb aquest enfocament, la matèria de Llengua Estrangera en l'etapa d'Educació Secundària Obligatoria té com a objectiu principal l'adquisició de la competència comunicativa apropiada en la llengua estrangera, de manera que permeti als alumnes a comprendre, expressar-se i interactuar en aquesta llengua amb eficàcia, així com l'enriquiment i l'expansió de la seva consciència intercultural.

L'eix del currículum de Llengua Estrangera està travessat per les dues dimensions del plurilingüisme: la dimensió comunicativa i la intercultural. Les competències específiques de la matèria, relacionades amb els descriptors de les diferents competències clau del Perfil de sortida i amb els reptes del segle XXI, permeten als alumnes comunicar-se eficaçment i de manera apropiada en la llengua estrangera i ampliar el seu repertori lingüístic individual, aprofitant les experiències pròpies per millorar la comunicació tant en les llengües familiars com en les llengües estrangeres. Així mateix, ocupen un lloc important la valoració i el respecte pels perfils lingüístics individuals, l'acceptació i l'adequació a la diversitat cultural, així com el respecte i la curiositat per altres llengües i pel diàleg intercultural com a mitjà per fomentar la sostenibilitat i la democràcia.

Aquesta matèria, a més, permet als alumnes a desenvolupar-se millor en els entorns digitals i accedir a les cultures vehiculades a través de la llengua estrangera, sigui com a motor de formació i aprenentatge, sigui com a font d'informació i gaudi. En aquest sentit, les eines digitals posseeixen un potencial

que podria aprofitar-se plenament per reforçar l'aprenentatge, l'ensenyament i l'avaluació de llengües i cultures estrangeres. Per això, el desenvolupament del pensament crític, l'alfabetització mediàtica i l'ús adequat, segur, ètic i responsable de la tecnologia suposen un element d'aprenentatge rellevant en aquesta matèria.

Les competències específiques de la matèria de Llengua Estrangera en l'Educació Secundària Obligatòria suposen una progressió respecte a les adquirides durant l'Educació Primària, que seran el punt de partida per a aquesta nova etapa, i es desenvoluparan a partir dels repertoris i experiències dels alumnes. Això implica una ampliació i un aprofundiment en les activitats i estratègies comunicatives de comprensió, producció, interacció i mediació, entesa en aquesta etapa com l'activitat orientada a explicar conceptes i simplificar missatges amb la finalitat de facilitar la comprensió mútua i de transmetre informació. La progressió a més comporta atorgar un paper més rellevant a la reflexió sobre el funcionament de les llengües i les relacions entre les diferents llengües dels repertoris individuals dels alumnes. Les competències específiques de la matèria de Llengua Estrangera també inclouen la valoració i l'adequació a la diversitat lingüística, artística i cultural entre els alumnes amb la finalitat que aprengui a actuar de manera empàtica i respectuosa en situacions comunicatives interculturals.

Els criteris d'avaluació de la matèria determinen el grau d'adquisició de les competències específiques per part dels alumnes, per la qual cosa s'hi presenten vinculats. En la seva formulació competencial, es plantegen enunciant el procés o capacitat que els alumnes han d'adquirir, juntament amb el context o manera d'aplicació i ús d'aquest procés o capacitat. L'anivellament dels criteris d'avaluació està basada en el Marc Comú Europeu de Referència per a les Llengües (MECR), tot i que que adequats a la maduresa i desenvolupament psicoevolutiu dels alumnes de l'etapa d'Educació Secundària.

Per part seva, els sabers bàsics conjuminen els coneixements (saber), les destreses (saber fer) i les actituds (saber ser) necessaris per a l'adquisició de les competències específiques de la matèria i afavoreixen l'avaluació dels aprenentatges a través dels criteris. S'estructuren en tres blocs. El bloc «Comunicació» abasta els sabers que és necessari mobilitzar per al desenvolupament de les activitats comunicatives de comprensió, producció, interacció i mediació, inclosos els relacionats amb la cerca de fonts d'informació i la gestió de les fonts consultades. El bloc «Plurilingüisme» integra els sabers relacionats amb la capacitat de reflexionar sobre el funcionament de les llengües, amb la finalitat de contribuir a l'aprenentatge de la llengua estrangera i a la millora de les llengües que conformen el repertori lingüístic dels alumnes. Finalment, en el bloc «Interculturalitat» s'agrupen els sabers sobre les cultures vehiculades a través de la llengua estrangera, i la seva valoració com a oportunitat d'enriquiment i de relació amb els altres. S'inclouen també en aquest bloc els sabers orientats al desenvolupament d'actituds d'interès per entendre i apreciar altres llengües, varietats lingüístiques i cultures.

L'enfocament, l'anivellament i la definició dels diferents elements del currículum estan plantejats a partir de les activitats de llengua i les competències que estableix el Consell d'Europa en el MEQR. Aquesta eina és peça clau per determinar els diferents nivells de competència que els alumnes adquireixen en les diferents activitats i donar suport també el seu procés d'aprenentatge, que s'entén com a dinàmic i continuat, flexible i obert, i ha d'adequar-se a les seves circumstàncies, necessitats i interessos. S'espera que els alumnes siguin capaços de posar en funcionament tots els sabers bàsics en el si de situacions comunicatives pròpies dels diferents àmbits: personal, social, educatiu i professional, i a partir de texts sobre temes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxims a la seva experiència que incloguin aspectes relacionats amb els Objectius de desenvolupament sostenible i els reptes i desafiaments del segle XXI. D'acord amb l'enfocament orientat a l'acció que planteja el MEQR, que contribueix de manera significativa al disseny de metodologies eclèctiques, el caràcter competencial d'aquest currículum convida el professorat a crear tasques interdisciplinàries, contextualitzades, significatives i rellevants, i a desenvolupar situacions d'aprenentatge on es consideri als alumnes com a agent social progressivament autònom i gradualment responsable del seu propi procés d'aprenentatge. Això implica tenir en compte els seus repertoris, interessos i emocions, així com les seves circumstàncies específiques, amb la finalitat d'establir les bases per a l'aprenentatge al llarg de tota la vida.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Comprendre i interpretar el sentit general i els detalls més rellevants de texts expressats de manera clara i en la llengua estàndard, cercant fonts fiables i fent ús d'estratègies com la inferència de significats, per respondre a necessitats comunicatives concretes.**

La comprensió suposa rebre i processar informació. En l'etapa de l'Educació Secundària Obligatòria, la comprensió és una destresa comunicativa que s'ha de desenvolupar a partir de texts orals, escrits i multimodals sobre temes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxims a l'experiència dels alumnes, expressats de manera clara i usant la llengua estàndard. La comprensió, en aquest nivell, implica entendre i interpretar els texts i extreure el seu sentit general i els detalls més rellevants per satisfer les seves necessitats comunicatives. Per això, s'han d'activar les estratègies més adequades al desenvolupament psicoevolutiu i les necessitats dels alumnes, amb la finalitat de reconstruir la representació del significat i del sentit del text i per formular hipòtesis sobre la intenció comunicativa que hi ha en aquests texts. Entre les estratègies de comprensió més útils per als alumnes es troben la inferència i l'extrapolació de significats a nous contextos comunicatius, així com la transferència i integració dels coneixements, les destreses i les actituds de les llengües que conformen el seu repertori lingüístic. Inclou la interpretació de diferents formes de representació (escriptura, imatge, gràfics, taules, diagrames,

so, gestos, etc.), així com de la informació contextual (elements extralingüístics) i cotextual (elements lingüístics), que permeten comprovar la hipòtesi inicial sobre la intenció i sentit del text, així com plantejar hipòtesis alternatives si fos necessari.

A més d'aquestes estratègies, la cerca de fonts fiables, en suports tant analògics com digitals, constitueix un mètode de gran utilitat per a la comprensió, perquè permet contrastar, validar i sustentar la informació, així com obtenir conclusions rellevants a partir dels texts. Els processos de comprensió i interpretació requereixen contextos de comunicació dialògics que estimulin la col·laboració, la identificació crítica de prejudicis i estereotips de qualsevol tipus, així com l'interès genuí per les diferències i semblances culturals.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL2, CCL3, CP1, CP2, STEM1, CD1, CPSAA5, CCEC2.

2. Produir texts originals, d'extensió mitjana, senzills i amb una organització clara, usant estratègies com ara la planificació, la compensació o l'autoreparació, per expressar de manera creativa, adequada i coherent missatges rellevants i respondre a propòsits comunicatius concrets.

La producció engloba tant l'expressió oral com l'escrita i la multimodal. En aquesta etapa, la producció ha de donar lloc a la redacció i l'exposició de texts sobre temes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxim a l'experiència dels alumnes, amb creativitat, coherència i adequació. La producció, en diversos formats i suports, pot incloure en aquesta etapa l'exposició d'una petita descripció o anècdota, una presentació formal de major extensió, una senzilla argumentació o la redacció de texts que expressin fets, conceptes, pensaments, opinions i sentiments, mitjançant eines digitals i analògiques, així com la cerca avançada d'informació a internet com a font de documentació. En el seu format multimodal, la producció inclou l'ús conjunt de diferents recursos per produir significat (escriptura, imatge, gràfics, taules, diagrames, so, gestos, etc.) i la selecció i aplicació del més adequat en funció de la tasca i les seves necessitats.

Les activitats vinculades amb la producció de texts compleixen funcions importants en els àmbits personal, social, educatiu i professional i existeix un valor cívic concret que s'hi associa. La destresa en les produccions més formals en diferents suports no s'adquireix de manera natural, sinó que és producte de l'aprenentatge. En aquesta etapa les produccions es basen en l'aprenentatge d'aspectes formals bàsics de caire més lingüístic, sociolingüístic i pragmàtic; de les expectatives i convencions comunes associades al gènere emprat; d'eines de producció; i del suport utilitzat. Les estratègies que permeten la millora de la producció, tant formal com informal, comprenen la planificació, l'autoavaluació i coavaluació, la retroalimentació, així com el monitoratge, la validació i la compensació.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CP1, CP2, STEM1, CD2, CPSAA5, CE1, CCEC3.

3. Interactuar amb altres persones amb creixent autonomia, usant estratègies de cooperació i emprant recursos analògics i digitals, per respondre a propòsits comunicatius concrets en intercanvis respectuosos amb les normes de cortesia.

La interacció implica dues o més participants en la construcció d'un discurs. La interacció interpersonal es considera l'origen del llenguatge i comprèn funcions interpersonals, cooperatives i transaccionals. En la interacció entren en joc la cortesia lingüística i l'etiqueta digital, els elements verbals i no verbals de la comunicació, així com l'adequació als diferents registres i gèneres dialògics, tant orals com escrits i multimodals, en entorns síncrons o asíncrons. En aquesta etapa de l'educació s'espera que les interaccions abordin temes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxims a l'experiència dels alumnes.

Aquesta competència específica és fonamental en l'aprenentatge, perquè inclou estratègies de cooperació, d'inici, manteniment o conclusió de converses, de cessió i presa de torns de paraula, així com estratègies per preguntar amb l'objectiu de sol·licitar clarificació o repetició. A més, l'aprenentatge i aplicació de les normes i principis que regeixen la cortesia lingüística i l'etiqueta digital preparen els alumnes per a l'exercici d'una ciutadania democràtica, responsable, respectuosa, segura i activa.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CP1, CP2, STEM1, CPSAA3, CC3.

4. Mediar en situacions quotidianes entre diferents llengües, usant estratègies i coneixements senzills orientats a explicar conceptes o simplificar missatges, per transmetre informació de manera eficaç, clara i responsable.

La mediació és l'activitat del llenguatge consistent a explicar i facilitar la comprensió de missatges o texts a partir d'estratègies com la reformulació, de manera oral o escrita. En la mediació, els alumnes han d'actuar com a agent social encarregat de crear ponts i ajudar a construir o expressar missatges de manera dialògica, no sols entre llengües diferents, sinó també entre diferents modalitats o registres dins d'una mateixa llengua. En l'Educació Secundària Obligatoria, la mediació se centra, principalment, en el rol de la llengua com a eina per resoldre els reptes que sorgeixen del context comunicatiu, creant espais i condicions propícies per a la comunicació i l'aprenentatge; en la cooperació i el foment de la participació dels altres per construir i entendre nous significats; i en la transmissió de nova informació de manera apropiada, responsable i constructiva, podent emprar tant mitjans convencionals com aplicacions o plataformes virtuals per

traduir, analitzar, interpretar i compartir continguts que, en aquesta etapa, versaran sobre assumptes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxims a l'experiència dels alumnes.

La mediació facilita el desenvolupament del pensament estratègic dels alumnes, en tant que suposa que triïn les destreses i estratègies més adequades del seu repertori per aconseguir una comunicació eficaç, però també per afavorir la participació pròpia i d'altres persones en entorns cooperatius d'intercanvis d'informació. Així mateix, implica reconèixer els recursos disponibles i promoure la motivació dels altres i l'empatia, comprenent i respectant les diferents motivacions, idees i circumstàncies personals dels interlocutors i harmonitzant-les amb les pròpies. Per això, s'espera que els alumnes mostrin empatia, respecte, esperit crític i sentit ètic, com a elements clau per a una mediació adequada en aquest nivell.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CP1, CP2, CP3, STEM1, CPSAA1, CPSAA3, CCEC1.

5. Ampliar i usar els repertoris lingüístics personals entre diferents llengües, reflexionant de manera crítica sobre el seu funcionament i prenent consciència de les estratègies i coneixements propis, per millorar la resposta a necessitats comunicatives concretes.

L'ús del repertori lingüístic i la reflexió sobre el seu funcionament estan vinculats amb l'enfocament plurilingüe de l'adquisició de llengües. L'enfocament plurilingüe parteix del fet que les experiències dels alumnes amb les llengües que coneixen serveixen de base per a l'ampliació i millora de l'aprenentatge de llengües noves i els ajuden a desenvolupar i enriquir el seu repertori lingüístic plurilingüe i la seva curiositat i sensibilització cultural. En l'Educació Secundària Obligatoria els alumnes aprofundeixen en aquesta reflexió sobre les llengües i estableixen relacions entre les diferents llengües dels seus repertoris individuals, analitzant les seves semblances i diferències amb la finalitat d'ampliar els coneixements i estratègies en les llengües que els conformen. D'aquesta manera, s'afavoreix l'aprenentatge de noves llengües i es millora la competència comunicativa. La reflexió sobre les llengües i el seu funcionament implica que els alumnes entenguin les seves relacions i, a més, contribueix al fet que identifiqui les fortaleces i mancances pròpies en el terreny lingüístic i comunicatiu, prenent consciència dels coneixements i estratègies propis i fent-los explícits. En aquest sentit, suposa també la posada en marxa de destreses per fer front a la incertesa i per desenvolupar el sentit de la iniciativa i la perseverança en la consecució dels objectius o la presa de decisions.

A més, el coneixement de diferents llengües permet valorar la diversitat lingüística de la societat com un aspecte enriquidor i positiu. La selecció, configuració i aplicació dels dispositius i eines tant analògiques com digitals per a

la construcció i integració de nous continguts sobre el repertori lingüístic propi pot facilitar l'adquisició i millora de l'aprenentatge d'altres llengües.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP2, STEM1, CPSAA1, CPSAA5, CD2.

6. Valorar críticament i adequar-se a la diversitat lingüística, cultural i artística a partir de la llengua estrangera, identificant i compartint les semblances i les diferències entre llengües i cultures, per actuar de manera empàtica i respectuosa en situacions interculturals.

La interculturalitat suposa experimentar la diversitat lingüística, cultural i artística de la societat analitzant-la i traient-ne benefici. En l'Educació Secundària Obligatoria, la interculturalitat, que afavoreix l'entesa amb els altres, mereix una atenció específica perquè formi part de l'experiència dels alumnes i per evitar que la seva percepció sobre aquesta diversitat estigui distorsionada degut als estereotips i constitueixi l'origen d'uns certs tipus de discriminació. La valoració crítica i l'adequació a la diversitat han de permetre als alumnes actuar de manera empàtica i respectuosa en situacions interculturals.

La consciència de la diversitat proporciona als alumnes la possibilitat de relacionar diferents cultures. A més, afavoreix el desenvolupament d'una sensibilitat artística i cultural, i la capacitat d'identificar i utilitzar una gran varietat d'estratègies que li permetin establir relacions amb persones d'altres cultures. Les situacions interculturals que es poden plantejar en aquesta etapa en l'ensenyament de la llengua estrangera permeten als alumnes: obrir-se a noves experiències, idees, societats i cultures, mostrant interès cap al diferent; relativitzar la pròpia perspectiva i el propi sistema de valors culturals; i distanciar-se i evitar les actituds sustentades sobre qualsevol mena de discriminació o reforç d'estereotips. Tot això orientat cap a l'objectiu de desenvolupar una cultura compartida i una ciutadania compromesa amb la sostenibilitat i els valors democràtics.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CP3, CPSAA1, CPSAA3, CC3, CCEC1.

CURSOS PRIMER I SEGON

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Interpretar i analitzar el sentit global i la informació específica i explícita de texts orals, escrits i multimodals breus i senzills sobre temes freqüents i quotidians, de rellevància personal i pròxims a l'experiència dels alumnes, propis dels àmbits de les relacions interpersonals, de l'aprenentatge, dels mitjans de

comunicació i de la ficció expressats de manera clara i en la llengua estàndard a través de diversos suports.

1.2. Seleccionar, organitzar i aplicar de forma guiada les estratègies i coneixements més adequats en situacions comunicatives quotidianes per comprendre el sentit general, la informació essencial i els detalls més rellevants dels texts; interpretar elements no verbals; i cercar i seleccionar informació.

Competència específica 2

2.1. Expressar oralment texts breus, senzills, estructurats, comprensibles i adequats a la situació comunicativa sobre assumptes quotidians i freqüents, de rellevància per als alumnes, amb la finalitat de descriure, narrar i informar sobre temes concrets, en diferents suports, utilitzant de forma guiada recursos verbals i no verbals, així com estratègies de planificació i control de la producció.

2.2. Organitzar i redactar texts breus i comprensibles amb claredat, coherència, cohesió i adequació a la situació comunicativa proposada, seguint pautes establertes, a través d'eines analògiques i digitals, sobre assumptes quotidians i freqüents de rellevància per als alumnes i pròxims a la seva experiència.

2.3. Seleccionar, organitzar i aplicar de forma guiada coneixements i estratègies per planificar, produir i revisar texts comprensibles, coherents i adequats a les intencions comunicatives, a les característiques contextuais i a la tipologia textual, usant amb ajuda els recursos físics o digitals més adequats en funció de la tasca i les necessitats de cada moment, tenint en compte la persona a qui va dirigit el text.

Competència específica 3

3.1. Planificar i participar en situacions interactives breus i senzilles sobre temes quotidians, de rellevància personal i pròxims a l'experiència dels alumnes, a través de diversos suports basant-se en recursos com ara la repetició, el ritme pausat o el llenguatge no verbal, i mostrant empatia i respecte per la cortesia lingüística i l'etiqueta digital, així com per les diferents necessitats, idees, inquietuds, iniciatives i motivacions dels interlocutors.

3.2. Seleccionar, organitzar i utilitzar, de forma guiada i en entorns pròxims, estratègies adequades per iniciar, mantenir i acabar la comunicació, prendre i cedir la paraula, sol·licitar i formular aclariments i explicacions.

Competència específica 4

4.1. Inferir i explicar texts, conceptes i comunicacions breus i senzilles en situacions en les quals atendre la diversitat, mostrant respecte i empatia pels interlocutors i per les llengües emprades, i interès per participar en la solució de

problemes d'intercomprensió i d'enteniment en el seu entorn pròxim, basant-se en diversos recursos i suports.

4.2. Aplicar, de forma guiada, estratègies que ajudin a crear ponts i facilitin la comprensió i producció d'informació i la comunicació, adequades a les intencions comunicatives, usant recursos i suports físics o digitals en funció de les necessitats de cada moment.

Competència específica 5

5.1. Comparar i contrastar les semblances i diferències entre diferents llengües reflexionant de manera progressivament autònoma sobre el seu funcionament.

5.2. Utilitzar i diferenciar els coneixements i estratègies de millora de la capacitat de comunicar i d'aprendre la llengua estrangera amb el reforç d'altres participants i de suports analògics i digitals.

5.3. Identificar i registrar, seguint models, els progressos i dificultats d'aprenentatge de la llengua estrangera, seleccionant de forma guiada les estratègies més eficaces per superar aquestes dificultats i progressar en el seu aprenentatge, realitzant activitats d'autoavaluació i coavaluació, com les proposades en el Portfoli Europeu de les Llengües (PEL) o en un diari d'aprenentatge, fent aquests progressos i dificultats explícits i compartint-los.

Competència específica 6

6.1. Actuar de manera empàtica i respectuosa en situacions interculturals construint vincles entre les diferents llengües i cultures i rebutjant qualsevol tipus de discriminació, prejudici i estereotip en contextos comunicatius quotidians.

6.2. Acceptar i adequar-se a la diversitat lingüística, cultural i artística pròpia de països on es parla la llengua estrangera com a font d'enriquiment personal, mostrant interès per compartir elements culturals i lingüístics que fomentin la sostenibilitat i la democràcia.

6.3. Aplicar, de forma guiada, estratègies per explicar i apreciar la diversitat lingüística, cultural i artística, atenent valors ecosocials i democràtics i respectant els principis de justícia, equitat i igualtat.

Sabers bàsics

A. Comunicació

- Autoconfiança. L'error com a instrument de millora i proposta de reparació.
- Estratègies bàsiques per a la planificació, execució, control i reparació de la comprensió, la producció i la coproducció de texts orals, escrits i multimodals.

- Coneixements, destreses i actituds que permetin detectar i col·laborar en activitats de mediació en situacions quotidianes senzilles.
- Funcions comunicatives bàsiques adequades a l'àmbit i al context comunicatiu: saludar, acomiadar-se, presentar i presentar-se; descriure persones, objectes i llocs; situar esdeveniments en el temps; situar objectes, persones i llocs en l'espai; demanar i intercanviar informació sobre qüestions quotidianes; donar i demanar instruccions i ordres; oferir, acceptar i rebutjar ajuda, proposicions o suggeriments; expressar parcialment el gust o l'interès i emocions bàsiques; narrar esdeveniments passats, descriure situacions presents, i enunciar successos futurs; expressar l'opinió, la possibilitat, la capacitat, l'obligació i la prohibició.
- Models contextuals i gèneres discursius bàsics en la comprensió, producció i coproducció de texts orals, escrits i multimodals, breus i senzills, literaris i no literaris: característiques i reconeixement del context (participants i situació), expectatives generades pel context; organització i estructuració segons el gènere, i la funció textual.
- Unitats lingüístiques bàsiques i significats associats a aquestes unitats com ara l'expressió de l'entitat i les seves propietats, quantitat i qualitat, l'espai i les relacions espacials, el temps i les relacions temporals, l'afirmació, la negació, la interrogació i l'exclamació, relacions lògiques bàsiques.
- Lèxic d'ús comú i d'interès per als alumnes relatiu a identificació personal, relacions interpersonals, llocs i entorns pròxims, oci i temps lliure, vida quotidiana, salut i activitat física, habitatge i llar, clima i entorn natural, tecnologies de la informació i la comunicació.
- Patrons sonors, accentuals, rítmics i d'entonació bàsics, i significats i intencions comunicatives generals associades a aquests patrons.
- Convencions ortogràfiques bàsiques i significats i intencions comunicatives associats als formats, patrons i elements gràfics.
- Convencions i estratègies conversacionals bàsiques, en format síncron o asíncron, per iniciar, mantenir i acabar la comunicació, prendre i cedir la paraula, demanar i donar aclariments i explicacions, reformular, comparar i contrastar, resumir, col·laborar, debatre, etc.
- Recursos per a l'aprenentatge i estratègies bàsiques de cerca d'informació: diccionaris, llibres de consulta, biblioteques, recursos digitals i informàtics, etc.
- Identificació de l'autoria de les fonts consultades i els continguts utilitzats.
- Eines analògiques i digitals bàsiques per a la comprensió, producció i coproducció oral, escrita i multimodal; i plataformes virtuals d'interacció, cooperació i col·laboració educativa (aules virtuals, videoconferències, eines digitals col·laboratives...) per a l'aprenentatge, la comunicació i el desenvolupament de projectes amb parlants o estudiants de la llengua estrangera.

B. Plurilingüisme.

- Estratègies i tècniques per respondre eficaçment a una necessitat comunicativa bàsica i concreta de manera comprensible, malgrat les limitacions derivades del nivell de competència en la llengua estrangera i en les altres llengües del repertori lingüístic propi.
- Estratègies bàsiques per identificar, organitzar, retenir, recuperar i utilitzar creativament unitats lingüístiques (lèxic, morfosintaxi, patrons sonors, etc.) a partir de la comparació de les llengües i varietats que conformen el repertori lingüístic personal.
- Estratègies i eines bàsiques d'autoavaluació i coavaluació, analògiques i digitals, individuals i cooperatives.
- Lèxic i expressions d'ús comú per comprendre enunciats sobre la comunicació, la llengua, l'aprenentatge i les eines de comunicació i aprenentatge (metallenguatge).
- Comparació bàsica entre llengües a partir d'elements de la llengua estrangera i altres llengües: origen i parentius.

C. Interculturalitat.

- La llengua estrangera com a mitjà de comunicació interpersonal i internacional, com a font d'informació i com a eina per a l'enriquiment personal.
- Interès i iniciativa en la realització d'intercanvis comunicatius a través de diferents mitjans amb parlants o estudiants de la llengua estrangera.
- Aspectes socioculturals i sociolingüístics bàsics relatius a la vida quotidiana, les condicions de vida i les relacions interpersonals; convencions socials bàsiques; llenguatge no verbal, cortesia lingüística i etiqueta digital; cultura, costums i valors propis de països on es parla la llengua estrangera.
- Estratègies bàsiques per entendre i apreciar la diversitat lingüística, cultural i artística, atenent valors ecosocials i democràtics.
- Estratègies bàsiques de detecció i actuació davant usos discriminatoris del llenguatge verbal i no verbal.

CURSOS TERCER I QUART

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Extreure i analitzar el sentit global i les idees principals, i seleccionar informació pertinent de texts orals, escrits i multimodals sobre temes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxims a la seva experiència expressats de manera clara i en la llengua estàndard a través de diversos suports.

1.2. Interpretar i valorar el contingut i els trets discursius de texts progressivament més complexos propis dels àmbits de les relacions

interpersonals, dels mitjans de comunicació social i de l'aprenentatge, així com de texts literaris adequats al nivell de maduresa dels alumnes.

1.3. Seleccionar, organitzar i aplicar les estratègies i coneixements més adequats en cada situació comunicativa per comprendre el sentit general, la informació essencial i els detalls més rellevants dels texts; inferir significats i interpretar elements no verbals; i cercar, seleccionar i gestionar informació veraç.

Competència específica 2

2.1. Expressar oralment texts senzills, estructurats, comprensibles, coherents i adequats a la situació comunicativa sobre assumptes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxim a l'experiència dels alumnes, amb la finalitat de descriure, narrar, argumentar i informar, en diferents suports, utilitzant recursos verbals i no verbals, així com estratègies de planificació, control, compensació i cooperació.

2.2. Redactar i difondre texts d'extensió mitjana amb acceptable claredat, coherència, cohesió, correcció i adequació a la situació comunicativa proposada, a la tipologia textual i a les eines analògiques i digitals utilitzades sobre assumptes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxims a la seva experiència, respectant la propietat intel·lectual i evitant el plagi.

2.3. Seleccionar, organitzar i aplicar coneixements i estratègies per planificar, produir, revisar i cooperar en l'elaboració de texts coherents, cohesionats i adequats a les intencions comunicatives, les característiques contextuais, els aspectes socioculturals i la tipologia textual, usant els recursos físics o digitals més adequats en funció de la tasca i de les necessitats de l'interlocutor potencial a qui es dirigeix el text.

Competència específica 3

3.1. Planificar, participar i col·laborar activament, a través de diversos suports, en situacions interactives sobre temes quotidians, de rellevància personal o d'interès públic pròxims a l'experiència dels alumnes, tot mostrant iniciativa, empatia i respecte per la cortesia lingüística i l'etiqueta digital, així com per les diferents necessitats, idees, inquietuds, iniciatives i motivacions de les i els interlocutors.

3.2. Seleccionar, organitzar i utilitzar estratègies adequades per iniciar, mantenir i acabar la comunicació, prendre i cedir la paraula, sol·licitar i formular aclariments i explicacions, reformular, comparar i contrastar, resumir, col·laborar, debatre, resoldre problemes i gestionar situacions compromeses.

Competència específica 4

4.1. Inferir i explicar texts, conceptes i comunicacions breus i senzilles en situacions en les quals atendre la diversitat, mostrant respecte i empatia per les i els interlocutors i per les llengües emprades, i participant en la solució de problemes d'intercomprensió i d'enteniment en el seu entorn, basant-se en diversos recursos i suports.

4.2. Aplicar estratègies que ajudin a crear ponts, facilitin la comunicació i serveixin per explicar i simplificar texts, conceptes i missatges, i que siguin adequades a les intencions comunicatives, les característiques contextuais i la tipologia textual, usant recursos i suports físics o digitals en funció de les necessitats de cada moment.

Competència específica 5

5.1. Comparar i argumentar les semblances i diferències entre diferents llengües reflexionant de manera progressivament autònoma sobre el seu funcionament.

5.2. Utilitzar de manera creativa estratègies i coneixements de millora de la capacitat de comunicar i d'aprendre la llengua estrangera amb suport d'altres participants i de suports analògics i digitals.

5.3. Registrar i analitzar els progressos i dificultats d'aprenentatge de la llengua estrangera seleccionant les estratègies més eficaces per superar aquestes dificultats i consolidar l'aprenentatge, realitzant activitats de planificació del propi aprenentatge, autoavaluació i coavaluació, com les proposades en el Portfoli Europeu de les Llengües (PEL) o en un diari d'aprenentatge, fent aquests progressos i dificultats explícits i compartint-los.

Competència específica 6

6.1. Actuar de manera adequada, empàtica i respectuosa en situacions interculturals construint vincles entre les diferents llengües i cultures, rebutjant qualsevol tipus de discriminació, prejudici i estereotip en contextos comunicatius quotidians i proposant vies de solució a aquells factors socioculturals que dificultin la comunicació.

6.2. Valorar críticament en relació amb els drets humans i adequar-se a la diversitat lingüística, cultural i artística pròpia de països on es parla la llengua estrangera, afavorint el desenvolupament d'una cultura compartida i una ciutadania compromesa amb la sostenibilitat i els valors democràtics.

6.3. Aplicar estratègies per defensar i apreciar la diversitat lingüística, cultural i artística tot atenent a valors ecosocials i democràtics i respectant els principis de justícia, equitat i igualtat.

Sabers bàsics

A. Comunicació.

- Autoconfiança i iniciativa. L'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
- Estratègies d'ús comú per a la planificació, execució, control i reparació de la comprensió, la producció i la coproducció de texts orals, escrits i multimodals.
- Coneixements, destreses i actituds que permeten dur a terme activitats de mediació en situacions quotidianes.
- Funcions comunicatives d'ús comú adequades a l'àmbit i al context comunicatiu: saludar i acomiadar-se, presentar i presentar-se; descriure persones, objectes, llocs, fenòmens i esdeveniments; situar esdeveniments en el temps; situar objectes, persones i llocs en l'espai; demanar i intercanviar informació sobre qüestions quotidianes; donar i demanar instruccions, consells i ordres; oferir, acceptar i rebutjar ajuda, proposicions o suggeriments; expressar parcialment el gust o l'interès i les emocions; narrar esdeveniments passats, descriure situacions presents, i enunciar successos futurs; expressar l'opinió, la possibilitat, la capacitat, l'obligació i la prohibició; expressar argumentacions senzilles; realitzar hipòtesis i suposicions; expressar la incertesa i el dubte; reformular i resumir.
- Models contextuals i gèneres discursius d'ús comú en la comprensió, producció i coproducció de texts orals, escrits i multimodals, breus i senzills, literaris i no literaris: característiques i reconeixement del context (participants i situació), expectatives generades pel context; organització i estructuració segons el gènere, la funció textual.
- Unitats lingüístiques d'ús comú i significats associats a aquestes unitats com ara l'expressió de l'entitat i les seves propietats, quantitat i qualitat, l'espai i les relacions espacials, el temps i les relacions temporals, l'afirmació, la negació, la interrogació i l'exclamació, relacions lògiques habituals.
- Lèxic d'ús comú i d'interès per als alumnes relatiu a identificació personal, relacions interpersonals, llocs i entorns, oci i temps lliure, salut i activitat física, vida quotidiana, habitatge i llar, clima i entorn natural, tecnologies de la informació i la comunicació, sistema escolar i formació.
- Patrons sonors, accentuals, rítmics i d'entonació d'ús comú, i significats i intencions comunicatives generals associades a aquests patrons.
- Convencions ortogràfiques d'ús comú i significats i intencions comunicatives associats als formats, patrons i elements gràfics.
- Convencions i estratègies conversacionals d'ús comú, en format síncron o asíncron, per iniciar, mantenir i acabar la comunicació, prendre i cedir la paraula, demanar i donar aclariments i explicacions, reformular, comparar i contrastar, resumir, col·laborar, debatre, etc.
- Recursos per a l'aprenentatge i estratègies d'ús comú de cerca i selecció d'informació: diccionaris, llibres de consulta, biblioteques, recursos digitals i informàtics, etc.
- Respecte de la propietat intel·lectual i drets d'autor sobre les fonts consultades i continguts utilitzats.

- Eines analògiques i digitals d'ús comú per a la comprensió, producció i coproducció oral, escrita i multimodal; i plataformes virtuals d'interacció, cooperació i col·laboració educativa (aules virtuals, videoconferències, eines digitals col·laboratives...) per a l'aprenentatge, la comunicació i el desenvolupament de projectes amb parlants o estudiants de la llengua estrangera.

B. Plurilingüisme.

- Estratègies i tècniques per respondre eficaçment i amb nivells creixents de fluïdesa, adequació i correcció a una necessitat comunicativa concreta malgrat les limitacions derivades del nivell de competència en la llengua estrangera i en les altres llengües del repertori lingüístic propi.
- Estratègies d'ús comú per identificar, organitzar, retenir, recuperar i utilitzar creativament unitats lingüístiques (lèxic, morfosintaxi, patrons sonors, etc.) a partir de la comparació de les llengües i varietats que conformen el repertori lingüístic personal.
- Estratègies i eines d'ús comú per a l'autoavaluació, la coavaluació i l'autoreparació, analògiques i digitals, individuals i cooperatives.
- Expressions i lèxic específic d'ús comú per intercanviar idees sobre la comunicació, la llengua, l'aprenentatge i les eines de comunicació i aprenentatge (metallenguatge).
- Comparació entre llengües a partir d'elements de la llengua estrangera i altres llengües: origen i parentius.

C. Interculturalitat.

- La llengua estrangera com a mitjà de comunicació interpersonal i internacional, com a font d'informació i com a eina de participació social i d'enriquiment personal.
- Interès i iniciativa en la realització d'intercanvis comunicatius a través de diferents mitjans amb parlants o estudiants de la llengua estrangera.
- Aspectes socioculturals i sociolingüístics d'ús comú relatius a la vida quotidiana, les condicions de vida i les relacions interpersonals; convencions socials d'ús comú; llenguatge no verbal, cortesia lingüística i etiqueta digital; cultura, normes, actituds, costums i valors propis de països on es parla la llengua estrangera.
- Estratègies d'ús comú per entendre i apreciar la diversitat lingüística, cultural i artística, atenent valors ecosocials i democràtics.
- Estratègies d'ús comú de detecció i actuació davant usos discriminatoris del llenguatge verbal i no verbal.

Matemàtiques

Les matemàtiques es troben en qualsevol activitat humana, des del treball científic fins a les expressions culturals i artístiques, i formen part del patrimoni cultural de la nostra societat. El raonament, l'argumentació, la modelització, el coneixement de l'espai i del temps, la presa de l'organització i optimització de recursos, formes i proporcions, la capacitat de previsió i control de la incertesa o l'ús correcte de la tecnologia digital són característiques de les matemàtiques, però també la comunicació, la perseverança, l'organització i optimització de recursos, formes i proporcions, o la creativitat. Així doncs, resulta important desenvolupar en els alumnes les eines i sabers bàsics de les matemàtiques que els permetin desenvolupar-se satisfactòriament tant en contextos personals, acadèmics i científics com a socials i laborals.

El desenvolupament curricular de les matemàtiques es fonamenta en els objectius de l'etapa, on s'hi posa especial atenció a l'adquisició de les competències clau establertes en el Perfil de sortida de l'alumnat al final de l'ensenyament bàsic. Aquesta adquisició és una condició indispensable per aconseguir el desenvolupament personal, social i professional dels alumnes i constitueix el marc de referència per a la definició de les competències específiques de la matèria.

Les línies principals en la definició de les competències específiques de matemàtiques són la resolució de problemes i les destreses socioafectives. A més, s'aborden la formulació de conjectures, el raonament matemàtic, l'establiment de connexions entre els diferents elements matemàtics, amb altres matèries i amb la realitat, i la comunicació matemàtica, tot això amb el suport d'eines tecnològiques.

La recerca en didàctica ha demostrat que el rendiment en matemàtiques pot millorar si es qüestionen els prejudicis i es desenvolupen emocions positives cap a les matemàtiques. Per això, el domini de destreses socioafectives com identificar i manejar emocions, afrontar els desafiaments, mantenir la motivació i la perseverança i desenvolupar l'autoconcepte, entre altres, permetrà als alumnes augmentar el seu benestar general, construir resiliència i prosperar com a estudiant de matemàtiques.

D'altra banda, resoldre problemes no és només un objectiu de l'aprenentatge de les matemàtiques, sinó que també és una de les principals maneres d'aprendre matemàtiques. En la resolució de problemes destaquen processos com la interpretació, la traducció al llenguatge matemàtic, l'aplicació d'estratègies matemàtiques, l'avaluació del procés i la comprovació de la validesa de les solucions. Relacionat amb la resolució de problemes es troba el pensament computacional. Aquest inclou l'anàlisi de dades, la seva organització lògica, la cerca de solucions en seqüències de passos ordenats i l'obtenció de solucions amb instruccions que puguin ser executades per una eina tecnològica

programable, una persona o una combinació d'ambdues, la qual cosa amplia la capacitat de resoldre problemes i promou l'ús eficient de recursos digitals.

Les competències específiques entronquen i suposen un aprofundiment respecte a les que els alumnes han adquirit a partir de l'àrea de matemàtiques durant l'educació primària, tot proporcionant una continuïtat en l'aprenentatge de les matemàtiques que respecta el seu desenvolupament psicològic i el seu progrés cognitiu. Se relacionen entre si i han estat agrupades entorn de cinc blocs competencials segons la seva naturalesa: resolució de problemes (1, 2), raonament i prova (3 i 4), connexions (5 i 6), comunicació i representació (7 i 8) i destreses socioafectives (9 i 10).

L'adquisició de les competències específiques s'avalua a través dels criteris d'avaluació i es duu a terme a través de la mobilització d'un conjunt de sabers bàsics que integren coneixements, destreses i actituds. Aquests sabers s'estructuren entorn del concepte de sentit matemàtic, i s'organitzen en dues dimensions: cognitiva i afectiva. Els sentits s'entenen com el conjunt de destreses relacionades amb el domini en context de continguts numèrics, mètrics, geomètrics, algebraics, estocàstics i socioafectius. Aquests sentits permeten emprar els sabers bàsics d'una manera funcional, proporcionant la flexibilitat necessària per establir connexions entre els diferents sentits, per la qual cosa l'ordre d'aparició no implica cap temporalització ni ordre cronològic en el seu tractament a l'aula.

El sentit numèric es caracteritza per l'aplicació del coneixement sobre numeració i càlcul en diferents contextos, i pel desenvolupament d'habilitats i maneres de pensar basats en la comprensió, la representació i l'ús flexible dels números i les operacions.

El sentit de la mesura se centra en la comprensió i comparació d'atributs dels objectes del món natural. Entendre i triar les unitats adequades per estimar, mesurar i comparar magnituds, utilitzar els instruments adequats per realitzar mesuraments, comparar objectes físics i comprendre les relacions entre formes i mesures són els eixos centrals d'aquest sentit. Així mateix, s'introdueix el concepte de probabilitat com a mesura de la incertesa.

El sentit espacial aborda la comprensió dels aspectes geomètrics del nostre món. Registrar i representar formes i figures, reconèixer les seves propietats, identificar relacions entre elles, situar-les, descriure els seus moviments, elaborar o descobrir imatges, classificar-les i raonar amb elles són elements fonamentals de l'ensenyament i aprenentatge de la geometria.

El sentit algebraic proporciona el llenguatge en el qual es comuniquen les matemàtiques. Veure el general en el particular, reconeixent patrons i relacions de dependència entre variables i expressant-les mitjançant diferents representacions, així com la modelització de situacions matemàtiques o del món

real amb expressions simbòliques són característiques fonamentals del sentit algebraic. La formulació, representació i resolució de problemes a través d'eines i conceptes propis de la informàtica són característiques del pensament computacional. Per raons organitzatives, en el sentit algebraic s'han incorporat dos apartats anomenats «Pensament computacional i model matemàtic» que no són exclusius del sentit algebraic i, per la qual cosa, han de treballar-se de forma transversal al llarg de tot el procés de l'ensenyament de la matèria.

El sentit estocàstic comprèn l'anàlisi i la interpretació de dades, l'elaboració de conjectures i la presa de decisions a partir de la informació estadística, la seva valoració crítica i la comprensió i comunicació de fenòmens aleatoris en una àmplia varietat de situacions quotidianes.

El sentit socioafectiu integra coneixements, destreses i actituds per entendre i manejar les emocions, establir i aconseguir metes i augmentar la capacitat de prendre decisions responsables i informades, la qual cosa es dirigeix a la millora del rendiment dels alumnes en matemàtiques, a la disminució d'actituds negatives cap a elles, la promoció d'un aprenentatge actiu i l'erradicació d'idees preconcebudes relacionades amb el gènere o el mite del talent innat indispensable. Per assolir aquesta finalitat, es poden desenvolupar estratègies com donar a conèixer als alumnes el paper de les dones en les matemàtiques al llarg de la història i en l'actualitat, normalitzar l'error com a part de l'aprenentatge, fomentar el diàleg equitatiu i les activitats no competitives a l'aula. Els sabers bàsics corresponents a aquest sentit s'han de desenvolupar al llarg de tot el currículum de manera explícita.

Les competències específiques, els criteris d'avaluació i els sabers bàsics estan dissenyats per facilitar el desenvolupament d'unes matemàtiques inclusives que permeten el plantejament de tasques individuals o col·lectives, en diferents contextos, que siguin significatives i rellevants per als aspectes fonamentals de les matemàtiques. Al llarg de tota l'etapa s'ha de potenciar l'ús d'eines tecnològiques en tots els aspectes de l'ensenyament-aprenentatge, ja que aquestes faciliten el desenvolupament dels processos del quefer matemàtic i fan possible fugir de procediments rutinaris.

Atesa la diversitat de motivacions i interessos socials, culturals, acadèmics i tecnològics, la matèria de Matemàtiques de l'últim curs de l'etapa s'ha configurat en dues opcions, A i B. Les matemàtiques A se desenvolupen preferentment mitjançant la resolució de problemes, la recerca i l'anàlisi matemàtica de situacions de la vida quotidiana mentre que les Matemàtiques B aprofundeixen, a més, en els procediments algebraics, geomètrics, analítics i estadístics, incorporant contextos matemàtics, científics i socials.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

1. Interpretar, modelitzar i resoldre problemes de la vida quotidiana i propis de les matemàtiques, aplicant diferents estratègies i formes de raonament, per explorar diferents maneres de conducta i obtenir possibles solucions.

La resolució de problemes constitueix un eix fonamental en l'aprenentatge de les matemàtiques, ja que és un procés central en la construcció del coneixement matemàtic. Tant els problemes de la vida quotidiana en diferents contextos com els problemes proposats en l'àmbit de les matemàtiques permeten ser catalitzadors de nou coneixement, ja que les reflexions que es realitzen durant la seva resolució ajuden a la construcció de conceptes i a l'establiment de connexions entre ells.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta aplicar el coneixement matemàtic que posseeixen els alumnes en el context de la resolució de problemes. Per això és necessari proporcionar eines d'interpretació i modelització (diagrames, expressions simbòliques, gràfiques, etc.), tècniques i estratègies de resolució de problemes com l'analogia amb altres problemes, l'estimació, l'assaig i error, la resolució de manera inversa (anar cap endarrere), el tempteig, la descomposició en problemes més senzills o la cerca de patrons..., que els permetin prendre decisions, anticipar la resposta, assumir riscos i acceptar l'error com a part del procés.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, STEM3, STEM4, CD2, CPSAA5, CE3, CCEC4.

2. Analitzar les solucions d'un problema usant diferents tècniques i eines, avaluant les respostes obtingudes, per verificar la seva validesa i idoneïtat des d'un punt de vista matemàtic i la seva repercussió global.

L'anàlisi de les solucions obtingudes en la resolució d'un problema potencia la reflexió crítica sobre la seva validesa, tant des d'un punt de vista estrictament matemàtic com des d'una perspectiva global, valorant aspectes relacionats amb la sostenibilitat, la igualtat de gènere, el consum responsable, l'equitat o la no discriminació entre altres. Els raonaments científic i matemàtic seran les eines principals per realitzar aquesta validació, però també ho són la lectura atenta, la realització de preguntes adequades, l'elecció d'estratègies per verificar la pertinència de les solucions obtingudes segons la situació plantejada, la consciència sobre els propis progressos i l'autoavaluació.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta processos reflexius propis de la metacognició com l'autoavaluació i la coavaluació, la utilització d'estratègies senzilles d'aprenentatge autoregulat, ús eficaç d'eines digitals com a calculadores o fulls de càlcul, la verbalització o explicació del procés i la selecció entre diferents mètodes de comprovació de solucions o d'estratègies per validar les solucions i el seu abast.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, CD2, CPSAA4, CC3, CE3.

3. Formular i comprovar conjectures senzilles o plantejar problemes de manera autònoma, reconeixent el valor del raonament i l'argumentació, per generar nou coneixement.

El raonament i el pensament analític incrementen la percepció de patrons, estructures i regularitats tant en situacions del món real com abstractes, afavorint la formulació de conjectures sobre la seva naturalesa.

D'altra banda, el plantejament de problemes és un altre component important en l'aprenentatge i ensenyament de les matemàtiques i es considera una part essencial del quefer matemàtic. Implica la generació de nous problemes i preguntes destinades a explorar una situació determinada, així com la reformulació d'un problema durant el procés de resolució d'aquest.

La formulació de conjectures, el plantejament de nous problemes i la seva comprovació o resolució es pot realitzar per mitjà de materials manipulatius, calculadores, programari, representacions i símbols, treballant de manera individual o col·lectiva i aplicant els raonaments inductiu i deductiu.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta formular i comprovar conjectures, examinar la seva validesa i reformular-les per obtenir altres noves susceptibles de ser posades a prova promovent l'ús del raonament i la demostració com a aspectes fonamentals de les matemàtiques. Quan els alumnes plantegen nous problemes, millora el raonament i la reflexió al mateix temps que construeix el seu propi coneixement, la qual cosa es tradueix en un alt nivell de compromís i curiositat, així com d'entusiasme cap al procés d'aprenentatge de les matemàtiques.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, STEM1, STEM2, CD1, CD2, CD5, CE3.

4. Utilitzar els principis del pensament computacional organitzant dades, descomponent en parts, reconeixent patrons, interpretant, modificant i creant algorismes per modelitzar situacions i resoldre problemes de manera eficaç.

El pensament computacional entronca directament amb la resolució de problemes i el plantejament de procediments, utilitzant l'abstracció per identificar els aspectes més rellevants, i la descomposició en tasques més simples amb l'objectiu d'arribar a una solució del problema que pugui ser executada per un sistema informàtic. Portar el pensament computacional a la vida diària suposa relacionar els aspectes fonamentals de la informàtica amb les necessitats dels alumnes.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta la creació de models abstractes de situacions quotidianes, la seva automatització i modelització i la codificació en un llenguatge fàcil d'interpretar per un sistema informàtic.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, STEM3, CD2, CD3, CD5, CE3.

5. Reconèixer i utilitzar connexions entre els diferents elements matemàtics interconnectant conceptes i procediments per desenvolupar una visió de les matemàtiques com un tot integrat.

La connexió entre els diferents conceptes, procediments i idees matemàtiques aporta una compressió més profunda i duradora dels coneixements adquirits, proporcionant una visió més àmplia sobre el propi coneixement. Percebre les matemàtiques com un tot implica estudiar les seves connexions internes i reflexionar sobre elles, tant les existents entre els blocs de sabers, entre les matemàtiques de diferents nivells o les de diferents etapes educatives.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta enllaçar les noves idees matemàtiques amb idees prèvies, reconèixer i utilitzar les connexions entre idees matemàtiques en la resolució de problemes i comprendre com unes idees es construeixen sobre altres per formar un tot integrat.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM3, CD2, CD3, CCEC1.

6. Identificar les matemàtiques implicades en altres matèries i en situacions reals, susceptibles de ser tractades en termes matemàtics, interrelacionant conceptes i procediments per aplicar-los en situacions diverses.

Reconèixer i utilitzar la connexió de les matemàtiques amb altres matèries, amb la vida real o amb la pròpia experiència augmenta el bagatge matemàtic de l'alumnat. És important que l'alumnat tingui l'oportunitat d'experimentar matemàtiques en diferents contextos (personal, escolar, social, científic i humanístic) valorant la contribució de les matemàtiques a la resolució dels grans objectius globals de desenvolupament, amb perspectiva històrica.

La connexió entre les matemàtiques i altres matèries no hauria de limitar-se als conceptes, sinó que s'ha d'ampliar als procediments i les actituds, de manera que els sabers bàsics matemàtics poden ser transferits i aplicats a altres matèries i contextos. Així, el desenvolupament d'aquesta competència comporta l'establiment de connexions entre idees, conceptes i procediments matemàtics amb altres matèries i amb la vida real i la seva aplicació en la resolució de problemes en situacions diverses.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, CD3, CD5, CC4, CE2, CE3, CCEC1.

7. Representar, de manera individual i col·lectiva, conceptes, procediments, informació i resultats matemàtics usant diferents tecnologies, per visualitzar idees i estructurar processos matemàtics.

La manera de representar idees, conceptes i procediments en matemàtiques és fonamental. La representació inclou dues facetes, la representació pròpiament dita d'un resultat o concepte i la representació dels processos que es realitzen durant la pràctica de les matemàtiques.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta l'adquisició d'un conjunt de representacions matemàtiques que amplien significativament la capacitat per interpretar i resoldre problemes de la vida real.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM3, CD1, CD2, CD5, CE3, CCEC4.

8. Comunicar de manera individual i col·lectiva conceptes, procediments i arguments matemàtics usant llenguatge oral, escrit o gràfic, utilitzant la terminologia matemàtica apropiada, per donar significat i coherència a les idees matemàtiques.

La comunicació i l'intercanvi d'idees és una part essencial de l'educació científica i matemàtica. A través de la comunicació les idees es converteixen en objectes de reflexió, perfeccionament, discussió i rectificació. Comunicar idees, conceptes i processos contribueix a col·laborar, cooperar, afermar i generar nous coneixements.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta expressar i fer públics fets, idees, conceptes i procediments de manera oral, escrita i gràfica, amb veracitat i precisió, utilitzant la terminologia matemàtica adequada, donant d'aquesta manera significat i coherència a les idees.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL3, CP1, STEM2, STEM4, CD2, CD3, CE3, CCEC3.

9. Desenvolupar destreses personals, identificant i gestionant emocions, posant en pràctica estratègies d'acceptació de l'error com a part del procés d'aprenentatge i adaptant-se davant situacions d'incertesa, per millorar la perseverança en la consecució d'objectius i el gaudi en l'aprenentatge de les matemàtiques.

Resoldre problemes matemàtics o reptes més globals en els quals intervenen les matemàtiques hauria de ser una tasca gratificant. Les destreses emocionals dins

de l'aprenentatge de les matemàtiques fomenten el benestar dels alumnes, la regulació emocional i l'interès pel seu aprenentatge.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta identificar i gestionar les emocions, reconèixer fonts d'estrès, ser perseverant, pensar de manera crítica i creativa, millorar la resiliència i mantenir una actitud proactiva davant nous reptes matemàtics.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM5, CPSAA1, CPSAA4, CPSAA5, CE2, CE3.

10. Desenvolupar destreses socials reconeixent i respectant les emocions i experiències dels altres, participant activament i reflexivament en projectes en equips heterogenis amb rols assignats per construir una identitat positiva com a estudiant de matemàtiques, fomentar el benestar personal i grupal, i crear relacions saludables.

Treballar els valors de respecte, igualtat o resolució pacífica de conflictes, al mateix temps que se resolen reptes matemàtics desenvolupant destreses de comunicació efectiva, de planificació, d'indagació, de motivació i confiança en les seves pròpies possibilitats, permet als alumnes millorar l'autoconfiança i normalitzar situacions de convivència en igualtat creant relacions i entorns de treball saludables.

El desenvolupament d'aquesta competència comporta mostrar empatia pels altres, establir i mantenir relacions positives, exercitar l'escolta activa i la comunicació assertiva, treballar en equip i prendre decisions responsables. Així mateix, se fomenta la ruptura d'estereotips i idees preconcebudes sobre les matemàtiques associades a qüestions individuals, com per exemple les associades al gènere o a la creença en l'existència d'una aptitud innata per a les matemàtiques.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL5, CP3, STEM3, CPSAA1, CPSAA3, CC2, CC3.

CURSOS DE PRIMER A TERCER

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Interpretar problemes matemàtics organitzant les dades, establint les relacions entre elles i comprenent les preguntes formulades.

1.2. Aplicar eines i estratègies apropiades que contribueixin a la resolució de problemes.

1.3. Obtenir solucions matemàtiques d'un problema mobilitzant els coneixements i utilitzant les eines tecnològiques necessàries.

Competència específica 2

2.1. Comprovar la correcció matemàtica de les solucions d'un problema.
2.2. Comprovar la validesa de les solucions d'un problema i la seva coherència en el context plantejat, avaluant el seu abast i repercussió des de diferents perspectives (de gènere, de sostenibilitat, de consum responsable, etc.).

Competència específica 3

3.1. Formular i comprovar conjectures senzilles de forma guiada analitzant patrons, propietats i relacions.
3.2. Plantejar variants d'un problema donat modificant alguna de les seves dades o alguna condició del problema.
3.3. Emprar eines tecnològiques adequades en la recerca i comprovació de conjectures o problemes.

Competència específica 4

4.1. Reconèixer patrons, organitzar dades i descompondre un problema en parts més simples facilitant la seva interpretació computacional.
4.2. Modelitzar situacions i resoldre problemes de forma eficaç interpretant i modificant algorismes.

Competència específica 5

5.1 Reconèixer les relacions entre els coneixements i experiències matemàtiques, formant un tot coherent.
5.2 Realitzar connexions entre diferents processos matemàtics aplicant coneixements i experiències prèvies.

Competència específica 6

6.1 Reconèixer situacions susceptibles de ser formulades i resoltes mitjançant eines i estratègies matemàtiques, establint connexions entre el món real i les matemàtiques i usant els processos inherents a la recerca: inferir, mesurar, comunicar, classificar i fer prediccions.
6.2 Identificar connexions coherents entre les matemàtiques i altres matèries resolent problemes contextualitzats.

6.3 Reconèixer l'aportació de les matemàtiques al progrés de la humanitat i la seva contribució a la superació dels reptes que demanda la societat actual.

Competència específica 7

7.1. Representar conceptes, procediments, informació i resultats matemàtics de maneres diferents i amb diferents eines, incloses les digitals, visualitzant idees, estructurant processos matemàtics i valorant la seva utilitat per compartir informació.

7.2. Elaborar representacions matemàtiques que ajudin en la cerca d'estratègies de resolució d'una situació problematitzada.

Competència específica 8

8.1. Comunicar informació utilitzant el llenguatge matemàtic apropiat, oralment i per escrit, per descriure, explicar i justificar raonaments, procediments i conclusions.

8.2. Reconèixer i emprar el llenguatge matemàtic present en la vida quotidiana comunicant-lo amb precisió i rigor.

Competència específica 9

9.1. Gestionar les emocions pròpies, desenvolupar l'autoconcepte matemàtic com a eina generant expectatives positives davant nous reptes.

9.2. Mostrar una actitud positiva i perseverant, acceptant la crítica raonada en fer front a les diferents situacions d'aprenentatge de les matemàtiques.

Competència específica 10

10.1. Col·laborar activament i construir relacions treballant en les matemàtiques en equips heterogenis, respectant diferents opinions, comunicant-se de manera efectiva, pensant de manera crítica i creativa i realitzant judicis informats.

10.2. Participar en el repartiment de tasques que hagin de desenvolupar-se en equip, aportant valor, afavorint la inclusió, l'escolta activa, assumint el rol assignat i responsabilitzant-se de la pròpia contribució a l'equip.

Sabers bàsics

A. Sentit numèric

1. Comptatge

- Estratègies variades per fer recomptes sistemàtics en situacions de la vida quotidiana.
- Adaptació del comptatge a la grandària dels nombres per resoldre problemes de la vida quotidiana.

2. Quantitat

- Nombres grans i petits, notació científica, i ús de la calculadora.
- Realització d'estimacions amb la precisió requerida.
- Nombres enters, fraccionaris, decimals i arrels en l'expressió de quantitats en contextos de la vida quotidiana.
- Diferents formes de representació de nombres enters, fraccionaris i decimals, inclosa la recta numèrica.
- Percentatges majors que 100 i menors que 1: interpretació.

3. Sentit de les operacions

- Estratègies de càlcul mental amb nombres naturals, fraccions i decimals.
- Operacions amb nombres enters, fraccionaris o decimals en situacions contextualitzades.
- Relacions inverses entre les operacions (addició i sotstracció, la multiplicació i divisió, elevar al quadrat i extreure l'arrel quadrada): comprensió i utilització en la simplificació i la resolució de problemes.
- Efecte de les operacions aritmètiques amb nombres enters, fraccions i expressions decimals.
- Propietats de les operacions (suma, resta, multiplicació, divisió i potenciació): càlculs de manera eficient amb nombres naturals, enters, fraccionaris i decimals tant mentalment com de manera manual, amb calculadora o full de càlcul.

4. Relacions

- Factors, múltiples i divisors. Factorització en nombres primers per resoldre problemes: estratègies i eines.
- Comparació i ordenació de fraccions, decimals i percentatges: situació exacta o aproximada en la recta numèrica.
- Selecció de la representació adequada per a una mateixa quantitat en cada situació o problema.
- Patrons i regularitats numèriques.

5. Raonament proporcional

- Raons i proporcions: comprensió i representació de relacions quantitatives.
- Percentatges: comprensió i resolució de problemes.

- Situacions de proporcionalitat en diferents contextos: anàlisi i desenvolupament de mètodes per a la resolució de problemes (augment i disminucions percentuals, rebaixes i pujades de preus, impostos, escales, canvis de divises, velocitat i temps, etc.).

6. Educació financera

- Informació numèrica en contextos financers senzills: interpretació.
- Mètodes per a la presa de decisions de consum responsable ateses les relacions qualitat-preu i al valor-preu en contextos quotidians.

B. Sentit de la mesura

1. Magnitud

- Atributs mesurables dels objectes físics i matemàtics: recerca i relació entre aquests.
- Estratègies d'elecció de les unitats i operacions adequades en problemes que impliquin mesura.

2. Mesurament

- Longituds, àrees i volums en formes planes i tridimensionals: deducció, interpretació i aplicació.
- Representacions planes de figures tridimensionals en la visualització i la resolució de problemes d'àrees.
- Representacions de figures planes amb propietats fixades, com les longituds dels costats o les mesures dels angles.
- La probabilitat com a mesura associada a la incertesa d'experiments aleatoris.

3. Estimació i relacions

- Formulació de conjectures sobre mesures o relacions entre les mateixes basades en estimacions.
- Estratègies de presa de decisió justificada del grau de precisió requerida en situacions de mesura.

C. Sentit espacial

1. Figures geomètriques de dues i tres dimensions

- Figures geomètriques planes i tridimensionals: descripció i classificació en funció de les seves propietats o característiques.
- Relacions geomètriques com la congruència, la semblança i la relació pitagòrica en figures planes i tridimensionals: identificació i aplicació.

- Construcció de figures geomètriques amb eines manipulatives i digitals, (programes de geometria dinàmica, realitat augmentada...).

2. Localització i sistemes de representació

- Relacions espacials: localització i descripció mitjançant coordenades geomètriques i altres sistemes de representació.

3. Moviments i transformacions

- Transformacions elementals com a girs, translacions i simetries en situacions diverses utilitzant eines tecnològiques i manipulatives.

4. Visualització, raonament i modelització geomètrica

- Modelització geomètrica: relacions numèriques i algebraiques en la resolució de problemes.
- Relacions geomètriques en contextos matemàtics i no matemàtics (art, ciència, vida diària).

D. Sentit algebraic

1. Patrons

- Patrons: pautes i regularitats. Observació i determinació de la regla de formació en casos senzills.

2. Model matemàtic

- Modelització de situacions de la vida quotidiana usant representacions matemàtiques i el llenguatge algebraic.
- Estratègies de deducció de conclusions raonables a partir d'un model matemàtic.

3. Variable

- Variable: comprensió del concepte en les seves diferents naturaleses.

4. Igualtat i desigualtat

- Relacions lineals i quadràtiques en situacions de la vida quotidiana o matemàticament rellevants: expressió mitjançant àlgebra simbòlica.
- Equivalència d'expressions algebraiques en la resolució de problemes basats en relacions lineals i quadràtiques.
- Estratègies de cerca de solucions en equacions i sistemes lineals i equacions quadràtiques en situacions de la vida quotidiana.

- Equacions: resolució mitjançant l'ús de la tecnologia.

5. Relacions i funcions

- Relacions quantitatives en situacions de la vida quotidiana i classes de funcions que la modelitzen.
- Relacions lineals i quadràtiques: identificació i comparació de diferents modes de representació: taules, gràfiques o expressions algebraiques i les seves propietats a partir d'elles.
- Estratègies de deducció de la informació rellevant d'una funció mitjançant l'ús de diferents representacions simbòliques.

6. Pensament computacional

- Generalització i transferència de processos de resolució de problemes a altres situacions.
- Estratègies útils en la interpretació, modificació d'algorismes.
- Estratègies de formulació de qüestions susceptibles de ser analitzades utilitzant programes i altres eines.

E. Sentit estocàstic

1. Organització i anàlisi de dades

- Estratègies de recollida i organització de dades de situacions de la vida quotidiana que involucren una sola variable. Diferència entre variable i valors individuals.
- Anàlisi i interpretació de taules i gràfics estadístics de variables qualitatives, quantitatives discretes i quantitatives contínues en contextos reals.
- Gràfics estadístics: representació mitjançant diferents tecnologies (calculadora, full de càlcul, aplicacions, ...) i elecció de la més adequada.
- Mesures de localització: interpretació i càlcul amb suport tecnològic en situacions reals.
- Variabilitat: interpretació i càlcul, amb suport tecnològic, de mesures de dispersió en situacions reals.
- Comparació de dos conjunts de dades ateses les mesures de centralització i dispersió.

2. Incertesa

- Fenòmens deterministes i aleatoris: identificació.
- Experiments simples: planificació, realització i anàlisi de la incertesa associada.
- Assignació de probabilitats mitjançant l'experimentació, el concepte de freqüència relativa i la regla de Laplace.

3. Inferència

- Formulació de preguntes adequades que permeten conèixer les característiques d'interès d'una població.
- Dades rellevants per donar resposta a qüestions plantejades en recerques estadístiques: presentació de la informació procedent d'una mostra mitjançant eines digitals.
- Estratègies d'obtenció de conclusions a partir d'una mostra amb la finalitat d'emetre judicis i prendre decisions adequades.

F. Sentit socioafectiu

1. Creences, actituds i emocions

- Gestió emocional: emocions que intervenen en l'aprenentatge de les matemàtiques. Autoconsciència i autoregulació.
- Estratègies de foment de la curiositat, la iniciativa, la perseverança i la resiliència en l'aprenentatge de les matemàtiques.
- Estratègies de foment de la flexibilitat cognitiva: obertura a canvis d'estratègia i transformació de l'error en una oportunitat d'aprenentatge.

2. Treball en equip i presa de decisions

- Tècniques cooperatives per optimitzar el treball en equip, compartir i construir coneixement matemàtic.
- Conductes empàtiques i estratègies de gestió de conflictes.

3. Inclusió, respecte i diversitat

- Actituds inclusives i acceptació de la diversitat present a l'aula i en la societat.
- La contribució de les matemàtiques al desenvolupament dels diferents àmbits del coneixement humà des d'una perspectiva de gènere.

MATEMÀTIQUES A

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Reformular problemes matemàtics de manera verbal i gràfica, interpretant les dades, les relacions entre elles i les preguntes plantejades.

1.2. Seleccionar eines i estratègies elaborades valorant la seva eficàcia i idoneïtat en la resolució de problemes.

1.3. Obtenir totes les solucions matemàtiques possibles d'un problema activant els coneixements i utilitzant les eines tecnològiques necessàries.

Competència específica 2

2.1. Comprovar la correcció matemàtica de les solucions d'un problema.

2.2. Seleccionar les solucions òptimes d'un problema valorant tant la correcció matemàtica com les seves implicacions des de diferents perspectives (de gènere, de sostenibilitat, de consum responsable...).

Competència específica 3

3.1. Formular, comprovar i investigar conjectures de forma guiada estudiant patrons, propietats i relacions.

3.2. Crear variants d'un problema donat, modificant alguna de les seves dades i observant la relació entre els diferents resultats obtinguts.

3.3. Emprar eines tecnològiques adequades en la investigació i comprovació de conjectures o problemes.

Competència específica 4

4.1. Reconèixer i investigar patrons, organitzar dades i descompondre un problema en parts més simples facilitant la seva interpretació i el seu tractament computacional.

4.2. Modelitzar situacions i resoldre problemes de manera eficaç interpretant, modificant i creant algorismes senzills.

Competència específica 5

5.1. Deduir relacions entre els coneixements i experiències matemàtiques entre si formant un tot coherent.

5.2. Analitzar i posar en pràctica connexions entre diferents processos matemàtics aplicant coneixements i experiències prèvies.

Competència específica 6

6.1. Proposar situacions susceptibles de ser formulades i resoltes mitjançant eines i estratègies matemàtiques, establint i aplicant connexions entre el món real i les matemàtiques, fent servir els processos inherents a la recerca científica i matemàtica: inferir, mesurar, comunicar, classificar i fer prediccions.

6.2. Identificar i aplicar connexions coherents entre les matemàtiques i altres matèries realitzant una anàlisi crítica .

6.3. Valorar l'aportació de les matemàtiques al progrés de la humanitat i la seva contribució en la superació dels reptes que demanda la societat actual.

Competència específica 7

7.1. Representar matemàticament la informació més rellevant d'un problema, conceptes, procediments i resultats matemàtics visualitzant idees i estructurant processos matemàtics.

7.2. Seleccionar entre diferents eines, incloses les digitals, i formes de representació (pictòrica, gràfica, verbal o simbòlica) tot valorant la seva utilitat per compartir informació.

Competència específica 8

8.1. Comunicar idees, conclusions, conjectures i raonaments matemàtics, utilitzant diferents mitjans, inclosos els digitals, amb coherència, claredat i terminologia apropiada.

8.2. Reconèixer i emprar el llenguatge matemàtic present en la vida quotidiana i en diversos contextos comunicant missatges amb precisió i rigor.

Competència específica 9

9.1. Identificar i gestionar les emocions pròpies, desenvolupar l'autoconcepte matemàtic generant expectatives positives davant nous reptes matemàtics.

9.2. Mostrar una actitud positiva i perseverant en fer front a les diferents situacions d'aprenentatge de les matemàtiques acceptant la crítica raonada.

Competència específica 10

10.1. Col·laborar activament i construir relacions treballant amb les matemàtiques en equips heterogenis, respectant diferents opinions, comunicant-se de manera efectiva, pensant de manera crítica i creativa, prenent decisions i judicis informats.

10.2. Gestionar el repartiment de tasques de l'equip, aportant valor a l'equip, afavorint la inclusió, l'escolta activa, responsabilitzant-se del rol assignat i de la seva contribució a l'equip.

Sabers bàsics

A. Sentit numèric

1. Comptatge

- Resolució de situacions i problemes de la vida quotidiana: estratègies per al recompte sistemàtic.

2. Quantitat

- Realització d'estimacions en diversos contextos analitzant i acotant l'error comès.
- Expressió de quantitats mitjançant l'ús dels nombres reals amb la precisió requerida.
- Els conjunts numèrics com a forma de respondre a diferents necessitats: comptar, mesurar, comparar, etc.

3. Sentit de les operacions

- Operacions amb nombres reals en la resolució de situacions contextualitzades.
- Propietats de les operacions aritmètiques: càlculs amb nombres reals, incloent l'ús d'eines digitals.
- Alguns nombres irracionals en situacions de la vida quotidiana.

4. Relacions

- Patrons i regularitats numèriques en les quals intervinguin nombres reals.

5. Raonament proporcional

- Situacions de proporcionalitat directa i inversa en diferents contextos: desenvolupament i anàlisi de mètodes per a la resolució de problemes.

6. Educació financera

- Mètodes de resolució de problemes relacionats amb augments i disminucions percentuals, interessos i taxes en contextos financers.

B. Sentit de la mesura

1. Mesurament

- El pendent i la seva relació amb un angle en situacions senzilles: deducció i aplicació.

2. Canvi

- Estudi gràfic de creixement i decreixement de funcions en contextos de la vida quotidiana amb el suport d'eines tecnològiques: taxes de variació absoluta, relativa i mitjana.

C. Sentit espacial

1. Figures geomètriques de dues i tres dimensions

- Propietats geomètriques d'objectes de la vida quotidiana: recerca amb programes de geometria dinàmica.

2. Moviments i transformacions

- Transformacions elementals en la vida quotidiana: recerca amb eines tecnològiques com a programes de geometria dinàmica, realitat augmentada, etc.

3. Visualització, raonament i modelització geomètrica

- Models geomètrics: representació i explicació de relacions numèriques i algebraïques en situacions diverses.
- Modelització d'elements geomètrics de la vida quotidiana amb eines tecnològiques com a programes de geometria dinàmica, realitat augmentada i altres recursos.
- Elaboració i comprovació de conjectures sobre propietats geomètriques mitjançant programes de geometria dinàmica i altres eines.

D. Sentit algebraic

1. Patrons

- Patrons, pautes i regularitats: observació, generalització i terme general en casos senzills.

2. Model matemàtic

- Modelització i resolució de problemes de la vida quotidiana mitjançant representacions matemàtiques i llenguatge algebraic, fent ús de diferents tipus de funcions.
- Estratègies de deducció i anàlisi de conclusions raonables d'una situació de la vida quotidiana una vegada modelitzada.

3. Variable

- Variables: associació d'expressions simbòliques al context del problema i diferents usos.

- Característiques del canvi en la representació gràfica de relacions lineals i quadràtiques.

4. Igualtat i desigualtat

- Relacions lineals, quadràtiques i de proporcionalitat inversa en situacions de la vida quotidiana o matemàticament rellevants: expressió mitjançant àlgebra simbòlica.
- Formes equivalents d'expressions algebraiques en la resolució d'equacions lineals i quadràtiques, i sistemes d'equacions i inequacions lineals.
- Estratègies de discussió i cerca de solucions en equacions lineals i quadràtiques en situacions de la vida quotidiana.
- Equacions, sistemes d'equacions i inequacions: resolució mitjançant l'ús de la tecnologia.

5. Relacions i funcions

- Relacions quantitatives en situacions de la vida quotidiana i classes de funcions que les modelitzen.
- Relacions lineals i no lineals: identificació i comparació de diferents modes de representació, taules, gràfiques o expressions algebraiques i les seves propietats a partir d'aquestes.
- Representació de funcions: interpretació de les seves propietats en situacions de la vida quotidiana.

6. Pensament computacional

- Resolució de problemes mitjançant la descomposició en parts, l'automatització i el pensament algorímic.
- Estratègies per en la interpretació, modificació i creació d'algorismes.
- Formulació i anàlisi de problemes de la vida quotidiana mitjançant programes i altres eines.

E. Sentit estocàstic

1. Organització i anàlisi de dades

- Estratègies de recollida i organització de dades de situacions de la vida quotidiana que involucren una variable bidimensional. Taules de contingència.
- Anàlisi i interpretació de taules i gràfics estadístics d'una i dues variables qualitatives, quantitatives discretes i quantitatives contínues en contextos reals.
- Mesures de localització i dispersió: interpretació i anàlisi de la variabilitat.

- Gràfics estadístics d'una i dues variables: representació mitjançant diferents tecnologies (calculadora, full de càlcul, aplicacions...), anàlisi, interpretació i obtenció de conclusions raonades.
- Interpretació de la relació entre dues variables, valorant gràficament amb eines tecnològiques si és pertinent realitzar una regressió lineal. Ajustament lineal amb eines tecnològiques.

2. Incertesa.

- Experiments composts: planificació, realització i anàlisi de la incertesa associada.
- Probabilitat: càlcul aplicant la regla de Laplace i tècniques de recompte en experiments simples i compostos (mitjançant diagrames d'arbre, taules...) i aplicació a la presa de decisions fonamentades.

3. Inferència

- Diferents etapes del disseny d'estudis estadístics.
- Estratègies i eines de presentació i interpretació de dades rellevants en recerques estadístiques mitjançant eines digitals adients.
- Anàlisi de l'abast de les conclusions d'un estudi estadístic valorant la representativitat de la mostra.

F. Sentit socioafectiu

1. Creences, actituds i emocions

- Gestió emocional: emocions que intervenen en l'aprenentatge de les matemàtiques. Autoconsciència i autoregulació. Superació de bloquejos emocionals en l'aprenentatge de les matemàtiques.
- Estratègies de foment de la flexibilitat cognitiva: obertura a canvis, d'estratègia i de transformació de l'error en oportunitat d'aprenentatge.

2. Treball en equip i presa de decisions

- Assumpció de responsabilitats i participació activa optimitzant el treball en equip. Estratègies de gestió de conflictes: demanar, donar i gestionar l'ajuda.
- Mètodes per a la gestió i la presa de decisions adequades en la resolució de situacions pròpies de l'ocupació matemàtica en el treball en equip.

3. Inclusió, respecte i diversitat

- Actituds inclusives i acceptació de la diversitat present a l'aula i en la societat.
- La contribució de les matemàtiques al desenvolupament dels diferents àmbits del coneixement humà des d'una perspectiva de gènere.

MATEMÀTIQUES B**Criteris d'avaluació***Competència específica 1*

- 1.1. Reformular de manera verbal i gràfica problemes matemàtics, interpretant les dades, les relacions entre ells i les preguntes plantejades.
- 1.2. Analitzar i seleccionar diferents eines i estratègies elaborades en la resolució d'un mateix problema, valorant la seva eficiència.
- 1.3. Obtenir totes les possibles solucions matemàtiques d'un problema mobilitzant els coneixements i utilitzant les eines tecnològiques necessàries.

Competència específica 2

- 2.1. Comprovar la correcció matemàtica de les solucions d'un problema.
- 2.2. Justificar les solucions òptimes d'un problema des de diferents perspectives (matemàtica, de gènere, de sostenibilitat, de consum responsable...).

Competència específica 3

- 3.1. Formular, comprovar i investigar conjectures de forma guiada.
- 3.2. Plantejar variants d'un problema que portin a una generalització.
- 3.3. Fer servir eines tecnològiques adequades en la investigació i comprovació de conjectures o problemes.

Competència específica 4

- 4.1 Generalitzar patrons i proporcionar una representació computacional de situacions problematitzades.
- 4.2 Modelitzar situacions i resoldre problemes de manera eficaç interpretant, modificant, generalitzant i creant algorismes.

Competència específica 5

- 5.1. Deduir relacions entre els coneixements i experiències matemàtiques, formant un tot coherent.
- 5.2. Analitzar i posar en pràctica connexions entre diferents processos matemàtics, tot aplicant coneixements i experiències prèvies.

Competència específica 6

6.1 Proposar situacions susceptibles de ser formulades i resoltes mitjançant eines i estratègies matemàtiques, establint i aplicant connexions entre el món real i les matemàtiques, i usant els processos inherents a la recerca científica i matemàtica: inferir, mesurar, comunicar, classificar i predir.

6.2 Analitzar i aplicar connexions coherents entre les matemàtiques i altres matèries realitzant una anàlisi crítica.

6.3 Valorar l'aportació de les matemàtiques al progrés de la humanitat i la seva contribució a la superació dels reptes que demanda la societat actual.

Competència específica 7

7.1 Representar matemàticament la informació més rellevant d'un problema, conceptes, procediments i resultats matemàtics visualitzant idees i estructurant processos matemàtics.

7.2 Seleccionar entre diferents eines, incloses les digitals, i formes de representació (pictòrica, gràfica, verbal o simbòlica) valorant la seva utilitat per compartir informació.

Competència específica 8

8.1 Comunicar idees, conclusions, conjectures i raonaments matemàtics, utilitzant diferents mitjans, inclosos els digitals, amb coherència, claredat i terminologia apropiada.

8.2 Reconèixer i emprar el llenguatge matemàtic present en la vida quotidiana i en diversos contextos comunicant missatges amb contingut matemàtic amb precisió i rigor.

Competència específica 9

9.1 Identificar i gestionar les emocions pròpies i desenvolupar l'autoconcepte matemàtic generant expectatives positives davant nous reptes matemàtics.

9.2 Mostrar una actitud positiva i perseverant en fer front a les diferents situacions d'aprenentatge de les matemàtiques acceptant la crítica raonada.

Competència específica 10

10.1 Col·laborar activament i construir relacions treballant amb les matemàtiques en equips heterogenis, respectant diferents opinions, comunicant-se de manera

efectiva, pensant de manera crítica i creativa, i prenent decisions i realitzant judicis informats.

10.2 Gestionar el repartiment de tasques en el treball en equip, aportant valor, afavorint la inclusió, l'escolta activa, responsabilitzant-se del rol assignat i de la pròpia contribució a l'equip.

Sabers bàsics

A. Sentit numèric

1. Quantitat

- Realització d'estimacions en diversos contextos analitzant i acotant l'error comès.
- Expressió de quantitats mitjançant nombres reals amb la precisió requerida.
- Diferents representacions d'una mateixa quantitat.

2. Sentit de les operacions

- Operacions amb nombres reals en la resolució de situacions contextualitzades.
- Propietats i relacions inverses de les operacions: càlculs amb nombres reals, incloent l'ús d'eines digitals.

3. Relacions

- Els conjunts numèrics (naturals, enters, racionals i reals): relacions entre ells i propietats.
- Ordre en la recta numèrica. Intervals.

4. Raonament proporcional

- Situacions de proporcionalitat directa i inversa en diferents contextos: desenvolupament i anàlisi de mètodes per a la resolució de problemes.

B. Sentit de la mesura

1. Mesurament

- Raons trigonomètriques d'un angle agut i les seves relacions: aplicacions a la resolució de problemes.

2. Canvi

- Estudi gràfic del creixement i decreixement de funcions en contextos de la vida quotidiana amb el suport d'eines tecnològiques: taxes de variació absoluta, relativa i mitjana.

C. Sentit espacial

1. Figures geomètriques de dues i tres dimensions

- Propietats geomètriques d'objectes matemàtics i de la vida quotidiana: investigació amb programes de geometria dinàmica.

2. Localització i sistemes de representació

- Figures i objectes geomètrics de dues dimensions: representació i anàlisi de les seves propietats utilitzant la geometria analítica.
- Expressions algebraïques d'una recta: selecció de la més adequada en funció de la situació que cal resoldre.

3. Moviments i transformacions

- Transformacions elementals en la vida quotidiana: recerca amb eines tecnològiques com programes de geometria dinàmica, realitat augmentada i altres recursos.

4. Visualització, raonament i modelització geomètrica

- Models geomètrics: representació i explicació de relacions numèriques i algebraïques en situacions diverses.
- Modelització d'elements geomètrics amb eines tecnològiques com a programes de geometria dinàmica, realitat augmentada i altres recursos.
- Elaboració i comprovació de conjectures sobre propietats geomètriques mitjançant programes de geometria dinàmica i altres eines.

D. Sentit algebraic

1. Patrons

- Patrons, pautes i regularitats: observació, generalització i terme general en casos senzills.

2. Model matemàtic

- Modelització i resolució de problemes de la vida quotidiana mitjançant representacions matemàtiques i llenguatge algebraic, fent ús de diferents tipus de funcions.

- Estratègies de deducció i anàlisi de conclusions raonables d'una situació contextualitzada un cop ha estat modelitzada.

3. Variable

- Variables: associació d'expressions simbòliques al context del problema i diferents usos.
- Relacions entre quantitats i les seves taxes de canvi.

4. Igualtat i desigualtat

- Àlgebra simbòlica: representació de relacions funcionals en contextos diversos.
- Formes equivalents d'expressions algebraïques en la resolució d'equacions, sistemes d'equacions i inequacions lineals i no lineals senzilles.
- Estratègies de discussió i cerca de solucions en equacions lineals i no lineals senzilles en situacions de la vida quotidiana.
- Equacions, sistemes i inequacions: resolució mitjançant l'ús de la tecnologia.

5. Relacions i funcions

- Relacions quantitatives en situacions de la vida quotidiana i les classes de funcions que les modelitzen.
- Relacions lineals i no lineals: identificació i comparació de diferents modes de representació, taules, gràfiques o expressions algebraïques, i les seves propietats a partir d'elles.
- Representació de funcions: interpretació de les seves propietats en situacions de la vida quotidiana i en altres contextos.

6. Pensament computacional

- Resolució de problemes mitjançant la descomposició en parts, l'automatització i el pensament algorísmic.
- Estratègies en la interpretació, modificació i creació d'algorismes.
- Formulació i anàlisi de problemes de la vida quotidiana mitjançant programes i altres eines.

E. Sentit estocàstic

1. Organització i anàlisi de dades

- Estratègies de recollida i organització de dades de situacions de la vida quotidiana que involucren una variable estadística bidimensional. Taules de contingència.
- Anàlisi i interpretació de taules i gràfics estadístics d'una i dues variables qualitatives, quantitatives discretes i quantitatives contínues en contextos reals.

- Mesures de localització i dispersió: interpretació i anàlisi de la variabilitat.
- Gràfics estadístics d'una i dues variables: representació mitjançant diferents tecnologies (calculadora, full de càlcul, aplicacions...), anàlisi, interpretació i obtenció de conclusions raonades.
- Interpretació de la relació entre dues variables, valorant gràficament amb eines tecnològiques la pertinència de realitzar una regressió lineal. Ajust lineal amb eines tecnològiques.

E.2. Incertesa

- Experiments composts: planificació, realització i anàlisi de la incertesa associada.
- Probabilitat: càlcul aplicant la regla de Laplace i tècniques de recompte en experiments simples i compostos (mitjançant diagrames d'arbre, taules...) i aplicació a la presa de decisions fonamentades.

3. Inferència

- Diferents etapes del disseny d'estudis estadístics.
- Estratègies i eines de presentació i interpretació de dades rellevants en recerques estadístiques mitjançant eines digitals adequades.
- Anàlisi de l'abast de les conclusions d'un estudi estadístic tot valorant la representativitat de la mostra.

F. Sentit socioafectiu

1. Creences, actituds i emocions

- Gestió emocional: emocions que intervenen en l'aprenentatge de les matemàtiques. Autoconsciència i autoregulació.
- Estratègies de foment de la curiositat, la iniciativa, la perseverança i la resiliència en l'aprenentatge de les matemàtiques.
- Estratègies de foment de la flexibilitat cognitiva: obertura a canvis, d'estratègia i transformació de l'error en oportunitat d'aprenentatge.

2. Treball en equip i presa de decisions

- Assumpció de responsabilitats i participació activa, optimitzant el treball en equip. Estratègies de gestió de conflictes: demanar, donar i gestionar l'ajuda.
- Mètodes per a la gestió i la presa de decisions adequades en la resolució de situacions pròpies de l'ocupació matemàtica en el treball en equip.

3. Inclusió, respecte i diversitat

- Actituds inclusives i acceptació de la diversitat present a l'aula i en la societat.

- La contribució de les matemàtiques al desenvolupament dels diferents àmbits del coneixement humà des d'una perspectiva de gènere.

Música

La cultura i les expressions artístiques s'entenen i serveixen com a reflex de les societats passades i presents. La música, com a gènere artístic, no tan sols constitueix una forma d'expressió personal fruit de percepcions individuals, sinó també un llenguatge a través del qual reproduir les realitats culturals.

Per això, resulta fonamental comprendre i valorar el paper que juga la música com una de les arts que conformen el patrimoni cultural, així com entendre i apreciar la seva vinculació amb les diferents idees i tradicions. A través de la matèria de Música, l'alumnat d'Educació Secundària Obligatòria aprèn a entendre i valorar les funcions de la música, de la mateixa manera que aprèn a fer-la servir per comprendre i per expressar-se, com a art independent i en la seva interacció amb la dansa.

La música contribueix activament al desenvolupament cognitiu, emocional i psicomotor de l'alumnat. El procés d'aprenentatge musical, a partir de l'anàlisi dels elements propis dels llenguatges musicals i la contextualització de les produccions musicals, junt amb el treball de la pràctica vocal i instrumental, afavoreix la millora de l'atenció, la percepció, la memòria, l'abstracció, la lateralitat, la respiració i la posició corporal, així com el desenvolupament psicomotriu fi. A tot això, s'hi ha d'afegir la millora de la sensibilitat emocional i el control de les emocions, l'empatia i el respecte cap a la diversitat cultural, que es treballen a través de l'escolta activa, la creació i la interpretació musical.

Tant la comprensió, com la interiorització i la mímesis de diferents produccions artístiques són clau perquè l'alumnat recreï i projecti a través de la música la seva creativitat i les seves emocions com a mitjà d'expressió individual i grupal. Aquests processos permetran als alumnes descobrir la importància d'actituds de respecte cap a la diversitat, així com valorar la perseverança necessària per al domini tècnic de la veu, el cos, els instruments musicals o les eines analògiques i digitals lligades a la música.

Les competències específiques de la matèria consoliden i desenvolupen les adquirides en l'àrea d'Educació Artística durant l'etapa educativa anterior. En Educació Secundària Obligatòria, aquestes competències es plantegen a partir de tres eixos que estan íntimament relacionats: la primera competència específica desenvolupa la identitat i la recepció cultural; la segona i la tercera contribueixen a l'autoexpressió a través de la creació i de la interpretació; i la quarta se centra en la producció artística. L'adquisició d'aquestes quatre competències específiques ha de realitzar-se a partir d'un aprenentatge basat en la pràctica, que permeti als alumnes experimentar la música i la dansa.

Els criteris d'avaluació de la matèria es plantegen com a eines per mesurar el nivell d'adquisició de les competències específiques atenent els seus components cognitiu, procedimental i actitudinal.

Per part seva, els sabers bàsics s'articulen en tres blocs que integren els coneixements, destreses i actituds necessaris per a l'assoliment de les competències específiques. Sota l'epígraf d'«Escolta i percepció» s'engloben aquells sabers necessaris per desenvolupar el concepte d'identitat cultural a través de l'acostament al patrimoni de dansa i musical com a font de gaudi i enriquiment personal. El bloc «Interpretació, improvisació i creació escènica» inclou els sabers que permeten als alumnes expressar-se a través de la música, aplicant, de forma progressivament autònoma, diferents tècniques musicals i de dansa. I, finalment, en el bloc referit a «Contexts i cultures» s'hi recullen els sabers referits a diferents gèneres i estils musicals que amplien l'horitzó de referències a altres tradicions i imaginaris.

Per tal de millorar les capacitats dels alumnes es proposa el disseny de situacions d'aprenentatge que plantejades des d'una perspectiva global, permetin l'aplicació dels coneixements, destreses i actituds adquirits prèviament, així com el desenvolupament i l'adquisició d'altres nous que completin els anteriors. Les situacions d'aprenentatge han d'afavorir la connexió dels aprenentatges de la matèria de Música amb els d'altres matèries no tan sols d'índole artística per exemple, la relació matemàtica que hi ha rere les relacions rítmiques i estructurals, les qualitats físiques del so, la relació entre el llenguatge i la música, la simbiosi del text i l'idioma amb les melodies o la necessitat de conèixer el context històric per tal d'entendre el perquè de les diferents expressions musicals i de dansa.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Analitzar obres de diferents èpoques i cultures, identificant els seus principals trets estilístics i establint relacions amb el seu context, per valorar el patrimoni musical i de dansa com a font de gaudi i enriquiment personal.**

L'adquisició d'aquesta competència implica aprendre a identificar els principals trets estilístics de la música i la dansa de diferents èpoques i cultures, així com a relacionar-los amb les característiques del seu context històric, valorant la seva importància en les transformacions socials de les quals aquestes arts són origen o reflex.

Per això, s'han d'analitzar, des de l'escolta activa o el visionat actiu, obres representatives, a les quals s'ha d'accedir en directe o a través de reproduccions analògiques o digitals. Resultarà també d'utilitat el comentari de texts i imatges i la consulta de fonts bibliogràfiques o d'un altre tipus sobre els diversos mitjans i suports emprats en el registre, la conservació o la difusió d'aquestes obres. La incorporació de la perspectiva de gènere en aquesta anàlisi permetrà que l'alumnat entengui la imatge i el paper de la dona en les obres estudiades,

afavorint un acostament que ajudi a identificar els mites, els estereotips i els rols de gènere transmesos a través de la música i la dansa.

La contextualització de les obres farà possible la seva adequada valoració com a productes d'una època i un context social determinats, alhora que permetrà la reflexió sobre la seva evolució i la seva relació amb el present. Per aquest motiu, a més d'acudir als diferents gèneres i estils musicals que formen part del cànon occidental, convé parar esment a la música i a la dansa d'altres cultures, i a les que són presents al cinema, el teatre, la televisió, els videojocs o les xarxes socials, així com a les que conformen els imaginaris dels alumnes, identificant trets i intencionalitats comunes que ajudin a la seva millor comprensió i valoració. Aquesta comparació ha de contribuir al desenvolupament d'una actitud crítica i reflexiva sobre els diferents referents musicals i de dansa, i a enriquir el repertori al qual els alumnes tenen accés, desenvolupant així el seu gust per aquestes arts i la percepció de les mateixes com a font de gaudi i enriquiment personal.

Així mateix, durant les activitats de recepció activa, es fomentarà el desenvolupament d'hàbits saludables d'escolta, tot sensibilitzant els alumnes sobre els problemes derivats de la pol·lució sonora i del consum indiscriminat de música.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL2, CCL3, CP3, CD1, CD2, CPSAA3, CC1, CCEC1, CCEC2.

2. Explorar les possibilitats expressives de diferents tècniques musicals i de dansa, a través d'activitats d'improvisació, per incorporar-les al repertori personal de recursos i desenvolupar el criteri de selecció de les tècniques més adequades a la intenció expressiva.

El descobriment i l'exploració de les diferents possibilitats expressives que ofereixen les tècniques musicals i de dansa permet als alumnes adquirir-les i enriquir el seu repertori personal de recursos i aprendre a seleccionar i aplicar les més adequades a cada necessitat o intenció.

La improvisació, tant si és pautada com lliure, constitueix un mitjà idoni per dur endavant aquesta exploració. A l'aula, les activitats d'improvisació lliuren als alumnes l'oportunitat de descobrir i aplicar, de manera individual o en grup, diferents tècniques musicals i de dansa mitjançant la utilització de la veu, del cos, d'instruments musicals o d'eines analògiques o digitals. Així mateix, la improvisació constitueix una eina molt útil per aprendre a seleccionar les tècniques que millor s'ajusten a les idees, sentiments i emocions que es pretenen plasmar en una determinada peça musical o de dansa.

Per altra part, l'exploració de les possibilitats expressives a través de la improvisació afavoreix l'autoconeixement, la confiança i la motivació i contribueix a la millora de la presència escènica i de la interpretació, així com al foment del

respecte per la diversitat d'idees i opcions, a l'enriquiment cultural entre iguals i a la situació de barreres i estereotips socials, culturals o sexistes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: CCL1, CD2, CPSAA1, CPSAA3, CC1, CC3, CCEC3.

3. Interpretar peces musicals i de dansa, gestionant adequadament les emocions i emprant diverses estratègies i tècniques vocals, corporals o instrumentals, per ampliar les possibilitats d'expressió personal.

La interpretació individual o grupal d'obres musicals i de dansa afavoreix la comprensió d'aquestes propostes i el seu reconeixement com a part del patrimoni cultural, així com l'ampliació de les possibilitats d'expressió personal mitjançant l'ús de les estratègies i tècniques vocals, corporals o instrumentals pròpies d'aquests llenguatges artístics.

La veu, el cos i els instruments musicals constitueixen, al costat de les eines tecnològiques, els mitjans d'expressió per a la interpretació d'obres de música i dansa ja existents. No obstant això, la seva execució requereix l'ús de tècniques i destreses que s'han d'adquirir de forma guiada, al mateix temps que es descobreixen i exploren les seves possibilitats expressives. En aquest sentit, resulta fonamental prendre consciència de la importància de l'expressió en la interpretació musical.

La lectura i l'anàlisi de partitures, l'audició o el visionat d'obres, així com els assajos a l'aula, constitueixen moments i espais per a l'adquisició d'aquestes destreses i tècniques d'interpretació individual i en grup.

La interpretació individual permet treballar aspectes com la concentració, la memorització i l'expressió artística personal. Per la seva part, la interpretació grupal afavoreix el desenvolupament de la capacitat d'exercir diverses funcions o d'escoltar als altres durant l'execució de les peces.

Tant l'assimilació de tècniques d'interpretació com l'execució de peces dins o fora de l'aula fan necessària l'adquisició d'altres estratègies i destreses que ajudin els alumnes a gestionar adequadament la frustració que pot generar el propi procés d'aprenentatge, així com a mantenir la concentració i a superar la inseguretat i la por escènica durant les actuacions. Aquestes estratègies de control i gestió de les emocions els ajudaran a desenvolupar la seva autoestima i els permetran afrontar amb major seguretat les situacions d'incertesa i els reptes als quals s'hauran d'enfrontar.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CD2, CPSAA1, CPSAA3, CC1, CE1 i CCEC3.

4. Crear propostes artístiques i musicals, fent servir la veu, el cos, instruments musicals i eines tecnològiques, per tal de potenciar la creativitat i identificar oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic i professional.

La realització de propostes artístiques i musicals, individuals o col·laboratives, suposa una oportunitat per posar en pràctica els aprenentatges adquirits. Aquestes propostes poden anar des de la interpretació o la creació de peces vocals, coreogràfiques o instruments senzilles a l'organització de projectes pluridisciplinars compartit amb altres matèries.

El procés de creació implica seleccionar els elements del llenguatge musical, les eines analògiques i digitals, i els mitjans musicals o de danses més adequats. Es tracta de generar discursos coherents que combinen els sabers de manera global i s'ajusten a la idea i a la intenció del projecte, així com a les característiques de l'espai i del públic destinatari. A més a més, s'ha de garantir el respecte pels drets d'autor i la propietat intel·lectual.

La capacitat de formular propostes col·lectives, el resultat de les quals sigui la creació de productes musicals o de dansa, junt a la participació activa en el disseny i en la seva posada en pràctica, tot assumint diferents funcions en un context col·laboratiu, contribueixen no tan sols al desenvolupament de la creativitat, sinó també de la capacitat de treballar en equip. La participació en aquestes propostes grupals permet als alumnes comprendre i aprendre de les experiències pròpies, però també de les experiències dels seus companys. De la mateixa manera, els permet apreciar i respectar les diferents aportacions i opinions, valorant l'enteniment mutu com a mitjà per aconseguir un objectiu comú.

La vivència i la reflexió sobre les diferents fases del procés creatiu afavoreixen que els alumnes descobreixin i identifiquin les oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic i professional que estan lligades a la música i a la dansa.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, STEM3, CD2, CPSAA3, CC1, CE1, CE3, CCE3 i CCEC4.

CURSOS DE PRIMER A TERCER

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Identificar els principals trets estilístics d'obres musicals i de dansa de diferents èpoques i cultures, fent evident una actitud d'obertura, interès i respecte en la seva escolta o en la seva visualització.

1.2. Explicar, amb actitud oberta i respectuosa, les funcions acomplertes per determinades produccions musicals i de dansa, relacionant-les amb les principals característiques del seu context històric, social i cultural.

1.3. Establir connexions entre manifestacions musicals i de dansa de diferents èpoques i cultures, tot valorant la seva influència sobre la música i la dansa actuals.

Competència específica 2

2.1. Participar amb iniciativa, confiança i creativitat, en l'exploració de tècniques musicals i de dansa elementals, mitjançant improvisacions pautades, individuals o en grup, en què es facin servir la veu, el cos, instruments musicals i eines tecnològiques.

2.2. Expressar idees, sentiments i emocions en activitats pautades d'improvisació, seleccionant les tècniques més adequades entre les que conformen el repertori personal de recursos.

Competència específica 3

3.1. Llegir partitures senzilles, identificant de forma guiada els elements bàsics del llenguatge musical, amb o sense suport de l'audició.

3.2. Emprar tècniques elementals d'interpretació vocal, corporal o instrumental, aplicant estratègies de memorització i valorant els assajos com a espais d'escolta i aprenentatge.

3.3. Interpretar amb correcció, peces musicals i de dansa senzilles, individuals i en grup, dins i fora de l'aula, gestionant de manera guiada l'ansietat i la por escènica i mantenint la concentració.

Competència específica 4

4.1. Planificar i desenvolupar amb creativitat propostes artístiques i musicals, tant individuals com col·laboratives, tot emprant mitjans musicals i de dansa, així com eines analògiques i digitals.

4.2. Participar activament en la planificació i en l'execució de propostes artístiques i musicals col·laboratives, valorant les aportacions de la resta d'integrants del grup i descobrint oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic i professional.

Sabers bàsics

A. Escolta i percepció

- El silenci, el so, el renou i l'escolta activa. Sensibilitat davant la pol·lució sonora i la creació d'ambients saludables d'escolta.
- Obres musicals i de dansa: anàlisi, descripció i valoració de les seves característiques bàsiques. Gèneres de la música i la dansa.
- Veus i instruments: classificació general dels instruments per famílies i característiques. Agrupacions.
- Compositors i compositoras, artistes i intèrprets internacionals, nacionals, regionals i locals.
- Concerts, actuacions musicals i altres manifestacions artístiques i musicals, en viu i enregistrades.
- Mites, estereotips i rols de gèneres transmesos a través de la música i la dansa.
- Eines digitals per a la recepció musical.
- Estratègies de recerca, selecció i reelaboració d'informació fiable, pertinent i de qualitat.
- Normes de comportament bàsiques en la recepció musical: respecte i valoració.

B. Interpretació, improvisació i creació escènica

- La partitura: identificació i aplicació de grafies, lectura i escriptura musical.
- Elements bàsics del llenguatge musical. Paràmetres del so, intervals. Tonalitat: escales musicals, l'armadura i acords bàsics. Textures. Formes musicals a llarg dels períodes històrics i en l'actualitat.
- Principals gèneres musicals i escènics del patrimoni cultural.
- Repertori vocal, instrumental o corporal, individual o en grup de diferents tipus de música del patrimoni musical propi i d'altres cultures.
- Tècniques elementals per a la interpretació: tècniques vocals, instrumentals i corporals, tècniques d'estudi i de control d'emocions.
- Tècniques d'improvisació guiada i lliure.
- Projectes musicals i audiovisuals: ús de la veu, el cos, els instruments musicals, els mitjans i les aplicacions tecnològiques.
- La propietat intel·lectual i cultural: plantejaments ètics i responsables. Hàbits de consum musical responsable.
- Eines digitals per a la creació musical. Seqüenciadors i editors de partitures.
- Normes de comportament i participació en activitats musicals.

C. Contexts i cultures

- Història de la música occidental: períodes, característiques, gèneres musicals, instruments i agrupacions.
- Les músiques tradicionals a Espanya i a les Illes Balears, i la seva diversitat cultural. Instruments, cançons, danses i balls.
- Tradicions musicals i de dansa d'altres cultures del món.

- Músiques populars, urbanes i contemporànies.
- El so i la música en els mitjans audiovisuals i les tecnologies digitals.

QUART CURS**Criteris d'avaluació***Competència específica 1*

1.1. Analitzar obres musicals i de dansa de diferents èpoques i cultures, identificant els seus trets estilístics, explicant la seva relació amb el context i fent evident una actitud d'obertura, interès i respecte en la seva escolta o la seva visualització.

1.2. Valorar críticament els hàbits, els gustos i els referents musicals i de dansa de diferents èpoques i cultures, reflexionant sobre la seva evolució i sobre la relació amb els del present.

Competència específica 2

2.1. Participar amb iniciativa, confiança i creativitat en l'exploració de tècniques musicals i de dansa de més gran complexitat, mitjançant improvisacions lliures i pautades, individuals o en grup, en què es faci servir la veu, el cos, instruments musicals o eines tecnològiques.

2.2. Elaborar peces musicals o de dansa estructurades, a partir d'activitats d'improvisació, seleccionant les tècniques del repertori personal de recursos més adequades a la intenció expressiva.

Competència específica 3

3.1. Llegir partitures senzilles, identificant els elements bàsics del llenguatge musical i analitzant de forma guiada les estructures de les peces, amb o sense suport de l'audició.

3.2. Emprar diferents tècniques d'interpretació vocal, corporal o instrumental, aplicant estratègies de memorització i valorant els assajos com a espais d'escolta i aprenentatge.

3.3. Interpretar amb correcció i expressivitat peces musicals i de dansa, individuals i en grup, dins i fora de l'aula, gestionant l'ansietat i la por escènica, i mantenint la concentració.

Competència específica 4

4.1. Planificar i desenvolupar, amb creativitat, propostes artístiques i musicals, tant individuals com col·laboratives, seleccionant, entre els disponibles, els mitjans musicals i de dansa més oportuns, així com les eines analògiques o digitals més adequades.

4.2. Participar activament en la planificació i en l'execució de propostes artístiques i musicals col·laboratives, assumint diferents funcions, valorant les aportacions de la resta d'integrants del grup i identificant diverses oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic i professional.

Sabers bàsics

A. Escolta i percepció

- El silenci, el so, el renou i l'escolta activa. Sensibilització i actitud crítica en front de la pol·lució sonora i el consum indiscriminat de música.
- Obres musicals i de dansa: anàlisi descriptiu de les seves característiques més rellevants. Principals gèneres musicals i de dansa.
- Veus i instruments. Evolució i agrupacions. Rellevància en les diferents etapes.
- Compositors i compositores, artistes i intèrprets internacionals, nacionals, regionals i locals.
- Concerts, actuacions musicals i manifestacions artístiques i musicals en viu i enregistrades.
- Mites, estereotips i rols de gènere transmesos a través de la música i la dansa.
- Eines digitals per a la recepció, musical.
- Estratègies de recerca, selecció i reelaboració d'informació fiable, pertinent i de qualitat.
- Actitud de respecte i valoració en la recepció musical.

B. Interpretació, improvisació i creació escènica

- La partitura: lectura i escriptura musical.
- Elements del llenguatge musical. Tonalitat, modulació, funcions harmòniques, progressions harmòniques. Formes musicals complexes.
- Repertori vocal, instrumental o corporal individual o de grup de diferents tipus de música del patrimoni musical històric, actual i d'altres cultures.
- Tècniques per a la interpretació, tècniques vocals, instrumentals i corporals, tècniques d'estudi i de control d'emocions.
- Tècniques d'improvisació guiada i lliure: melòdiques i ritmes vocals, instrumentals o corporals.
- Planificació i execució de projectes musicals i audiovisuals, ús de la veu, el cos, els instruments musicals, els mitjans i les aplicacions tecnològiques.
- Valors i hàbits de consum responsable en les plataformes digitals i les xarxes socials musicals.

- Recursos per a la creació de productes musicals i audiovisuals. Eines digitals per a la creació musical. Seqüenciadors, editors de partitures i aplicacions informàtiques.
- Actituds de respecte i col·laboració en la participació activa en activitats musicals.

C. Context i cultures

- Història de la música a Espanya i a les Illes Balears: períodes, característiques, gèneres musicals, instruments i agrupacions.
- Tradicions musicals i de dansa d'altres cultures del món. Funcions. Pervivència i influències en altres estils musicals.
- Músiques populars urbanes i contemporànies.
- El so i la música en els mitjans audiovisuals i les tecnologies digitals.
- La música al servei d'altres arts i llenguatges.

Recursos Digitals

La matèria optativa Recursos Digitals té com a finalitat dotar els alumnes de les habilitats suficients per desenvolupar-se en una societat moderna, on els dispositius, la comunicació i la informació digitals ocupen cada vegada un espai més rellevant. Tant és així que, per poder exercir actualment una ciutadania responsable, no tan sols és important assolir destreses tècniques en la utilització d'aplicacions i aparells de naturalesa diversa, sinó que també resulta indispensable adquirir un coneixement bàsic del funcionament i dels perills de les xarxes socials per ser capaç de fer-ne un ús ètic, segur i crític.

Les Tecnologies de la Informació i de la Comunicació (TIC) produeixen canvis molt profunds en l'estructura social, industrial, laboral i econòmica del món actual i s'han transformat en un dels motors principals de desenvolupament i progrés. La productivitat de l'economia i l'eficiència de les institucions passen, cada vegada més, per un sistema productiu centrat en la capacitat de generació i tractament de la informació de l'individu. També permeten la globalització dels coneixements, posant en contacte persones d'àmbits molt diferents, afavorint la interdisciplinarietat i creant nous grups socials.

Malgrat tots els canvis positius, l'era digital també du associades transformacions que tenen un impacte negatiu en la societat i, d'una manera més notable, en els usuaris més vulnerables com són els nostres alumnes. La telefonia mòbil i l'explosió de l'entreteniment vinculat a les pantalles, tant els jocs com els continguts en "streaming", ha provocat un gran increment en el temps que qualsevol persona està en contacte amb, com a mínim, un dispositiu. Aquest fet, en ell mateix, ja ha generat problemes d'addiccions, però, a més, ha suposat una oportunitat de negoci per empreses que l'han aprofitat sense mesurar les conseqüències. Així, l'ús de xarxes socials ha desencadenat un gran nombre de problemes de salut mental entre els adolescents, l'aparició de pàgines d'apostes esportives ha fet augmentar la ludopatia, el consum descontrolat de pornografia ha modificat la concepció sobre la dona i ha suposat un repunt del masclisme...

Tota aquesta potencialitat de les eines digitals obliga que la formació dels alumnes en aquest àmbit sigui integral. Per aquest motiu, les competències específiques s'han enfocat a l'assoliment d'un objectiu dual. D'una banda, la formació en aquesta matèria ha de constituir una eina per a l'estudi de la resta d'assignatures i permetre l'aprofundiment en l'ús de les utilitats necessàries per a la creació i difusió d'aplicacions i continguts a internet. Però, per l'altra, aquest aprenentatge s'ha de fer sempre sense perdre de vista els criteris i les mesures que facilitin als alumnes exercir una ciutadania digital crítica i responsable, i adoptar hàbits que afavoreixin el benestar personal i la seguretat de les dades.

Per tal de reforçar aquesta idea, els criteris d'avaluació, com a elements que permeten valorar el grau de desenvolupament de les competències específiques, estan enfocats a desenvolupar, en els alumnes, les destreses vinculades a l'àrea al

mateix temps que han de reflexionar sobre les seves pròpies pràctiques, han de prendre consciència dels riscos associats i han de generar rutines eficients i saludables.

La matèria s'organitza en cinc blocs interrelacionats de sabers bàsics: Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge, Edició i creació de continguts, Comunicació i difusió d'idees, Ciutadania digital crítica i Seguretat i Pensament computacional.

El primer bloc està enfocat a familiaritzar els alumnes amb les eines més bàsiques per treballar en línia i de manera col·laborativa així com també a conèixer els entorns d'aprenentatge per, en cas de necessitat, seguir la seva formació a distància. El segon i tercer bloc aprofundeixen en la creació i edició de continguts i formats específics, ja sigui per treballar aspectes més vinculats a unes matèries en concret o per fer difusió de continguts en diferents formats. El quart bloc pretén treballar el civisme digital, tant per la part de responsabilitat que tenim com a usuaris, com per als perills i amenaces a què ens exposem i les estratègies dissenyades per minimitzar-ne els riscos. I finalment, el darrer bloc obre la porta perquè els alumnes tinguin una primera presa de contacte amb el funcionament intern de les aplicacions que usen.

D'aquesta manera, per la rellevància i la transversalitat que implica la Recursos digitals, és necessari tenir una dedicació específica que asseguri que aquestes destreses es treballen i s'assoleixen en l'etapa educativa obligatòria.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

1. Cercar i seleccionar de manera crítica informació adequada provinent de diferents fonts, atenent a criteris de validesa, qualitat, actualitat i fiabilitat i respectant els drets d'autor, per incorporar-la a la construcció de coneixement.

Actualment, per comoditat i pel volum de dades al qual es té accés, la recerca dins qualsevol àmbit de coneixement no es pot permetre no fer servir internet com a font d'informació. Dins l'àmbit educatiu i personal, els alumnes també s'enfronten contínuament a aquest procés de consulta. És per aquest motiu que és necessari que coneguin els riscos derivats de l'ús d'aquests recursos i la relació amb la desinformació per tal que siguin capaços de reconèixer els orígens d'informació acceptables.

Les informacions fiables es poden trobar en distintes plataformes tecnològiques però conviuen amb notícies pseudocientífiques, incompletes o, simplement, malintencionades. Per això, els alumnes han de desenvolupar l'esperit crític i contrastar i avaluar la informació que obtenen per tal de no caure en els paranys de les xarxes. Igualment, també és important exercir una ciutadania digital

responsable, amb coneixement de les possibilitats que atorga, les conseqüències de diferents accions i el respecte per l'autoria dels materials aliens.

Aquesta competència específica es vincula amb els següents descriptors: CCL2; CCL3; CP1; STEM4; CD1; CD3; CPSAA4; CC1.

2. Valorar i preveure els riscos per a la salut i la seguretat dels dispositius i les dades personals, identificant les principals amenaces per tal de saber fer-ne un ús segur, saludable i legal.

La interacció amb la tecnologia i amb els dispositius augmenta l'exposició a riscos, amenaces i atacs i és capaç de modificar de forma important les conductes individuals i grupals. Per això, els alumnes han d'adquirir hàbits que els permeten preservar i tenir cura del seu benestar i la seva identitat digital, aprenent a protegir-se davant possibles amenaces que suposin un risc per a la salut física i mental i adquirint pautes adequades de resposta, triant la millor opció i avaluant el benestar individual i col·lectiu.

Aquesta competència inclou tant aspectes tècnics relatius a la configuració de dispositius, com els relacionats amb la protecció de les dades personals. Incideix en l'assoliment d'una gestió eficaç de la identitat digital, en la qual es té en compte la imatge que es projecta i el rastre que es deixa en la xarxa. Així mateix, es treballa el tema del benestar personal davant possibles amenaces externes en el context de problemes com el ciberassetjament i diferents addiccions com són la dependència tecnològica o l'abús en el joc.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM5, CD3, CD4, CPSAA2, CC1, CC2.

3. Expressar, comunicar i difondre idees i continguts amb un llenguatge inclusiu i no sexista, utilitzant eines de comunicació i publicació simples per gestionar de forma responsable la seva presència a la xarxa.

La competència abasta els aspectes necessaris per a la comunicació i expressió d'idees. Fa referència a l'exposició de propostes, representació de dissenys, publicació de continguts, manifestació d'opinions... Per tant, s'ha de fomentar l'ús d'eines digitals per a l'elaboració de la informació, per a la comunicació i compartició d'arxius, per al treball en grup i per a la difusió mitjançant diferents eines, plataformes virtuals o xarxes socials.

Aquest tractament complet del procés comunicatiu requereix l'ús correcte del llenguatge amb la terminologia adequada, la incorporació de l'expressió gràfica i el coneixement de les diferents eines a l'abast dels estudiants. Això implica una actitud responsable i de respecte cap als protocols establerts en el treball col·laboratiu, extensible tant al context presencial com a les actuacions en la

xarxa, aplicant els codis de comunicació i comportament específics de l'àmbit digital, la denominada etiqueta digital.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, CCL5, STEM4, CD2, CD3, CCEC3 i CCEC4.

4. Fer servir les eines informàtiques a l'abast per crear i editar continguts digitals de diferent naturalesa, treballant de forma autònoma o col·laborativa, per aplicar-les a la construcció de coneixements i donar suport a l'aprenentatge a àmbits diversos.

L'aprofitament dels recursos informàtics està estretament vinculat al coneixement dels formats en què es pot emmagatzemar i difondre una informació i les diferents formes de modificar-los. Per tant, la familiaritat amb eines diverses d'edició digital i aplicacions per a la creació de continguts ajuda els alumnes a desenvolupar la seva creativitat, fomenta la seva iniciativa i autonomia i els permet aprofundir en el coneixement a l'hora que pensen estratègies per comunicar-lo de formes més efectives.

La naturalesa de les eines que poden ajudar en aquest procés és molt diversa. Els entorns personals d'aprenentatge contenen una bona quantitat d'aplicacions el coneixement de les quals resulta fonamental per donar resposta als reptes generals que es poden trobar els alumnes. D'altra banda, en els diferents sistemes operatius es pot trobar programari que permet crear i editar arxius d'imatge, àudio i vídeo que poden ajudar a mostrar l'assoliment de les destreses que es plantegen des de totes les matèries. Finalment, no s'han d'oblidar aquelles aplicacions específiques d'una matèria concreta que ajuden a aprofundir en el coneixement de l'àrea, però que sovint no reben l'atenció adequada per manca de temps.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM4, CD2, CPSAA5, CE3, CCEC2 i CCEC3.

5. Desenvolupar aplicacions informàtiques en diferents entorns, aplicant els fonaments del pensament computacional per donar resposta a problemes diversos i per simular el comportament de sistemes senzills.

L'habilitat per crear programes d'ordinador és una part important de l'alfabetització en la societat actual. Quan la gent aprèn a programar, aprèn importants estratègies per resoldre problemes, dissenyar projectes i comunicar idees.

Existeix una gran varietat d'entorns i llenguatges de programació que ajuda a promoure el pensament computacional, les habilitats en la resolució de problemes, l'ensenyament, l'aprenentatge i l'expressió creativa. De tots aquests, els que basen el seu funcionament en blocs tenen una interfície senzilla que

permet als joves crear històries digitals, jocs i animacions des d'edats molt primerenques. Els que són accessibles a través de la xarxa afavoreixen la col·laboració i la igualtat.

Dominar els mecanismes propis de la programació permet als alumnes simular diferents situacions. Això els permet aprofundir en la comprensió dels comportaments de sistemes macroscòpics i microscòpics senzills atenent a la modelització dels factors clau que guien la seva dinàmica.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, STEM3, CD5, CPSAA5 i CE3.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

- 1.1. Cercar i seleccionar informació en funció de les seves necessitats fent ús de les eines de l'entorn personal d'aprenentatge i seguint normes bàsiques de seguretat a la xarxa.
- 1.2. Contrastar informació procedent de diferents fonts de manera crítica i segura, avaluant la seva fiabilitat i pertinència.
- 1.3. Fer un ús ètic de les dades i les eines digitals, aplicant les normes d'etiqueta digital i respectant les llicències d'ús i propietat intel·lectual en la comunicació, col·laboració i participació activa a la xarxa.

Competència específica 2

- 2.1. Protegir les dades personals i l'empremta digital generada a internet configurant les condicions de privacitat de les xarxes socials i espais virtuals de treball.
- 2.2. Configurar i actualitzar contrasenyes, sistemes operatius i antivirus de manera periòdica en els diferents dispositius digitals d'ús habitual.
- 2.3. Identificar i saber reaccionar davant situacions que representen una amenaça a la xarxa triant la millor solució entre diverses opcions i valorant el benestar personal i col·lectiu.
- 2.4. Reconèixer els bons hàbits d'ús dels dispositius digitals als àmbits educatiu, laboral i de l'entreteniment, adoptant conductes que evitin problemes per a la salut personal com el sedentarisme i les addiccions.

Competència específica 3

- 3.1. Interactuar en espais virtuals de comunicació i plataformes d'aprenentatge col·laboratiu, adaptant-se a diferents audiències amb una actitud participativa i respectuosa.
- 3.2. Compartir i publicar informació i dades a la xarxa, fent ús de les diferents eines i formats disponibles a internet.

Competència específica 4

- 4.1. Crear i editar continguts digitals de manera individual o col·lectiva, seleccionant les eines més apropiades de manera creativa.
- 4.2. Fer servir programari propi d'àmbits diversos de forma autònoma, aprofitant els avantatges que proporcionen aquestes eines per aprofundir en el coneixement de les diferents matèries.

Competència específica 5

- 5.1. Dissenyar solucions a problemes informàtics a través d'algoritmes i diagrames de flux, aplicant els elements i tècniques de programació de manera creativa.
- 5.2. Programar aplicacions senzilles per a diferents dispositius, emprant els elements de programació de manera apropiada i aprofitant els recursos que faciliten les diferents eines d'edició disponibles.
- 5.3. Simular el comportament de sistemes simples, utilitzant la programació i reproduint el comportament dels seus components fonamentals per obtenir una eina amb capacitat predictiva.

Sabers bàsics**A. Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge**

- Sistemes de comunicació. Gestió avançada i organització del correu electrònic. Crear i gestionar videotrucades.
- Intercanvi d'arxius i emmagatzematge en el núvol. Organització en carpetes i unitats compartides.
- Treball col·laboratiu. Configuració dels permisos d'accés.
- Aules virtuals. Ús de les aplicacions pròpies de l'entorn personal d'aprenentatge (processador de text, full de càlcul, formularis...).
- Estratègies i recursos per al treball col·laboratiu en línia eficient. Aplicacions per prendre notes, fer llistes i organitzar tasques.

B. Edició i creació de continguts.

- Imatges de mapes de bits i vectorials.
- Àudio i vídeo.
- Plànols i models 3D (CAD/CAM).
- Mapes conceptuals i esquemes.
- Programari específic pel tractament dels sabers bàsics d'altres matèries (calculadores gràfiques, mapes interactius, aplicacions web diverses...).
- Creació de continguts amb formats originals (còmics, animacions...).

C. Comunicació i difusió d'idees

- Elaboració, publicació i difusió de documents
- Comunicació i col·laboració en xarxa (blogs).
- Publicació i difusió responsable en xarxes.
- Publicació de continguts a la web.

D. Ciutadania digital crítica i seguretat

- Cerca i selecció d'informació fiable. Eines per detectar notícies falses i fraus. Ús crític de les xarxes.
- Seguretat i protecció de dades. Mesures preventives (gestió de contrasenyes, còpies de seguretat). Identitat, reputació i empremta digitals.
- Seguretat dels dispositius. Mesures preventives i correctives per fer front a riscos, amenaces i ciberatacs.
- Salut, benestar i seguretat personal a internet. Situacions de violència a les xarxes. Principals riscos i mecanismes de resposta.
- Ús ètic de dades i eines digitals: llibertat d'expressió, etiqueta digital, propietat intel·lectual i llicències d'ús, obsolescència programada...

E. Pensament computacional.

- Fonaments de la programació. Programació amb llenguatges de blocs.
- Aplicacions informàtiques senzilles per ordinador i dispositius mòbils.
- Fonaments de la intel·ligència artificial.
- Simuladors informàtics.

Segona Llengua Estrangera

La ràpida evolució de les societats actuals i les seves múltiples interconnexions exigeixen el desenvolupament d'aquelles competències que ajudin els individus a practicar una ciutadania independent, activa i compromesa amb la realitat contemporània, cada vegada més global, intercultural i plurilingüe. Tal com assenyalava el Marc de Referència de Competències per la Cultura Democràtica, en les actuals societats, culturalment diverses, els processos democràtics requereixen del diàleg intercultural. Per tant, la comunicació en diferents llengües resulta clau en el desenvolupament d'aquesta cultura democràtica. En la idea d'un Espai Europeu d'Educació, la comunicació en més d'una llengua evita que l'educació i la formació es vegin obstaculitzades per les fronteres, i afavoreix la internacionalització i la mobilitat, a més de permetre el descobriment d'altres cultures, ampliant les perspectives dels alumnes.

El plurilingüisme fa referència a la presència simultània i interrelacionada de dues o més llengües en el repertori lingüístic individual. Els coneixements i experiències lingüístiques de cada individu, adquirits bé en el seu entorn o bé a l'escola, no s'organitzen en compartiments estancs, sinó que s'interrelacionen i contribueixen a desenvolupar i ampliar la competència comunicativa dels subjectes. En aquest sentit, el Consell d'Europa indica que l'objectiu de l'aprenentatge de llengües en l'actualitat no ha de ser el domini d'una, dues o més llengües considerades de forma aïllada, sinó l'enriquiment del repertori lingüístic individual i el desenvolupament del perfil plurilingüe i intercultural compost per diferents nivells de competència en diferents llengües que van canviant en funció dels interessos i necessitats de cada moment. Aquesta és precisament la finalitat d'incloure l'aprenentatge d'una segona llengua estrangera en l'etapa de l'Educació Secundària Obligatòria.

L'oferta de la matèria de segona llengua estrangera contribueix de manera directa a la millora de les destreses lingüístiques, plurilingües i interculturals dels alumnes. La dimensió comunicativa, que està composta per les dues primeres, ajuda a desenvolupar les capacitats vinculades amb el llenguatge i la comunicació, i afavoreix l'enriquiment del seu repertori lingüístic. La dimensió intercultural engloba els aspectes històrics i culturals que permeten conèixer, valorar i respectar tant la diversitat lingüística com la cultural. Totes dues dimensions, la comunicativa i la intercultural, contribueixen al fet que els alumnes puguin exercir una ciutadania independent, activa i compromesa amb una societat democràtica. Els coneixements, destreses i actituds que implica aquesta matèria ajuden a l'enriquiment dels repertoris i experiències dels alumnes, per la qual cosa faciliten la seva integració i la seva participació en una varietat de contextos i situacions comunicatives que han de suposar un estímul per al seu desenvolupament i millors oportunitats en els àmbits personal, social, educatiu i professional.

El Marc comú europeu de referència per a les llengües (MECR) és peça clau per determinar els diferents nivells de competència que els alumnes adquireixen en

les diferents activitats de la llengua, i serveix també de suport en el procés d'aprenentatge de la llengua estrangera, que s'entén com a dinàmic i continuat, flexible i obert. Així mateix, estableix les bases per a la definició de les competències comunicatives i interculturals, que constitueixen la base del currículum de llengües estrangeres. Per tant, el MECR, que serveix de referent per al desenvolupament i l'anivellament dels diferents elements curriculars de la matèria de Llengua Estrangera, ho serà també per a la de Segona Llengua Estrangera. D'acord amb l'enfocament orientat a l'acció que planteja aquest MECR, que contribueix de manera significativa al disseny de metodologies eclèctiques, el caràcter competencial d'aquest currículum convida el professorat a crear tasques interdisciplinàries, contextualitzades, significatives i rellevants, i a desenvolupar situacions d'aprenentatge on es considerin els alumnes com a agents socials progressivament autònoms, i gradualment responsable del seu propi procés d'aprenentatge. Això implica tenir en compte els seus repertoris, interessos i emocions, així com les seves circumstàncies específiques, amb la finalitat d'establir les bases per a l'aprenentatge al llarg de tota la vida.

La matèria de segona llengua estrangera en l'etapa de l'Educació Secundària Obligatoria és una matèria d'opció oferta a quart curs. No obstant això, els alumnes que l'estudien en poden haver iniciat el seu contacte amb anterioritat, ja que s'inclou entre les matèries optatives d'oferta obligada de primer a tercer en aquesta etapa. Per això, el currículum per a la matèria de segona llengua estrangera ha de ser prou flexible com per ajustar-se a la diversitat de nivells que pot presentar els alumnes. Per tal de contribuir a aquesta flexibilitat, aquest currículum desenvolupa els nivells bàsics prenent com a referència el currículum general de la matèria de Llengua Estrangera, que haurà d'adequar-se a les característiques de cada un dels alumnes.

Especificacions sobre les competències específiques, els sabers bàsics i els criteris d'avaluació.

Els ensenyaments d'una segona llengua estrangera han d'anar dirigits a la consecució de les mateixes competències específiques establertes per a la primera, amb la necessària adequació del nivell a les característiques dels alumnes. Així, aquesta matèria està dissenyada a partir de les sis competències específiques plantejades en el currículum de Llengua Estrangera, que recullen aspectes relacionats amb les activitats comunicatives de comprensió, producció, interacció i mediació, així com amb el plurilingüisme i la interculturalitat.

Els criteris d'avaluació determinen el grau d'adquisició de les competències específiques per part dels alumnes, per la qual cosa s'hi presenten vinculats. La seva adequada aplicació depèn dels nivells de partida dels alumnes. L'avaluació ha de remetre fonamentalment als assoliments tenint en compte la situació de partida de cada alumne. Així, els criteris d'avaluació de la matèria de Llengua Estrangera s'han d'utilitzar com a referent tant per a la detecció del punt de

partida dels alumnes, com per a l'avaluació del nivell final, ajudant així a establir el grau d'avançament experimentat pels alumnes de manera individualitzada.

Finalment, els sabers bàsics conjuminen els coneixements (saber), les destreses (saber fer) i les actituds (saber ser) necessaris per a l'adquisició de les competències específiques de la matèria, i afavoreixen l'avaluació dels aprenentatges a través dels criteris. S'estructuren en tres blocs. El bloc de «Comunicació» abasta els sabers que és necessari activar per al desenvolupament de les activitats comunicatives de comprensió, producció, interacció i mediació, inclosos els relacionats amb la cerca de fonts d'informació i la gestió de les fonts consultades. El bloc de «Plurilingüisme» integra els sabers relacionats amb la capacitat de reflexionar sobre el funcionament de les llengües, amb la finalitat de contribuir a l'aprenentatge de la llengua estrangera i a la millora de les llengües que conformen el repertori lingüístic dels alumnes. Finalment, en el bloc de «Interculturalitat» s'agrupen els sabers sobre les cultures vehiculades a través de la llengua estrangera i la seva valoració com a oportunitat d'enriquiment i de relació amb els altres. S'inclouen també en aquest bloc els sabers orientats al desenvolupament d'actituds d'interès per entendre i apreciar altres llengües, varietats lingüístiques i cultures.

Taller de Consum Responsable

La realitat, que se'ns presenta com un tot, és cada vegada més rica en matisos econòmics i financers. Aquests últims incideixen en les nostres vides des d'edats molt primerenques i ho fan a una velocitat major que en el passat, per la qual cosa resulta imprescindible dotar la societat d'eines adequades amb les quals manejar situacions quotidianes en condicions òptimes de sostenibilitat, tant individual com social.

D'altra banda, el fet de viure en comunitats interrelacionades i dinàmiques suposa que els nostres actes personals generin conseqüències a nivell agregat que han de respectar els equilibris intergeneracionals entesos com el desig d'aconseguir un món millor per als qui estan per venir. En aquest sentit, ser conscients de les nostres accions presents, per millorar-les, forma part del que hem entès com a sostenibilitat.

La matèria Taller de Consum Responsable té una triple finalitat.

En primer lloc, formar els alumnes en els conceptes bàsics que són protagonistes en les relacions financeres. La finalitat no és una altra que oferir un aprenentatge vinculat a la vida real i apropar als estudiants les eines necessàries per al seu benestar personal i qualitat de vida. D'aquesta manera, estarà en condicions d'abordar la segona finalitat: una educació en valors socials i ètics, perquè els enriqueixi com a persones, perquè siguin persones independents, amb criteri i capaços d'afrontar els reptes que els esperen en el futur identificant les seves fites i els recursos que necessiten per assolir-los.

La tercera finalitat, conseqüència de la consecució de les dues anteriors, és fomentar entre les persones patrons de consum i actuacions sostenibles, i evidenciar la importància del respecte intergeneracional, de la fiscalitat (en particular, ressaltant el paper dels impostos), de les nostres pautes de consum i dels principis que impulsen el mercat de treball, sense oblidar contextualitzar totes aquestes accions en el nostre entorn més pròxim: les Illes Balears.

La matèria es desenvolupa a partir d'aprenentatges significatius, funcionals i d'interès per a l'alumnat, proporcionant sabers específics i tècnics per examinar, de manera crítica, la societat en la qual viu, posant en primer pla la importància dels seus actes individuals i com aquests generen conseqüències en la societat.

L'elecció de la denominació «taller» respon a una intenció metodològica d'acostar a els alumnes els coneixements d'una forma pràctica, a través d'un enfocament holístic en el qual les decisions financeres i de consum responsable es prenen com a conseqüència de la interacció amb la mateixa realitat i no com a aproximació a una situació que se'n desprén, sense connexió amb altres aspectes de la vida. El paradigma de la sostenibilitat actua com a marc sota el qual es desenvolupen totes les actuacions de l'alumnat.

Aquesta matèria, per la seva naturalesa de taller, es desenvolupa a partir d'aprenentatges significatius, funcionals i d'interès per a l'alumnat, i proporciona sabers específics i tècnics per examinar, de manera crítica, la societat en la qual viu, posant en primer pla la importància de conèixer les característiques bàsiques de les relacions financeres a fi d'establir patrons sostenibles de consum. La denominació de taller respon a la necessitat d'abordar aquests sabers a partir de metodologies àgils i creatives que permetin, a més, emprar una varietat d'eines (paper, presentacions, fulls de càlcul, apps mòbils, etcètera), estimulant l'aprenentatge a partir de la posada en pràctica dels sabers teòrics transmesos. La mateixa naturalesa de taller contribueix, també, a potenciar les habilitats de comunicació per explicar i transmetre la informació a contextos reals i fomentar el treball col·laboratiu i en equip.

En aquest sentit existeix una vinculació directa amb l'etapa de primària, en els principis pedagògics de la qual s'explicita la potenciació de l'aprenentatge significatiu per al desenvolupament de les competències que promouen l'autonomia i la reflexió.

En el pla de les competències clau, es pretenen aconseguir i desenvolupar a través de les seves competències específiques, les quals generen espais compatibles perquè concorrin la competència en comunicació lingüística (CCL), la competència plurilingüe (CP), la competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria (STEM), la competència digital (CD), la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), la competència ciutadana (CC), la competència emprenedora (CE) i la competència en consciència i expressió culturals (CCEC).

Taller de Consum Responsable està plantejada com a matèria optativa en els dos primers cursos de l'Educació Secundària Obligatoria, procurant els següents resultats:

En primer lloc, que l'alumnat compti amb una educació financera bàsica, que li proporcionï uns bastiments sòlids sobre els quals construir les seves experiències financeres futures, impulsant la presa racional de decisions.

En segon lloc, que els alumnes duguin a terme accions de consum responsable, sent part activa del paradigma d'economia circular, promovent actes individuals que s'associïn a la sostenibilitat.

Els sabers bàsics s'organitzen en tres blocs, sent objectiu d'aquesta matèria que els alumnes prenguin un primer contacte amb els sabers de les finances, el consum responsable i la sostenibilitat dels nostres actes econòmics.

El primer d'aquests blocs està vinculat a presentar les relacions econòmiques i financeres que sorgeixen entre llars, empreses i administracions públiques,

endinsant-nos en la necessitat d'organitzar i encaixar els fluxos de renda que se'n desprenen, planificant-los i gestionant-los des d'un punt de vista racional. Per això, han de tenir-se en compte l'adquisició de sabers vinculats amb els elements de qualsevol projecte d'estalvi i inversió, com ara el tipus d'interès o la rendibilitat, sabers que s'ha de materialitzar en l'elaboració d'un projecte personal d'estalvi.

El segon dels blocs parteix dels sabers consolidats en l'anterior, per desenvolupar patrons i hàbits de consum sostenible. Es posa l'accent, en aquest bloc, en el consum responsable i en les conseqüències de la seva no aplicació i es familiaritza els alumnes amb la gestió de documents habituals en la vida quotidiana i la presa racional de decisions.

El tercer i últim bloc està dedicat a la sostenibilitat i a l'economia circular, establint la importància de l'Estat del Benestar i el paper que juga en les nostres vides, determinant els drets de les persones consumidores i treballadores, en un marc on es combat la desigualtat i es persegueixen els Objectius de Desenvolupament Sostenible, també des del punt de vista de les polítiques de la comunitat autònoma.

Els criteris d'avaluació establerts per a aquesta matèria van adreçats a conèixer el grau de competència que els alumnes hagin adquirit; és a dir: l'acompliment a nivell cognitiu, instrumental i actitudinal, respecte dels sabers proposats que s'han d'aplicar a l'àmbit personal, social i acadèmic amb una futura projecció professional.

Es proposa la concreció curricular d'aquesta matèria des d'una perspectiva teòrica i pràctica que apliqui els sabers al desenvolupament de pràctiques de taller que parteixin de situacions quotidianes. En aquest sentit, en l'esperit de la matèria Taller de finances, consum responsable i sostenibilitat hi és present la intenció de formar part activa de projectes STEAM, aportant als alumnes la possibilitat d'entendre situacions quotidianes des d'un enfocament holístic, sota el qual la realitat és molt més que la suma de les seves parts.

Els aprenentatges es construeixen des de l'acció i la visió de la realitat. Els alumnes han de comprendre observant, interactuant i ideant, han de gestionar recursos, han de desenvolupar experiències i han de prendre decisions vitals en un ambient flexible i obert que els permeti desplegar les seves aptituds, potenciar les seves destreses i actituds socials, treballant en equip. Aquesta dinàmica de treball genera una cultura creativa, col·laborativa i de participació dirigida a crear valor per als altres.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Prendre consciència que les relacions econòmiques entre les llars, les empreses i les administracions públiques generen fluxos de renda que responen a les seves necessitats o capacitats de finançament,**

reconeixent que aquests fluxos poden ser prestats o invertits en el temps, valorant la idoneïtat de realitzar-ne una adequada planificació i estudiant les diverses formes de diners, els seus usos i la seva gestió per part dels intermediaris financers, comprenent que aquesta ha de realitzar-se dins d'un marc ètic.

Els alumnes han de conèixer què són les finances personals, per què i per a què són necessàries. Aquesta necessitat es deriva del reconeixement de les relacions econòmiques entre els tres agents econòmics (llars, empreses i administracions públiques), relacions que generen fluxos de renda com a conseqüència de les seves diferents necessitats i capacitats de finançament. Per això, els alumnes han de comprendre que existeixen unes relacions financeres que acompanyen les econòmiques i conèixer-les amb la finalitat de gestionar aquests fluxos de manera adequada, evitant situacions adverses.

És important, a més, que identifiqui els diners com el vehicle que permet, a més de gastar, invertir i que distingeixi entre diners en efectiu i diners electrònics i dipòsits, comprenent les diferents formes de pagament i comparant-les, alhora que es reconeix el paper de les entitats financeres en tot el procés, paper que s'ha de dur a terme dins d'un marc ètic que faciliti unes relacions adequades entre les persones.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL2, CCL3, CD1, CPSAA2, CPSAA4, CC3, CC4, CCEC3

2. Identificar el concepte de tipus d'interès, distingint el seu paper en les lleis de capitalització, duent a terme càlculs que condueixin a establir els resultats d'operacions bàsiques de préstec, inversió i assegurança, coneixent la naturalesa i finalitat dels corrents monetaris que aquestes generen.

Els alumnes han de conèixer el concepte de tipus d'interès, entenent-ho com un simple preu per disposar o per estalviar una quantitat de diners durant un període de temps, sent capaç de realitzar càlculs diferents en funció de la llei de capitalització emprada, comparant els seus diferents resultats i analitzant les conseqüències d'aquesta elecció. A més, han d'aplicar els seus sabers en casos pràctics i quotidians d'operacions de préstec i inversió (estalvi), analitzant els elements que apareixen i sent conscients de la seva naturalesa, significat i implicacions per a les seves finances personals, diferenciant entre interessos i capital. Aquestes comparacions i anàlisis s'han de poder realitzar emprant eines de tota mena, incloses les informàtiques. Les finances personals, així com les operacions d'estalvi i inversió són enteses dins d'un tot en el qual la mutualització cobra protagonisme en repartir els riscos entre els diferents agents de la societat, per la qual cosa la valoració i comprensió del concepte d'assegurança cobra tota la seva importància en aquesta realitat.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL2, CCL3, CP1, STEM1, STEM2, STEM4, CD1, CD2, CD3, CD5, CPSAA4, CCEC3.

- 3. Conèixer el paradigma del consum responsable o conscient, identificant els beneficis personals i valorant les conseqüències que té per a la societat, el medi ambient i les relacions laborals una ciutadania preocupada pels seus actes de compra, sent conscients de la necessitat de prendre decisions racionals i de mostrar comportaments d'acord amb una comprensió adequada dels missatges publicitaris, analitzant la creació de valor afegit de l'activitat productiva i essent crítics amb l'obsolescència programada.**

Dominar els impulsos irracionals en els actes de consum és una tasca complexa. Es requereix coneixement de les pautes estudiades per l'economia del comportament, així com la valoració dels impactes que les nostres accions individuals causen en el nostre entorn, immediat i llunyà, tant a nivell ambiental com en les condicions de treball, dins i fora de les nostres fronteres. A través d'aquesta competència, l'alumnat podrà analitzar els seus actes de compra i reflexionar sobre els processos racionals de presa de decisions, sent conscient de la seva dificultat. A més, ha de proposar situacions quotidianes en les quals posar a prova aquesta competència, analitzant els missatges publicitaris per distingir la proposta de valor de l'impuls induït, sent conscient, alhora, de la freqüència amb què repeteix certes compres a causa del que coneixem com a obsolescència programada, no tan sols tècnica, sinó també funcional o psicològica.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL1, CCL3, CP3, CD1, CD3, CPSAA3, CPSAA5, CC3, CC4, CE1, CCEC3.

- 4. Conèixer què és un pressupost personal, planificant-lo i duent a terme la seva gestió efectiva, identificant i classificant despeses i ingressos, així com plantejant el lloc que l'estalvi hi ha d'ostentar i sent capaç de llegir i entendre els documents que actuen de suport d'ingressos i despeses, com el contracte de treball, la nòmina, les factures i rebuts de compra o préstec, tiquets, els contractes de lloguer, d'assegurança i els fulls de reclamació, valorant, a més, les opcions reservades per capitalitzar els estalvis a través d'actius financers, una vegada analitzades i comparades les seves característiques de risc, rendibilitat i liquiditat, en un entorn d'inversió diversificat.**

La planificació d'un pressupost personal, emprant eines tradicionals o programari, es configura com a pilar principal per a la presa racional de decisions, un consum responsable, unes finances sanejades i la facilitació de l'estalvi personal. A través d'aquesta competència, els alumnes adquireixen la capacitat de gestionar un pressupost personal, identificant les possibles fonts d'ingressos i planificant les despeses personals, classificant-les segons la seva naturalesa. Aquesta competència ha d'ajudar a identificar i comprendre el significat i

contingut dels diversos documents quotidians que actuen de suport físic de les despeses i ingressos, informació que ha d'acompanyar els alumnes al llarg de tot el cicle vital i que els serà de vital importància per prendre decisions racionals i plantejar un estalvi que s'han de gestionar des del coneixement de les variables rendiment, risc i liquiditat, sempre comparades dins d'un entorn diversificat que permeti minimitzar els riscos no sistemàtics.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL2, CCL3, STEM3, STEM4, CD1, CD5, CPSAA1, CPSAA5, CE3, CCEC3.

- 5. Valorar i relacionar l'impuls de l'esperança de vida, en néixer i als 65 anys, amb l'augment en les taxes d'escolarització i en la cobertura sanitària, compronent i estudiant els pilars bàsics sobre els quals se sustenta l'Estat del Benestar, determinant la importància de l'estalvi personal, la solidaritat entre generacions com a marc del nostre sistema públic de pensions i reconeixent el paper crucial que juguen els impostos dins del nostre sistema de benestar.**

Les societats modernes aconsegueixen, de manera constant, fites quant a l'esperança de vida, tant en néixer com als 65 anys, procurant poblacions cada vegada més longeves. Per això, el repte de l'Estat del Benestar és, cada vegada, més important i es fa necessari protegir la seva evolució. Amb aquesta competència, els alumnes han de ser conscients de l'augment en l'esperança de vida i l'han de connectar amb l'Estat del Benestar, paradigma sense el qual no seria possible assistir a aquests processos. Per això, han d'identificar els seus pilars bàsics, fortament influenciats i sostinguts per l'acció conjunta de la ciutadania a través de l'Estat, mitjançant un sistema públic de pensions, que és de repartiment, i un sistema fiscal, acompanyat d'hàbits saludables d'estalvi personal. Reconèixer aquest paper, valorar la solidaritat intergeneracional, comprendre les regles bàsiques de càlcul de la pensió de jubilació és un coneixement que ha d'ajudar a comprendre i treballar les tensions a les quals s'enfronta un sistema de repartiment solidari, sense oblidar-se d'analitzar el pilar restant, no menys important: els impostos. Distingir els seus diferents tipus i conèixer en quines situacions apareixen i per a què s'empra la seva recaptació, contribueix a desenvolupar una ciutadania més responsable.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL3, CCL5, STEM1, STEM4, CD1, CD5, CPSAA2, CE1, CCEC1.

- 6. Utilitzar el concepte d'economia circular per proposar mesures de consum responsable, estalvi personal i eficiència domèstica, valorant les conseqüències positives sobre l'entorn local, regional i global, sent conscient dels reptes als quals s'enfronta la transició verda quant a noves relacions de treball, lluita contra la pobresa i desigualtat i combat de les bretxes de gènere, coneixent els drets de les persones consumidores i treballadores dins del marc dels Objectius de**

Desenvolupament Sostenible i de les actuacions de les polítiques públiques nacionals i internacionals, sense perdre de vista les aportacions de l'administració regional.

La transició ecològica, també denominada transició verda, es configura com un procés inevitable i, al mateix temps, com un repte de dimensions globals, nacionals i regionals. A través d'aquesta competència específica, l'alumnat ha de valorar aquest procés des d'un punt de vista analític i no solament descriptiu, proposant mesures d'eficiència domèstica, consum responsable i relacions de treball que ajudin a avançar en la lluita contra la desigualtat, la pobresa, les bretxes de gènere i la consecució general dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, emprant, per això, el coneixement dels drets de les persones consumidores i treballadores i conreant comportaments, mesures, actituds i accions de consum compatibles amb aquest procés, entenent-ho en tota la seva dimensió espacial, identificant les polítiques públiques del seu entorn més pròxim.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors: CCL1, CCL2, CCL3, CP2, STEM4, CD1, CPSAA2, CPSAA5, CC2, CC3, CC4, CE1, CE2, CCEC1.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

- 1.1. Explicar i representar les relacions econòmiques entre llars, empreses i administracions públiques, en l'entorn pròxim.
- 1.2. Descriure els diners i les seves diferents formes, representant els seus usos en la satisfacció de les necessitats personals i valorant el paper del sistema financer com a canalitzador de l'elevat nombre de transaccions econòmiques a nivell global.
- 1.3. Conèixer el procés d'emissió dels diners, distingint diners en efectiu de diners en dipòsits, així com els mitjans més habituals de pagament i els diferents tipus de targetes bancàries.
- 1.4. Reflexionar sobre les diverses formes d'utilització dels diners, expressant una actitud positiva cap a l'estalvi, considerant-lo com a mitjà per invertir i aconseguir diferents objectius personals.

Competència específica 2

- 2.1. Diferenciar entre els principals productes financers que ofereixen les entitats financeres als particulars, raonar per què es paguen o reben interessos i valorar els avantatges i inconvenients per a cadascuna de les alternatives, a més de l'oportunitat d'usar-los amb garantia i responsabilitat.
- 2.2. Comprendre les causes per les quals s'originen els interessos i com aquests es generen en funció de la llei de capitalització emprada, resolent, mitjançant

activitats de taller, problemes reals d'operacions de préstec i inversió, reconeixent els elements implicats.

2.3. Descriure la inflació i identificar com afecten els productes d'estalvi i préstec, en un entorn pròxim, i valorar les conseqüències econòmiques i socials que implica.

2.4. Conèixer el concepte de mutualització, descrivint mitjançant casos pràctics a l'aula, el seu funcionament i utilitat, reconeixent el paper de les entitats asseguradores com a intermediaris financers.

Competència específica 3

3.1. Valorar positivament el consum responsable o conscient com una eina per tallar el canvi climàtic, la desigualtat social i combatre la precarietat del mercat laboral, promovent actituds socialment responsables en l'entorn pròxim.

3.2. Interioritzar la seva part de responsabilitat com a persones individuals a l'hora de cuidar i millorar l'entorn i la qualitat de vida de la col·lectivitat, així com la responsabilitat dels poders públics de dictar normes perquè l'economia sigui sostenible, solidària i respectuosa amb els drets humans.

3.3. Entendre el consum com un acte conscient, premeditat i crític subjecte a la influència de la publicitat, davant el qual hem de valorar l'austeritat com a alternativa al malbaratament, els impactes sobre la pròpia salut i les condicions socials i ecològiques en les quals ha estat elaborat un producte o un servei.

3.4. Gestionar problemes vinculats a l'entorn real proposant solucions sostenibles mitjançant actuacions individuals o col·lectives que es tradueixin en millores per a la societat.

Competència específica 4

4.1. Elaborar i utilitzar el pressupost personal com a instrument per millorar les finances personals, utilitzant plantilles o aplicacions per calcular en situacions quotidianes, els diferents tipus d'ingressos i despeses i la seva evolució, identificant aquelles despeses més elevades o no necessàries, determinant la necessitat d'incrementar els ingressos, avaluant la capacitat d'endeutament i establint un pla d'estalvi davant possibles situacions imprevistes.

4.2. Preparar els documents relacionats amb una operació simulada de compravenda, com ara factures, albarans i rebuts.

4.3. Diferenciar i seleccionar entre diferents productes financers, oferts per entitats financeres de l'entorn pròxim, aquells que millor s'adaptin a diferents finalitats d'estalvi, coneixent la relació entre rendibilitat i risc i les condicions de liquiditat pactades.

4.4. Resoldre, a manera de reptes plantejats, situacions relacionades amb un contracte de treball i una nòmina i investigar i seleccionar aquella informació que considera rellevant per resoldre de manera argumentada els reptes plantejats, de manera individual o en col·lectivitat.

Competència específica 5

- 5.1. Comprendre el concepte d'esperança de vida i analitzar la seva relació amb les polítiques bàsiques de l'estat del benestar, com l'educació i sanitat públiques.
- 5.2. Prendre consciència sobre la importància de l'estalvi per afrontar els diferents períodes que es donen en el cicle financer individual, al llarg de la vida.
- 5.3. Reconèixer la importància del sistema públic de pensions, descrivint el seu funcionament bàsic i valorant la solidaritat entre generacions, sabent calcular, emprant tècniques de taller i a partir de supòsits simplificats, la pensió de jubilació.
- 5.4. Reconèixer la importància dels impostos; distingir els impostos bàsics i dur a terme càlculs quotidians entorn d'IRPF i IVA.

Competència específica 6

- 6.1. Conèixer el concepte d'economia circular, valorant els impactes ambientals (petjades de carboni, hídrica i energètica) de totes les etapes del cicle de vida del producte, sent conscient de la importància d'evolucionar cap a aquest sistema.
- 6.2. Valorar la necessitat d'una transició energètica, identificant els seus principals reptes tant en l'entorn pròxim com a nivell internacional, reconeixent les repercussions globals dels actes individuals.
- 6.3. Estudiar els drets de les persones consumidores i treballadores, analitzant les diferents institucions que s'encarreguen de la seva defensa a la nostra comunitat autònoma, coneixent la relació causal consum-treball a fi d'avançar cap a models sostenibles que eliminin les bretxes salarials.
- 6.4. Comprendre els Objectius de Desenvolupament Sostenible i valorar la seva importància en el futur desenvolupament de l'economia i la societat, analitzant les actuacions que s'estan duent a terme en la nostra comunitat autònoma en nom de la seva consecució i compliment.

Sabers bàsics

A. Taller de finances

- Les finances personals: què són, per què i per a què serveixen. – Els diners: abans i ara. Què són. Els seus usos. Qui ho emet. Targetes bancàries. Entitats financeres. Finances ètiques.
- La capitalització simple i la capitalització composta.
- Préstecs, estalvi i inversió. Assegurances.
- La inflació: què és i com afecta a les meves finances.
- Com estalviar: el meu pla d'estalvi a llarg termini.

B. Consum responsable

- Per què un consum responsable? Beneficis individuals i socials. Perjudicis mediambientals i socials. Conseqüències de prendre decisions només considerant un preu baix. La presa racional de decisions.

- Què no és consum responsable? Les compres per impuls. Consumisme vs felicitat. L'economia conductual.
- La influència de la publicitat. Obsolescència programada.
- El meu pressupost personal. Ingressos. Despeses. Estalvi.
- Llegir i entendre documents: el meu contracte de treball, la meva nòmina, les meves factures i rebuts. Tràmits quotidians.
- Actius financers: risc i diversificació. Rendibilitat i liquiditat.

C. Sostenibilitat

- Unes finances sostenibles: l'esperança de vida i l'estalvi. Necessitats financeres al llarg de la vida.
- El sistema públic de pensions i la solidaritat intergeneracional.
- Els impostos: per què i per a què són necessaris.
- Consum i sostenibilitat: cap a una economia circular. Eficiència domèstica (alimentació, energia, climatització...). Transició energètica. Drets del consumidor. Defensa del consumidor a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.
- Treball i sostenibilitat: cap a una economia justa. Noves relacions de treball. Drets dels treballadors. Igualtat i bretxa salarial.
- Polítiques públiques i objectius de desenvolupament sostenible. Reptes i fites de la nostra comunitat en aquesta matèria.

Tecnologia

La matèria de Tecnologia contribueix a donar resposta a les necessitats de la ciutadania digital davant els desafiaments i reptes tecnològics que planteja la societat actual. Aquesta matèria serveix de base no tan sols per comprendre l'evolució social, sinó també per poder actuar amb criteris tècnics, científics i ètics en l'exercici d'una ciutadania responsable i activa, utilitzant la generació del coneixement com a motor de desenvolupament i fomentant la participació dels alumnes en igualtat amb una visió integral de la disciplina, ressaltant el seu aspecte social. En aquest sentit, els reptes del segle XXI orienten el desenvolupament d'aquesta matèria com a aspecte essencial en la formació dels alumnes. Així s'aborden aspectes econòmics, socials i ambientals relacionats amb la influència del desenvolupament tecnològic, i de l'automatització i robotització, tant en l'organització del treball, com en altres àmbits de la societat, útils per a la gestió de la incertesa davant situacions d'inequitat i exclusió, afavorint la igualtat d'oportunitats entre dones i homes. Així mateix, la sostenibilitat està molt lligada als processos de fabricació, a la correcta selecció de materials i tècniques de manipulació i als sistemes de control que permeten optimitzar els recursos. D'altra banda, la tecnologia proporciona mitjans essencials per tractar els Objectius de Desenvolupament Sostenible com l'accés universal a l'energia i la comunicació, així com a l'educació, a l'alimentació i la salut, inclosa l'afectivo-sexual, entre altres. L'accessibilitat és també un component necessari del procés tecnològic, doncs, qui dissenya ha de tenir en compte les diferents necessitats, contemplant la diversitat i afavorint així la inclusió efectiva de totes les persones en una societat moderna i plural.

La matèria de Tecnologia dona continuïtat, tant al tractament transversal de la disciplina durant l'etapa d'Educació Primària, en la qual els alumnes s'inicien en el desenvolupament de projectes de disseny i en el pensament computacional, com a la matèria de Tecnologia i Digitalització en l'etapa d'Educació Secundària Obligatoria. Permet, a més, aprofundir en l'adquisició de competències, així com desenvolupar una actitud emprenedora de cara a estudis posteriors o a l'acompliment d'activitats professionals.

El caràcter interdisciplinari de la matèria contribueix a l'adquisició dels objectius d'etapa i dels descriptors de les diferents competències clau que conformen el Perfil de sortida dels alumnes al final de l'ensenyament bàsic. Tots dos elements – els objectius d'etapa i el Perfil de sortida – orienten les competències específiques de la matèria. Els eixos vertebradors sobre els quals s'assenten aquestes competències específiques són: la naturalesa transversal pròpia de la tecnologia; l'impuls de la col·laboració i el treball en equip; el pensament computacional i les seves implicacions en l'automatització i en la connexió de dispositius a internet; així com el foment d'actituds com la creativitat, la perseverança, la responsabilitat en el desenvolupament tecnològic sostenible o l'emprenedoria incorporant les tecnologies digitals. Cal destacar la resolució de problemes interdisciplinaris com a eix vertebrador de la matèria que reflecteix el seu enfocament competencial.

Els criteris d'avaluació són els elements que serveixen per valorar el grau d'adquisició de les competències específiques i estan formulats a partir d'una orientació competencial.

La matèria s'organitza en quatre blocs de sabers bàsics interrelacionats: «procés de resolució de problemes»; «operadors tecnològics»; «pensament computacional, automatització i robòtica» i «tecnologia sostenible».

La posada en pràctica del bloc «procés de resolució de problemes», mitjançant estratègies i metodologies per a un aprenentatge basat en el desenvolupament de projectes, incorpora tècniques actuals adaptades del món empresarial i industrial. Si bé es dóna una gran importància a les fases de recerca, ideació, disseny i fabricació, també s'inclou un adequat tractament de la fase de presentació i comunicació de resultats com a aspecte clau per a la difusió dels treballs realitzats.

El bloc «operadors tecnològics» ofereix una visió sobre els elements mecànics i electrònics que permeten resoldre problemes mitjançant tècniques de control digital en situacions reals.

El bloc «pensament computacional, automatització i robòtica» estableix les bases, no solament per entendre, sinó també per saber dissenyar i implementar sistemes de control programat, així com programar ordinadors o dispositius mòbils. La incorporació de mòduls d'intel·ligència artificial i tècniques d'enginyeria de dades ofereixen aquí un valor afegit. En aquesta mateixa línia, la integració de telecomunicacions en els sistemes de control obre la porta a la Internet de les coses i permet el seu ús en aplicacions pràctiques podent donar resposta a les necessitats personals o col·lectives.

Per últim el bloc «tecnologia sostenible» inclou els sabers necessaris per a l'aplicació de criteris de sostenibilitat en l'ús de materials, el disseny de processos i en qüestions energètiques, reconeixent la importància de la diversitat personal, social i cultural i incidint sobre temes com les comunitats obertes d'aprenentatge i els serveis a la comunitat amb un compromís actiu tant en l'àmbit local com en el global.

La matèria es planteja en l'últim curs de l'etapa d'ensenyament obligatori des d'una perspectiva competencial i eminentment pràctica, basada en la idea d'aprendre fent. Aquesta idea consisteix a propiciar un entorn adient perquè els alumnes tinguin l'oportunitat de dur a terme certes tasques mentre exploren, descobreixen, experimenten, apliquen i reflexionen sobre el que fan. La proposta de situacions d'aprenentatge desenvolupades en un taller o laboratori de fabricació, entès com un espai per materialitzar els projectes interdisciplinaris amb un enfocament competencial i pràctic, que permeti incorporar tècniques de

treball, prototipat ràpid i fabricació digital, afavoreix la implicació dels alumnes en el seu procés d'aprenentatge i, per tant, aquest serà més significatiu i durador.

En aquest sentit, resulta convenient tenir present que el desenvolupament de projectes tecnològics suposa una opció molt adequada com a element vertebrador dels sabers bàsics de la matèria «Tecnologia».

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Identificar i proposar problemes tecnològics amb iniciativa i creativitat, estudiant les necessitats del seu entorn pròxim i aplicant estratègies i processos col·laboratius i iteratius relatius a projectes, per idear i planificar solucions de manera eficient, accessible, sostenible i innovadora.**

Aquesta competència parteix de l'estudi de les necessitats de l'entorn pròxim (centre, barri, localitat, regió...) per detectar i tractar els problemes tecnològics que han estat identificats i que, posteriorment i després de la seva anàlisi, seran la base del procés de resolució de problemes, tot aportant solucions a les necessitats detectades. S'inclouen en aquesta competència els aspectes relatius a la cerca de solucions a través de metodologies pròximes a la recerca científica i a les tècniques d'indagació, planificació i gestió de tasques seguint les fases d'un projecte seqüencial i s'incorporen estratègies per iniciar als alumnes en la gestió de projectes cooperatius i iteratius de millora contínua de la solució.

En aquesta competència s'aborden, també, diverses tècniques per estimular i potenciar la creativitat amb l'objectiu de fer-la més eficient. Es fomenta igualment l'esperit emprenedor des d'un enfocament que inclou el lideratge i la coordinació d'equips de treball, amb una visió global i un tractament coeducatiu, garantint el desenvolupament de la iniciativa i la proactivitat de tots els alumnes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM1, STEM2, CD1, CD3, CPSAA3, CPSAA4, CE, CE3.

- 2. Aplicar de manera apropiada i segura diferents tècniques i coneixements interdisciplinaris, utilitzant procediments i recursos tecnològics i analitzant el cicle de vida de productes per fabricar solucions tecnològiques accessibles i sostenibles que donin resposta a necessitats plantejades.**

Aquesta competència fa referència tant al procés de fabricació de productes o desenvolupament de sistemes que aporten solucions a problemes plantejats com a les actuacions implicades en aquest procés. S'aborden les tècniques i procediments necessaris per a la construcció i creació de productes o sistemes tecnològics, incloent tant la fabricació manual com la fabricació mitjançant tecnologies assistides per ordinador. D'aquesta forma, es pretén desenvolupar les

destreses necessàries per a la creació de productes, fomentant l'aplicació de tècniques de fabricació digitals i l'aprofitament dels recursos tecnològics. Les diferents actuacions que es desencadenen en el procés creatiu impliquen la intervenció de coneixements propis d'aquesta matèria (operadors mecànics, elèctrics i electrònics) que s'integren amb uns altres, contribuint així a un aprenentatge competencial en el qual prenen part diferents àmbits..

A més, es fa referència a l'estudi de les fases del cicle de vida del producte, analitzant les característiques i condicions del procés que poguessin millorar el resultat final, fent-lo més sostenible i eficient. S'inclouen, per exemple, aspectes relatius al consum energètic del procés de fabricació, a l'obsolescència, als cicles d'ús o a les repercussions mediambientals tant de la fabricació del producte, com del seu ús o retirada del cicle, fomentant actituds i hàbits responsables, des del punt de vista ecològic i social, en l'ús i en la creació de productes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del perfil de sortida: STEM2, STEM5, CD2, CPSAA4, CC4, CCEC4.

3. Expressar, comunicar i difondre idees, propostes o solucions tecnològiques en diferents fòrums de manera efectiva, usant un llenguatge inclusiu i no sexista, emprant els recursos disponibles i aplicant els elements i tècniques necessàries per intercanviar la informació de manera responsable i fomentar el treball en equip.

La competència abasta aspectes necessaris per comunicar, expressar i difondre idees, propostes i opinions de manera clara i fluida en diversos contextos, mitjans i canals. Es fa referència al bon ús del llenguatge i a la incorporació de la terminologia tècnica requerida en el procés de disseny i creació de solucions tecnològiques. En aquest sentit s'aborden aspectes necessaris per a una comunicació efectiva (assertivitat, gestió, del temps d'exposició, bona expressió i entonació, ús d'un llenguatge inclusiu i no sexista) així com altres aspectes relatius a l'ús d'eines digitals per difondre i compartir recursos, documents i informació en diferents formats.

La necessitat d'intercanviar informació amb altres persones implica una actitud responsable i de respecte amb als protocols establerts en el treball col·laboratiu, aplicables tant en el context personal com en les interaccions en la xarxa a través d'eines digitals, plataformes virtuals o xarxes socials de comunicació.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, STEM4, CD3, CPSAA3, CCEC3.

4. Desenvolupar solucions automatitzades a problemes plantejats aplicant els coneixements necessaris i incorporant tecnologies emergents per dissenyar i construir sistemes de control programables i robòtics.

Aquesta competència fa referència a l'aplicació dels coneixements científico-tecnològics i dels principis del pensament computacional en el procés de disseny, simulació o construcció de sistemes capaços de realitzar funcions de manera autònoma. D'una banda, implica actuacions dirigides a la modelització i dimensionament de sistemes automàtics o robòtics que permetin la incorporació de l'automatització de tasques: la selecció dels materials adequats, la implementació del sistema tecnològic que fonamenta el funcionament de la màquina, i el disseny i dimensionat dels seus elements electromecànics. D'altra banda, s'inclouen aspectes relatius a la implementació dels algorismes adequats per al control automàtic de màquines o el desenvolupament d'aplicacions informàtiques que resolguin un problema concret en diversos dispositius: computadors, dispositius mòbils i plaques microcontroladors.

La comunicació i la interacció amb objectes són aspectes estretament lligats al control de processos o sistemes tecnològics. En aquest sentit, s'ha de considerar la iniciació en les tecnologies emergents com són internet de les coses, «Big Data» o la intel·ligència artificial (IA) i la incorporació d'aquestes i altres metodologies enfocades a l'automatització de processos en sistemes tecnològics de diferents tipus amb un sentit crític i ètic.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP2, STEM1, STEM3, CD5, CPSAA5, CE3.

5. Aprofitar i emprar de manera responsable les possibilitats de les eines digitals, adaptant-les a les seves necessitats, configurant-les i aplicant coneixements interdisciplinaris, per a la resolució de tasques d'una manera més eficient.

La integració de la tecnologia digital en multitud de situacions és un fet en l'actualitat i es fa imprescindible en el procés d'aprenentatge permanent. Aquesta competència tracta la incorporació de les eines i dels dispositius digitals en les diferents fases d'aquest procés, per exemple: l'ús d'eines de disseny en tres dimensions o l'experimentació mitjançant simuladors en el disseny de solucions, l'aplicació de tecnologies CAM/CAU en la fabricació de productes, l'ús de gestors de presentació o eines de difusió en la comunicació o publicació d'informació, el desenvolupament de programes o aplicacions informàtiques en el control de sistemes, el bon aprofitament d'eines de col·laboració en el treball grupal, etc. En cada fase del procés, l'aplicació de la tecnologia digital es fa necessària per millorar els resultats.

En suma, aquesta competència se centra en l'ús responsable i eficient de la tecnologia digital aplicada al procés d'aprenentatge. Tot això implica el coneixement i compressió del funcionament dels dispositius i aplicacions emprats, permetent adaptar-los a les necessitats personals. Es tracta d'aprofitar, d'una banda, la diversitat de possibilitats que ofereix la tecnologia digital i, per un

altre, les aportacions dels coneixements interdisciplinaris per millorar les solucions aportades.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP2, CD2, CD5, CPSAA4, CPSAA5.

6. Analitzar processos tecnològics, tenint en compte el seu impacte en la societat i l'entorn i aplicant criteris de sostenibilitat i accessibilitat, per fer un ús ètic i responsable, des del punt de vista ecològic i social, de la tecnologia.

La tecnologia ha anat responant a les necessitats humanes al llarg de la història millorant les condicions de vida de les persones, però repercutint també negativament en alguns aspectes de la mateixa i en el medi ambient. Aquesta competència inclou l'anàlisi necessària dels criteris de sostenibilitat determinants en el disseny i en la fabricació de productes i sistemes a través de l'estudi del consum energètic, el cicle de vida del producte, la contaminació ambiental i l'impacte en els ecosistemes i en la societat. A més, es pretén mostrar en ella l'activitat de determinats equips de treball en internet i la repercussió que poden tenir alguns projectes socials per mitjà de comunitats obertes, accions de voluntariat o projectes de servei a la comunitat, així com l'efecte de la selecció de materials, del sistema mecànic o de l'elecció de les fonts d'energia i les seves conversions.

L'objectiu és fomentar el desenvolupament tecnològic per millorar el benestar social minimitzant les repercussions en altres àmbits, esmentats anteriorment. Per això s'han de tenir presents tots els criteris des del moment inicial de detecció de la necessitat i estimar-los en cadascuna de les fases del procés creatiu. En aquest sentit, s'apliquen aquestes qüestions al disseny de l'arquitectura bioclimàtica en edificis i dels mitjans de transport sostenibles. Finalment s'aborden aspectes actitudinals relatius a la valoració de l'estalvi energètic en benefici del medi ambient i de la contribució de les noves tecnologies, aplicables actualment en qualsevol àmbit, a la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM2, STEM5, CD4, CC4.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Idear i planificar solucions tecnològiques emprenedores que generin un valor per a la comunitat, a partir de l'observació i l'anàlisi de l'entorn més pròxim, estudiant les seves necessitats, requisits i possibilitats de millora.

1.2. Aplicar amb iniciativa estratègies col·laboratives de gestió de projectes amb una perspectiva interdisciplinària i seguint un procés iteratiu de validació, des de la fase d'ideació fins a la difusió de la solució.

1.3. Tractar la gestió del projecte de manera creativa, aplicant estratègies i tècniques col·laboratives adients, així com mètodes de recerca en la ideació de solucions el més eficients, accessibles i innovadores possibles.

Competència específica 2

2.1. Analitzar el disseny d'un producte que doni resposta a una necessitat plantejada, avaluant la seva demanda, evolució i previsió de fi de cicle de vida amb un criteri ètic, responsable i inclusiu.

2.2. Fabricar productes i solucions tecnològiques, aplicant eines de disseny assistit, tècniques d'elaboració manual, mecànica i digital i utilitzant els materials i recursos mecànics, elèctrics, electrònics i digitals adients.

Competència específica 3

3.1. Intercanviar informació i fomentar el treball en equip de manera assertiva, emprant les eines digitals adequades juntament amb el vocabulari tècnic, símbols i esquemes de sistemes tecnològics apropiats.

3.2. Presentar i difondre les propostes o solucions tecnològiques de manera efectiva, emprant l'entonació, expressió, gestió del temps i adaptació adequada del discurs, així com un llenguatge inclusiu i no sexista.

Competència específica 4

4.1. Dissenyar, construir, controlar i simular sistemes automàtics programables i robots que siguin capaços de fer tasques de manera autònoma, aplicant coneixements de mecànica, electrònica, pneumàtica i components dels sistemes de control, així com altres coneixements interdisciplinaris.

4.2. Integrar en les màquines i sistemes tecnològics aplicacions informàtiques i tecnologies digitals emergents de control i simulació com a Internet de les coses, el «big data» i la Intel·ligència Artificial amb sentit crític i ètic.

Competència específica 5

5.1. Resoldre tasques proposades de manera eficient mitjançant l'ús i configuració de diferents aplicacions i eines digitals, aplicant coneixements interdisciplinaris amb autonomia.

Competència específica 6

6.1. Fer un ús responsable de la tecnologia, mitjançant l'anàlisi i aplicació de criteris de sostenibilitat i accessibilitat en la selecció de materials i en el seu disseny, així com en els processos de fabricació de productes tecnològics, minimitzant l'impacte negatiu en la societat i en el planeta.

6.2. Analitzar els beneficis que, en la cura de l'entorn, aporten l'arquitectura bioclimàtica i el transport ecològic, valorant la contribució de les tecnologies al desenvolupament sostenible.

6.3. Identificar i valorar la repercussió i els beneficis del desenvolupament de projectes tecnològics de caràcter social per mitjà de comunitats obertes, accions de voluntariat o projectes de servei a la comunitat.

Sabers bàsics

A. Procés de resolució de problemes

1. Estratègies i tècniques:

- Estratègies de gestió de projectes col·laboratius i tècniques de resolució de problemes iteratives.
- Estudi de necessitats del centre, locals, regionals, etc. Plantejament de projectes col·laboratius o cooperatius.
- Tècniques d'ideació.
- Emprenedoria, perseverança i creativitat en la resolució de problemes des d'una perspectiva interdisciplinària de l'activitat tecnològica i satisfacció i interès pel treball i la qualitat d'aquest.

2. Productes i materials

- Cicle de vida d'un producte i les seves fases. Anàlisis senzilles.
- Estratègies de selecció de materials sobre la base de les seves propietats o requisits.

3. Fabricació

- Eines de disseny assistit per computador en tres dimensions en la representació i fabricació de peces aplicades a projectes.
- Tècniques de fabricació manual i mecànica. Aplicacions pràctiques.
- Tècniques de fabricació digital. Impressió en tres dimensions i tall. Aplicacions pràctiques.

4. Difusió

- Presentació i difusió del projecte. Elements, tècniques i eines. Comunicació efectiva: entonació, expressió, gestió del temps, adaptació del discurs i ús d'un llenguatge inclusiu, lliure d'estereotips sexistes.

B. Operadors tecnològics

- Electrònica analògica. Components bàsics, simbologia, anàlisi i muntatge físic i simulat de circuits elementals.
- Electrònica digital bàsica.
- Pneumàtica bàsica. Circuits.
- Elements mecànics, electrònics i pneumàtics aplicats a la robòtica. Muntatge físic o simulat.

C. Pensament computacional, automatització i robòtica

- Components de sistemes de control programat: controladors, sensors i actuadors.
- L'ordinador i els dispositius mòbils com elements de programació i control. Treball amb simuladors informàtics en la verificació i comprovació del funcionament dels sistemes dissenyats. Iniciació a la intel·ligència artificial i el «Big Data»: aplicacions. Espais compartits i discos virtuals.
- Telecomunicacions en sistemes de control digital; internet de les coses: elements, comunicacions i control. Aplicacions pràctiques.
- Robòtica. Disseny, construcció i control de robots senzills de manera física o simulada.

D. Tecnologia sostenible

- Sostenibilitat i accessibilitat en la selecció de materials i disseny de processos, de productes i sistemes tecnològics.
- Arquitectura bioclimàtica i sostenible. Estalvi energètic en edificis.
- Transport i sostenibilitat.
- Comunitats obertes, voluntariat tecnològic i projectes de servei a la comunitat.

Tecnologia i Digitalització

La matèria Tecnologia i Digitalització és la base per comprendre els profunds canvis que es donen en una societat cada dia més digitalitzada, i té per objecte el desenvolupament de certes destreses de naturalesa cognitiva i procedimental alhora que actitudinal. Des d'aquesta matèria es fomenta l'ús crític, responsable i sostenible de la tecnologia, la valoració de les aportacions i l'impacte de la tecnologia en la societat, en la sostenibilitat ambiental i en la salut, el respecte per les normes i els protocols establerts per a la participació en la xarxa, així com l'adquisició de valors que propiciïn la igualtat i el respecte cap als altres i cap al treball propi. Des d'aquesta matèria es promou la cooperació i es fomenta un aprenentatge permanent en diferents contextos, a més de contribuir a donar resposta als reptes del segle XXI.

Entesa, la tecnologia, com el conjunt de teories i de tècniques que permeten l'aprofitament pràctic del coneixement científic, el caràcter instrumental i interdisciplinari de la matèria contribueix a la consecució de les competències que conformen el perfil de sortida dels alumnes al final de l'Educació Bàsica i a l'adquisició dels objectius de l'etapa.

Les competències específiques estan estretament relacionades amb els eixos estructurals que vertebrin la matèria i que condicionen el seu procés d'ensenyament-aprenentatge. Aquests eixos estan constituïts per l'aplicació de la resolució de problemes mitjançant un aprenentatge basat en el desenvolupament de projectes, el desenvolupament del pensament computacional, la incorporació de les tecnologies digitals en els processos d'aprenentatge, la naturalesa interdisciplinària pròpia de la tecnologia, la seva aportació a la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i la seva connexió amb el món real, així com el foment d'actituds com la creativitat, la cooperació, el desenvolupament tecnològic sostenible o l'emprenedoria.

Aquests elements, a més, estan concebuts de manera que possibilitin als alumnes mobilitzar coneixements científics i tècnics, aplicant metodologies de treball creatiu per desenvolupar idees i solucions innovadores i sostenibles que donin resposta a necessitats o problemes plantejats, aportant millores significatives amb una actitud creativa i emprenedora. Així mateix, la matèria permet als alumnes fer un ús responsable i ètic de les tecnologies digitals per aprendre al llarg de la vida i reflexionar de manera conscient, informada i crítica, sobre la societat digital en la qual es troba immers, per afrontar situacions i problemes habituals amb èxit i respondre de manera competent segons el context. Entre aquestes situacions i problemes cal esmentar les que estan generades per la producció i transmissió d'informació dubtosa i notícies falses, els relacionats amb l'assoliment d'una comunicació eficaç en entorns digitals, el desenvolupament tecnològic sostenible o els relatius a l'automatització i programació d'objectius

concrets, tots els aspectes necessaris per a l'exercici d'una ciutadania activa, crítica, ètica i compromesa tant a nivell local com global.

En aquest sentit, ja en Educació Primària, es fa referència a la digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge, als projectes de disseny i al pensament computacional des de diferents àrees per al desenvolupament, entre altres, de la competència digital. La matèria «Tecnologia i Digitalització» en l'Educació Secundària Obligatòria part, per tant, dels nivells d'acompliment adquirits en l'etapa anterior tant en competència digital, com en competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria, contribuint al foment de les vocacions científico-tecnològiques, especialment entre les alumnes.

Els criteris d'avaluació, com a indicadors que serveixen per valorar el grau de desenvolupament les competències específiques, presenten un enfocament competencial on l'acompliment té una gran rellevància, de manera que els aprenentatges es construeixen en i des de l'acció.

Els sabers bàsics de la matèria s'organitza en cinc blocs: «procés de resolució de problemes»; «comunicació i difusió d'idees»; «pensament computacional, programació i robòtica»; «digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge» i «tecnologia sostenible».

La posada en pràctica del primer bloc, «Procés de resolució de problemes», exigeix un component científic i tècnic i s'ha de considerar com un eix vertebrador al llarg de tota la matèria. En aquest bloc es tracta el desenvolupament de destreses i mètodes que permetin avançar des de la identificació i formulació d'un problema tècnic, fins a la seva solució constructiva; tot això, a través d'un procés planificat que cerqui l'optimització de recursos i de solucions.

El bloc «Comunicació i difusió d'idees», que es refereix a aspectes propis de la cultura digital, impliquen el desenvolupament d'habilitats en la interacció personal mitjançant eines digitals.

El bloc «Pensament computacional, programació i robòtica», abasta els fonaments d'algorísmia per al disseny i desenvolupament d'aplicacions informàtiques senzilles per a ordinador i dispositius mòbils, seguint amb l'automatització programada de processos, la connexió d'objectes quotidians a internet i la robòtica.

Un aspecte important de la competència digital es tracta en el bloc «Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge», enfocat a la configuració, ajust i manteniment d'equips i aplicacions perquè sigui d'utilitat als alumnes i optimitzi la seva capacitat per a l'aprenentatge al llarg de la vida.

Per últim, en el bloc «Tecnologia sostenible» es contemplen els sabers necessaris per al desenvolupament de projectes que suposen engegar accions adreçades al

desenvolupament d'estratègies sostenibles, incorporant un punt de vista ètic de la tecnologia per solucionar problemes de caire ecològic i social des de la transversalitat.

El caràcter essencialment pràctic de la matèria i l'enfocament competencial del currículum, requereix metodologies específiques que el fomentin, com la resolució de problemes basada en el desenvolupament de projectes, la implementació de sistemes tecnològics (elèctrics, mecànics, robòtics, etc.), la construcció de prototips i altres estratègies que afavoreixin l'ús d'aplicacions digitals per al disseny, la simulació, el dimensionament, la comunicació o la difusió d'idees o solucions, per exemple. De la mateixa manera, l'aplicació de diferents tècniques de treball que es complementen, i la diversitat de situacions d'aprenentatge que intervenen en la matèria, han de promoure la participació dels alumnes, afavorint una visió integral de la disciplina que ressalti el treball col·lectiu com a forma d'afrontar els desafiaments i reptes tecnològics que planteja la nostra societat per reduir la bretxa digital i de gènere, prestant especial atenció a la desaparició d'estereotips que dificulten l'adquisició de competències digitals en condicions d'igualtat. El desenvolupament d'aquesta matèria implica una transferència de coneixements, destreses i actituds d'altres disciplines, la qual cosa requereix d'una activació interrelacionada dels sabers bàsics, que, encara que es presenten diferenciats entre si per donar especial rellevància a la resolució de problemes, la digitalització i el desenvolupament sostenible, han de desenvolupar-se vinculats. Aquests sabers no s'han d'entendre de manera aïllada i el seu tractament ha de ser integral. Per això, les situacions d'aprenentatge han de plantejar activitats en les quals els sabers actuïn com a motor de desenvolupament per fer front a les incerteses que genera el progrés tecnològic i la vida en una societat cada vegada més digitalitzada.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- 1. Cercar i seleccionar la informació adequada provinent de diverses fonts, de manera crítica i segura, aplicant processos de recerca, mètodes d'anàlisi de productes i experimentant amb eines de simulació, per definir problemes tecnològics i iniciar processos de creació de solucions a partir de la informació obtinguda.**

Aquesta competència específica aborda el primer repte de qualsevol projecte tècnic: definir el problema o necessitat que cal solucionar. Requereix investigar a partir de múltiples fonts, avaluant la seva fiabilitat i la veracitat de la informació obtinguda amb actitud crítica, sent conscient dels beneficis i riscos de l'accés obert i il·limitat a la informació que ofereix internet (infoxicació, accés a continguts inadequats, etc). A més, la transmissió massiva de dades en dispositius i aplicacions comporta l'adopció de mesures preventives per protegir els dispositius, la salut i les dades personals, sol·licitant ajuda o denunciant de manera efectiva, davant amenaces a la privacitat i el benestar personal (frau,

suplantació d'identitat, ciberassetjament...) i fent-ne un ús ètic i saludable de la tecnologia implicada.

D'altra banda, l'anàlisi d'objectes i de sistemes inclou l'estudi dels materials emprats en la fabricació dels diferents elements, les formes, el procés de fabricació i l'assemblatge dels components. S'estudia el funcionament del producte, les seves normes d'ús, les seves funcions i les seves utilitats. De la mateixa forma s'analitzen sistemes tecnològics, com poden ser algorismes de programació o productes digitals, dissenyats amb una finalitat concreta. L'objectiu d'aquesta anàlisi és comprendre les relacions entre les característiques del producte analitzat i les necessitats que cobreix o els objectius per als quals va ser creat, així com, valorar les repercussions socials positives i negatives del producte o sistema i les conseqüències mediambientals del procés de fabricació o del seu ús.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL3, STEM2, CD1, CD4, CPSAA4, CE1.

2. Tractar problemes tecnològics amb autonomia i actitud creativa, aplicant coneixements interdisciplinaris i treballant de manera cooperativa i col·laborativa, per dissenyar i planificar solucions a un problema o necessitat de manera eficaç, innovadora i sostenible.

Aquesta competència s'associa amb dos dels pilars estructurals de la matèria, com són la creativitat i l'emprenedoria, ja que aporta tècniques i eines als alumnes per idear i dissenyar solucions a problemes definits que han de complir una sèrie de requisits, i l'orienta en l'organització de les tasques que haurà d'exercir de manera personal o en grup al llarg del procés de resolució creativa del problema. El desenvolupament d'aquesta competència implica la planificació, la previsió de recursos sostenibles necessaris i el foment del treball cooperatiu en tot el procés. Les metodologies o marcs de resolució de problemes tecnològics requereixen la posada en marxa d'una sèrie d'actuacions o fases seqüencials o cícliques que marquen la dinàmica del treball personal i en grup. Tractar reptes amb la finalitat d'obtenir resultats concrets, garantint l'equilibri entre el creixement econòmic, benestar social i ambiental, aportant solucions viables i idònies, suposa una actitud emprenedora, que estimula la creativitat i la capacitat d'innovació. Així mateix, es promouen l'autoavaluació i la coavaluació, tot estimant els resultats obtinguts a fi de continuar amb cicles de millora contínua.

En aquest sentit, la combinació de coneixements amb certes destreses i actituds de caràcter interdisciplinari, com ara l'autonomia, la innovació, la creativitat, la valoració crítica de resultats, el treball i cooperatiu, la resiliència i l'emprenedoria resulten, en fi, imprescindibles per obtenir resultats eficaços en la resolució de problemes.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, STEM1, STEM3, CD3, CPSAA3, CPSAA5, CE1, CE3.

3. Aplicar de manera apropiada i segura diferents tècniques i coneixements interdisciplinaris utilitzant operadors, sistemes tecnològics i eines, tenint en compte la planificació i el disseny previ per construir o fabricar solucions tecnològiques i sostenibles que donin resposta a necessitats en diferents contextos.

Aquesta competència fa referència, d'una banda, als processos de construcció manual i la fabricació mecànica i, per un altre, a l'aplicació dels coneixements relatius a operadors i sistemes tecnològics (estructurals, mecànics, elèctrics i electrònics) necessaris per construir o fabricar prototips en funció d'un disseny i planificació previs. Les diferents actuacions que es desencadenen en el procés creatiu porten amb si la intervenció de coneixements interdisciplinaris i integrats.

Així mateix, l'aplicació de les normes de seguretat i higiene en el treball amb materials, eines i màquines, és fonamental per a la salut dels alumnes i evita els riscos inherents a moltes de les tècniques que s'han d'emprar. D'altra banda, aquesta competència requereix el desenvolupament d'habilitats i destreses relacionades amb l'ús de les eines, recursos i instruments necessaris (eines i màquines manuals i digitals) i d'actituds vinculades amb la superació de dificultats, així com la motivació i l'interès pel treball i la seva qualitat.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM2, STEM3, STEM5, CD5, CPSAA1, CE3 i CCEC3.

4. Descriure, representar i intercanviar idees o solucions a problemes tecnològics o digitals, utilitzant mitjans de representació, simbologia i vocabulari adequats, així com els instruments i recursos disponibles i valorant la utilitat de les eines digitals per comunicar i difondre informació i propostes.

La competència abasta els aspectes necessaris per a la comunicació i expressió d'idees. Fa referència a l'exposició de propostes, representació de dissenys, manifestació d'opinions, etc. Així mateix, inclou la comunicació i difusió de documentació tècnica relativa al procés. En aquest aspecte s'ha de tenir en compte l'aplicació d'eines digitals tant en l'elaboració de la informació com quant als propis canals de comunicació.

Aquesta competència requereix, a més de l'ús adequat del llenguatge i de la incorporació de l'expressió gràfica i terminologia tecnològica, matemàtica i científica en les exposicions, garantint així la comunicació entre l'emissor i el receptor. Això implica una actitud responsable i de respecte cap als protocols establerts en el treball col·laboratiu, extensible tant al context presencial com a les actuacions en la xarxa, la qual cosa suposa interactuar mitjançant eines,

plataformes virtuals o xarxes socials per comunicar-se, compartir dades i informació i treballar de forma col·laborativa, amb l'aplicació dels codis de comunicació i comportament específics de l'àmbit digital, la denominada «etiqueta digital».

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CCL1, STEM4, CD3, CCEC3 i CCEC4.

5. Desenvolupar algorismes i aplicacions informàtiques en diferents entorns, aplicant els principis del pensament computacional i incorporant les tecnologies emergents, per crear solucions a problemes concrets, automatitzar processos i aplicar-los en sistemes de control o en robòtica.

Aquesta competència fa referència a l'aplicació dels principis del pensament computacional en el procés creatiu, és a dir, implica la posada en marxa de processos ordenats que inclouen la descomposició del problema plantejat, l'estructuració de la informació, la modelització del problema, la seqüenciació del procés i el disseny d'algorismes per implementar-los en un programa informàtic. D'aquesta forma, la competència està enfocada al disseny i activació d'algorismes plantejats per aconseguir un objectiu concret. Exemples d'aquest objectiu poden ser el desenvolupament d'una aplicació informàtica, a l'automatització d'un procés o al desenvolupament del sistema de control d'una màquina, en el qual intervinguin diferents entrades i sortides que quedin governades per un algorisme. És a dir, l'aplicació de la tecnologia digital en el control d'objectes o màquines, automatitzant rutines i facilitant l'actuació integrada amb els objectes, incloent així, els sistemes controlats mitjançant la programació d'una targeta controladora o els sistemes robòtics. D'aquesta forma, es presenta una oportunitat d'aprenentatge integral de la matèria, en la qual s'engloben els diferents aspectes del disseny i construcció de solucions tecnològiques en les que intervenen tant elements digitals com no digitals.

A més, s'ha de considerar l'abast de les tecnologies emergents com són internet de les coses, «big data» o intel·ligència artificial (IA), ja presents en les nostres vides de manera quotidiana. Les eines actuals permeten la incorporació de les mateixes en el procés creatiu, aproximant-les als alumnes i proporcionant un enfocament tècnic dels seus fonaments.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP2, STEM1, STEM3, CD5, CPSAA5, CE3.

6. Comprendre els fonaments del funcionament dels dispositius i aplicacions habituals del seu entorn digital d'aprenentatge, analitzant els seus components i funcions i ajustant-los a les seves necessitats per fer un ús més eficient i segur i per detectar i resoldre problemes tècnics senzills.

Aquesta competència fa referència al coneixement, ús segur i manteniment dels diferents elements que s'engloben en l'entorn digital d'aprenentatge. L'augment actual de la presència de la tecnologia en les nostres vides fa necessària la integració de les eines digitals en el procés d'aprenentatge permanent. Per això, aquesta competència engloba la comprensió del funcionament dels dispositius implicats en el procés, així com la identificació de petites incidències. Per això es fa necessari un coneixement de l'arquitectura del maquinari emprat, dels seus elements i de les seves funcions dins del dispositiu. D'altra banda, les aplicacions de programari incloses en l'entorn digital d'aprenentatge requereixen una configuració i ajust adaptats a les necessitats personals de l'usuari. Es evident la necessitat de comprensió dels fonaments d'aquests elements i de les seves funcionalitats, així com la seva aplicació i transferència en diferents contextos per afavorir un aprenentatge permanent.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: CP2, CD2, CD4, CD5, CPSAA4, CPSAA5.

7. Fer un ús responsable i ètic de la tecnologia, tot mostrant interès per un desenvolupament sostenible, identificant les seves repercussions i valorant la contribució de les tecnologies emergents per identificar les aportacions i l'impacte del desenvolupament tecnològic en la societat i en l'entorn.

Aquesta competència específica fa referència a la utilització de la tecnologia amb actitud ètica, responsable i sostenible i a l'habilitat per analitzar i valorar el desenvolupament tecnològic i la seva influència en la societat i en la sostenibilitat ambiental. Es refereix també a la comprensió del procés pel qual la tecnologia ha anat resolent les necessitats de les persones al llarg de la història. S'inclouen les aportacions de la tecnologia tant a la millora de les condicions de vida com al disseny de solucions per reduir l'impacte que el seu propi ús pot provocar en la societat i en la sostenibilitat ambiental.

L'eclosió de noves tecnologies digitals i el seu ús generalitzat i quotidià fa necessari l'anàlisi i valoració de la contribució d'aquestes tecnologies emergents al desenvolupament sostenible, aspecte essencial per exercir una ciutadania digital responsable i en el qual aquesta competència específica es focalitza. En aquesta línia, s'inclou la valoració de les condicions i conseqüències ecològiques i socials del desenvolupament tecnològic, així com els canvis ocasionats en la vida social i organització del treball per la implantació de tecnologies de la comunicació, robòtica, intel·ligència artificial, etc.

En definitiva, el desenvolupament d'aquesta competència específica implica que els alumnes desenvolupin actituds d'interès i curiositat per l'evolució de les tecnologies digitals, alhora que, pel desenvolupament sostenible i el seu l'ús ètic.

Aquesta competència específica es connecta amb els següents descriptors del Perfil de sortida: STEM2, STEM5, CD4 i CC4.

Criteris d'avaluació

Competència específica 1

1.1. Definir problemes o necessitats plantejades, tot cercant i contrastant informació procedent de diferents fonts de manera crítica i segura, avaluant la seva fiabilitat i pertinència.

1.2. Comprendre i examinar productes tecnològics d'ús habitual a través de l'anàlisi d'objectes i sistemes, emprant el mètode científic i utilitzant eines de simulació en la construcció de coneixement.

1.3. Adoptar mesures preventives per la protecció dels dispositius, les dades i la salut personal, tot identificant problemes i riscos relacionats amb l'ús de la tecnologia i analitzant-los èticament i crítica.

Competència específica 2

2.1. Idear i dissenyar solucions eficaces, innovadores i sostenibles a problemes definits, aplicant conceptes, tècniques i procediments interdisciplinaris, així com criteris de sostenibilitat amb actitud emprenedora, perseverant i creativa.

2.2. Seleccionar, planificar i organitzar els materials i eines, així com les tasques necessàries per a la construcció d'una solució a un problema plantejat, treballant individualment o en grup de manera cooperativa i col·laborativa.

Competència específica 3

3.1. Fabricar objectes o models mitjançant la manipulació i conformació de materials, emprant eines i màquines adequades, aplicant els fonaments d'estructures, mecanismes, electricitat i electrònica i respectant les normes de seguretat i salut que s'hi apliquin.

Competència específica 4

4.1. Representar i comunicar el procés de creació d'un producte des del seu disseny fins a la seva difusió, elaborant documentació tècnica i gràfica amb l'ajuda d'eines digitals, emprant els formats i el vocabulari tècnic adequats, de manera col·laborativa, tant presencialment com en remot.

Competència específica 5

5.1. Descriure, interpretar i dissenyar solucions a problemes informàtics a través d'algorismes i diagrames de flux, aplicant els elements i tècniques de programació de manera creativa.

5.2. Programar aplicacions senzilles per a diferents dispositius (ordinadors, dispositius mòbils i uns altres) emprant, els elements de programació de manera apropiada i aplicant eines d'edició, així com mòduls d'intel·ligència artificial que afegeixin funcionalitats a la solució.

5.3. Automatitzar processos, màquines i objectes de manera autònoma, amb connexió a la Internet, mitjançant l'anàlisi, construcció i programació de robots i sistemes de control.

Competència específica 6

6.1. Fer servir de forma eficient i segura els dispositius digitals d'ús quotidià en la resolució de problemes senzills, analitzant els components i els sistemes de comunicació, coneixent els riscos i adoptant mesures de seguretat per a la protecció de dades i equips.

6.2. Crear continguts, elaborar materials i difondre'ls en diferents plataformes, configurant correctament les eines digitals habituals de l'entorn d'aprenentatge, ajustant-les a les seves necessitats i respectant els drets d'autor i l'etiqueta digital.

6.3. Organitzar la informació de manera estructurada, aplicant tècniques d'emmagatzematge segur.

Competència específica 7

7.1. Reconèixer la influència de l'activitat tecnològica en la societat i en la sostenibilitat ambiental al llarg de la seva història, identificant les seves aportacions i repercussions i valorant la seva importància per al desenvolupament sostenible.

7.2. Identificar les aportacions de les tecnologies emergents al benestar, a la igualtat social i a la disminució de l'impacte ambiental, fent-ne un ús responsable i ètic.

Sabers bàsics

A. Procés de resolució de problemes

- Estratègies, tècniques i marcs de resolució de problemes en diferents contextos i les seves fases.
- Estratègies de cerca crítica d'informació per a la recerca i definició de problemes plantejats.

- Anàlisi de productes i de sistemes tecnològics: construcció de coneixement des de diferents enfocaments i àmbits.
- Estructures per a la construcció de models.
- Sistemes mecànics bàsics. Muntatges físics i ús de simuladors.
- Electricitat i electrònica bàsica per al muntatge d'esquemes i circuits físics o simulats. Interpretació, càlcul, disseny i aplicació en projectes.
- Materials tecnològics i el seu impacte ambiental.
- Eines i tècniques de manipulació i mecanitzat de materials per a la construcció d'objectes i prototips. Introducció a la fabricació digital. Respecte de les normes de seguretat i higiene.
- Emprenedoria, resiliència, perseverança i creativitat per tractar problemes des d'una perspectiva interdisciplinària.

B. Comunicació i difusió d'idees

- Habilitats bàsiques de comunicació interpersonal: vocabulari tècnic apropiat. Pautes de conducta pròpies de l'entorn virtual «etiqueta digital».
- Tècniques de representació gràfica: acotació i escales.
- Aplicacions CAD en dues dimensions i en tres dimensions per a la representació d'esquemes, circuits, plans i objectes.
- Eines digitals per a l'elaboració, publicació i difusió de documentació tècnica i informació multimèdia relativa a projectes.

C. Pensament computacional, programació i robòtica

Algorísmia i diagrames de flux.

- Aplicacions informàtiques senzilles per a ordinador i dispositius mòbils i introducció a la intel·ligència artificial.
- Sistemes de control programat: muntatge físic i/o ús de simuladors i programació senzilla de dispositius. Internet de les coses.
- Fonaments de la robòtica: muntatge, control programat de robots de manera física o per mitjà de simuladors.
- Autoconfiança i iniciativa: l'error, la reavaluació i la depuració d'errors com a part del procés d'aprenentatge.

D. Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge

- Dispositius digitals. Elements del maquinari i del programari: identificació i resolució de problemes tècnics senzills.
- Sistemes de comunicació digital d'ús comú. Transmissió de dades. Tecnologies sense fils per a la comunicació.
- Eines i plataformes d'aprenentatge: configuració, manteniment i ús crític.
- Eines d'edició i creació de continguts: instal·lació, configuració i ús responsable. Propietat intel·lectual.

- Tècniques de tractament, organització i emmagatzematge segur de la informació. Còpies de seguretat.
- Seguretat en la xarxa: amenaces i atacs. Mesures de protecció de dades i d'informació. Benestar digital: pràctiques segures i riscos (ciberassetjament, extorsió sexual, vulneració de la pròpia imatge i de la intimitat, accés a continguts no adients, addicions, etc.).

E. Tecnologia sostenible

- Desenvolupament tecnològic: creativitat, innovació, recerca, obsolescència i impacte social i ambiental. Ètica i aplicacions de les tecnologies emergents.
- Tecnologia sostenible. Valoració crítica de la contribució a la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

ANNEX 3**Situacions d'aprenentatge**

Les situacions d'aprenentatge són instruments de disseny curricular que, a partir de la concreció curricular del centre, integren tots els elements que formen part del procés d'ensenyament-aprenentatge competencial en el marc del currículum de les matèries i àmbits.

S'adrecen a l'assoliment dels objectius de l'etapa sobre la base de la verificació dels descriptors prevists en el perfil de sortida corresponent. Aquests descriptors es vinculen a les competències específiques definides en aquest Decret per a cada matèria. Atès que les competències específiques comporten la mobilització de diversos sabers i recursos per tal de resoldre situacions complexes a partir dels criteris d'avaluació d'aquestes competències, les situacions d'aprenentatge integren un plantejament d'avaluació formativa, de forma que preveuen les dinàmiques d'implicació dels alumnes en el seu procés d'aprenentatge, la retroacció per part dels professors i la valoració final, que ha de fonamentar els procediments de qualificació.

El plantejament de les situacions d'aprenentatge respon al requeriment a les administracions educatives d'afavorir el desenvolupament del currículum mitjançant l'elaboració de models oberts de programació docent que puguin atendre les necessitats dels alumnes, tal com s'exposa en el punt 3 de l'article 121 de la LOE. Les situacions d'aprenentatge es despleguen i implementen en forma de programacions d'aula.

Per tal de promoure el desenvolupament de les competències clau dins el currículum i tenir en consideració així el perfil de sortida de l'etapa, les situacions d'aprenentatge han de ser significatives, obertes i complexes. Han de presentar reptes que es puguin adaptar a les capacitats individuals dels alumnes i proporcionar les condicions que els puguin encoratjar a valorar críticament el seu propi procés d'aprenentatge i el seu treball, tot facilitant així una avaluació formativa i formadora.

Una situació d'aprenentatge és significativa quan els alumnes veuen les connexions entre l'aprenentatge que experimenten i les seves aplicacions immediates i potencials. La situació és oberta si els facilita l'exploració de diverses línies de coneixement i no tan sols una; si incorpora una varietat de tasques, encoratja l'ús de diferents mitjans de recerca i comunicació, i si té com a resultat diferents tipus de treballs i produccions. Finalment, una situació d'aprenentatge és complexa si requereix l'ús de diversos coneixements i sabers del currículum, de manera que permet que els alumnes interrelacionin els diversos elements que en formen part.

Les situacions d'aprenentatge desenvolupen les competències específiques de la matèria o matèries, o matèries integrades en un àmbit, a les quals són aplicables els criteris d'avaluació. Aquestes situacions han de permetre als alumnes

relacionar el resultat del seu treball amb l'assoliment dels objectius generals de l'etapa i amb l'aprenentatge d'altres àrees i àmbits del coneixement, tot facilitant la transferència del coneixement.

Una situació d'aprenentatge requereix, per part dels alumnes, recerca (recollir informació de forma crítica, seleccionar la més rellevant i dur a terme una anàlisi de dades i informacions), l'exercici d'habilitats de pensament i de raonament, com la inducció, la deducció i l'analogia, la dialèctica, l'experimentació i la simulació, i fer créixer la seva capacitat de qüestionar, fer judicis crítics i sintetitzar per, finalment, ser creatius.

Les situacions d'aprenentatge també han d'afavorir la cooperació entre els alumnes i el treball en equip, mitjançant el plantejament de tasques que requereixin habilitats socials i de relació amb els altres.

Atesa la diversitat dels alumnes, és important desenvolupar situacions d'aprenentatge inclusives, que tinguin la flexibilitat suficient per permetre l'adaptació a diferents ritmes d'aprenentatge i que, tot seleccionant les dinàmiques de grup adequades, facilitin que tothom participi en les activitats. En aquest sentit, els principis del disseny universal de l'aprenentatge són el fonament per a aquest desenvolupament, com estableix el punt 3 de l'article 4 de la LOE. El disseny universal de l'aprenentatge es fonamenta en el fet de poder proporcionar diversos mitjans d'implicació, representació, acció i expressió dels alumnes a l'activitat.

Les situacions d'aprenentatge han de tractar temes d'interès públic, relacionats amb la sostenibilitat ecològica i la convivència democràtica, tot incloent de forma preferent la perspectiva de gènere i no-discriminació per orientació sexual, la participació ciutadana, la memòria històrica i reparació, i la justícia social. Per això, el marc de referència són els objectius de desenvolupament sostenible de la ONU per al 2030.

La recomanació del Parlament Europeu i del Consell descriu formalment les competències clau per a l'aprenentatge permanent com «una combinació de coneixements, capacitats i actituds adequades al context». En aquest sentit, el context de les situacions d'aprenentatge ha de proposar situacions comunicatives i formatives relacionades amb l'àmbit personal, social, educatiu i professional.

Les situacions de l'àmbit personal estan relacionades amb l'entorn familiar i personal de l'alumne i tenen en compte les seves aspiracions, el seu creixement i el seu autoconeixement. En el context social, els equips docents poden dissenyar situacions d'aprenentatge vinculades a la participació de l'alumne al seu entorn més proper, tot tenint en compte institucions, associacions i col·lectius. El context educatiu fa referència a la implicació de l'alumne en el centre docent, tant en les activitats de l'aula com en les complementàries, les extraescolars o de la comunitat educativa, així com amb entitats d'ensenyament no formal o activitats

esportives. El context professional té en compte el teixit productiu i l'entorn creatiu proper a l'alumne, centres de treball i associacions professionals.

Estructura de les situacions d'aprenentatge

Tenint en compte les consideracions anteriors, l'estructura de les situacions d'aprenentatge que els equips docents dissenyin ha de ser la següent:

1. Identificació. Etapa, nivell i àrea de coneixement.
2. Títol, plantejat preferentment en forma de pregunta, de forma que anticipi el repte.
3. Relació de competències específiques i criteris d'avaluació vinculats que es tracten a la matèria o àmbit en la situació d'aprenentatge, segons el que s'estableix en l'annex 2 d'aquest Decret. La situació d'aprenentatge hauria adreçar-se, generalment, a un nombre reduït de criteris d'avaluació del currículum, de manera que permetés, posteriorment, el desplegament d'una programació d'aula en un nombre raonable de sessions. Al llarg del curs escolar, les situacions d'aprenentatge han de permetre atendre els criteris d'avaluació de les competències específiques i incorporar els sabers bàsics que s'han previst i s'han seqüenciat en la concreció curricular del centre per a cada matèria o àmbit.
4. Relació de coneixements bàsics del currículum que mobilitza la situació d'aprenentatge (seleccionats dels sabers bàsics de la matèria o de les matèries integrades en l'àmbit, si s'escau, d'aquest Decret).
5. Context o contexts (de forma general, un màxim de dos si se solapen) en els quals se situa la situació d'aprenentatge.
6. Activitats d'iniciació i dinàmiques de presa de consciència per part dels alumnes del propòsit de la situació d'aprenentatge i de coneixement previ del procediment d'avaluació del seu treball.
7. Instruccions i material que han de permetre als alumnes la superació dels reptes que es plantegen. A l'efecte de la redacció de la situació d'aprenentatge, no es tracta de generar en aquest punt tota la documentació i el material que serà necessari, sinó de fer una previsió general. Els detalls concrets de les instruccions i material específic s'han de recollir en les programacions d'aula que es despleguen a partir d'aquesta situació.
8. Resum de la descripció i planificació de la tasca o tasques que els alumnes han de dur a terme dins la situació d'aprenentatge. Tipus i característiques del producte o productes de la tasca o tasques.
9. Procediments de retroacció, revisió i supervisió per part dels professors durant la realització de la tasca o tasques per afavorir l'autoregulació dels alumnes, de manera que puguin ser conscients del progrés del seu aprenentatge i prendre les decisions més adequades per millorar-lo i superar-ne les dificultats.
10. Procediment i dinàmiques d'avaluació final, qualificació i transferència del coneixement.

ANNEX 4**Programa de diversificació curricular****Principis generals**

1. El programa de diversificació curricular (PDC) està orientat a la consecució del títol de graduat en educació secundària obligatòria (GESO) per part dels alumnes que presentin dificultats rellevants d'aprenentatge després d'haver rebut, en el seu cas, mesures de suport en el primer o segon curs d'aquesta etapa, o dels qui aquesta mesura d'atenció a la diversitat els sigui favorable per a l'obtenció del títol.
2. La implantació d'aquest programa ha de comportar l'aplicació d'una metodologia específica a través d'una organització del currículum en àmbits de coneixement, activitats pràctiques i, si escau, matèries, diferent a la que s'estableix amb caràcter general, per assolir els objectius de l'etapa i desenvolupar les competències establertes en el perfil de sortida.
3. Generalment, el PDC es duu a terme en dos anys, des de tercer curs fins al final de l'etapa.

Destinataris

1. Es poden incorporar a un PDC els alumnes que, en finalitzar el segon curs, no estiguin en condicions de promocionar, sempre que l'equip docent consideri que la permanència un any més en aquest mateix curs no implicarà cap benefici en la seva evolució acadèmica.
2. Així mateix, els alumnes que finalitzin tercer i es trobin en la situació esmentada en el paràgraf anterior podran ser proposats per romandre un any més a tercer d'ESO en un PDC.
3. Excepcionalment, els alumnes que no estiguin en condicions de titular en finalitzar quart curs podran ser proposats per a la seva incorporació a quart d'ESO en un PDC, si l'equip docent considera que aquesta mesura els permetrà obtenir el títol de GESO sense excedir els límits de permanència prevists en la normativa vigent.
4. En tots els casos, la incorporació al PDC s'ha de fer a proposta de l'equip docent. A més, s'ha d'haver escoltat l'alumne, se l'ha d'haver avaluat tant acadèmicament com psicopedagògicament i s'ha de comptar amb la conformitat de les mares, pares o tutors legals que ostenten i exerceixen la pàtria potestat de l'alumne.

Estructura i organització

1. Aquest programa ha d'incloure els elements següents a cada un dels cursos:

a) Un àmbit amb elements de caràcter lingüístic i social i un altre amb elements de caràcter científic i tecnològic.

- L'àmbit lingüístic i social ha d'incloure, almenys, els aspectes bàsics del currículum corresponents a les matèries de Geografia i Història, Llengua Castellana i Literatura, i Llengua Catalana i Literatura. A quart d'ESO també s'hi han d'incloure aspectes del currículum d'Economia i Emprenedoria.
- L'àmbit científic i tecnològic ha d'incloure, almenys, els aspectes bàsics del currículum corresponents a les matèries de Matemàtiques, Biologia i Geologia, Física i Química, i Tecnologia i Digitalització. A quart d'ESO també s'hi han d'incloure aspectes del currículum de les matèries de Tecnologia i de Digitalització.

b) Les matèries següents:

- Llengua Estrangera.
- Educació Física.
- A 3r d'ESO, una de les matèries següents:
 - Educació Plàstica, Visual i Audiovisual.
 - Música.
- A 3r d'ESO, una de les matèries següents:
 - Cooperació i Serveis a la Comunitat.
 - Cultura Clàssica II.
 - Educació Plàstica, Visual i Audiovisual / Música.
 - Introducció a la Filosofia.
 - Recursos Digitals II.
 - Segona Llengua Estrangera.
- A 4t d'ESO, Valors Ètics.

c) Un període lectiu setmanal de tutoria.

d) Religió o Atenció Educativa, a elecció de les mares, pares o tutors legals que ostenten i exerceixen la pàtria potestat de l'alumne, o, si és major d'edat, de l'alumne.

2. S'han de crear grups específics per als alumnes que segueixin aquest programa, amb un màxim de 15 alumnes per grup. Els alumnes poden cursar les matèries dels apartats b) i d) juntament amb un grup ordinari, d'acord amb la concreció curricular.

3. Per poder formar un grup de PDC, el nombre mínim d'alumnes és de deu. Això no obstant, quan ho aconsellin circumstàncies especials, la Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres, amb l'informe previ del Departament d'Inspecció Educativa, pot autoritzar la formació d'un grup amb un nombre inferior d'alumnes.
4. En l'exercici de la seva autonomia, els centres poden fixar, en la seva concreció curricular, les matèries de caràcter optatiu que s'han de cursar en aquest programa.
5. Cada programa ha d'especificar la metodologia i seleccionar i seqüenciar els aspectes bàsics del currículum (sabers bàsics i criteris d'avaluació) que garanteixin l'adquisició de les competències clau establertes en el perfil de sortida i permetin als alumnes obtenir el títol de graduat en educació secundària obligatòria.
6. S'ha de potenciar l'acció tutorial que, com a recurs educatiu, pugui contribuir d'una manera especial a solucionar les dificultats d'aprenentatge i a atendre les necessitats educatives dels alumnes.
7. S'han de garantir als alumnes amb necessitats educatives especials que participin en aquests programes els recursos de suport que, amb caràcter general, es prevegin per a aquest alumnes.

Professors

1. Als centres públics, els ensenyaments corresponents a l'àmbit lingüístic i social i a l'àmbit científic i tecnològic han de ser impartits, preferentment, pels professors d'àmbit dels equips d'orientació i de suport a l'aprenentatge. Si el nombre d'hores és superior a les que poden assumir aquests professors, o quan l'organització del centre ho aconselli, el director del centre, a proposta del cap d'estudis, pot assignar aquestes hores a catedràtics i professors d'ensenyament secundari d'alguna de les especialitats que tinguin atribució docent per impartir qualsevol de les matèries que integren l'àmbit.
2. Als centres privats, els ensenyaments corresponents als àmbits han de ser impartits per professors que tinguin l'atribució docent per impartir qualsevol de les matèries que els integren.

Tutoria

1. Cada grup de PDC ha de tenir assignat un tutor, preferentment un professor d'àmbit de l'equip d'orientació i de suport a l'aprenentatge. Sempre que sigui possible, el tutor ha de ser el mateix durant tot el programa.

2. La tutoria dels alumnes d'aquest programa s'ha de definir i dur a terme de forma personal, individualitzada i continuada, i ha de tenir l'assessorament prioritari de l'equip d'orientació i de suport a l'aprenentatge.

Elaboració del programa

1. Els professors d'àmbit de l'equip d'orientació i de suport a l'aprenentatge han d'elaborar el programa en col·laboració amb els professors que intervenen en el programa, coordinats pel cap d'estudis o, en el cas de centres privats concertats o no concertats, la persona que designi el seu titular. Una vegada el claustre de professors l'hagi aprovat, el programa ha de passar a formar part de la concreció curricular com a mesura específica d'atenció a la diversitat.
2. El programa ha d'incloure, entre d'altres, els elements següents:
 - a) Criteris per determinar els alumnes que s'hi han d'incorporar.
 - b) Proposta pedagògica dels àmbits i de les matèries.
 - c) Metodologia destinada a l'adquisició de les competències establertes en el perfil de sortida de l'educació secundària obligatòria.
 - d) Mesures per recuperar àmbits o matèries pendents.
 - e) Criteris i procediment per avaluar i revisar el mateix programa.

Procediment per incorporar alumnes al programa

1. Durant la segona meitat del curs, l'equip docent, coordinat pel tutor, ha de decidir els alumnes que poden ser proposats per a un PDC i n'ha d'emetre un informe, que el tutor ha de signar i ha d'adreçar al cap d'estudis o, en el cas de centres privats concertats o no concertats, la persona que designi el seu titular. En aquest informe, s'hi han d'indicar els motius pels quals es considera que aquesta mesura és més adequada que les previstes amb caràcter general de promoció o, si escau, de repetició. També s'hi ha d'indicar el nivell d'adquisició de les competències clau, així com els suggeriments que es considerin oportuns per millorar l'aplicació del programa.
2. L'equip d'orientació i de suport a l'aprenentatge ha de dur a terme una avaluació psicopedagògica de l'alumne proposat, coordinada per l'orientador i amb la participació dels professors de l'equip docent. Aquesta avaluació s'ha d'entendre com un procés en el qual s'ha de recollir informació sobre, almenys, els aspectes següents:
 - a) La història escolar de l'alumne i les mesures educatives adoptades prèviament.
 - b) Les característiques personals de l'alumne que puguin influir en el seu aprenentatge.

- c) Les característiques del context escolar, social i familiar que puguin influir en el procés d'ensenyament-aprenentatge.

L'equip d'orientació i de suport a l'aprenentatge ha d'emetre un informe que ha d'incloure les conclusions de l'avaluació psicopedagògica i, si escau, la recomanació d'incorporar-se al PDC.

3. El tutor, juntament amb l'orientador del centre, s'ha de reunir amb l'alumne i les mares, pares o tutors legals per informar-los de les característiques del programa i per plantejar-los la conveniència que l'alumne s'hi incorpori, alhora que els ha d'informar del caràcter no vinculant de la proposta. S'ha de recollir per escrit el consentiment de les mares, pares o tutors legals que ostenten i exerceixen la pàtria potestat de l'alumne.
4. El cap d'estudis o, en el cas de centres privats concertats o no concertats, la persona que designi el seu titular, ha de convocar una reunió amb l'assistència de tots els tutors implicats i de l'orientador del centre, de la qual ha de sortir la proposta definitiva dels alumnes que s'han d'incorporar al programa.
5. Aquest procés ha de finalitzar en un termini que garanteixi la incorporació dels alumnes al programa al començament del curs escolar següent.
6. Excepcionalment, es pot sol·licitar la incorporació a un programa ja iniciat, com a tard, al llarg del primer trimestre del curs, sempre que es compleixin les condicions establertes en aquest annex i s'hagi seguit el procediment establert en aquest apartat.

Sol·licitud del programa

1. Els centres que, a l'entrada en vigor d'aquest Decret, tenguin autoritzat un programa de millora de l'aprenentatge i del rendiment tenen autoritzada d'ofici la implantació d'un programa de diversificació curricular.
2. Per implantar un PDC, els centres ho han de sol·licitar a la Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres dins el termini que estableixi la convocatòria corresponent. En la sol·licitud, els directors dels centres han d'incloure un informe sobre les necessitats que justifiquen l'aplicació del programa, les seves línies principals, una previsió del nombre d'alumnes que el cursaran i els recursos disponibles per implantar-lo.
3. La Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres, amb l'informe del Departament d'Inspecció Educativa, ha de comunicar als centres, com a tard dins la primera quinzena de maig, l'autorització o la denegació per impartir un PDC.

Seguiment del programa

El desenvolupament del PDC ha de ser objecte de seguiment i avaluació específics. A aquest efecte, l'equip d'orientació i de suport a l'aprenentatge ha d'adjuntar a la memòria de final de curs un informe que ha d'incloure:

- a) Una valoració sobre el progrés dels alumnes que han cursat el PDC.
- b) Una valoració del funcionament del programa i, si escau, una proposta de modificació.

Pròrroga i revocació del programa

1. L'autorització d'un PDC suposa la possibilitat d'impartir-lo cada curs acadèmic sense necessitat de tornar-ho a sol·licitar.
2. La Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres pot revocar l'autorització per impartir un PDC quan no es compleixin les condicions establertes en aquest annex.

Equip d'orientació i de suport a l'aprenentatge als centres privats

Als centres privats que no disposin d'equip d'orientació i de suport a l'aprenentatge, les referències a aquest equip s'entenen fetes als professionals que compleixin les funcions d'orientació educativa i psicopedagògica a l'educació secundària obligatòria.

ANNEX 5
Horari PDC

Distribució de l'horari lectiu setmanal del programa de diversificació curricular:

	Tercer	Quart
Àmbits		
Científic i tecnològic	10	11
Lingüístic i social	9	10
Matèries		
Educació en Valors Cívics i Ètics		2
Educació Física	2	2
Llengua Estrangera	3	3
Religió / Atenció Educativa	1	1
Educació Plàstica, Visual i Audiovisual	2*	
Música	2*	
Optativa	2	
Tutoria	1	1
Total	30	30

* S'ha de triar una matèria entre Educació Plàstica, Visual i Audiovisual i Música.

ANNEX 6**Nombre de grups classe**

Segons el nombre de grups assignats per la Conselleria d'Educació i Formació Professional a cada curs de l'etapa i per a cada curs escolar, els centres educatius sostinguts amb fons públics rebran els recursos humans necessaris per oferir, com a mínim, el nombre de grups classe de les assignatures que tinguin caràcter optatiu segons els articles 8 i 9 d'aquest Decret i no sigui religió, que s'estableix a continuació:

Nombre de grups		1	2	3	4	5	6	7	8	9
Primer curs	Matèries optatives	2	3	4	5	7	8	9	10	11
Segon curs	Matèries optatives	2	3	4	5	7	8	9	10	11
Tercer curs	Matèries optatives	2	3	4	5	7	8	9	10	11
Quart curs	Matemàtiques A/B	2	3	4	5	7	8	9	10	11
	Matèries de caràcter optatiu	2	3	4	5	7	8	9	10	11

Això no obstant, quan circumstàncies especials així ho aconsellin, la Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres, amb l'informe previ favorable del Departament d'Inspecció Educativa, pot autoritzar un augment dels recursos assignats.

ANNEX 7**Horari setmanal d'educació secundària obligatòria (sense àmbits)**

Assignatura /curs	1r	2n	3r	4t	Assignatura /curs
Educació Física	2	2	2	2	Educació Física
Geografia i Història	3	3	3	3	Geografia i Història
Llengua Castellana i Literatura	3	3	3	3	Llengua Castellana i Literatura
Llengua Catalana i Literatura	3	3	3	3	Llengua Catalana i Literatura
Llengua Estrangera	3	3	3	3	Llengua Estrangera
Matemàtiques	4	3	4	3	Matemàtiques A o B
Religió / Atenció Educativa	1	1	1	1	Religió / Atenció Educativa
				2	Educació en Valors Cívics i Ètics
Biologia i Geologia	3		2	3	Optativa 1
Educació Plàstica, Visual i Audiovisual		3	2*	3	Optativa 2
Física i Química		3	2	3	Optativa 3
Música	3		2*		
Tecnologia i Digitalització		3	2		
Optativa	2	2	2		
Tutoria	1	1	1	1	Tutoria
Lliure disposició	2				
Total	30	30	30	30	Total

* S'ha de triar una matèria entre Educació Plàstica, Visual i Audiovisual i Música.

ANNEX 8**Horari setmanal d'educació secundària obligatòria (amb àmbits)**

Assignatura /curs	1r	2n	3r	4t	Assignatura /curs
Educació Física	2	2	2	2	Educació Física
Geografia i Història	2	2	2	3	Geografia i Història
Llengua Castellana i Literatura	3	3	3	3	Llengua Castellana i Literatura
Llengua Catalana i Literatura	3	3	3	3	Llengua Catalana i Literatura
Llengua Estrangera	3	3	3	3	Llengua Estrangera
Matemàtiques	3	3	3	3	Matemàtiques A o B
Religió / Atenció Educativa	1	1	1	1	Religió / Atenció Educativa
				2	Educació en Valors Cívics i Ètics
Biologia i Geologia	2		2	3	Optativa 1
Educació Plàstica, Visual i Audiovisual		2	2*	3	Optativa 2
Física i Química		2	2	3	Optativa 3
Música	2		2*		
Tecnologia i Digitalització		2	2		
Optativa	2	2	2		
Tutoria	1	1	1	1	Tutoria
Lliure disposició	6	4	2		
Total	30	30	30	30	Total

* S'ha de triar una matèria entre Educació Plàstica, Visual i Audiovisual i Música.

ANNEX 9**Atribució docent a les matèries optatives pròpies de la comunitat autònoma**

En la taula següent es mostren les especialitats docents dels cossos de catedràtics d'ensenyament secundari i de professors d'ensenyament secundari que corresponen a les matèries optatives de la comunitat autònoma.

Matèria	Especialitat
Taller de Consum Responsable	Economia
Cooperació i Serveis a la Comunitat	Qualsevol especialitat
Cultura Clàssica	Grec, llatí i cultura clàssica També poden impartir aquesta matèria els professors de les especialitats de Filosofia i de Geografia i Història, respectant la preferència per als professors de les especialitats de Grec, llatí i cultura clàssica.
Igualtat de Gènere	Qualsevol especialitat, amb preferència per als docents amb la titulació següent: — Màster universitari en Polítiques d'Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere — Postgrau especialista universitari en coeducació o altra formació específica acreditada. — Tècnic superior en Promoció de la Igualtat de Gènere (SSC35)
Introducció a la Filosofia	Filosofia
Recursos Digitals	Informàtica, tecnologia. (Als centres on hi hagi professorat de l'especialitat d'Informàtica, aquest tindrà preferència sobre el de l'especialitat de Tecnologia.) Matemàtiques (Respectant la preferència per als professors de les especialitats esmentades en el paràgraf anterior)